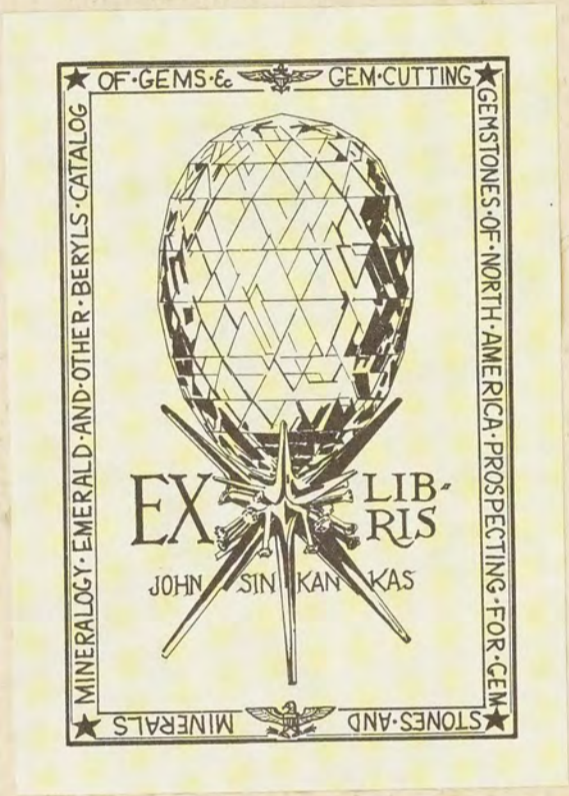
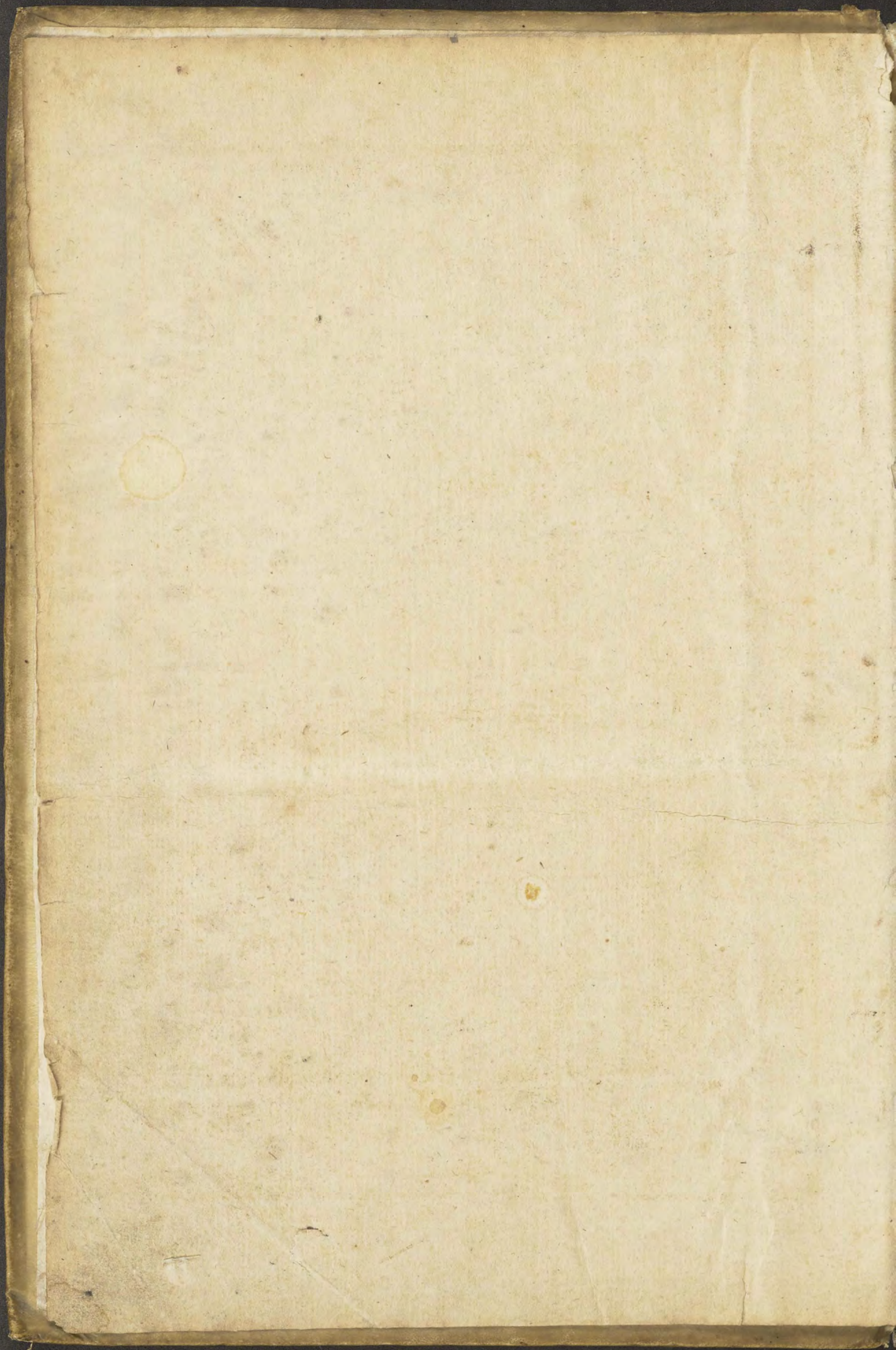


1967
Fletcher
900 *cat*

About 6 pts etched.

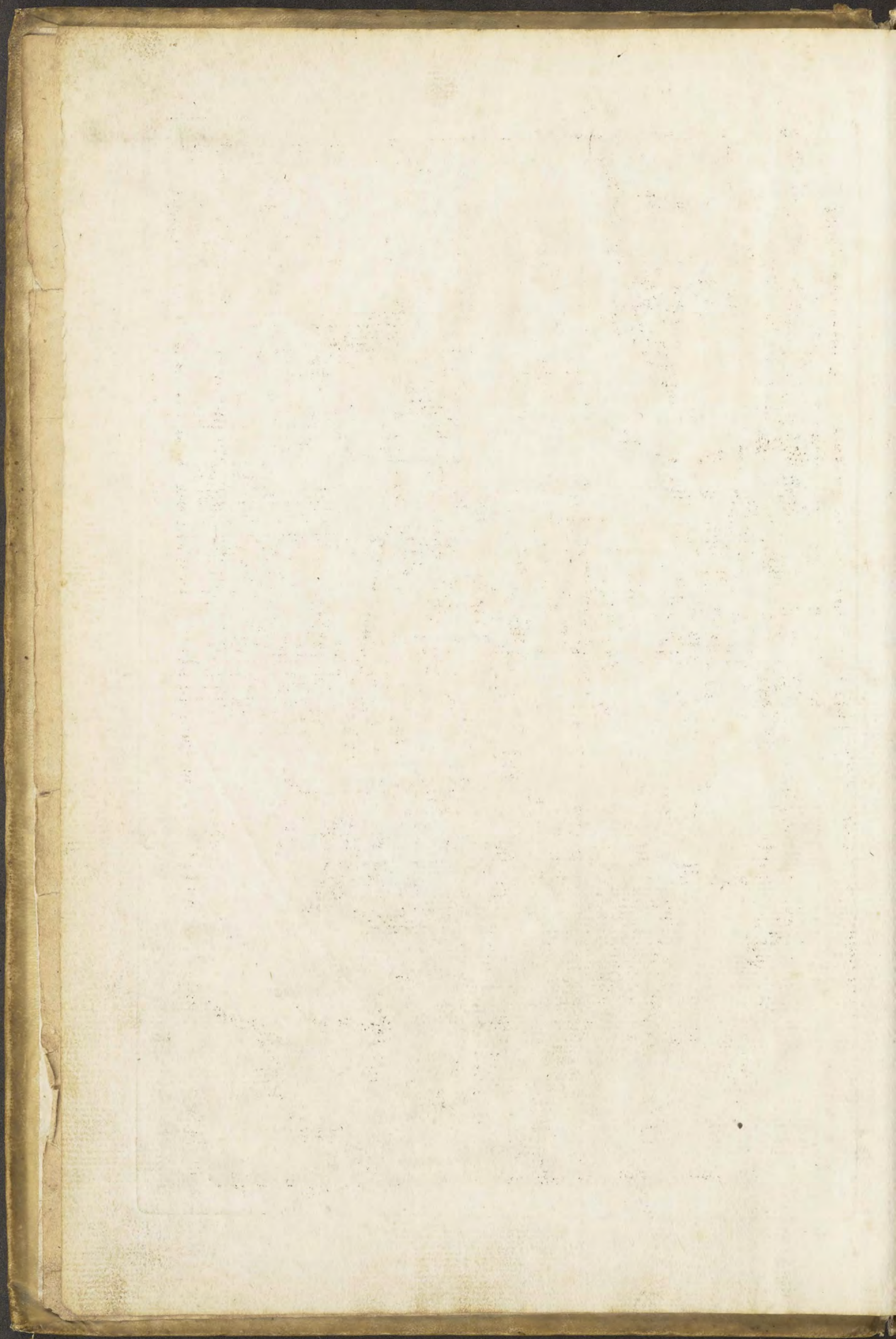






Ludovicus Gimignanus inven.

N. Billy Sculps.



JSL
0002233

ROMANUM
MUSEUM
SIVE
THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS:
IN QUO

Gemmæ, Idola, Insignia Sacerdotalia, Instrumenta sacrificijs
inservientia, Lucernæ, Vasa, Bullæ, Armillæ, Fibulæ, Claves,
Annuli, Tesseræ, Styli, Strigiles, Gutti, Phialæ
lacrymatoriæ, Vota, Signa Militaria, &c.

Centum & septuaginta Tabulis æneis incisa referuntur, ac dilucidantur :

Curâ, studio, & sumptibus

MICHAELIS ANGELI CAUSEI DE LA CHAUSSE
Parisiensis.



ROMÆ,

Ex Typographia Joannis Jacobi Komarek Boëmi. AN. SAL. MDCXC.
SUPERIORUM PERMISSU.

[1690]

MUSEUM
 METROPOLITAN
 THE EMERALD

M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.
 M. M. M.



In Typographia
 M. M. M.
 M. M. M.

SERENISSIMO CELSISSIMOQUE
P R I N C I P I
LUDOVICO AUGUSTO
B O R B O N I O

C E N O M A N E N S I U M,
E T A L B A M A L L E N S I U M
D U C I,
P A R I F R A N C I Æ,
H E L V E T I O R U M R H Æ T O R U M Q U E
P R Æ T O R I,
P R O R E G I O C C I T A N I Æ,
T R I R E M I U M P R Æ F E C T O,
R E G I O R U M O R D I N U M C O M M E N D A T O R I
E Q U I T I, &c.

MICHAEL ANGELUS CAUSEUS DE LA CHAUSSE FEL.



P E R U M meorum pri-
mitias, qualescunque sint,
T I B I vivæ, ac spiranti
mei Regis imagini offero,
P R I N C E P S S E R E-
N I S S I M E, tuo nomini tutelari ve-
luti numini illas ausus consecrare.
Museum ex pluribus museis confeci;

dispersa tot seculorum spatio vetustatis
monumenta in unum redegisti; ut **SERENISSIMA TUA CELSITUDO**, quæ veteris memoriæ studio summoperè delectatur; in his selectis priscæ ætatis reliquijs veterum mores, numina, superstitosæ religionis insignia, variaque ad rem antiquariam tum sacram, tum profanam pertinentia possit eruditis oculis intueri. Licet exiguum, ac tenue fortassis videatur hoc munus, **PRINCEPS SERENISSIME**, in eo tamen multa continentur indoli tuæ cujusvis doctrinæ, rerumque antiquarum cupidæ consentanea. Jam enim à teneris annis rarissimam numismatum seriem in ditissimo cimeliarchio instruxisti, cui **CL. V. Joannem Foy-Vaillant** in re nummaria versatissimum uti Antiquarium tuum laudabili delectu præfecisti. Ille **SERENISSIMAM TUAM CELSITUDINEM** suam, omniumque litteratorum Mæcenatem prædicat: ille tuum in symbolica nummorum expositione, enodandisque obscurioribus historiæ locis promptissimum, ac solertissimum in-

genium cunctis plaudentibus commendat.
Nullum profectò studium sapientissimo,
& eruditissimo LUDOVICI MAGNI
filio dignius; siquidem eò magis præclara
Optimi Principis genitoris tui facta elu-
cent, quòd tota illa veneranda antiquitas
sive in adulatorijs Romanorum, Græco-
rumve Heroum historijs, sive in fictitijs
suorum numinum fabulis nihil mentibus
nostris offert, quod ætas nostra innume-
ris LUDOVICI MAGNI victorijs
semper nominanda oculis nostris penè cre-
dentibus illustriori sanè modo non præ-
beat. Stupenda illa quotidie cernimus
miracula, quæ priscis Heroibus attributa
legimus; & si aliquando Historicorum
synceritatem in minoribus factis suspe-
ctam habemus; quid posterì nostri? cum
mirabilem, ac memoratu incredibilem
LUDOVICI MAGNI perlegent hi-
storiam. Minuenda profectò erunt, non
augenda felicitis nostri seculi prodigia, ut
jidem tot, & tantis attoniti miraculis
Majoribus suis incredibilia, sed vera
scribentibus fidem adhibeant, animoque
capiant, & contemplantur, quod oculis

non poterunt. Etenim quis umquam fuit
invictissimo Rege nostro virtutibus cla-
rior? Ille hic est, qui Trajanum boni-
tate, pietate Antoninum, Constantinum
magnanimitate longè, multumque supe-
rat. Optimus Princeps subditorum suo-
rum commodis, publicæque utilitati sem-
per intentus. Pius, ad orthodoxam reli-
gionem propagandam, hæresimque fundi-
tus extirpandam totâ mente, totis viribus,
omnique virtute, studio, & autoritate
incumbens. Maximus Heros, non solum
ob innumeros devictos hostes, tutosque
amicos, & foederatos, sed ob inauditum
victoriæ genus, novisque, & illustrioribus
dignum triumphis: **LUDOVICUS**
MAGNUS victoriarum, ac gloriæ
plenissimus invictis suis armis plura su-
bacturus semetipsum victorem hætenus
inauditâ moderatione vincendo orbi pa-
cem imposuit, potiorique jure, quàm olim
Septimius Severus, **FUNDATOR**
PACIS debuit acclamari. Fulmini-
bus diù dimissis ultricem denuò armavit
dextram Princeps regię Anglicæ Maje-
statis offensæ acerrimus vindex. Magnæ

Britanniæ Regem sanguine, religione,
& amicitia sibi conjunctissimum, regnis
à perfidis subditis expulsam, inclytamque
Reginam augustissimi Regis consortem
unà cum infante Principe paternorum
regnorum hærede profugam regiâ ma-
gnificentia regis ædibus excepit LU-
DOVICUS MAGNUS: Jovis Pa-
catoris habitum illicò deposuit, assumpsit
Tonantis; Regem amicum protexit, ad-
juvit; Duces, copias, opes ei ad recupe-
randam Hyberniam tradidit, eundem in
alia regna quamprimum restitutus.
Hæc sunt virtutis, ac fortitudinis exem-
pla, PRINCEPS SERENISSIME,
quæ Tibi proponuntur imitanda; perge,
ut incepisti: gloriosa Magni Parentis
vestigia tutò sequere; Christianissimi, &
invictissimi Regis illustrem, generosumq;
victoriarum comitem audacter Te præ-
be; miram SERENISSIMI DEL-
PHINI ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΟΥ artem,
& peritiam imitare: fac denique, ut
Gallia nostra, quæ in Te PRIN-
CIPEM JUVENTUTIS,
SPEMque PUBLICAM in-

tuetur, **MARTEM** Te *sentiatur*
PROPUGNATOREM; *ut*
paternæ, ac fraternæ gloriæ, regionum-
que triumphorum particeps esse merearis.
DEUS *invictissimos Heroes* **RE-**
GEM, DELPHINUM, TE,
PRINCEPS SERENISSIME,
totamque regiam familiam, quàm diu-
tissimè servet incolumes; ut orthodoxa
religio longè lateque propagetur; hæresis
funditus extirpetur; Reges fidei, ac ve-
ritatis amici quamprimùm in sua regna
restituantur; Proditores de solijs iniquè
occupatis citissimè dejiciantur; unicus,
& verus D.O.M. cultus firmiter ubique
stabiliatur; Galliaque inclyta Regum
Christianissimorum, fideique Propagato-
rum sedes, tot & tantorum Heroum ma-
ter, Te Duce, PRINCEPS SE-
RENISSIME, *condignam victo-*
riarum, ac triumphorum consequatur
æternitatem.

Vovebam Romæ in nostro museo Kal.
Junij ANNO REP. SAL. MDCXC.

P R Æ F A T I O

A D L E C T O R E M .

REI antiquariæ studium aded nostris temporibus increvit, ut vix ullus reperiatur Princeps, ullusque homo literarum, ac cujusvis scientiæ cupidus amator, qui eo in primis non delectetur. Testes mihi sunt innumeræ summorum virorum gazæ, plurimæque privatorum cimelia, in quibus numismata, statuæ, idola, gemmæ, aliave antiquæ supellectilis monumenta magno labore, magnisque expensis acquisita conservantur. Roma, è cujus ruderibus, arvisque nova quotidie prodeunt miracula, totam Rempublicam literariam eruditis suis messibus ditat: illa plurimis gloriatur thesauris, ex quibus unum amplissimum, nobilissimumque instruxi, ut studiosus exterus, cui Romanas invisendi magnificentias copia non est, gaudeat se in hoc selectissimo Museo ea omnia possidere, quæ tot Principum, virorumque literis, ac doctrinâ præstantium ædes, & bibliothecas exornant.

Totum opus in quinque Sectiones dividitur. Gemmæ, quæ primam & pretiosorem ejus partem conficiunt, in duas classes distinguntur; altera Deorum, Illustriumque icones; altera figuras exhibet. Illæ omnes sculpturâ vel elevatâ & extante, vel cavâ reperiuntur: de priorum numero sunt camei, qui ornamenti tantum causâ tenebantur; posteriores sigillorum vicem gerebant, quarum multæ superstitiosæ varijs characteribus, figurisque insignitæ tamquam amuleta gestabantur. Etsi quotannis innumeræ gemmæ è Romanis agris eruantur, paucas tamen exquisitissimi artificij hæctenus videre mihi licuit; paucæ ided hîc exhibentur, sed omnes aut à celeberrimis artificibus sculptæ, aut alicujus capaces eruditionis.

Secunda Sectio versatur circa Deorum simulacra, Idola, aliasque Imagines æreas.

Tertia Flamini Diali, Pontificis Maximi, & Auguris Insignia, necnon Instrumenta sacrificijs inservientia proponit.

Quarta exhibet elegantes æneas Antiquorum Lucernas.

Quinta Miscellanea continet, Vasa nempe, Bullas, Armillas, Fibulas, Annulos ferreos, Claves, Tesseræ, Stylos, Strigiles, Guttos, Phialas lacrymatorias, Manus æneas hieroglyphicis insignitas symbolis vota referentes, & Signa militaria; quibus subjungitur expositio antiquæ picturæ Barberinæ à Bellorio vulgatæ. . Adjecta est in fine Dissertatio de Mutini simulacris.

Hæc sunt, benevole Lector, quæ in hoc opere pro ingenij mei modulo, ac tenuitate dilucidantur: si hæc meas lucubrationes, & conjecturas, qualescumque sint, Tibi, omnibusque studiosis arrisisse sentiam, mihi que deinceps in alijs fortè adhuc ignotis, aut accessu difficilioribus cimelijs dominorum benignitate patebit aditus; partem alteram huic primæ addam, quæ confidentiùs prodibit. Superest, ut te moneam elegantem BB. Petri & Andree Lucernam olim Romæ apud Em.^{num} Cardinalem Leopoldum Medicum extantem, nunc in celeberrima Magni Etruriæ Ducis gaza custodiri; necnon aliqua alia in hoc libro contenta in Urbe ampliùs non extare, sed à duobus annis vel circiter aliò translata esse; qualia sunt illa, quæ penes Ill. Abbatem de Gèvres Prothonotarium Apostolicum, Joannem de With Batavum, Abbatem Robertum Harpeur Anglum, & Petrum Andream Andrinum asservari notantur. Illi enim, cùm primam huic operi manum imponebam, in Urbe commorabantur, ex qua deinde ad patrios lares redituri migraverunt. Prolixiori sermone uti nec ratio postulat, nec otium permittit. Vale igitur, studiosè Lector, & quidquid in hoc opusculo incultum est, id totum meæ tenuitati indulgenter condona.

NOMENCLATURA AUTHORUM,

QUI IN HOC OPERE CITANTUR.

Ordine Alphabetico.

A Benephius Arabs apud Kir- cherium pag. 57	Ausonius. 10. 21. 35. 39. 51. 52 53. 78. 81. 102.
Aelianus. 8. 10. 12. 55. 72. 94 109. 115.	Baronius. 119
Aelias Cretenfis. 35. 124	Basilides. 56
Albricus. 24. 34. 44. 45. 53	Bellorius. 40. 65. 76. 82. 99 119.
Alciatus. 6	Beyerlinck in Theatro Vitæ Hu- manæ: 119
Alexander ab Alexandro. 51. 105	Boëtius: 53
S. Ambrosius. 17. 40. 65	Budeus. 38
Ammianus Marcellinus. 37. 38 118.	C. Cæsar. 38. 102
Anacreon: 26	Cælius Rhodiginus. 4. 7. 8. 11. 14 38. 39. 48. 63. 65. 69.
Androcydes apud Clem. Alex. 64	Calpurnius. 71
Angelonus. 71	Camillus Leonardus. 20
Antistius Labeo apud Festum. 77	Caninius. 5
Apollodorus. 7. 36. 53	Cardanus: 32
Appianus. 20	Casalius. 121
Apulejus. 1. 2. 3. 18. 36. 40. 46 52. 56. 57. 59. 61. 65. 67 80. 109. 112. 114. 116.	Cassiodorus. 97
Aratus. 9	Catullus. 48. 69. 70. 123
Aristophanes. 37	Censorinus. 116
Aristoteles. 72. 125. 126	Cheremon ex Rhodigino. 63
Arnobius. 7. 21. 35. 45. 69. 84 94. 112. 116. 122. 124.	Chifletius. 122
Athenæus. 2. 9. 35. 54. 79	Chronicon Eusebij. 2
S. Augustinus. 1. 2. 5. 9. 18. 24 32. 35. 50. 56. 70. 75. 87 104. 122. 125.	Ciampinus. 29. 127
Aulus Gellius. 75. 97	Cicero. 6. 11. 13. 18. 24. 34 41. 71. 75. 88. 107.
	Claudianus. 35. 118
	b 2 Clemens

Nomenclatura Authorum.

<i>Clemens Alexandrinus.</i>	21. 26 61. 64. 78. 91.	<i>Fulgentius.</i>	5. 6. 9. 19. 21. 22 23. 24. 36. 37. 84. 86. 98.
<i>Clemens Roman. Pontif.</i>	50. 74 126.	<i>Galenus.</i>	7
<i>Columella.</i>	123	<i>Georgius Codinus.</i>	23. 37. 38. 40 86. 124.
<i>Coluthus.</i>	20	<i>Gratianus.</i>	74
<i>Concilium Bracharense II.</i>	19 20.	<i>Gruterus.</i>	30. 110
<i>Concilium Eliberinum.</i>	127	<i>Heliodorus.</i>	61
<i>Constantinus Cæsar.</i>	7	<i>Hermes. Vide Mercurius.</i>	
<i>Corippus.</i>	34	<i>Herodianus.</i>	117
<i>Cornelius Tacitus.</i>	2. 28. 44. 109 117.	<i>Herodotus.</i>	2. 4. 35. 62. 63. 65 71. 72. 79. 81. 95. 96. 111 124.
<i>Cujacius.</i>	106	<i>Hesychius.</i>	43
<i>S. Cyprianus.</i>	75. 88. 91	<i>S. Hieronymus.</i>	34. 39. 49. 65 107.
<i>Democritus ex Gellio.</i>	116	<i>Hippocrates.</i>	7
<i>Dio Cassius.</i>	14. 33	<i>Homerus.</i>	6. 22. 45. 84. 127
<i>Diodorus Siculus.</i>	2. 4. 6. 8. 34 35. 53. 61. 87. 97. 112. 127	<i>Horatius.</i>	6. 35. 46. 51. 67. 71 77. 83. 124.
<i>Diogenes Laertius.</i>	10	<i>Horus Apollo.</i>	55. 57. 59. 62 125.
<i>Dionysius Halicarnassæus.</i>	85 120.	<i>Hyginus.</i>	4. 28. 37. 99
<i>S. Epiphanius.</i>	12. 56	<i>Jamblichus.</i>	7. 17. 38. 58. 60 82.
<i>Eritius.</i>	99	<i>S. Joannes Chrysoſtomus.</i>	13. 90
<i>Euripides.</i>	26	<i>Josephus.</i>	9
<i>Eusebius.</i>	1. 4. 9. 34. 35. 40. 41 42. 43. 46. 56. 57. 70. 81 86. 109. 115. 119. 124 126.	<i>S. Ireneus.</i>	56
<i>Fabrettus.</i>	15. 107	<i>Isidorus.</i>	2. 4. 34. 38. 46. 52. 73 75. 80. 81. 83. 86. 93. 123
<i>Fenestella.</i>	75	<i>Julianus Imperator.</i>	114
<i>Festus.</i>	66. 74. 76. 77. 88. 103 104. 114. 117.	<i>Julius Capitolinus.</i>	15. 107
<i>Firmicus.</i>	40. 87. 110. 126	<i>Justinus.</i>	92. 93
<i>Fortunius Licetus.</i>	92. 96. 98 122.	<i>Justus Lipsius.</i>	127
<i>Frontinus.</i>	29. 30	<i>Juvenalis.</i>	3. 14. 16. 28. 47. 62 65. 68. 69. 71. 79. 87. 102 103. 105. 108. 126.
		<i>Kircherius</i>	

Nomenclatura Authorum.

<i>Kircherius.</i>	43. 57. 112. 116 126.	<i>Ovidius.</i>	3. 4. 5. 7. 18. 22. 23 24. 27. 34. 36. 37. 46. 47 49. 50. 52. 53. 69. 70. 76 77. 78. 81. 83. 86. 93. 95 104. 105. 107. 115. 116 117. 124.
<i>Lactantius Firmianus.</i>	3. 24. 27 28. 47. 62. 69. 122. 123 125.	<i>Paralipomenon II.</i>	78. 80
<i>Latinus Pacatus.</i>	52	<i>Patinus.</i>	99
<i>Lampridius.</i>	15. 52. 106	<i>Pausanias.</i>	4. 5. 6. 8. 9. 20. 23 32. 38. 41. 42. 45. 52. 79 85. 96. 97. 108. 123. 124.
<i>S. Leo Magnus.</i>	19	<i>Perfius.</i>	51. 103. 108
<i>Leonardus Augustinus.</i>	122	<i>Petronius Arbiter.</i>	38. 51. 108
<i>Leviticon.</i>	64	<i>S. Petrus Chryfologus.</i>	9. 22
<i>Lucianus.</i>	3. 7. 18. 21. 23. 43 45. 49. 58. 103.	<i>Philo.</i>	39. 68
<i>Lucillius.</i>	108	<i>Philostratus.</i>	36
<i>Lucretius.</i>	21	<i>Phornutus.</i>	5. 21. 23. 28. 35. 39 41. 86. 93.
<i>Lyllius Giraldus.</i>	4. 28. 35	<i>Pierius Valerianus.</i>	53. 60. 65 111. 127.
<i>Macarius.</i>	121	<i>Pignorius.</i>	17. 67
<i>Macrobius.</i>	1. 2. 3. 4. 7. 8. 17 18. 19. 38. 40. 42. 43. 49 50. 51. 53. 54. 56. 67. 82 84. 85. 87. 103. 109. 110 113. 114. 115. 125. 126.	<i>Pindarus.</i>	7
<i>Manilius.</i>	10	<i>Plato.</i>	57
<i>Masurius apud Macrobius.</i>	51	<i>Plautus.</i>	7. 26. 37. 38. 45. 48 53. 103.
<i>Martialis.</i>	34. 77. 79. 107. 126	<i>Plinius.</i>	4. 7. 9. 10. 11. 14. 21. 25 27. 30. 31. 36. 39. 45. 47. 49 51. 57. 67. 68. 72. 82. 87. 93 95. 96. 97. 99. 104. 105. 107 111. 117. 118. 120.
<i>Martianus Cappella.</i>	4. 78	<i>Plotinus.</i>	127
<i>Menander.</i>	26	<i>Plutarchus.</i>	2. 3. 10. 12. 13. 25 32. 35. 39. 41. 45. 47. 50 51. 55. 56. 58. 60. 62. 65. 67 74. 80. 81. 82. 93. 97. 98 112. 113. 114. 115. 120. 124 127.
<i>Menetrejus.</i>	40	<i>Polydorus Virgilius.</i>	65
<i>Mercurius Trismegistus.</i>	17. 57 62. 59.	<i>Politianus.</i>	49
<i>Minutius Felix.</i>	41. 109. 122	<i>Pompejus</i>	
<i>Museus.</i>	22		
<i>Nigidius ex Macrobio.</i>	42		
<i>Nonnus.</i>	69		
<i>Octavius Ferrarius.</i>	103		
<i>Onuphrius Panvinius.</i>	20		
<i>Oppianus.</i>	36		

Nomenclatura Authorum.

<i>Pompejus . Vide Festus .</i>		<i>Suidas .</i> 6. 8. 9. 10. 11. 27. 36
<i>Pomponius Latus .</i>	74. 75	43. 98. 124.
<i>Pomponius Mela .</i>	71	
<i>Porphyrius .</i>	5. 40. 41. 44. 50	<i>Taautes apud Eusebium.</i> 46. 115
	55. 56. 57. 63. 64. 86. 97	<i>Tabula Bembina .</i>
	109.	58
<i>Proclus .</i>	38. 84	<i>Terentius .</i>
<i>Propertius .</i>	6. 20. 26. 34. 103	44. 124
<i>Prudentius .</i>	19. 31. 42. 52. 81	<i>Tertullianus .</i> 7. 16. 19. 23. 34
<i>Publius Victor .</i>	45	40. 69. 72. 90. 111. 117
<i>Pythagoras .</i>	65. 93	119. 125. 127.
		<i>Thales .</i>
<i>Quinctus Curtius .</i>	12	2. 48. 55
		<i>Theodoretus .</i>
<i>Ruellius .</i>	110	44. 56
<i>Ruffinus .</i>	2. 54. 66	<i>Theophrastus .</i>
		3. 17
<i>Sanchuniathon ex Eusebio .</i>	115	<i>Thomassinus .</i>
<i>Sedulius .</i>	62	106
<i>Seguinus .</i>	41	<i>Tibullus .</i> 2. 6. 8. 23. 26. 27. 34
<i>Seneca Philosophus .</i>	35. 49. 87	35. 36. 51. 54. 67. 77. 82
	105.	87. 98. 124.
<i>Seneca Tragicus .</i>	116	<i>Titus Livius .</i>
<i>Servius .</i>	3. 36. 61	14. 25. 33
<i>Sidon Apollinaris .</i>	116	74. 75. 97. 104. 106. 116
<i>Socrates .</i>	66. 122	120.
<i>Solinus .</i>	32. 97	<i>Trebellius Pollio .</i>
<i>Sozomenus .</i>	66. 123	12
<i>Spanhemius .</i>	41	<i>Trismegistus . Vide Mercurius .</i>
<i>Sponius .</i>	30. 31. 48. 106	
<i>Statius .</i>	4. 37. 43. 44	<i>Vaillant .</i>
<i>Stephanus de Urbibus .</i>	99	25
<i>Strabo .</i>	10. 27. 32. 36. 62. 72	<i>Valerius Flaccus .</i>
	97. 99.	46
<i>Suetonius .</i>	8. 14. 15. 31. 92. 102	<i>Valerius Maximus .</i> 10. 11. 12
	104. 108. 114. 117.	13. 88. 104. 120.
		<i>Varro .</i>
		1. 4. 25. 53. 73
		<i>Vegetius .</i>
		117. 118
		<i>Vellejus Paterculus .</i>
		13. 14
		<i>Verrius Flaccus ex Macrobio .</i>
		51
		<i>Virgilius .</i>
		25. 37. 38. 43. 67
		71. 76. 83. 85. 93. 96. 98
		108. 111. 118. 123. 126.
		<i>Vitruvius .</i>
		39
		<i>Xenophon .</i>
		28. 83

I N D E X

CIMELIARCHIORUM,

*E quibus res antiquæ in hoc Libro citatæ
depromptæ sunt.*

<i>Jo. Angeli</i>	Alberetti.
<i>Princip. Gasp. de</i>	Alterijs.
<i>Petri Andree</i>	Andrini.
<i>Princip. Franc.</i>	Barberini.
<i>Petri Sancti</i>	Bartoli.
<i>Jo. Petri</i>	Bellorij.
<i>Principis</i>	Burghesij.
<i>Cardinalis</i>	Carpinei.
<i>Mich. Angelî</i>	Causei De la Chauffe Authoris.
<i>Cardinalis</i>	Chigij.
<i>Princip. Aug.</i>	Chigij.
<i>Reginæ</i>	Christinæ Augustæ.
<i>Luca</i>	Corfi.
<i>Antonij</i>	De Cavalerijs.
<i>Raphaëlis</i>	Fabretti.
<i>Josephi</i>	Felice.
<i>Roberti</i>	Harpeur.
<i>Isidori</i>	Huart.
<i>Anna</i>	Le Feure.
<i>Cardinalis</i>	Maximi.
<i>Mag. Duc. Cos.</i>	Medicei. Olim Cardin. Leopoldi.
<i>Leonis</i>	Potier de Gefvres Prothonot. Apostol.
<i>Marchionis</i>	Raggij.
<i>Petri Antonij</i>	Rolandi Magnini.
<i>Musei</i>	Rondaninij.
<i>Marci Antonij</i>	Sabbatini.
<i>Leonis</i>	Strozzæ.
<i>Joannis</i>	Vvith.

APPROBATIO.

EX præscripto Reverendiſſ. Patris Magiſtri Fr. Thomæ Mariæ Ferrari Sacri Palatij Apoſtol. Magiſtri perlegi hunc Librum, cui titulus eſt Romanum Muſeum, &c. Auctore D. Michaële Angelo Cauſeo De la Chauſſe Pariſienſi, illumque typis commendari poſſe arbitror, cùm multâ, & variâ eruditione refertus ſit, & nihil contineat, quod fidei Catholicæ puritati, bonisque moribus adverſetur. Romæ hac die 15. Aprilis 1690.

Raphaël Fabrettus J. U. D. Urbinas.

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſſ. Patri Magiſtro Sacri Apoſtolici Palatij.

Stephanus Joſeph Menattus Episc. Cyrenen. Vicesger.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Maria Ferrari Ordinis Prædicatorum, Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter.

ROMA.



ROMANUM MUSEUM

SIVE

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO PRIMA

Gemmæ antiquæ.

ARTICULUS PRIOR

Gemmæ capita referentes.



INITIUM facimus à primo, & maximo Ægyptiorum numine Eusebium, Augustinum, Apulejum, & Macrobius sequentes, qui Serapidem apud Ægyptios primum Deum appellatum, & maximum creditum fuisse referunt. Varro lib. 4. de Lingua Latina Principes Deos statuit Cælum, & Terram, qui Dei sunt in Ægypto Serapis, & Isis. Tot ferè nomina sortitus est ille, quot numina finxit vana veterum superstitio; eundem enim creditum fuisse & Jovem, & Ammonem, & Solem, & Aesculapium, & Ditem, & Nilum,

A

& Nilum,

& Nilum, & Osirim, & Bacchum testantur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 17. Herodotus in Euterp. Cornelius Tacitus lib. 4. histor. Plutarchus in Opusculo de Iside, & Osiride, Athenæus lib. 5. & Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Communis tamen sententia fuit Ægyptiorum, quam deinde secutus est Thales, qui principium, & ortum rerum omnium posuit aquam, Osiridem esse omne principium facultate humectandi præditum, utpotè causam ortus, & substantiam feminis, & sic humidæ dominus naturæ vocabatur, ideòque ante sacra in pompa semper præcedebat vas aquarium in ejus honorem. Auctor est Plutarchus loco citato. Repræsentatur autem hic Deus denso capillitio, barbâ hirsutâ, cum modio, sive calathio in capite. Calathus à verbo Græco κάλον, quod lignum significat, derivatus est; describitur ab Isidoro lib. 19. Orig. cap. 29. leve gestamen ex ligno, vel canna, aut junco factum, in quo vel pensa ponuntur, vel flores leguntur. Modius etiam capiti Serapidis superpositus fœcunditatem, & abundantiam denotat: *Vel quia (ut scribit Ruffinus lib. 2. histor. Eccles. cap. 23.) cum mensura, modoque cuncta docet moderari, vel vitam mortalibus frugum liberalitate præberi.* Nunc defictiis ad historicam transeamus veritatem. Serapis fuit Rex Ægyptiorum, qui cum varias artes eos docuisset, illisque ostendisset cultum vitium, & aratrum, unâ cum sorore, & conjugè Iside divinos honores meruit. Scribit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. Apim quemdam Argivorum Regem in Ægyptum navibus transvectum, cum ibi mortuus fuisset, factum esse Serapidem maximum Ægyptiorum Deum; fuisse autem Apim tertium eorundem Regem testatur Eusebius in Chron. Inventa ab hoc sapientissimo Principe vide apud Tibullum lib. 1. cap. 7.

Serapidis & sororem, & conjugem fuisse Isidem, unâque cum fratre, & marito divinos honores obtinuisse apud Ægyptios satis constat, & diximus: sed quot nominibus invocata fuerit hæc Dea, quot ritibus consecrata, discite ex Apuleio lib. 11. Metam. Isidem sic loquentem introducente: *En assum tuis commota, Luci, precibus, rerum natura parens, elementorum omnium domina, seculorum progenies initialis, summa numinum, Regina Manium, prima Cælitum, Deorum, Dearumque facies uniformis, quæ cæli luminosa culmina, maris salubria flamina, inferorum deplorata silentia nutibus meis dispenso: cujus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis. Me primigenii Phryges Pessinunticam nominant Deum Matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem: Cretes*

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

3

Cretes sagittiferi Dictynnæ Dianam: Siculi trilingues Stygiam, Proserpinam: Eleusini veterem Deam Cererem: Junonem alij: Belionam alij: Hecatē isti: Rhamnusiā illi: ☉ qui nascentis Deī Solis inchoantibus radijs illustrantur Aethyopes, Ariique, priscāque doctrinā pollentes Aegyptij caeremonijs me prorsus proprijs percolentes appellant vero nomine Reginam Isidem. Pingitur hæc Dea cum coma torta, & reflexa, gestans in capite aliquando modium abundantiae symbolum, aliquando perseam typum silentij, & veritatis, ei de stirpibus Aegyptiis maximè consecratam, teste Plutarcho lib. de Isid. & Osir. *Οπ κερδία μὲν ὁ κερπὸς ἀωπῆς, γλώττη ἢ τὸ φύλλον ἕοικεν.* Quod ejus fructus cordis, folium linguae speciem refert. Et quæ duo simul juncta componunt veritatem. Lotus eidem sacer erat, cujus flos in se, ut docet Teophrastus lib. 4. & aperiendo, & claudendo Solis motum sequitur ab ortu ad occasum, Isis autem juncta religione cum Serapide, sive Sole plerumque habebatur pro terra, vel natura rerum subjacente Soli, si fides Macrobio Saturn. lib. 1. cap. 20. Sistrum gestat, de quo Servius ad lib. 8. Aeneid. *Isis est genius Aegypti, qui per Sistri motum, quod gerit in dextra, Nili accessus significat.* Apulejus lib. 11. Metamorph. describit ejus vestimentum stellis dispersis coruscans, quod in hac tertia gemma faberrimè videtur expressum aliquam Aegypti Reginam unionibus exornato collo, & crinibus reflexis sub Isidis imagine forsan repræsentante. Velo ejus capiti imposito noctis tenebræ innuuntur, quas Isis, seu Luna nocturno suo splendore illuminat, Noctiluca enim dicta est: stellis verò benefici astrorum influxus in hæc inferiora indicantur. Hæc Dea navigantibus prodesse credebatur, teste Luciano, unde servati ex naufragio pictas tabulas in illius templo ponebant. Velificia ferebatur etiam, primùm invenisse, dum amissum filium Harpocratem nave quæreret. *Certus dies habetur in fastis (ait Lactantius lib. 1. cap. 11.) quo Isidis navigium celebratur.* Existimabant veteres Isidem ferire perjuros, & illos maximè non servantes fidem per eam juratam. Ovid. in Ponto:

*Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sederes focos.
Alter ob huic similem privatus lumine culpam
Clamabat mediâ se meruisse viâ.*

Et Juvenalis Sat. 13.

*Decernat, quodcumque volet de corpore nostro
Isis, ☉ irato feriat mea lumina sistro:
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.*

Isis filia fuit Inachi Argivorum Regis, quæ de Græcia veniens

Aegyptios litteras, leges, & instituta docuit, terrasque colere instituit, unde Terra nominata est, ut scribit Isidorus lib.8. Orig. cap. 11. Afferit Varro lib.4. de Lingua Latina Aegyptios ab Ifide prima rudimenta scientiarum accepisse, quod verisimile est, si quidem ætate Mosis litteræ apud illos jam florebant.

4

Ammon sic dictus à græco vocabulo ἀμμων, quod aream significat, sub arietis forma in desertis Libyæ colebatur, cui Bacchus templum miræ magnitudinis in arena constituit, eo quod ipsi in Indiam proficiscenti apparuerit ille cum cornibus arietinis, & vestimento lanicio, fontisque undam sitienti ejus exercitui monstraverit. Putant alii hoc nomen ductum à quodam Ammone Aegypti Rege galeam gestante, cujus insigne caput erat arietinum, unde καραπόρος, idest, corniger vocabatur. Ovidius lib.5. Metamorph.

Scd grave Heroidum numen, sed corniger Ammon.

Solebant enim Reges, virique illustres capita ferarum in armis sculpta gerere ad terrorem hostibus incutiendum. Statius lib.3. *Ferarum victibus horrificant galeas.* Meminit Eusebius lib.3. de præp. Evang. cap.3. Ammonis simulacri cærulei coloris caput arietinum habentis, quod in Elephantinopoli Urbe colebatur, cujus explicationem refert his verbis: *Δηλοῖ ἡ ἀπὸ τοῦ τῆ κεφαλῆ ἀριεῖ ὄσσωπον ἔχον καὶ αἰγὸς κέρατα, τὴν ἐν Κεραῶν σωρόδον Ἡλίου καὶ Σελεύνης. τὸ ἢ ἐκ κυανῆ χρωμα, ὅτι ὑδραγωγὸς ἐν σωρόδῳ ἢ Σελεύνη.* *Arietina igitur facies, caprinaque cornua conjunctionem Solis, & Lunæ in ariete significant; cæruleus verò color ei attribuitur, quia Luna in ea conjunctione humidior est.* Eundem enim esse Ammonem, atque Solem docet Macrobius Satur. lib.1. cap. 21. *Nec solus Leo (inquit) sed signa quoque universa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur. Et ut ab ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus; sicut & Sol ab eodem tempore dextrum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem, quem Deum Solem occidentem Libyes existimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, sicut Sol radiis.* Narrat Plinius lib.2. cap. 103. Jovis Ammonis fontem in Illyrijs interdiu frigidum noctibus fervere. Plura vide apud Hyginum in fabul. Martianum Capellam lib.2. de nupt. Herodotum in Euterpe, Pausaniam in Messan. & Lil. Gyraldum de histor. Deor. syntagm. 2.

5

Minerva, sive Pallas providentiam significat intellectualem; ut docet Cælius Rhodiginus lib. 14. lect. ant. cap. 18. diciturque virgo, sive quia numquam consenescit prudentia, nec ullâ inficitur labe, sive, ut vult Diodorus lib.1. cap.2. quia eadem existimatur aër, qui

non

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 5

non corrumpitur. Scribit D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 16. eam vel summum æthera, vel Lunam creditam fuisse; quam sententiam confirmat Porphyrius apud Eusebium lib. 3. cap. 3. his verbis: *Ὅτι δὲ Ἀπόλλων ἐν Ἡλίῳ, τὸ τοῦ Ἀθηνᾶ ἐν Σελήνῃ. ἔστι γὰρ τῆς φρονήσεως σύμβολον, Ἀθηνᾶς οὖσα.* *Quod autem in Sole Apollo est, hoc ipsum Minerva in Luna; est enim prudentiæ symbolum instar cujusdam Minervæ.* Præclarus hic varius lapis extans in museo nostro commendabilis est propter industriam artificis, qui varios ejus colores mirabiliter in hoc opere distinxit, faciei, & colli albedinem expressit candidissimam; armaturam, galeamque auream; capillos verò sparsos ad usum puellarum Spartanarum, & flavos, ut apud Ovidium lib. 6. Fastor.

Nunc ades, ô, cœptis, flava Minerva meis.

Hæc Dea non artibus tantum, sed & armis dicebatur præesse, unde militaris, armifona, & bellatrix dicta est, armataque sapissimè repræsentatur. Gorgona ei ponitur in thorace vel tamquam favorable amuletum, quod eam faciebat invictam, vel quasi terroris imago, ut vir sapiens terrorem contra adversarios gestet in pectore, ut interpretatur Fulgentius lib. 2. Mythol. In hac gemma Minervæ galea pilis equinis adornatur, at in sequenti anguis videtur ei superpositus in signum salutis, & prudentiæ: alæ conveniunt etiam huic Deæ, vel quia eadem censetur aër, vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum, vel quod ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa, unde Victoria est appellata.* Si fides Phornuto, & à Græcis Νίκη Παλλάς dicta.

Tertiam ejusdem Minervæ exhibemus imaginem extantem pariter in gemma exquisitissimi artificii, quæ penès Abbatem Robertum Harpeur Anglum Romæ asservabatur. Imago huic ferè similis è nobilissimo Rondaninio museo gemmarum antiquarum ditissimo desumpta visitur in Iconographia Caninij sub Aspasiæ nomine, sed verisimilius est illam ad Minervam referri, nisi velimus dicere Aspasiam sub ejus imagine repræsentari. Etenim quatuor symbola super ejus galeam posita Minervæ ascripta fuisse constat. Noctuam in signum sapientiæ ei consecratam scribit Fulgentius lib. 2. *In hujus etiam tutelam noctuam volunt, quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat.* De Sphinge loquitur Pausanias in Attic. describens hujus Deæ simulacrum. *Αὐτὸ δὲ ἔκτε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσῷ πεποίηται. μέσῳ μὲν αὐτῷ ὀπίσθηται ὁ τῆς κελύφης Σφίγγος εἰκὼν.* *Dea signum ex auro, & ebore factum, in galeæ cono Sphinx eminet.* Pegasus Minervæ attribuitur, vel ut sapientiæ, famæq; symbolum, vel quia illa Pegasum à se domitum fræno illi imposito Bellerophonti tradidisse fertur, unde

Frænatrix

Fraternatrix dicta est; cui Corinthios templum extruxisse narrat idem Pausanias in Corinth. Quadrigas ei convenire scribit Cicero lib. 3. de natura Deor. quinque Minervas recensens, inter quas unam Jove, & Coriphe Oceani filiâ natam, quam Arcades Coriam nominabant, & quadrigarum ferebant inventricem.

8 In hac eximia sculptura exhibetur Apollo laureatus, juvenili formâ, citharam tenens: imberbis quidem repræsentatur, quia, ut docet Fulgentius lib. 1. Mithol. Sol, qui idem est cum Apolline, *occidendo, & renascendo semper est juvenior, sive quod numquam in sua virtute deficiat, ut Luna, quæ crescit, & minuitur.* Crinitus pingitur, & ob promissos capillos dicitur intonsus. Horatius car. lib. 1. od. 2 1.

Dianam teneræ dicite virgines,

Intonsum pueri dicite Cynthium.

Acerfecomes vocatur ab Homero hymn. in Apoll. *ἄνεργος ἄνεργος*, velut intonsus, & liber ab omni perturbatione. Pausanias in Eliac. pr. & Diodorus lib. 4. Apollinem citharæ primum fuisse inventorem referunt: sed quare illius simulacrum manibus citharam tenens fingatur, rationem hanc reddit Suidas, quod Apollinis simulacrum ut Sol intelligatur, & dicatur esse universitatis hujus harmonia, cum cæteris enim stellis commixtus animalia gignit. Fulgentius verò lib. 1. scribit Apollinem ideò cum decachorda pingi cithara, ipsamque novem Musis decimum adjici, quod humanæ vocis decem sint modulamina. Credebant veteres Apollinem eundem esse atque Solem, sive oculus Mundi, & cum omnia facile videret, illum ideò finxerunt divinationibus præesse, caputque illius laureâ coronâ cinxerunt. Etenim laurus vaticinationis erat symbolum, & ex eius crepitu, dum ardebat, observabantur rerum eventa; nam, si in ignem injecta strepitum ederet, felicissimum erat signum. Tibullus lib. 2. el. 6.

At laurus bona signa dedit, gaudete coloni.

Contrâ, si tacitè conflagrasset, sinistrum omen reputabatur. Propertius lib. 2. el. 16.

Et tacita extincto laurus adusta foco.

Scribit Fulgentius lib. 1: laurum pulvinari subiectam vera somnia ostendere, & Alciatus.

Præscia venturi laurus fert signa salutis;

Subdita pulvillo somnia vera facit.

Sic & vaticinaturi laurum comedebant. Idem Tibullus lib. 2. el. 6.

..... sic usque sacras innoxia lauros

Vescar.

Hæc arbor utpotè saluberrima tribuebatur etiam Apollini indicandæ
 medicinæ

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

7

medicinæ causâ, cujus præses hic Deus habebatur. Laurus enim, si fides Galeno simpl. med. lib. 6. desiccatur, calefacit, attenuat, aperit, provocat, incidit, emollit, digerit, & flatus pellit. Illa etiam in aqua madefacta eandem aquam salubrem facit, teste Constantino Cæsare lib. 2. de agricultura cap. 6.

Ferunt scriptores Aesculapium ex Apolline, & Coronide natum medendi artibus præfuisse, tantâque illarum peritiâ excelluisse, ut nonnullis defunctis vitam restituerit, eâque de causa fulmine à Jove percussum, ab eodem immortalitatis deinde factum fuisse participem, ut narrat Lucianus in Dialog. Pindarus verò poeta lyricus citatus à Tertulliano in Apolog. cap. 14. canit Aesculapium ob avaritiam, quâ medicinam nocenter exercebat, fulmine vindicatum. Barbatus exhibetur hic Deus, etsi semper adolescentis Apollinis filius, unde scribit Arnob. lib. 6. adv. Gent. in ancipiti relinqui, uter eorum sit pater, uter filius, imò an sint generis, & cognationis unius. Aesculapii simulacris baculum in manu attribuitur, quasi agrotantium sustentaculum: serpens verò baculo circumvolutus, quod hi qui medicina utuntur, renoventur ut serpentes, & quasi senectutem exuant. Ovid. lib. 3. de arte am.

9

Anguibus exuitur tenui cum pelle senectus.

Refert Plinius lib. 29. cap. 24. serpenti multa inesse remedia, ideòque Aesculapio dicatum fuisse: eidem etiam tribuitur corona lauri, quòd ei jus divinationis adjungitur, eundem enim esse atque Apollinem docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. & Apollodorus ab eo citatus tradit in libris, quibus titulus est *ἄσκιος θεός*, Aesculapium ea de causa divinationibus, & auguriis præesse, quòd medicus commoda, & incommoda in corpore futura prænoscere debet, juxta illud Hippocratis oportere medicum dicere de ægro *τὰ τε παρόντα, καὶ τὰ ἀεργηρόντα, καὶ τὰ μέλλοντα ἰσθαι*, idest: *Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura sequentur*. Scribit Cælius Rhodiginus lib. 27. lect. ant. cap. 15. in templo Aesculapii, quod in Epidauro erat, ægrotos cubare solitos, ut per somnium bonam valetudinem à Diis ostensam conjectare possent; quod Iamblichus de Mysterijs sect. 3. cap. 3. his verbis confirmat: *Ἐν Ἀσκληπιῷ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θεοῖς ὀνειροῖς παύεται: ὅσα ἢ τὸ πλεονάζειν ἢ τὸ ὑκτερεῖν ὀφθαλμῶν, ἢ ἰατρικὴ τέχνη σωῖται ἀπὸ τῶν ἱερῶν ὀνειροῦν.* In Aesculapij templo per somnia divina morbi sanantur; ipsaque medendi ars constitutis observationibus nocturnarum apparitionum in divinis somniis comparata est. De hoc ritu meminit etiam Plautus in Curcul. act. 1. sc. 1.

. . . . quia hic Leno egrotus incubat

In Aesculapij fano,

Hygiæam

IO Hygiæam finxerunt veteres Aesculapij filiam, eamque ut salutis Deam venerati sunt: salus enim gignitur ex aëre puro, Aesculapius autem plerumq; habebatur pro aëre, unde Pausanias in Achaic. scribit:

Ἀσκληπιὸν μὲν αἴρα ἄρα τὸ ἀνθρώπων εἶναι καὶ πᾶσιν ὁμοίως ζώοις ὀππτήδηον πρὸς ὑγίαν.

Ἀπόλλωνα δὲ Ἡλίον, καὶ αὐτὸν ὀρθότατα Ἀσκληπιῶ πατέρα ἐπινομάζεσθαι, ὅτι ἐστὶ τὸ αἰεμόζον ταῖς αἰετῶν ποιέμενος ὁ Ἡλῖος τὸν δρόμον μεταδίδωσι τῶν αἰετῶν ὑγίαν.

Aesculapium aliud nihil quam aërem esse, ex quo bona valetudo, quam Græci Hygiæam appellant, tam homini, quam cunctis aliis animantibus existeret: Apollinem, qui Sol ipse est, jure patrem Aesculapii perhiberi, quod anniversarias vicissitudines cursu conficiens suo aëri salubritatem impertiat. Serpentis Aesculapio, & Saluti dicati meminit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. docens ideò simulacris eorum jungi dracones, quòd hi ad Solis, & Lunæ naturam referuntur. *Est, inquit, Aesculapius vis salubris de substantia Solis subveniens animis, corporibusque mortalium. Salus autem nature Lunarise effectus est, quo animantium corpora juvantur salutifero firmata temperamento. Ideò ergò simulacris eorum junguntur figure draconum, quia præstant, ut humana corpora velut infirmitatis pelle deposita ad pristinum revivescant vigorem, ut revivescunt dracones per annos singulos pelle senectutis exuta.* Tibullus lib. 1. el. 4. *Serpens novus exuit annos.* Salutis augurium apud Romanos celebrabatur, quod intermissum, renovavit Augustus, teste Suetonio in ejus vita cap. 31. Symbolum autem prosperitatis fuisse apud Aegyptios liquet ex historia Antiochi Soteris, qui adversus Galatas pugnaturus, hoc signo vexillis imposito, datoque militibus pro tessera, de quo faciendo se per somnium ab Alexandro Magno monitum fuisse simulavit, insignem reportavit victoriam; cujus rei signum in quibusdam Antiochi numismatibus apparet. Est autem triangulus triplex invicem insertus, constans ex quinque lineis, in quibus YΓIEIA inscribitur. Narrat Cælius Rhodiginus lib. 22. lect. ant. cap. 2. mulieres apud Sicyonios Hygiææ simulacro capillos dicare solitas, quos in ejus honorem sibi rescabant.



II Notissima est Sileni effigies, fuit enim simus, & calvus; garrulum, & nugacem, sive loquacem describit illum Suidas, Silenumque à verbo *συλαίνω* garrus, nugor, dictum asserit. Bacchi nutricium, magistrumque fuisse docet Diodorus lib. 4. cap. 1. plurimumque ad virtutem, & gloriam, resque bellicas ei profuisse scribit. Philosophiæ quoque illum operam dedisse innuit Aelianus lib. 3. sermonem ejus

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 9

ejus ad Midam Phrygem habitum referens. Accipimus ex Athenæo Deipnosoph. lib. 4. Silenum fistulæ multis compactæ calamis inventorem fuisse, illius verò, quæ cerâ conjungitur, Marfyam: sed utrumque cum Apolline contendisse notat Pausanias in Corinth. Hedera, quâ Silenus in hac gemma coronatus exhibetur, fuit Baccho sacra; illius frondes adversus dolorem, & gravitatem capitis à vini potu molestam prodesse credebant veteres, eaque de causa hederaceis præcipuè coronis caput cingebant. Ex Athenæo Deipnosoph. lib. 15. Silenum in gratiam Bacchi Aratus inter sidera translatum dicit.

Bacchæ fuerunt Liberi patris comites, quæ, teste Suida, ferebantur quodam afflatu divino repletæ. Bacchum apud Indos bellantem fecutæ sunt, foeminae, ut verbis D. Augustini utar, non tam virtute, nobiles, quàm furore. Dictæ sunt Bacchæ à verbo bacchari, quod idem est ac furere; etenim orgia Liberi patris velut per furorem magnis clamoribus celebrabant, pampineisque, & hederaceis utebantur coronis. Scribit Eusebius lib. 2. cap. 5. Bacchas in orgijs celebrandis Evam conclamare solitas, quæ vox Hebraicè cum aspiratione graviori foeminei sexus serpentem significat, ideoque hanc vocem clamare, quia sæpe in dictis orgijs erant coronatæ serpentibus. Quatuor Bacchas sorores recenset Fulgentius lib. 2. Mythol. quarum proprietates eruditè describit his verbis: *Quatuor sunt ebrietatis genera, idest, prima vinolentia, secunda rerum oblivio, tertia libido, quarta insania; unde et nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt quasi vino vacantes; prima Ino, Ἰνώ, Græcè, Latine vinum dicimus; secunda Autonoe, quasi ἀὐτονοή, idest, seipsam non cognoscens. tertia, semele, quasi σαρμάλευον, quod nos Latine corpus solutum dicimus, unde et ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, idest, de libidine nata ebrietas; quarta Agave, quæ idè insaniæ comparatur, quòd caput filij violenter abscidit.* Dicta confirmat S. Petrus Chrysologus serm. 27. de vitanda ebrietate illius furores describens. *Ebrietas, inquit, cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantia deformiter est magistra: hanc qui habet, se non habet: hanc qui habet, homo non est: hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum: ebrietas est Dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis, illecebra honestatis, et pudoris injuria.*

Africam Græci Libyam appellavere (inquit Plin. in proem. lib. 5.) quâ mare ante eam Libycum incipiens Aegyptio finitur. Hanc tertiam Orbis partem ab uno Abrahæ posterorum, cui nomen erat Afer, denominatâ fuisse credit Josephus: alij verò ab à privativa, & Græco vocabulo φείω quod frigoris horrorem significat, sic dictâ autumant. Nutrit hæc regio

Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, Leones, Pardales, Camelopardales, & alia diversa ferarum, monstrorumque genera, ut colligitur ex Strabone. Narrat Aelianus lib. 3. Anim. cap. 31. in Africa multos gigni Basiliscos, eosque Galli cantu terrore percussos emoriri. Reperiuntur etiam ibidem infensissima Scorpionum genera, de quibus latissimè Plinius lib. 11. cap. 25. qui scribit lib. 8. cap. 11. Elephantes perpetuò cum Draconibus bellantes in Africa reperiri. Hanc regionem Leonibus, & Elephantibus abundare tradit Manilius lib. 4.

*Et vastos Elephantas habet, servosque Leones
In pœnas secunda suas parit horrida tellus.*

Unde non mirum est, si in multis Hadriani, Antonini, & Severi numismatibus repræsentetur Africa sub figura muliebri cum proboscide in capite; & similiter in moneta aurea Cestiarum gentis, & in argentea familiarum Eppiarum, in quibus facies muliebris exhibetur, ut in hac gemma, gestans pro calantica exuvias capitis elephantini cum eadem proboscide. Constat enim veteres hoc symbolo semper Africam denotasse, utpotè Elephantium feracem, unde pedites Mauri pellibus animalium hujusmodi pro clypeis utebantur.

- 15 Solon patriam Salaminium fuit unus ex septem Græciæ Sapientibus, Atheniensis Philosophus, & Legislator, cujus dictum erat, *Nosce te ipsum*. Vixit Athenis Olymp. XLVII. vel, ut alijs placet, LVI. Tempore Pisistrati tyranni insidijs petitus in Ciliciam spontè secessit, ibique urbem de suo nomine Solensem denominatam condidit. Dicunt alij civitatem hanc in Cypro condidisse, in qua deinde annorum LXXX. decessit. sed quantâ discendi cupiditate flagraverit, colligitur ex Valerio Maximo lib. 8. cap. 7. supremum illius vitæ diem referente his verbis: *Quum assidentibus amicis, & quadam de re sermonem inter se conferentibus, fatis iam pressum caput erigeret, interrogatus, quapropter id fecisset, respondit; ut cum istud, quidquid est, de quo iam disputatis, percepero, moriar. Migrasset profectò ex hominibus inertia, si eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egressus est.* Illius supra cæteros Græciæ sapientes præstantiæ meminit Aufonius in Sapient.

*De more Græco prodeò in scenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.*

11 Multa de illo Plutarchus, & Diogenes Laërtius.

- 16 Socrates Sophronisci statuarij, & Phanaretæ obstetricis filius natus est Athenis Olympiade LXXVII. tempore belli Peloponnesiaci. Simum, & calvum, Silenoque similem describit illum Suidas. Philosophiæ partem illam, quæ de moribus agit, moralisque propterea dicitur,

Sectio I. Gemmæ antiquæ. II

citur, præcipuè coluit. *Socrates philosophiam primus devocavit è Cælo* (ait Tullius lib. 5. Tuscul.) *et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit, et coëgit de vita, et moribus, rebusque bonis, et malis querere.* Apollinis oraculo judicatus fuit sapientissimus; refert enim Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. ant. cap. 1. Chærephonti cuidam Socratis perfamiliari Pythiam respondisse hæc verba: *Sapiens quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, et omnium sapientissimus Socrates.* Aequalem semper vultum sive in prosperis, sive in adversis rebus servavit, unde Plinius, *Ferunt* (inquit) *Socratem clarum scientiâ eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato.* Duas habuit vxores Xanthippem, ex qua natus est Lamprocles, & Myrtonem Aristidis justii filiam, ex qua filios suscepit Sophroniscum, & Menedemum, vel Menexenum. Audivit magistros philosophiæ Anaxagoram, Clazomenium, Damonem, & Archelaum. Plurimos habuit discipulos diversarum sectarum institutores, inter quos primum tenet locum Plato Academiae Princeps, à quo Socratis dissertationes commemorantur, illum enim nihil umquam scripsisse constat. Tandem ab Anyto, & Melito accusatus, quòd novam religionem vellet introducere, in vinculis diù fuit, cumque ad mortem condemnatus esset, *fortique animo* (ut scribit Valerius Maximus lib. 7. cap. 2.) *et constanti vultu potionem veneni è manu carnificis accepisset; admoto jam labris poculo, uxori Xanthippæ inter fletum, et lamentationem, vociferanti innocentem eum perimi, Quid ergo? inquit, nocenti mihi mori satius esse duxisti? O immensam illam sapientiam, quæ ne in ipso quidem vitæ excessu oblivisci sui potuit.* Tanta fuit deinde Atheniensibus de morte Socratis pœnitentia, ut paullò post omnia gymnasia facerent claudere, illius accusatores Melitum morte, Anytum exfilio punirent, ipsique statuam æream Lysippi opus dedicarent.

Magistrum sequitur discipulus, sapientissimum videlicet Socratem 17
divinus Plato Academiae Princeps natus Athenis patre Aristone anno secundo Olympiadis LXXX. Aristocles prius vocabatur, deinde ob latos humeros Platonis nomen fortitum fuisse narrat Suidas. *Προσηγορεύετο δὲ Ἀριστοκλῆς· ἀπὸ δὲ τὸ πλατὺς ἔστι τὸ σῆμα, πλάτων ἑπωνομασθῆναι· ἄλλοι δὲ ὡς πλατὺ ἐν λόγῳ, Πλάτωνα κληθῆναι.* *Aristocles primò est dictus; sed ob latitudinem pectoris Plato est cognominatus: alij ob amplitudinem orationis Platonem dictum aiunt.* Etenim Platonis infantis ore apes confederunt, singularem prædulcis eloquij portendentes suavitatem, si fides Plinio lib. 11. cap. 17. & Valerio Maximo lib. 1. cap. 6. Tantâ eum faciendâ instructum fuisse scribit idem Valerius Max. lib. 8. cap. 7. *Ut si ipse Jupiter cælo descendisset, nec elegantiore, nec beatiore faciendâ*

usurus videretur. Caput ejus comatum, & barbatum exhibetur in hac gemma, prout illum habuisse docet Aelianus referens primam inter Platonem, & Aristotelem dissensionem ex barba, & capillis ortam, cum Aristoteles contra Platonis morem radi, & tonderi solitus fuerit. Octogenario major decessit teste eodem Maximo loco citato. Altero etiam & octogesimo anno decedens sub capite Sophronis mimos habuisse fertur: sic ne extrema quidem ejus hora agitatione studij vacua fuit. Platonis imagines annulis insculptas gestabant Academici, ut & Zenonis, & Aristotelis Stoici, & Peripatetici. Audiamus Epiphanium de Carpocratianis, Gnosticis, & Basilidis sectatoribus hæresi 27. Philosophorum imagines ab illis adoratas esse scribentem. Habent depictas coloribus imagines, quidam etiam aureas, aut argenteas, vel ex alia materia factas, quas esse Jesu effigies affirmant, easdemque à Pontio Pilato ad Christi similitudinem effictas, quo tempore inter homines degebat. Sed ejusmodi imagines occultas habent, necnon & Philosophorum quorundam, ut Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, aliorumque, quibus eas, quas dixi, Christi effigies miscent, & erectas simul omnes adorant, ad easque Gentilium ritus instituunt.

18

Pulcherrimas Alexandri Magni, ejusque matris Olympiadis imagines Cameus exquisitissimi artificij nobis exhibet. Ille hic est, qui olim in celeberrima Mantuæ Ducum gaza cum infinitis propemodum antiquæ, & modernæ magnificentie monumentis asservabatur; at illa superiori seculo in miserabili urbis excidio direpta multorum deinde Principum cimelia exornavit; iste verò cameus recolendæ semper memoriæ Regiæ Christianæ thesauro accessit, in quo etiam rarissima ex quovis metallo, moduloque numismata, gemmæ pretiosissimæ, eximie Græcorum, Romanorumque Sculptorum statuarum, bibliotheca selectissima, plurimæ celeberrimorum Pictorum tabulæ, ditissimaque peristromata omnium oculos mirum in modum etiam nunc alliciunt. Alexandri Magni res gestas Plutarchus, Q. Curtius, alijque scripsere. Is Jovis Ammonis filius perhibebatur, à quo in draconem commutato Olympias ejus mater compressa fuerat; ideoque serpentis imaginem & galeæ, & pectori insculptam exhibet hæc gemma, ut & Ammonis caput humero, quod historiam à Plutarcho allatam mirificè confirmat. *Fastidio Philippi (Alexander, ait Valerius Maximus lib. 9. cap. 5.) Jovem Ammonem patrem ascrivit.* Imagines Alexandri Magni sive in numismatibus, sive in gemmis, ut favorabilia amuleta, gestabant veteres, de quibus mentionem facit Trebellius Pollio in Macrianis. *Alexandrum Magnum Macedonem (inquit) viri in auro, & in argento; mulieres & in reticulis, & dextro-*

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 13

dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exsculptum semper habuerunt: eò usque, ut tunica, & limbi, & penula matronales in familia ejus bodieque sint, quæ Alexandri effigiem delitijs variantibus monstrent. Hanc superstitionem redarguit B. Chryso-
 mus homil. 25. ad populum Antiochenum his verbis. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis utuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi, istene sunt spes nostræ, ut post crucem, & mortem Domini gentilis Regis imagine spem salutis habeamus.*

Lyfimachus filius Agathoclis fuit unus ex successoribus Alexandri Magni, & forsan ob tanti Principis memoriam cornua & ille gestat arietina. In sacris litteris cornu est symbolum supremæ potentia, & vox, *Keren*, significat tam illud, quàm coronam. Ferunt Lyfimachum ab Alexandro Leoni objectum, quòd venenum Callistheni propinasset, manum quodam amiculo convolutam in os leonis intulisse, illiusque linguam abripuisse. Fuit deinde ut priùs Alexandro dilectus, & post illius mortem Pergamo præfuit. 19

Imago C. Cœlij Caldi in sarda gemma pulcherrima, & artificiosè elaborata efficta est. Consul fuit anno V. C. DCLIX. quam dignitatem tamquam novus homo, ut scribit Cicero de petitione consulatus, eloquentiâ suâ adeptus est. In perduellionis judicio tabellam exhibuit cum duabus litteris L.D. hoc est, *Libero, & Damno*; quæ signatæ sunt in illius argenteo nummo à filio, vel nepote in ejus memoriam percusso. 20

Præclara Pompeij Magni facta ignota esse nemini satis constat; unde aliqua de illius effigie, pauca de rebus ab eo gestis hic referam. Vellejus lib. 2. scribit Pompejum Magnum fuisse *formâ excellentem, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, sed ex dignitate constanti.* Plutarchus in ejus vita postquam de illius ortu, & natalibus quædam retulit, subjungit eum ab adolescentia tanto decore vultus extitisse, ut Alexandro Magno similis vulgò crederetur, & à quibusdam Alexander appellatus fuerit. Vultus tamen juvenilis Pompeij cum Alexandro conformitas ex hac gemma elici non potest, cum in ea Pompejus ætate jam provectus repræsentetur, tum etiam quòd de illa perfecta similitudine Plutarchus omnino non conveniat: sed capillitium paullatim assurgens, quod prætulisse Pompejum narrat idem Plutarchus, cum imagine in hac gemma efficta planè concordat. Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. pauca de præclaris ejus gestis, sed memorabilia narrat his verbis: *Eques Romanus pro Consule in Hispaniam adversus Sertorium pari imperio cum Pio Metello Principe civitatis missus*

missus est: nondum ullum honorem auspicatus bis triumphavit: initia Magistratum à summo Imperio cepit: tertium Consulatum decreto Senatus solus gessit: de Mithridate, & Tigraue, de multis præterea Regibus, gentibus, plurimisq; civitatibus, & prædonibus, unum duxit triumphum. Ejusdem laudes, & res gestas paucis etiam perstrictas refert Plinius lib. 7. cap. 26.

- 22 Imago M. Tullij Ciceronis eloquentiæ Romanæ facilè Principis hic exhibetur, cujus linguam dictam fuisse divitem scribit Cælius Rhodiginus lib. 25. lect. ant. cap. 3. Post detectam Catilinæ conjurationem patris patriæ nomen ei à Senatu concessum fuit, quod nullo umquam, si Camillum excipiamus, quem Livius narrat à militibus in triumpho, sed non ex decreto Senatus, patrem patriæ appellatum fuisse. De hoc illustri titulo Ciceroni concessio mentionem facit Juvenalis sat. 8.

..... sed Roma parentem,

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Egregium illius elogium vide apud Plinium lib. 7. cap. 30.

- 23 D. Brutus ab A. Postumio Albino adoptatus hujus prænomen, secundum morem adoptionum retinuit. Fuit unus ex percussoribus Cæsaris, qui cum in testamento suo secundum heredem scripserat. Consul designatus fuit in annum DCCXI. quem tamen lege Pedia damnatus non iniit. Ultimus Romanorum dictus est, teste Cælio Rhodiginio lib. 17. lect. ant. cap. 8. Plura vide apud Vellejum lib. 11.

- 24 Cn. Domitius Ahenobardus, cujus effigies in cameo sculpta extat in museo nostro, fuit Neronis Imperatoris proavus, & unus ex conjuratis Cæsaris. Præfuit classi, quâ mare Jonium aliquando tenuit; eam deinde M. Antonio tradidit ejus partes post Philippense bellum secutus, si fides Dioni lib. 48. & Suetonio in Nerone cap. 3.

- 25 Veneranda C. Julij Cæsaris hic exhibetur imago, Principis non fortitudine modò, sed & eloquentiâ, præclarisq; animi dotibus commendabilis. Vidit illum Gallia expugnatorem, Germania, & Britannia debellatorem, Pharsalici campi victorem, Aegyptus vindicem, & ultorem, Africa, Syria, Pontus, & Hispania invictum semper, Roma clementissimum experta est, conspexitque quinquies triumphantem, teste Suetonio. Dignus sanè videretur clarissimus Princeps potito Imperio, si patriæ libertati imperium non repugnasset.

- 26 Tiberius Liviae Augustæ filius, extinctis Caio, & Lucio Cæsaribus, Juliam eorum matrem sibi ab Augusto in uxorem traditam accepit, ab eoque adoptatus ejus in Imperio successor fuit. Primis Imperij mensibus

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 15

mensibus vitiorum suorum dissimulationi studuit, æque erga singulos humanissimum, & adversus convitia patientem præbuit dicens in civitate libera linguam, mentemque liberam esse debere. Speciem quamdam libertatis induxit, multa que statuit ad Urbis, & Reipublicæ utilitatem; sed tandem vitia malè diù dissimulata profudit, omnique libidinis, avaritiæ, & crudelitatis genere contaminatus obiit in villa Luculliana anno Imperij XXIII. ætatis verò LXXVIII. Auctor est Suetonius.

Hæc præclara Lucij Veri effigies ex carneola pulcherrima, & faberrimè sculpta desumpta est, quæ olim extabat in selectissima bonæ memoriæ Cardinalis Maximi bibliotheca. Lucius Verus à M. Aurelio adoptatus Lucillâ ejus filiâ in vxorem illi traditâ Imperij ab eodem confors factus est. Bellum Parthicum per Legatos suos confecit, partumque est ipsi nomen *Armeniæ*, *Parthici*, & *Medici*, ut scribit Julius Capitolinus. Princeps mollis, & voluptatibus deditus anno Imperij XI. improvisâ morte occubuit. 27

Optimo Patri M. Aurelio successit pessimus filius Commodus 28 nomine, sed factis Populo Romano maximè incommodus, impurissimus, & crudelissimus Imperator Carnifex Senatus vulgò appellatus, teste Lampridio. *Fuit eâ dementiâ (inquit Capitolinus) ut Urbem Romanam Coloniam Commodianam vocari voluerit.* Etenim se in nummis Herculem Romæ Conditorum declarat. Multa cognomina sibi sumpsit, sed præsertim Hercules, de quo scribit idem Lampridius: *Accepit statuas in Herculis habitu, eique immolatum est ut Deo.* Tandem omnibus ob crudelitatem exosus facta in eum conspiratione, consciâ ejus concubinâ Marciâ, anno Imperij XIII. strangulatus est. Egregia hæc sculptura in berillo, vel aqua marina, ut vulgò vocatur, custoditur in celeberrima gaza Eminentiss. Cardinalis Carpinei, qui nobilissimum suum ingenium delectat in amore, & studio eruditæ antiquitatis. Possidet Princeps Eminentissimus museum rebus præsertim sacris refertissimum, nummosque cujusvis formæ, & metalli rarissimos, inter quos centum & amplius maximi moduli inspicere mihi licuit, conciliatore Illustriss. Raphaële Fabretto S. D. N. Alexandri Papæ VIII. à Secretis, viro summæ doctrinæ, & in omni scientiarum genere versatissimo, qui & ipse suam in re antiquaria peritiam tribus de Aquis, & Aquæductibus veteris Romæ dissertationibus, Columnæ Trajanæ expositione, aliisque suis eruditissimis operibus exhibuit. Plurimæ quoque statuæ nobilissimas ejusdem Cardinalis ædes exornant, sed maximè Annij Veri fratris Commodi natu minoris caput marmoreum; cujus etiam Principis pulcherrima, & à temporis diutur-

diuturnitate nil quidquam detrimenti passa effigies pariter marmorea extat penès Illust. Abbatem Isidorum Huart, virum comitate, & urbanitate commendabilem, veterisque memoriæ studiosissimum; quippe qui seriem numismatum lectissimam, variaque antiquitatis monumenta in suo cimelio asservat.

29 Rara esse Didij Juliani ex quovis metallo numismata norunt omnes, qui ea tractant; at gemmæ illius vultum representantes eximiæ sunt raritatis; unde hanc imaginem in pulcherrima carneola sculptam extantem in museo nostro hic exhibemus. Interfecto à militibus Pertinace Julianus Imperium à Prætorianis nundinatus Tribuniciam potestatem accepit: auditâ deinde, in Syria C. Pescennij, & in Pannonia Sept. Severi electione, ab omnibus destitutus tertio Imperij mense occisus est.

30 Sept. Severus Imperator ab exercitu Pannonico salutatus, Romæ Juliano, Pescennio in Oriente, & Albino in Gallia interemptis solus Imperio potitus est. Filios Caracallam, & Getam Imperatores moriens declaravit. Eboraci in Anglia morte sibi medicorum ope accelerata, Caracalla, ut creditur, instigante obiit anno Imperij XVII.

31 Elagabalus Mæsæ artibus ad Imperium euectus se Caracallæ filium publicavit, unde Antoninus à militibus appellatus est. Pessimus Imperator ad omnem lasciviæ, & crudelitatis speciem progressus cum Soëmia matre post annum Imperij tertium trucidatus est.

32 Sabina Trajani neptis, Matidiæ filia, Hadriani uxor, morosa foemina paullò ante mariti obitum extincta est. Illius imaginem non ob raritatem, sed propter insolitum capitis ornatum, variosque capillorum implexus hic apposuimus, de quibus jucundissimè more suo Juvenalis sat. 6.

*Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput.*

Tertullianus lib. de cultu foem. cap. 7. mulierum vanitatem in disponendis crinibus, alienisque comparandis describit, & arguit his verbis: *Quid enim tanta ornanda capitis onerositas salutem subministrat? Quid crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis? aliæ gestiunt in cincinnis coercere; aliæ ut vagi, & volucres elabantur, non bonâ simplicitate. Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium, atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervicem retrò suggestum, &c. (& mox) Si non pudeat enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis forsitan immundi, forsitan nocentis, & gebennæ destinati sancto, & christiano capiti*

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 17

capiti supparet. Comam non ut ornamentum, sed tamquam indicium velaminis esse debere mulieri docet D. Ambrosius epist. 1. ad Corinth. cap. 11. *Mulier (inquit) si comam habuerit, gloria est illi, quoniam coma pro velamine data est ei.* Multa de ornatricibus apud Laur. Pignorium in lib. de servis fol. 191.

ARTICULUS POSTERIOR

Gemmæ figuras exhibentes.

ISIS, teste Macrobio, Saturn. lib. 1. cap. 20. terra est, vel rerum 33
natura subiacens Soli. Loto infidet, cujus flos ad Solis præsentiam
extra undas emergens ejus motum sequitur ab ortu ad occasum, ut
docet Theophr. lib. 4. ad indicandum generationem rerum omnium
virtute Solaris Genij ex humido emergere. Perseam capiti habet
impositam typum silentij, & veritatis, ut monstret sapientiæ, & arca-
norum majestatem profanorum auribus supprimenda, sacraque
mysteria solo silentio veneranda. Vestimento reticulato induta est
rerum omnium connexionem denotante, sine qua mundus perfectus
esse nequit, ut loquitur Trismegistus in Asclepio. Flagellum, seu
scuticam manu tenet ad contrarios Dæmones, malosque, & nocivos
Genios domandos, & expellendos; sic apud veteres Avernunci Dij
dicebantur illi, qui mala imminencia aliò avertabant, & pingebantur
scuticas, seu baculos manibus gestantes. De Deo super lotum sedente
hæc scribit Iamblichus de Mysterijs sect. 7. cap. 2. Συμμετρῶς ἢ τέτρω καὶ τὸ
ἐξῆς σύμβολον· τὸ γὰρ ἐπὶ λωτῶ καθεζομένης, ἢ ὑδροχώρας καὶ τὸ ἰχθυὸς ἀνιπίτεται μὴ
Ψάβουσαν μηδαμῶς τῆς ἰλύθου· καὶ ἡγεμονίαν νοσερὰν καὶ ἐμπύριον ὀπιδείκνυσι· κυκλοτερεῖ
γὰρ πάντα ὀρεῖται τὰ τῶ λωτῶ, καὶ τὰ ἐν τοῖς φύλλοις εἶδη, καὶ τὰ ἐν τοῖς καρποῖς φαινόμενα
ἢ ἄρα δὴ μόνη κινήσει τῆς καὶ κύκλου καὶ ἐνέργειά ἐστι συζητήσις, τὸ καὶ τὰ ἀπὸ καὶ ὡσαύτως
καὶ ἐν μιᾷ τάξει καὶ καθ' ἕνα λόγον ἐμφαίνουσα. αὐτὸς δὲ δὴ ὁ θεὸς ἰδρυται καθ' ἑαυτὸν, καὶ
ὑπὲρ τῶ ποιούτω ἡγεμονίαν καὶ ἐνέργειαν σεμνῶς καὶ ἀγιῶς ὑδροπλωμεύθου καὶ μίνων
ἐν ἑαυτῶ, ὡς περὶ δὴ τὸ καθεζομένης βέλεται σημαίνειν. *Confirmat hæc etiam
sequens symbolum, quod enim super lotum Deus sedeat, hoc obscure
significat ejus eminentiam, & potentiam, quæ ne quidem tangat lu-
tum; etiam & presidentiam ejus intellectualem denotat, & planè
empyriam; omnia enim in loto circularia sunt, tum folia, tum fructus,
cui sola mentis operatio (ut quæ circulariter moveatur) respondet, per
eadem videlicet & eodem pacto, ordine, ratione se semper habens.*

Deus autem ipse per se solus sedet expansus super hoc imperium, & operationem, venerabilis, sanctus, in seipso penitus quiescens, quod quidem sedendo significatur.

34 Exhibetur in hac gemma eadem Isis inter quatuor elementa, per Salamandram, Aquilam, Delphinum, & Leonem significata, quorum ipsa uti rerum natura parens se dominam vocat apud Apulejum lib. 11. *Metamorph.* Omnia enim componuntur ex quatuor elementis igne, aëre, aqua, & terra, teste Cicerone lib. 2. de nat. Deor. & in ea tandem resolvuntur. Multimammia pingitur hæc Dea, prout describitur à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. *Isis cuncta religione celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens Soli. Hinc est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia vel terræ; vel rerum nature halitu nutritur universitas.*

35 Cybele Leone vecta, tympanum gestans exhibetur in nummis Septimij Severi, & Caracallæ. Constat matrem Deum eandem creditam esse, atque tellurem, tympanumque, quod habet, significari esse orbem terræ, ut docet D. Augustinus lib. 7. de Civic. Dei cap. 24. Tympanis in sacris hujus Deæ Sacerdotes utebantur, Ovidius lib. 4. Factor.

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulfant.

Hæc Dea Leonibus vehitur (inquit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 21.) validis impetu, atque fervore animalibus, quæ natura cæli est, cujus ambitu aër continetur, qui vehit terram. Scribit verò D. Augustinus loco cit. Leonem adjungi solutum, ac mansuetum, ad indicandum, nullum esse genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non subigi, colique conveniat. In summo positus est Sol omnia calore suo vivificans, ex adverfo Luna nocturno suo humore Solis calorem temperans, unde justa oritur conjunctio calidi, & humidi, terræ fœcunditas, rerumque omnium procreatio. Carthaginenses Junonem Tyriam à Leone vectam colebant, illamque Deam cælestem vocabant.

36 Apollo representatur in hac gemma laureatus, columnæ innixus arcum tenens, ad cujus pedes lyra. Illius simulacrû huic ferè simile describitur à Luciano in opusc. de Gymn. Solonem sic Anacharsi respondentem introducente. Ο μὲν γὰρ αὐτὸς, ὃν Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ἡμῶν ὀνομάζεται, καὶ ἐστὶν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τῆς λυκίας. Ἐπὶ τὸ ἀγάλμα δὲ αὐτὸς ὄρεται, καὶ ὅπῃ τῆς σήλης κεκλιμένον, τῆς ἀεισεραῖ μὲν τὸ πῆξον ἔχοντα ἢ δεξιά δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἀνακεκασμένον, ὡσπερ ἐκ καμάτις μετὰ ἀναπαυόμενον δείκνυσσι τὸ θεόν. Locus ille, *Anacharsi*, à nobis vocatur *Gymnasium*, & est *Lycij Apollinis templum*: cujus vides simulacrum, eum, qui est super columna reclinatus, qui quidem manu sinistra arcum tenet: cujus verò dextra super capite reflexa, Deum

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 19

Deum tamquam ex longo labore quiescentem ostendit. Arcus, & sagittæ Solis radiorum jactus innuunt. Lauream Apollini, & Libero sacratam esse scribit Tertullianus lib. de Corona Milit. cap. 12. Illi ut Deo telorum, huic ut Deo triumphorum. Lyra verò chordarum septem tot cælestium sphaerarum motus designat.

Hæc præclara sculptura in achate, extans in museo nostro, Solem 37 exhibet stantem in curru, dextrâ scuticam, lævâ Quadrigarum velocissimè currentium habenas tenentem: circa marginem disposita sunt duodecim signa cælestia, quæ Zodiacum constituunt. De Sole, illiusque Quadrigis hæc scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. *Sol dicitur, aut ex eo quod solus sit, aut quod solitè per dies surgat, & occidat: huic quoque Quadrigam adscribunt illam ob causam, quod aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragat, aut quod quadri- fido limite diei metiatur spatium, unde & ipsius equis condigna sic nomina posuerunt, id est, Eritreus, Acteon, Lampos, Philogeus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quòd à matutino Sol lumine rubicundus exurgat: Acteon splendens dicitur, quòd tertiæ horæ momentis vebemens insistetur, lucidior fulgeat: Lampos verò cùm ad umbilicum diei centratum conscenderit circulum: Philogeus Græcè terram amans dicitur, quòd horâ nonâ proclivior vergens occasibus pronus incumbat.* Quadrigas convenire Soli docet Tertullianus lib. de Spectaculis cap. 9. *De jugo verò Quadrigas Soli, Bigas Lunæ sanxerunt.* Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symmachum.

*Hoc sidus currum, rapidasque agitare Quadrigas
Commenti, & capitis radios, & verbera dextre.*

Macrobius in somnium Scip. lib. 2. cap. 10. Zodiacum vocat viam Solis, hujusque nominis etymologiam sic explicat lib. 1. cap. 21. *Et quia signa Græco nomine Ζώδια nuncupantur, circum ipsum, Zodiacum, quasi signiferum, vocarunt:* De signorum Zodiaci ordine, & cur illa diversorum numinum assignata sint potestati, diffusè scribit idem Macrobius loco citato. Hæc rara, & erudita gemma videtur fuisse amuletum cujusdam Priscillianæ hæresis sectatoris; obscænus enim, & impius ille Priscillianus superstitiosâ de signis cælestibus doctrinâ imbutus, homines inter se quodam fatalium stellarum nexu colligari ausus fuit asserere, ipsumque corpus humanum secundum duodecim Zodiaci signa cõpositum esse, singula singulis corporis partibus, necnon eadem duodecim Patriarcharum nominibus attribuens: cujus hæresis singula capita Leo Magnus epistolâ ad B. Turibium Astoricensem Episcopum confutavit. Damnati fuere Priscillianistarum errores in multis Concilijs, & maximè in Bracharensi secundo sub Joanne III.

ne III. anno reparatæ salutis DLXIII. hortatu Theodomiri, seu Ariamiri Suevorum Regis ab errore, & impietate Ariana ad fidem Catholicam conversi anno tertio ejus regni celebrato, cujus canonem decimum, in quantum ad præsentem gemmam facit, hîc refero. *Si qui duodecim signa, quæ Mathematici observare solent, per singula animæ, vel corporis membra disposita credunt, & nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* Virtutes hujus typi in lapide scalpti refert Camillus Leonardus lib. 3. de Lapidib. cap. 12. his verbis. *Solis figura diversimodè reperitur, &c. si ab equis quadrigis vebatur, & aliquando circa currum sint signa Zodiaci: virtus hujus figure, si in aliquo lapide inveniatur, est gestantem reddere potentem, ac imperantem, & venationibus delectantem: substantiam quoque acquirere facit.*

38 Ad Canonem ejusdem Concilij nonum videtur referri sequens gemma, quæ septem Planetas exhibet, fuitque & illa cujusdam Priscilliani sectatoris amuletum, omnia stellarum potestati, & influxibus subjicientis. Verba Concilij hæc sunt. *Si quis animas, & corpora humana fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

39 Diana Lucifera sic dicta est, quòd splendorem suum emittat, & circumfusum aërem suo lumine quodammodo illustret, maximè in plenilunio: facem accensam tenet, ad cujus exemplar mulieres in hujus Dæe sacris, quæ Artemia vocabantur, in luco Aricino Idibus Augusti celebrari solitis faces gestabant ardentes, ut de sua Cynthia canit Propertius lib. 2. el. 32.

Cum videt accensis devotam currere tedis

In nemus, & Trivie lumina ferre Dæe.

Inflatum habet velum ob celerem illius motum, & velocitatem, quippe quæ viginti octo propè diebus totius Zodiaci ambitum conficit. Narrat Pausanias in Attic. extitisse apud Phlyenses, & Myrthinusios Dianæ Luciferæ aras.

40 Romani Venerem victricem summâ religione colebant, cujus ædem Onuphrius Panvinius fuisse ait in nona urbis regione. Cæsar omnes suas victorias Veneri sui generis auctori acceptas referens in campis Pharsalicis Venerem victricem pro tessera militibus suis dedit, ut narrat Appianus de Bello civ. lib. 2: Pompejus verò Herculem invictum. Hæc Dæa scuto innititur, cujus ferebatur inventrix, teste Colutho de raptu Helenæ Venerem scutorum Reginam appellante; lævâ hastam gerit, dextrâ verò Martis gladium tamquam ejus victrix; hanc etiam ob causam Cupido galeam matri porrigit, etenim scutum, hasta,

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 21

hæsta, gladius, & galea solita Martis insignia sunt, & cum illis Venus victrix in nummis sæpissimè repræsentatur. Illa autem *nuda*, & *aperta* dipingitur (inquit Arnobius lib. 6.) *ac si dicas illam publicare, ac divendere meritorij corporis formam*. Sive (ut ait Fulgentius lib. 2. Mythol.) *quod nudos sibi affectatores dimittat; sive quod libidinis crimen numquam celatum sit; sive quod numquam nisi nudis conveniat*. Pulcherrimum Veneris Cnidia Praxitelis simulacrum, ut in hac gemma, nudum describit Lucianus in Amor. Η μὲν ἐν θεῶς, ἐν μίση κασίδρυται. παρίας ἢ λίθου, δαίδαλμα κάλλιστον ἰσθμίουφανον, καὶ σισήρον γέλωπι μικρὸν ὑπομειδιῶσα. πᾶν ἢ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀκάλυπτον, ἐδεμῖας ἐδῆτος ἀμπεχέσης γυμνωταί, πλὴν ὅσα τῆ ἑτέρᾳ χειρὶ τὴν αἰδῶ λεληθότως ἐπικρύπτειν. In medio igitur (templi) *Dea posita est, ex Pario marmore, opus sanè pulcherrimum, & diducto ore paulum subridens. Tota autem ejus pulchritudo detecta, nullâ veste ipsam tegente, nuda conspicitur, nisi quod oblita sui alterâ manu pudenda abscondit*. (Et deinde) Ηράκλειος, ὅση μὲν τῆ μεταφρέων δρυθμία, πῶς δὲ ἀμφιλαφεῖς αἰλαγνείας, ἀγκάλισμα χειρὸς πλῆθους· ὡς δὲ δὲ ἀείγασφοι τῆ γλυπτῶν ἀσάρκεις ἐπικυρῆνται, μήτ' ἄγαν ἐλλιπῆς, αὐταῖς ὁσέοις ποροσεταλμύται, μήτε εἰς ὑπέρογκον ἐκκεχυμῶναι πύθηται.

Egregia hæc sculptura in calcedonio extans penès CL.V. Marcum Antonium Sabatinum Venerem marinam exhibet à Tritone vectam dextrâ clypeum tenentem, in quo Gorgona. Hæc Dea ex maris spuma genita perhibetur, quòd spumosa sint animantium femina, teste Clemente Alexandr. lib. 1. Pædag. Illius enim beneficio animantia propagantur, unde Lucretius in principio poematis philosophici sic eam alloquitur. 41

*Aeneadum genitrix, Hominum, Divumque voluptas,
Alma Venus, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, visitque exortum lumina Solis.*

Phornutus hæc de illa scribit. *Vocatur & celestis, & vulgaris, & omnium causa, quod nempe Veneris potentia, & vis, & in celo, & in mari cernatur*. De illius ortu mentionem facit Aufonius epig. 33.

*Orta salo, suscepta solo, patre edita Cælo,
Aeneadum genitrix, hic habito alma Venus.*

Audiamus etiam Arnobium de hac Voluptatis Dea sic loquentem. *Numquid à nobis dicitur ex pelagi spuma, & ex Cæli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluisse candorem*. Anadyomene vocatur à Plinio lib. 35. cap. 10. tabulam Veneris exeuntis è mari ab Augusto in templo D. Julij dicatam describente. *Venerem exeuntem è mari Divus Augustus dedicavit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene*

dyomene vocatur. Pelagia, & Aphrodite ab antiquis etiam dicta est, ut & maris domina, Museus de Herone, & Leandro

Ἀγνώσκεις ὅτι Κύπρις Ἀφροδίτης ὄζει θαλάσσης,

καὶ κρατεῖται ποντίοιο.

Ignoras quod Venus nata est è mari,

Et dominatur ponto.

Unde non mirum, si à Tritone super fluctus marinos vehitur, siquidem Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marinæ filius est, & inter Deos humidi elementi numeratur, Ovidius lib. 2. Metam.

Ceruleos habet unda Deos, Tritona canorum.

Sed quid Veneri cum Gorgona, non bene video; clypeum forsangerit, quod illa clypeos cudere docuerit, ut canit Homerus hymn. ad Vener. & Gorgona in eo sculpta est ornamenti tantum causâ, vel potius ad indicandam ejus nativitatem ex Phorco, & Ceto marina bellua, vel denique tamquam favorabile amuletum.

42

Bacchus in hac gemma representatur feminudus, juvenili vultu, dextrâ thyrsus gestans, sedens in curru, quem vehunt centauri duomas, & fœmina, ille duplicem inflans fistulam, hæc cymbala utraque inanû collidens in sacris Liberi usurpari solita, teste Ovidio hujus Dei festa describenté lib. 3. Metam.

Liber adest; festisque fremunt ululatus agri.

Turba ruunt; mistæque viris matresque, nurusque,

Vulgusque, Proceresque ignota ad sacra feruntur.

Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, vestras

Attonuit mentes? Pentheus ait. Aerane tantum

Aere repulsa valent? Et adunco tibia cornu.

Erant enim cymbala ærea, & cava, ansas in extrema convexitate habentia, quibus apprehendebantur, & infimul concussa tinnitum edebant. Idem Ovidius lib. 3. de arte am.

Disce etiam duplici genialia nabilia palmâ

Vertere.

Quo versu indicat utrâque manu ad cymbala opus esse. Ea labijs assimilat Fulgentius lib. 1. Mythol. *Duo labia velut cymbala verborum commoda modulantia, lingua ut plectrum*. Varia symphonicorum instrumenta recenset Petrus Chrysologus serm. 93. inter quæ & fistulas, & cymbala. *Organi planctus dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus aptat in fistulam, & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura Deo cymbala personare*. Centauri Liberi patris curru subjunguntur, sive quod insignes vini potatores fuerint, & ad bacchicum furorem maximè proclives, sive ad

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 23

sive ad significandum, quòd efferatæ mentes vino faciliè mulcentur, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. unde Bacchus dictus est Lyæus, quasi lenitatem præstans. Quare autem nudus vulgò pingatur, rationem reddit Phornutus his verbis. *Simulacra Bacchi nuda fiebant, ut vini naturam ostenderent, quæ secreta revelat.* De thyrsò infra.

Mulier in bigis exhibetur in hoc cameo, fortè illa Belistiche fœminâ è maritima Macedoniæ ora, quæ bigarum palmam tulit Olympiade CXXVIII. Si fides Pausaniæ in Eliac. pr. Veteres bigas Lunæ consecrarunt teste Tertulliano lib. de Spectaculis cap. 9. Tibullus verò lib. 2. el. 1. currum, & bigas nocti tribuit.

Ludite: jam nox jungit equos, currumque sequuntur

Matris lascivo sidera fulva choro.

Præclarum, & eruditum amuletum visitur in hac gemma, caput videlicet Palladis, seu Minervæ galeatum corpori noctuæ impositum, cum scuto, & hasta, ad cujus pedes ramus oliuæ, cui videtur insistere Gorgonam conculcans: retrò columna cum pharetra ad illam appensa, vase eidem columnæ superposito. Minerva consideratur ut Dea sapientiæ, cui noctuam ea de causa dicatam scribit Fulgentius lib. 2. Mythol. quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat. Galeata est, inquit Georgius Codinus de orig. Constantin. *ἡ δὲ τὸ εἶναι τῆς σοφίας τὸ ἀνεόχτων ἀθίστων.* Propterea quod sapientiæ culmen sub aspectum non cadit. Clypeo innuitur omnes insidias sapientiâ repelli. Hasta ei tribuitur ad significandam ejus fortitudinem; similiter & pharetra cum sagittis, quòd sapientia verbo percutiat. Olea sive ob naturæ puritatem, sive quia pacis tempore studia, & artes florent. Gorgona propter mentis celeritatem, vel tamquam favorabile amuletum, cui credebant veteres inesse vim aliquam abigendi pericula, & præstandæ securitatis, ut narrat Lucianus in dialogo, qui inscribitur ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ. Columna indicat hujus Deæ constantiam, vel potiùs constantiâ sapientiam acquiri. Sed quid de vase columnæ superposito dicendum? fateor me prorsus ignorare: nisi conjectare liceat hoc amuletum pro consequendo in poëticis, alijsve ludis, & certaminibus præmio gestatum, etenim Pallas ingenijs præesse credebatur, Ovidius Fast. lib. 3.

Pallada nunc pueri, teneræque ornate puella,

Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.

Optimè sociatur Mercurius cum Fortuna, siquidem ille marsupium gestans præses habetur mercaturæ, cujus eventus pendet è fortuna: pingitur enim hæc Dea cum cornucopiæ, & gubernaculo, quasi opes ipsa tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat, ut scribit

Lactan-

Lactantius lib. 3. cap. 29. Caduceus Mercurio tribuitur pacis causâ, cum illa mercibus acquirendis maximè opportuna sit: caducei meminit Fulgentius lib. 1. Mythol. his verbis. *Virgam verò serpentibus nexam ob hoc adjiciunt, quod Mercatoribus det aliquando regnum ut sceptrum: & vulnus ut serpentium.* De utriusque numinis attributis diffusius Sectione II.

46 Sequitur idem Mercurius dextrâ caduceum gestans, sinistrâ Minervam amplexam tenens. Ille præesse credebatur eloquentiæ, hæc doctrinæ, undè apud veteres commune utrique sacrum fiebat. Sæpius etiam utrumque numen conjunctum repræsentabatur, quod Græci *Ἑρμῆς Μινῆρ* vocabant, de quo signo hæc scribit Tull. ad T. Pomponium Atticum lib. 1. ep. 3. *Quod ad me de Hermathena scribis, mihi pergratum est ornamentum Academiæ proprium meæ: quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est ejus Gymnasi. Quare velim, ut scribis, cæteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes.*

47 In hac eximia sculptura exhibetur Hercules dextrâ pateram tenens super aram ignitam, sinistrâ extensâ globum, cui victoriola imposita est; pellem leoninam brachio sustinet; ad ejus pedes victima, præfericulum, & clava. De leonino Herculis indumento hæc refert Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnasse cum Leone, ipsumque clavâ mactasse, & interempto pellem abstulisse dicitur; quo deinde spolio incessit semper indutus, signum victoriæ perceptæ: in quo etiam ostentatur animi fortitudo, contra quam nullæ vis corporea prævalet, quæ semper spoliolum Leonis, idest, vim virtutis defert.*

48 Ficus ruminalis, Lupa Romuli, & Remi nutrix, Roma, & Faustulus in hac gemma repræsentantur. Infantes lupino lacte nutritos fuisse ea de causa existimabant veteres; teste D. Augustino lib. 18. de Civit. Dei cap. 21. quòd hoc genus bestię ad Martem putabatur pertinere; ideoque Lupa credebatur admovisse ubera parvulis, quia filios domini sui Martis agnoverat: alij verò eosdem Accæ Faustuli uxoris mamillas suxisse putant, quæ propter rapacitatem, & nimiam libidinem Lupa vocabatur. De Faustulo loquitur Ovidius *Fastor.* lib. 3.

Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,

Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.

Ficus Ruminalis meminit idem Ovidius *Fast.* lib. 2.

Arbor erat, remanent vestigia, quæque vocatur

Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 25

Hæc arbor in Comitio Romæ colebatur sacra fulguribus ibi conditis, Ruminalis à ruminando dicta, vel quòd sub ea pecudes æstivo tempore nimium caloris ardorem fugientes, umbramque captantes herbas ruminare consueverint, vel quòd sub ea Romulus, & Remus Lupæ rumen, idest, mammam fugentes inventi sint, ut ait Plinius lib. 15. cap. 18. & Plutarchus in Romulo. Ην ἡ πλῆστον ἐεινέας, ὃν Ρεμινάλιον ἐκάλουν Ἐνταῦθα δὲ τοῖς βρέφεσι κειμένοις τὴν τε λύκαιναν ἰσοροῦσι θηλαζομένην. *Erat juxta ficus, quam Ruminalem dicebant* Ad pueros ibi jacentes Lupam tradunt lactantem cursum flexisse. Romuli, & Remi originem narrat Livius lib. 1. Dec. 1. *Tenet fama, inquit, cum fluitantem alveum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destituisset, Lupam sitientem ex montibus, qui circa sunt, ad puerilem vagitum cursum flexisse: eam summissas infantibus adeò mitem præbuisse mammæ, ut linguâ lambentem pueros magister regij pecoris invenerit.* Lupa cum puerulis ^{sua} ubera fugentibus urbis Romæ symbolum fuit, cujus simulacrum Q. Ogulinus, & Cn. Ogulinus Ædiles Curules in Urbe posuerunt, teste eodem Livio lib. 10. Dec. 1. *Ad ficum Ruminalem simulacra infantium conditorum Urbis sub uberibus Lupæ posuerunt.* Illos in clypeo Æneæ signatos describit Virgilius lib. 8. Æneid.

*Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus, venturique inscius ævi.
Fecerat ignipotens: illic genus omne future
Stirpis ab Ascanio, pugnataque in ordine bella
Fecerat, & viridi foetam Martoris in antro
Procubuisse Lupam: geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere linguâ.*

Non solum Urbis symbolum fuit Lupa cum puerulis, sed & Romanarum Coloniæ in signe, quarum plurimæ illius simulacrum in nummis cælarunt, ut videre liquet in Antiochenis Pisidiæ, Carthaginensibus Africæ, Coellutanis Numidiæ, Damascenis, Deultenis; Germanis Gallatiæ, Hipponensibus, Neapolitanis, Patrensibus, Philippensibus, & Troadensibus, de quibus diffusè, & eruditè loquitur CL. V. Joannes Foy Vaillant in libro, quem de numismatibus æreis in Colonijs percussis edidit. Populum Romanum originem à pastoribus duxisse scribit Varro. *Quis (inquit) Faustulum nescit pastorem fuisse nutritium, qui Romulum, & Remum educavit? Non ipsos fuisse pastores obtinebit? Sed quantum crevit ex tenuis-*

simis primodijis Romanorum potestas, miratur & ipse Propertius lib. 4. el. 1.

*Optima nutricum nostris Lupa martia rebus,
Qualia creverunt moenia lacte tuo.*

Affidet Genius Romæ; siquidem in memoriam illius foundationis sculptam fuisse hanc gemmam verisimile est.

49 Cupidine Centaurum manus post terga vincetas habentem dormante designatur Amoris potentia, quæ nec hominibus, nec animalibus scit parcere. Tibullus lib. 2. el. 1.

*Ipse quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter aquas.*

Nihil sine amore jucundum scribit Plautus in Casin. act. 2. sc. 3. Etenim perversæ naturæ vitia corrigit; avaros facit liberales, crudeles mansuetos, &c.

*Neque falsum, neque suave esse potest quicquam, ubi amor
non admiscetur.*

*Fel, quod amarum est, id mel faciet; hominem ex tristi lep-
idum, & lenem.*

Renitentibus verò immitem se ostendit: Centauri reluctantis ambas revinxit manus, puer est, nil ratio suffragatur; unde idem Tibullus lib. 1. el. 8.

*..... Deus crudelius urit,
Quos videt invitos succubuisse sibi.*

Amor Deorum fortissimus dicitur à Menandro, quod illius causâ per ceteros Deos pejerant amantes. Clemens Alexandrinus lib. 6. Strom. citat Anacreontem dicentem.

*Ερωτα γὰρ τὸν ἀβροῦν
Μέλπομαι βρούοντα μίτρωις
Πολυανθέμοις αἰείδων.*

*Οὐδὲ καὶ θεῶν δυνάστης,
Οὐδὲ καὶ βροτῆς δαμάζει
Cupidinem tenellum*

Vittis cano revinctum:

*Tyrannus hic Deorum est,
Hominesque subdit unus.*

Sic etiam canit Euripides apud eundem loco citato.

*Ερως γὰρ ἀνδρας ἐμόρους ἐπὶ χεῖται,
Οὐδ' ἀν' ἡμεῖρας ἀλλὰ καὶ θεῶν ἀνω
Ψυχὰς παρῶσται, καὶ πὶ πόντον ἔρχεται.*

Cupido solos quippe non domat viros,

Et fœ-

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

27

*Et fœminarum secla, sed cælum petit,
Divosque turbat, & profunda Nerei.*

Dicta confirmat Lactantius triumphalem hujus Dei pompam describens lib. 1. de fal. rel. cap. 11. his verbis. *Non insulsè quidem poëta triumphum Cupidinis scripsit; quo in libro non modo potentissimum Deorum Cupidinem, sed etiam victorem facit: enumeratis enim amoribus singulorum, qui in potestatem Cupidinis, ditionemque venissent, instruit pompam, in qua Jupiter cum cæteris Dijs ante currum triumphantis ducitur catenatus: eleganter id quidem à poëta figuratum; sed tamen non multum distat à vero: qui enim virtutis est expers; qui cupiditatibus, ac libidinibus malis vincitur, non Cupidini (ut ille finxit) sed morti subiectus est sempiternæ.* Eadem ferè Tibullus lib. 1. el. 8. scribit de matre, quæ non de filio locuti sumus.

*Ipsa Venus magico religatum bracchia nodo
Perdocuit multis non sine verberibus.*

Sed istis diutiùs immorati sumus, ad alia progrediamur.

Solem, sub Mithræ nomine à Persis adoratum fuisse testantur multi authores, & maximè Strabo lib. 15. Πέρσαι πρῶτον ἢ τὸν Ἥλιον, ὃν καλεῖσι Μίθραν. *Persæ (inquit) colunt Solem, quem Mithram vocant.* Sic etiam Suidas in voce ΜΙΘΡΟΥ. Μίθραν νομίζουσιν οἱ Πέρσαι ἔξ τὸν Ἥλιον, καὶ πούτω θύουσιν πολλὰς θυσίας. *Persæ Mithram putant esse Solem, eiq; multas victimas immolant.* Exhibetur hic Deus in hac gemma altari superpositus: adest Sacerdos Persicus primitias fructuum ei offerens, more Romanorum, qui primos fructus ex agro perceptos offerebant Deo, ut refert Plinius lib. 18. cap. 2. *Ac ne degustabant quidem novas fruges, aut vina, antequam Sacerdotes primitias libassent.* Tibullus lib. 1. el. 5:

*Illæ Deo sciet agricola pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.*

Formosissimus puer Ganymedes Trois Phrygiæ Regis filius representatur in hac gemma faxis insidens, pileum phrygium capite gestans, vas porrigens aquilæ, seu potius Jovi in aquilam mutato, ut ipsum sibi pocula ministraturum raperet. Ovidius lib. 10. Metam.

*Rex superûm Phrygij quondam Ganymedis amore
Arsit: & inventum est aliquid, quod Jupiter esse,
Quam quod erat, mallet: nullâ tamen alite verti
Dignatur; nisi quæ possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percussô mendacibus aëre pennis
Abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet,
Invitâque Jovi nectâr Junone ministrat.*

D 2

Idest,

50

51

Idest, juxta Lactantij interpretationem lib. i. de fal. rel. cap. 11. Jupiter Catamitum aut per Legionem rapuit, cujus insigne aquila erat; aut navis, in qua illum impofuit, tutelam habuit in aquila figuratam; sicut & taurum illa, in qua transfvexit Europam. Scribit Xenophon in Symposio Ganymedem non propter corpus, sed ob præclaras animi dotes à Jove raptum. Illum autem mutatum fuisse in signum illud, quod Aquarium vocatur, tradit Higinus in Astronom. Poët.

52 Mænades à furore sic dictæ, quòd Liberum patrem instar insanientium magnis ululatus inelamarent, sparsisque incederent crinibus, jactantes caput, & inconditos edentes motus, de quibus Juvenalis Sat. 6.

. *Et cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant.*

Tacitus lib. 11. Annalium Mesfalina Imperatoris Claudij uxorem describit, qualis Bacchans in hac gemma repræsentatur. *At Mesfalina non aliàs solutior luxu, adulto autumno, simulacrum vindemiæ per domum celebrabat: urgeri præla, fluere lacus, & fœminæ pellibus accinctæ asfaltabant, ut sacrificantes, vel insanientes Bacchæ. Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens, juxtâque Silius hederâ vinculus, gerere cothurnos, jacere caput, strepente circum procaci choro.* Thyrsus Bacchantibus datus est, teste Phornuto, quòd ebriorum pedes suum officium difficiliter peragant: sive, ut refert Lil. Gyraldus syntagm. 8. quòd rarò sine rixa compotationes finiantur. Eximia hæc sculptura in achate exquisitissimi artificij extat penès Illustriss. Abbatem de Gesvres Prothonotarium Apostolicum, qui natalium altitudini summam benignitatem, & doctrinam, variasque, ac præclaras nobilissimi sui ingenij dotes conjungit.

53 Vas istud ex achate pulcherrimo, & artificiosissimè elaborato hac imagine duplo circiter grandius visitur in celeberrima bibliotheca

54 Barberina. Multa ex illa desumpta exhibentur in hoc libro, quorum ectypa delineandi copiam mihi benignissimè fieri jussit Illustriss. & Excellentiss. P. Franciscus Barberinus Camerae Apostolicæ generalis Auditor, Princeps virtutibus, & studijs deditus, comitate, affabilitate, doctrinâ, & humanitate commendabilis. Mirabilia in hoc thesauro custodiuntur: illic infinitæ propemodum gemmæ à clarissimis artificibus scalptæ aservantur: numismata ex quovis metallo, moduloque tum raritate, tum integritate conspicua olim ab eruditissimo Cardinale Francisco Barberino summo delectu, summisque expensis congesta longas Imperatorum, Augustarum, Cæsarum, aliorumque Principum, & Virorum illustrium series constituunt. Plurima de
statuis,

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 29

statuis, tabulis, alijsque superbissimis ornamentis forent dicenda: sed quis nescit Ædes Barberinas architecturâ, marmoribus, picturis, ditissimisque suppellectilibus sumptuosissimas esse? Illæ adeo in longinquis regionibus cognitæ sunt, ut extranei, cum primum Romam Urbis invisendæ causâ appellunt, prius de Prænestinorum Principum Palatio, quàm de ceteris ejusdem Urbis magnificentijs conquirantur. Exhibetur in hoc vase sculpturâ elevatâ, & extante (si fides communi opinioni) Jovis Ammonis cum Olympiade congressus, ex quo natus perhibetur Alexander Magnus. Hæc Regina in anteriori vasis parte humi desidet draconem sinu fovens, manumque juveni forte Genio porrigit: Cupido volumen dextrâ gerens, arcum sinistrâ Olympiadi supervolat; adest senex Ammonem, ut creditur, repræsentans. In posteriori parte tres figuræ saxi insident, quorum media paullulum reclinata dextram super caput habet reflexam, brachioque sinistro innixa accensam faciem inversam tenet.



Hunc elegantis gemmæ typum mihi benignè communicavit Ill. ^{mus} Joannes Ciampinus vir summæ eruditionis, ac doctrinæ, qui eam ad superbos Aquæ Virginis Ductus columnis, ejusdemque Virginis statuâ ornatos censuit referendam. Virginem Aquam à M. Agrippa in Urbem adductam narrat Frontinus lib. I. de Aquæduct. Rom. ejusque originem describit his verbis. *Idem (Agrippa) cum jam tertium Cos. fuisset, C. Sentio, & Sp. Lucretio Cos. post annum XIII. quàm Juliam deduxerat, Virginem in agro quoque Lucullano collectam, Romam perduxit. Dies, quo primum in Urbem responderit, V. Iduum Junij invenitur. Virgo appellata est, quod querentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti, qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt. Aedicula fonti apposta, hanc Virginem pictura ostendit. Concipitur ergo viâ Collatinâ ad milliarium VIII. palustribus locis, signino circumjecto continendarum scaturiginum causâ. Adjuvatur ex compluribus alijs acquisitionibus,*
venit

venit per longitudinem passuum XIII. millium CV. Ex eo rivo subterraneo pass. XI. millium DCCCLXV. Supra terram per pass. MCCXL. Ex eo substructione rivo locis compluribus pass. DXL. Opere arcuato pass. DCC. Acquisitionum ductus rivi subterranei efficiunt pass. MCCCCV. Hujus Aquæ Ductus statuis, & columnis ab eodem M. Agrippa ornatos fuisse docet Plinius lib. 36. cap. 15. cujus verba, quoniam ad istius gemmæ explicationem mirè faciunt, hîc refero. *Agrippa verò (inquit) in adilitate sua, adjectâ Virgine Aquâ, ceteris corrivatis, atque emendatis lacus DCC. fecit: præterea salientes CV. CV. Castella CXXX. complura etiam cultu magnifica. Operibus jis signa CCC. area, aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CCCC. eaque omnia annuo spatio. Hac Aqua minus abundanter fluebat, quàm Anio novus, sed alijs omnibus Appiâ videlicet, Anione veteri, Martiâ, Tepulâ, Juliâ, Alsietinâ, quæ eadem vocabatur Augusta, & Claudiâ copiosior erat; cujus major pars in Urbem dividebatur, minor verò extra Urbem exibat, teste Frontino lib. 2. qui de Virginis Aquæ divisione sic loquitur. Exhibant extra Urbem quinariæ CC. Reliquæ quinariæ MMCCIIII. intra Urbem dividebantur per regiones VII. VIII. XIII. In Castella XXVI. Ex quibus nomine Cæsaris quinariæ DXLIX. Privatis quinariæ CCCXXXVIII. Usibus publicis MCCCCXVII. Ex eo muneribus duobus quinariæ XXVI. Lacubus viginti quinque quinariæ LXI. Operibus publicis sexdecim quinariæ MCCCLXXX. In quibus per se Euripo, cui ipsa nomen dedit, quinariæ CCCCLX. Exhibentur in hac gemma duæ mulieres manibus elevatis Virgini vota facientes. Nymphis, Fontiumq; Genijs vota sæpè à Veteribus repensa liquet ex antiquis marmoribus à Grutero vulgatis, ut & à Sponio plurimas inscriptiones in suis Miscellaneis referente, quarum unam ad præsentis gemmæ dilucidationem hîc refero.*

Romæ

In Via Appia.

GENIO

FONTIS

SAR.

C. IVLIVS

PROPOSTVS

D. D.

Ibidem

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 31

Ibidem etiam V. ER. duo marmora protulit; alterum quidem exhibens tres aquarum Nymphas, sive Najades cum vase aquam effundente, folioque cujusdam herbæ aquaticæ, à dextra parte serpentem erectum Nymphis fortè sacrum, à sinistra Augustalem Augustorum libertum Nympharum numini sacrificantem: basi insculpta sunt hæc verba.

NVMINI. NYMPHARVM. AQVAR.

AVGVSTALIS. AVG. G. G. LIB.

Alterum verò sex figuras referens, Dianam videlicet, Nymphas tres, Silvanum, & Herculem cum sequenti inscriptione.

TI. CLAVDIVS ASCLEPIADES

ET CAECILIVS ASCLEPIADES

EX VOTO NYMFABVS D. D.

Non solum Najades, Fontiumque Genios colebant veteres; sed & urbium, populorum, & civium, quos vulgo effingebant turritos, eisque sacra faciebant, existimantes illos rerum omnium gignendarum vim obtinere, populosque, & urbes in eorum præsidio, ac tutela esse, unde Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

..... Sic urbibus adfert
Hora diesque suum, cum primùm moenia surgunt,
Aut Fatum, aut Genium, cujus moderamine regnent.

Suum etiam unusquisque privatum, & particularem habebat, ut docet Plinius lib. 2. cap. 7. *Quamobrem (inquit) major cœlitum populus etiam, quam hominum intelligi potest; cum singuli ex semetipsis totidem Deos faciant, Junones, Geniosque adoptando sibi.* Sic Augusti Genio templum dicatum fuisse scribit Suetonius in ejus vita cap. 60. *Reges amici, atque socij, & singuli in suo quisque regno, Cesareas urbes condiderunt, & cuncti simul ad eum Jovis Olympici Athenis antiquitus inchoatam perficere communi sumptu destinaverunt, Genioque ejus dedicare.* Arcus, seu Virginis ædiculæ fornici appensa est lucerna: illas antiquitus ante aras, Deorumque imagines tam in templis, quàm alibi cultus, honorisque gratiâ positas fuisse nemo nescit: sic aurea illa Callimachi apud Athenienses in æde Minervæ collocata fuit, quæ
fine

sine ullius novi fomitis adjectione toto integro anno splendebat, ut narrat Pausanias in Atticis, & de qua scribit Hieronymus Cardanus lib. 1. de subtil. & lib. 10. de variet. cap. 40. mirabilis hujus artificij causam tentans explicare. Sic illa inextinguibilis in phano Veneris sub dio sic ardens, ut eam nullus imber, nullave tempestas extingueret, teste D. Augustino lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. Sic illa in Britannicæ Minervæ delubro, si fides Julio Solino Polihistori, qui ait cap. 24. Britannicæ fontibus præfulse Minervæ numen, in cujus æde perpetuus ignis procul dubio in lampadibus, lucernisve ardebat. Sic illa Jovi Ammoni dicata, quæ in ejus templo citra omnem novi fomitis adjectionem nisi exacto anno extinguebatur, ut refert Plutarchus in opusculo de Oraculorum defectu. Sic illa, de qua loquitur Strabo lib. 9. in Munychia urbe Atheniensium ad Pyreum sita vetustum Minervæ delubrum perpetuo inextinctæ lucis lychno illuminans. Plures aliæ possent recenseri, sed istæ ad gemmæ nostræ dilucidationem sufficiunt.

Hæc sunt, studiose Lector, quæ de gemmis antiquis in hac Sectione contentis habebamus dicenda: illæ pretiosorem thesauri partem conficiunt; paucae sunt re vera, si quantitatem attendis; si qualitatem, & raritatem, plurimarum loco tibi esse poterunt.



SERAPIS



Apud Authorem
In diaspro rubro.



ISIS .

2



*Olim Apud Aethiorem
In Cameo*



ISIS

3



Apud Ill^{um} de Geores
In Beryllo



IVPITER AMMON

4



In gemma.



MINERVA

5



*Apud Authorem
In Cameo*



MINERVA

6



Apud Authorem
In Camco



MINERVA SIVE ASPASIA



Apud Abbatem Harpeur
In Carnio



APOLLO

8



*Olim in museo P. M. Card. Maximi.
In Carneola.*



AESCVLAPIVS.

9



*Apu'd Authorem
In Carneata*



HYGIÆA

10



*Apud Authorem
in Carneola*



SILENVS



Apud Authorem
In Carnoala



BACCHA

12



Ex Schedis



BACCHA

13



In gemma



AFRICA

14



*Apud Authorem
In gemma Sard.*



SOLON

15



In gemma sard^a
E. Theauro Barberino



SOCRATES

16



*Apud Lucam Corsi
In Calcedonio*



PLATO

17



*In Carneola
Apud Authorem*



ALEXANDER
EIVSQUE MA-

MAGNVS·
TER·OLYMPIAS

18



Ex Achate antiqua in Tesouro Christiane Augustae

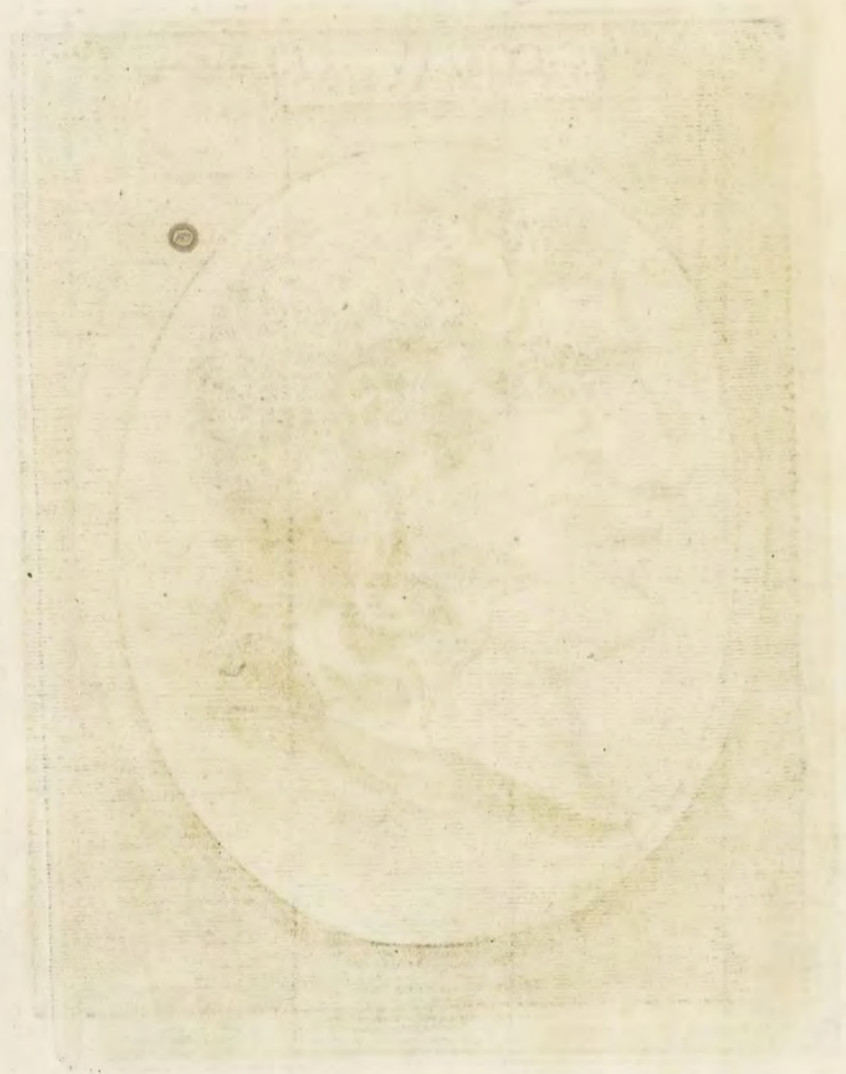


LYSIMACHVS

19

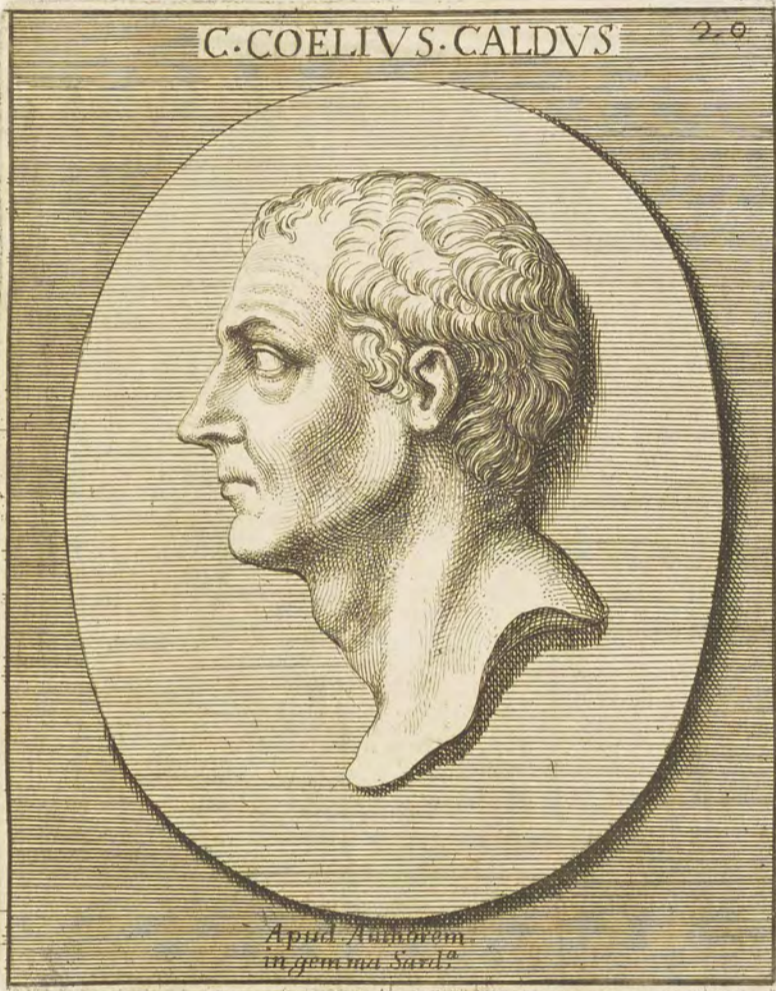


*Ex Tesoro Barberino
In gemma vulgo Prasina*



C. COELIVS. CALDVS

20

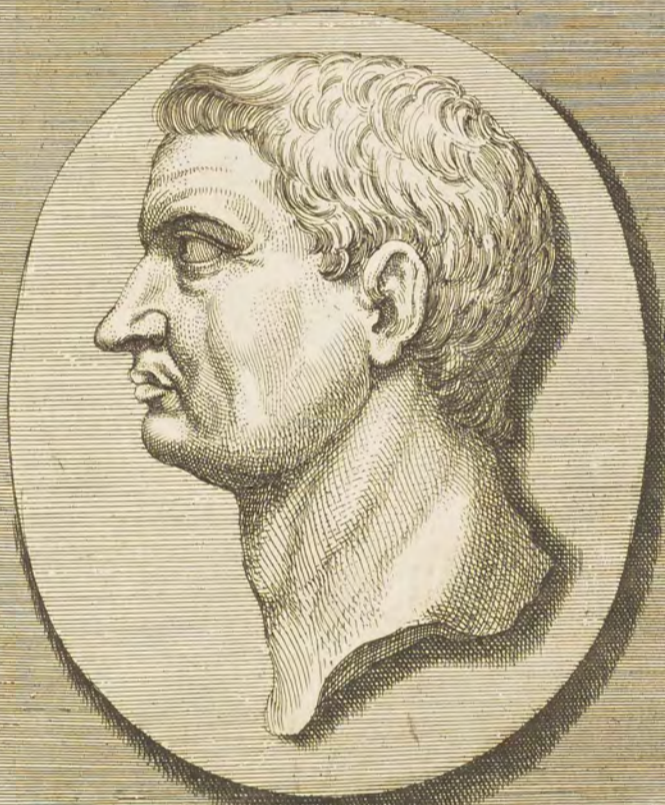


*Apud Antiochiam
in gemma Sard^a*



CN. POMPEIVS. MAG

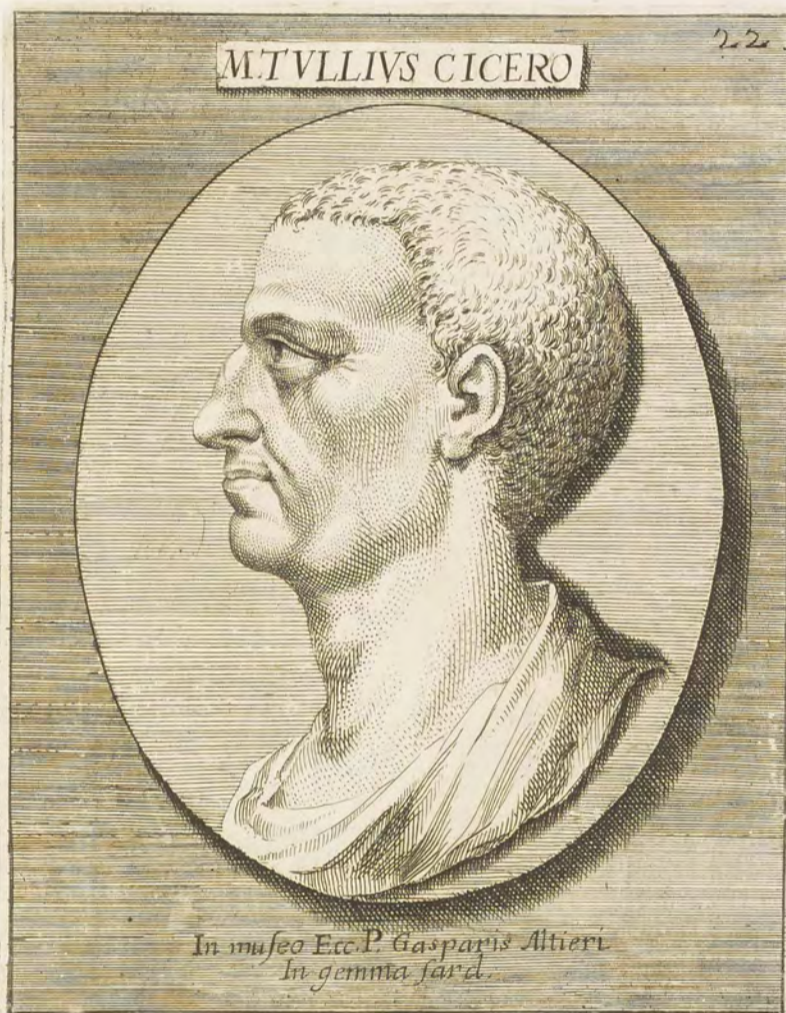
21



*Apud Petrum Andreum Andriam
In Beryllo*



22
M. TVLLIVS CICERO



In museo Ecc. P. Gasparis Altieri
In gemma fard.



23
A. POSTUMIUS ALBINUS BRVTVS.



*Apud Marcum Ant. Sabatimum
In Carneola*



LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CN. DOMITIVS. AHENOBARDVS

24



*Apid Authorem
In Carneot*



C. IVLIVS. CAESAR

25



È Tesoro Barberino
In Carneola.

CLAVS FABER



TIBERIVS

26



In Carneola.



LUCIVS VERVS

27



*Olim in museo Ian. Card. Maximi
In Carneola*



COMMODVS

28



Apud Emul. Card. de Carpinea.
In gemma.



M.DID. SEVER. IVLIANVS

29



*Apid Authorem
In Carneola*



L. SEPT. SEVERVS

30



*Apud Marcum Ant. Sabatinum
In Onyxe.*



ELAGABALVS

31



*Olim Apud Lucam Corsi
In gemma Vulgo Prasina.*



32
IVLIA.SABINA



Apud Anthonem
In gemma Vulgo Niccolo



ISIS LOTO INSIDENS



*E Thesauro Barberino
In gemma*

P. S. B. Sculp.

LIB. FOTO. INSDEN



ISIS INTER QVATVOR ELEMENTA

34



Ex Schedis Io Petri Bellorij
In gemma



Misband

SEPTEM PLANETÆ



Ex Schedis Io. Petri Bellary
In gemma



APOLLO

36



Ex Schedis

P. S. B. Sculp.



out of
order

35

CYBELE



Apud P.S. Bartolum
In Gemma

P.S.B. Sculp

CYBELLE



SOLIS QUADRIGÆ

37



*P.S.B. sculp. Apud Authorem.
In Niccolo*



38, 39
out of
order

VENVS VICTRIX

40



P. S. B. Sculp.

*Apud Authorem
In Vitro*



DIANA LVCIFERA

39



E Thesouro Barberino

P. S. B. Sculp.

In gemma

DIANA LUCIFERA



Del. G. Kneller Sculp. J. Smith fecit

VENVSATRITONE VECTA



*Apud Marc. Ant. Sabatinum
In Calcedonio*



BACCHVS A CENTAVRIS VECTVS

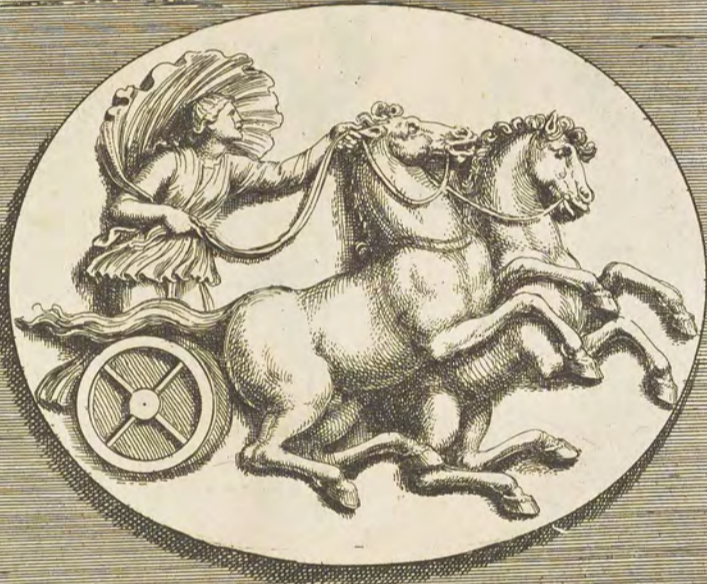
42



Apud Lucam Corsi
In Cameo



BIGÆ



Apud D. Devvith
In Cameo



AMVLETVM



*Apud Authorem
In Heliotropio*



MERCVRIVS ET FORTVNA

45



Ex Schedis Io. Petri Bellori
In gemma



MERCVRIVS ET MINERVA

46



Ex Schedis Io. Petri Bellori
In gamma



HERCVLES

47



*E. Thesaurō Barberino
In gemma*

P. S. B. Sculp.



FICVS RVMINALIS



E Thesauro Barberino
In Carneola

B.S.B. sculp.



AMOR et CENTAVRVS



E Thesaurio Barberino

In Cassina

P. C. B. Sculp.



SACERDOS PERSICVS



Apud Io. Petrum Bellorini
In Calcedonia



MENAS

52



Apud Ill.^{mum} A. De Gesuros P.A.
P.S.B. Sculp. In Achate



misbound

51

GANYMEDES



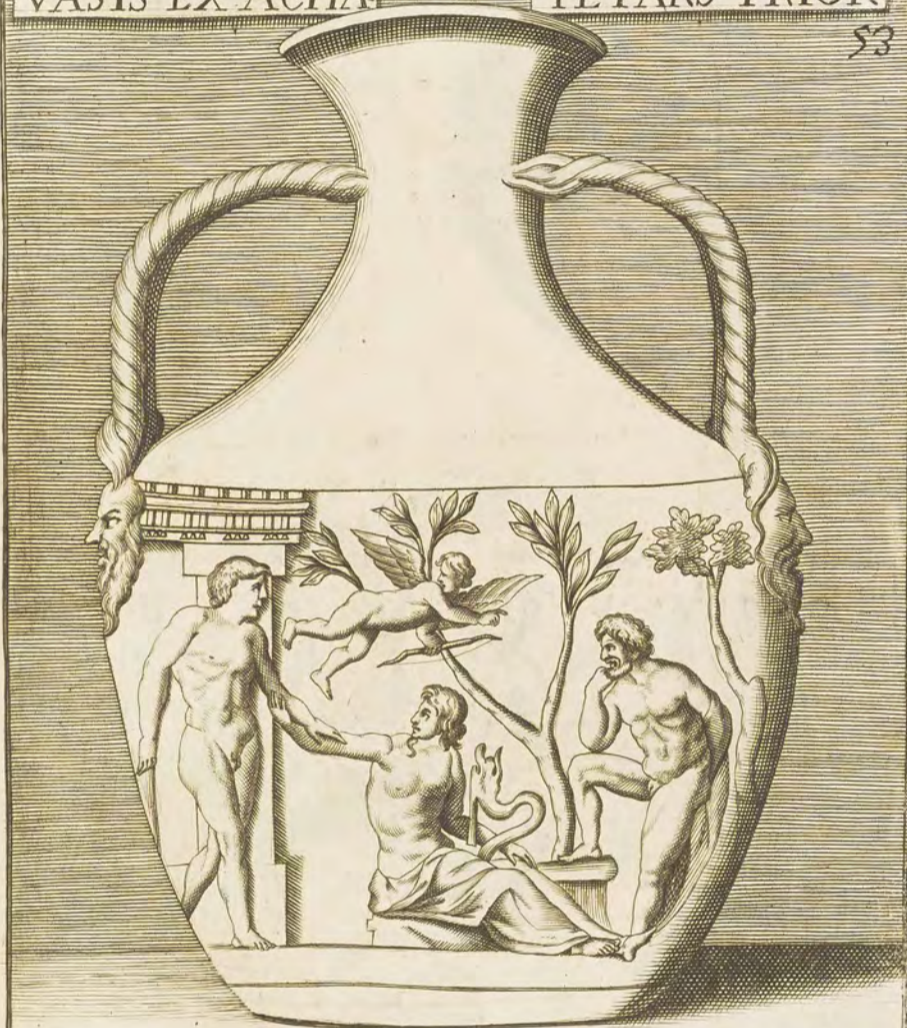
*Exc. sculpsit Io. P. Bellori
In gemma*



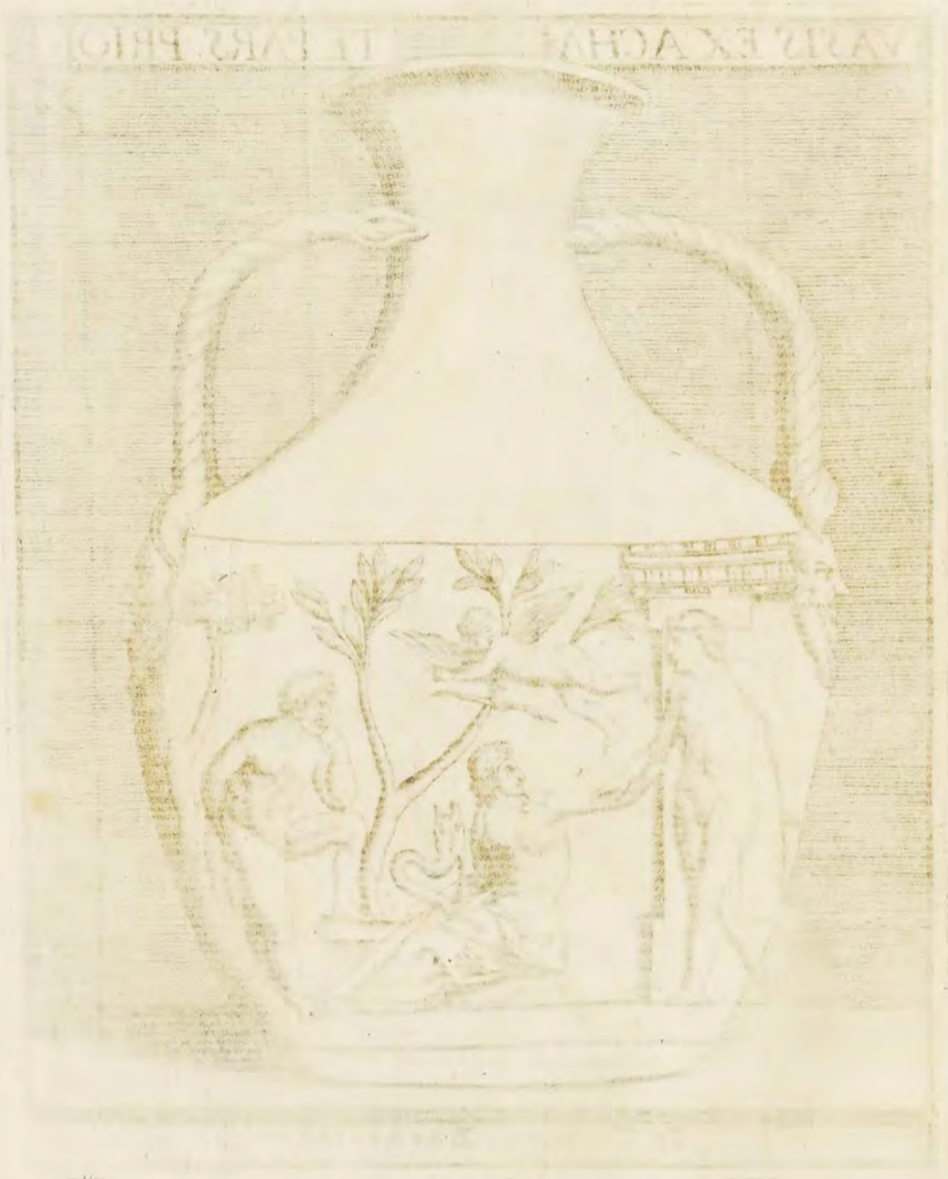
VASIS EX ACHA-

TE PARS PRIOR

53



In Tesauro Barberino



VASIS. EX. ACHATE. PARS. POSTERIOR.

54



In Tesoro Barberino



VASIS PARS SVBTVS



Ex Achate in Thesauro Barberino

P.S. Bartolus Sculpsit.

Ex pl. au p. 119





ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SECUNDA.

Deorum Simulacra, Idola, aliæque
Imagines æreæ.



ROMA gentium domina, & per excellentiam
Urbs dicta tamquam Dea summo cultu ab an-
tiquis venerata est, templaque habuit tam
apud Romanos, quàm apud exteros. *Alaban-
denses* (inquit Livius lib. 35. cap. 6.) *templum*
Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt (in Se-
nato) *ludosque anniversarios ei Divæ instituisse.*

Alabanda fuit Cariæ oppidum, quæ regio est minoris Asiæ. Cæsar Octavianus templum Urbi Romæ, patrique Cæsari, quem Heroa Ju-
lium nominavit, Ephesi, & Nicææ clarissimis Asiæ, & Bithyniæ civitatibus fieri permisit, ut narrat Dio Cassius lib. 51. & sic in Græcis veteribus nummis ΘΕΑ ΡΩΜΗ sæpiùs inscribitur. In ipsa quoque Urbe plura ei templa ædificata sunt, inter quæ superbis-
E simum

finum fuit illud ab Antonino Pio erectum, cujus occurrit typus in nummis ejusdem Imperatoris cum epigraphe, ROMÆ ÆTERNÆ. Repræsentatur autem hæc Dea cum galea cristata nudam habens mammam dextram Heroïnæ instar eo planè modo, quo exhibetur in hac imagine, & describitur à Corippo lib. 1. de laudib. Justini.

*Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exserto & nudam gestantem pectore mammam,
Altricem Imperij, libertatisque parentem.*

Cicero in Catil. Orat. 4. Romam vocat *lucem orbis terrarum, atq; arcem omnium gentium*. Tibull. lib. 2. el. 5. immortalitatis nomen ei tribuit.

*Romulus æternæ nondum formaverat Urbis
Mœnia.*

Martialis ep. 8. lib. 12.

*Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.*

Isidorus lib. 8. Orig. cap. 6. *Roma sola Urbs, cætera Oppida*. Sed non soli authores profani Urbem Romam his sublimibus titulis decorarunt; ipsum etiam audiamus Hieronymum lib. 2. contra Jovin. de illa sic loquentem. *Urbs potens, Urbs Orbis domina, Urbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum, Roma, aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis juxta Hebræos*.

2 Bacchus hic repræsentatur facie juvenili & muliebri, prout ab Albrico depingitur, teneroque ac delicato vultu, cinnibus more puellarum collectis & pendentibus. Ovidius lib. 4. Metam:

*. Tibi enim inconsumpta juventas
Tu puer æternus, Tu formosissimus alto
Conspicere celo; tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est.*

Vitium frondibus, & uvis coronatus exhibetur juxta ejusdem Ovidij descriptionem lib. 3. Metam.

Ipsæ racemiferis frontem circumdatus uvis.

Harum enim ferebatur inventor; cui tamen opinioni refragatur Tertullianus in Apolog. cap. 11. Bacchum non inventorem vitis, seu vini usus, sed tantum demonstratorem fuisse scribens. Caput Dei mitrâ vincitur solito ejus ornamento. Propertius lib. 4. el. 2.

Cinge caput mitrâ, speciem furabor Jacchi.

Sed quare vinculo caput alligare solitus fuerit, declarat Diodorus apud Eusebium lib. 2. Præp. ev. cap. 2. πρὸς δὲ τὰς ἐκ τῆς πλειονότητος οὖνε κεφαλῆς, ἀναδέδειται ἢ κεφαλὴν μίτρα. Porro (inquit) mitrâ quidem revinctum illum caput habuisse ferunt, adversus acutos capitis dolores, quos

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 35

quos ex immoderato vini haustu pateretur. Flores quidam rosis similes mitræ annexi sunt adversus ebrietatem, ut docet Athenæus, valentissimis, quibus veteres non convivarum frontes tantummodo, sed & calices torosque solebant adornare. Horatius lib. 1. Carm. od. 36. *Neu desint epulis rose.* Et Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut è veste sacris tendent umbracula fertis

Vincta : coronatus stabit & ipse calix.

Bacchum diversa nomina sortitum fuisse refert Aufonius ep. 30.

Ogygia me Bacchum vocat.

Osirin Aegyptus putat.

Mysi Phanacen nominant.

Dionyson Indi existimant.

Romana sacra Liberum.

Dicitur est Liber à liberando, quod vinum à curis mentem liberet, tristitięque mederi videatur: non autem ob licentiam linguę. Auctor est Seneca lib. de tranq. vitę. Huic imagini ab una parte subicitur patera, seu Bacchi populum, quod & scyphus, & cantharus vocatur: ab altera phallum, cujus pompam Melampus in Gręciam primus introduxit, teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam, amphoram vini cum palmite, hinc hircum quem trahebat aliquis, post cistam nucum, & phallum recenset. Plura vide apud Euseb. lib. 2. Pręp. ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. gent. Diodorum lib. 1. cap. 2. Augustinum lib. 7. Civit. Dei cap. 21. & 24. & Æliam Cretensem.

Bacchum sequitur Satyra, sive Fauna caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus insignis, cincta est pelle animalis per ungues antepectus adstricta more Satyrorum, Bacchantium, Nebridum, aliorumque Liberi patris sequacium, qui solebant se vestire varijs caprorum, cervorum, leonum, & tigrium pellibus, juxta Claudiani descriptionem lib. 1. de rap. Proserp.

..... Lenisque simul procedit Jacchus

Crinali florens hedera, quem parthica velat

Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.

Depingitur Bacchus ab Herodoto lib. 7. cap. 74. lævâ thyrsum gestans, dextra scyphum, cujus pedibus asidet Pantheriscus. Baccho ejusque sequacibus thyrsum ideò datum esse scribit Phornutus, quòd ebriorum pedes suum officium difficiliter peragant, sive, ut docet Lil. Gyraldus syntag. 8. quòd rarò sine rixa computationes finiantur. Caput habet cinctum mitrâ more veterum, qui capitis vinculum adversus ebrietatem subsidium continere putabant. Scyphum seu can-

tharum tenet, quòd usus vini repertor crederetur. Fauno, vel Sileno quasi ebrius innitur, hos Bacchi sequaces fuisse narrat Suidas. Panthera ei comes tribuitur teste Philostrato Imag. lib. Παρδάλις τῆ θεῆ σύμβολον. Panthera Bacchi symbolum. Ea de causa inquit Oppianus lib. 4. de Venat. quòd illa vino gaudet.

Παρδάλιας καὶ θεῆα Διονύσιου δάμασσαν.

Pantheras etiam dona Bacchi capiunt.

Vel ad indicandum efferatas mentes temperato vini usu mulceri, Bacchus enim Lyæus dictus est, quasi lenitatem præstans, si Fulgentio fides lib. 2. Mythol. Sic etiam Tibullus lib. 3. el. 6.

Ille facit dites animos Deus, ille ferocem

Contudit, & domine misit in arbitrium.

Armenias tigres, & fulvas ille leonas

Vicit, & indomitis mollia corda dedit.

5 Cybele uxor Saturni vulgò repræsentatur cum corona turrita; quia ipsissima Terra habetur, quæ urbibus exulta est, ut notat Servius ad lib. 10. Aeneid. Pedem sinistrum rostro navis imponit, fortè ut denotet globum terrestrem ex aqua & terra compositum esse, terræque extremitates maritimis undis allui. Varia hujus Deæ nomina recenset Strabo lib. 10. eamque nominatam scribit Berecynthiam à Phrygibus, Rheam à Troibus Idam accolentibus, Matrem Deorum, & Agdestin, & Phrygiam, Magnam Deam; à locis autem Idæam, Dindimenen, Pylenen, & Pesfinuntiam. Fuit etiam dicta Ops, quòd terræ ope vita hominum sustentetur; Vesta, sive quòd terra rebus omnibus vestiatur, seu quia vi sua stat, ut docet Ovidius lib. 6. Fastor. Mater alma ab alendo; & Pales, quòd sit pabulorum Dea; Bellonam quoque, Deam Syriam, & Isidem illam vocat Apulejus lib. 8. Metamorph.

6 Sequitur Ceres Saturni & Opis filia dextrâ facem gerens. Cererem ea de causa inter Deas relatam scribit Plinius lib. 7. cap. 56. quòd docuerit molere frumentum, panemque ex illo conficere, cum antea homines glande vescerentur. Ovidius lib. 5. Metam.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,

Prima dedit fruges, alimenta que mitia terris.

Unde Frugifera nominata est, habuitque cum Baccho vini potus inventore conjuncta sacra; idem Ovidius lib. 3. Fastor.

Ipsè suos ludos urvæ commentor habebat,

Quos cum Tedifera nunc habet ille Dea.

Tediferæ nomen sortita est, quòd filiam Proserpinam à Plutone raptam investigando tedis in Ætna monte accensis universum terrarum

Orbem

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 37

Orbem lustraverit, ut notat Apollodorus lib. 1. Biblioth. Sic etiam canit Stautus lib. 12. Theb.

*Qualis ab Aetnaeis accensâ lampade saxis
Orba Ceres magnâ variabat imagine flammæ
Ausonium, Siculumque latus.*

Eadem legum inventrix credebatur, unde à Græcis Θεσμοφόρος, & à Latinis Legifera dicta est.

Neptunus maris Deus hîc exhibetur palustribus juncis coronatus, cum capillo, & barba tortis, ac prolixis, more Deorum fluviatilium, sinistrâ elevatâ fortè tridentem gerens, quo triplex aquarum virtus innuitur, liquida nempe, fœcunda, & potabilis, juxta Fulgentij interpretationem lib. 1. Mythol. dextrâ extensâ fluctus marinos compefcens, planè ut describitur à Virgilio lib. 1. Aeneid. Cùm hoc simulacrum temporis injuriâ ambabus mutilatum sit manibus, quid illis gestaverit, conjectandum; fortassè Delphinum tenebat siquidem tam delphinus, quàm tridens Neptuni sunt insignia. *Qui Neptuno simulacrum faciunt*, inquit Hyginus lib. 2. Astronom. *Delphinum aut in manu, aut sub pede constituere videmus; quod Neptuno gratisimum esse arbitrantur.* Hîc Deus dictus est à Græcis Ποσειδών, quod pedibus terram quatiat; ut & Εννοσίγαιος, ἀπὸ τῆς ἔννοσις, concussio, & γαῖα, terra. Similiter etiam Σεισίχθων motor terræ, à verbo σείω, quatio, concutio, & χθών, terra solum. Unde scribit Ammian. Marcel. lib. 17. Poëtas veteres, & Theologos Neptunum humentis substantiæ potestatem Ennosigæum, & Sifichthona nuncupasse.

Mercurium dixerunt veteres quasi mercium curam; omnem enim negotiatorem dici posse Mercurium docet Fulgentius lib. 6. Mythol. De marsupio, quod gerit, hæc Georgius Codinus de orig. Constant. τῆς κέρδος αἶνον λέγουσι, Ἐμπόριον τὸν Ἑρμῶν: ὅθεν τὸ ἀγαλμα αὐτῆ ἰσῶσι βρασιζῆν μάρσιον. *Mercurium lucri authorem perhibent, & præsidem mercaturæ; quocirca simulacrum ejus marsupium gestare faciunt.* Aristophanes etiam statuit eum ἐμπολάον; unde apud Ovid. Mercator hunc Deum alloquens ait lib. 5. Fast.

*Da modo lucra mihi, da factò gaudia lucro;
Et fac ut emptori verba dedisse juvet.*

Et apud Plautum in Stichò act. 3. sc. 1.

*Cum benè re gesta salvos convertor domum;
Neptuno grates habeo, & tempestatibus,
Simul Mercurio, qui me in mercimonijs
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.*

Etenim Mercurij duo sunt munera, nuncium Deorum agere, & lucrum

crum afferre Mercatoribus. *Bonis nuncijs* (inquit C. Cæsar lib. 3. de bel. civ.) *afficit homines Mercurius*, & *nuncijs præest*. Utrumque autem munus ipsemet declarat expressè apud Plautum in prolog. Amphit.

*Nam vos quidem id jam scitis concessum, & datum
Mibi esse ab alijs Djs; nuncijs præsum, & lucro.*

Hic Deus apud Græcos λογίας dictus est, quasi studiorum, litterarum, & eloquentiæ præses juxta Budæi interpretationem in Comm. Illum Jovis & Majæ filium finxerunt veteres, idest, mentis & prudentiæ, ut docet Georgius Codinus, cujus verba hic refero. Τὸν Ἑρμῶν οἱ Ἕλληες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτῶν πεπλανηθῆναι μυθολογίαν, ἕρῶν Διὸς λέγουσι & Μαΐας, οἷον τῆ νῆ καὶ τῆς φρονήσεως. ἐκ τοῦ γὰρ καὶ φρονήσεως ὁ λόγος ἤρῶται. Ἐὰ τὸτο & πρῶτον αὐτὸν ποιοῦσι, ὡς ἄχλῳ. σὸ δὲν γὰρ λόγῳ ἄχλῳ τρεῖς & Ὀμηρος, ἔπειτα πρῶτον. Græci & Romani veteres secundum falsam eorum mythologiam dicunt Mercurium Jovis & Majæ filium esse, idest, mentis & prudentiæ, nam ex mente & prudentia oritur oratio. Propterea etiam alatum fingunt, quia sermone nihil est velocius, unde Homerus verba vocat alata. Caduceum, quem sinistrâ manu tenet, apertæ orationis rectitudinem significare scribit Cælius Rhodiginus lib. 21. cap. 6. Serpentes verò implicitos disidentes orationis virtute conciliari voluntates. De caduceo meminit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. *Mercurius* (inquit) *virgam tenet, quæ serpentes dividit, idest, venena; nam bellantes & disidentes inierpretem oratione sedantur*. Unde vocatur hic Deus à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 12. vocis & sermonis potens. Refert Jamblichus sect. 1. de Myst. cap. 1. Aegyptios scriptores Mercurio veluti omnium inventori suos libros scribere solitos fuisse, eumque præses sapientiæ, & eloquio. Proclus etiam lib. de Anim. & Dæm. mentionem de illo facit his verbis. *Mercurius ut Jovis nuncius paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet disciplinam; atque iterum, ut inquisitionis est auctor, inventionem suis præstat alumniis*. Scribit Pausanias in Arcad. Mercurium mandata Jovis præferre, animasque mortuorum ad inferos deducere: eadem leguntur apud Petronium Satyr. cap. 100. & Virgilium lib. 4. Aeneid.

*Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit;*

Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Caduceus erat apud Græcos signum pacis, & Caduceatores vocabantur, qui ad pacem mittebantur legati, ut innuit Amm. Marcell. lib. 21. *Caduceatoribus misis ex more*. His injuriam intulisse maximum habebatur

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 39

bebatur nefas teste Cælio Rhodigino lib. 21. cap. 6. Mercurium Autonium furem vocat Technopag.

Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.

Etenim Tiresiæ fertur subripuisse boves, tridentem Neptuno, Marti gladium, sceptrum Jovi, Apollini arcum & sagittas, forcipem Vulcano, & Veneri cestum. Possidet le Feure aurifex gallus elegantem æream Mercurij statuam, aliasque imagunculas rei antiquariæ studiosorum inspectione non indignas.

Hoc elegantissimum Minervæ simulacrum in thesauro Christianæ Augustæ aservatur, cujus ferè similis imago sub istius Deæ vel Aspasie nomine inter gemmas exhibita est. Galeam habet illa quadrigis, pegaso, & sphinge ornatam, quæ omnia propria sunt Minervæ symbola, & quæ Sect. 1. pro ingenij nostri modulo explicavimus. Gorgona ei ponitur in thorace ut favorabile amuletum, cui credebant veteres inesse vim quamdam præstandæ securitatis, & abigendi pericula.

Sequitur aliud pulcherrimum ejusdem Minervæ signum habitu currentis, dextrâ forte hastam, lævâ gorgonam pectori affixam tenentis: casidi super impositæ sunt Sphingis, & Pegasorum imagines, de quibus alibi. Currit hæc Dea vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, si fides Phornuto, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa, unde Victoria est appellata*.

Pingitur Diana Ephesia cum multis mammis, velut alma mater, quæ uberibus suis alit genus humanum. De illa mentionem facit D. Hieronymus in Epist. ad Ephes. *Erat Ephesi templum Diana, & ejusdem in ipso Multimammia, idest, multarum mammarum effigies, quia cultores ejus decepti putabant eam omnium viventium nutricem*. Celeberrimum hoc templum in nummis imperialibus occurrit: in eo centum viginti septem columnæ fuerunt sexaginta pedum altitudine, singulæ à singulis regibus factæ, ex quibus trigintafex mirabili artificio cælatae, quales fortè sunt Trajanæ & Antoninianæ Romæ etiam nunc extantes. Elegantem hujus templi descriptionem vide apud Philonem lib. de VII. Orbis Miraculis, Plinium lib. 17. cap. 40. & Vitruvium lib. 2. de Architect. cap. 9. & lib. 3. cap. 1. qui de Jonica ejus exædificatione, ambitu, & Architectis plura referunt. Scribit Plutarchus in opusculo de vitando ære alieno debitores ad hoc templum confugientes tutos à creditoribus, & intactos remanere. Hæc Dea coronam turritam gerit in capite, quia eadem credebatur Isis, Ceres, & Cybele sive Terra, quæ urbibus exulta est. *Et quoniam* (inquit Codinus

Codinus de Orig. Constant.) *cujusque urbis sedes terra est, fingitur turrata, quasi urbes gestaret.* Καὶ ὁπίθῃ ἕδρα πάσης πόλεως ἢ γῆ ὅσιν, ὡς βασιλεύουσα τὰς πόλεις, πλάττεται πυργωφόρος. Audiamus etiam Macrobi. lib. 1. Saturn. cap. 20. Isidem ad instar Dianæ Ephesiæ describentem. *Isis cuncta religione celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens Soli. Hinc est, quòd continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia vel terræ, vel rerum nature halitu nutritur universitas.* Sic Apulejus lib. 11. Metam. Isidem, Deum Matrem, Mineruam, Venerem, Dianam, Proserpinam, Cererem, Junonem, Bellonam, Heccaten, Rhammufiam unam & eandem esse docet, *cujus nomen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis.* Etenim tot numinum attributa in hoc simulacro conjuncta repræsentantur: muralis nempe Phrygiæ Cybeles corona, noctilucae Isidis velum, Cancer Lunæ, Ephesiæ Dianæ Victoriæ & mammæ, ejusdem Siculæ Cervi & Apes, Magnæ Matris Leones, Cereris Eleusine Boves & Dracones, Minervæ Sphinx, Telluris deniq; glans & fructus. Vir præclari nominis, doctrinæque præstantissimus Jo. Petrus Bellorius quondam Claudij Menetreij ceimeliothecæ Barberinæ Præfecti de Symbolica Dianæ Ephesiæ statua librum in lucem restituit, suisque eruditissimis notis illustravit, & adauxit, quem consulere poterit, qui ulteriorem hujus simulacri expositionem desiderabit.

12. Similem Dianæ Luciferæ imaginem exhibuimus inter gemmas, & explicavimus. Hæc ab illa tantummodo differt, quòd Orbi insistat, quem lumine suo tamquam ardenti face conspicuum, lucidumq; reddit. Scribit Firmicus Mathes. 2. & 4. eandem terræ imperium ex vicinitate fortitam cuncta animantia corpora concepta procreare, & generata dissolvere, ideoque omnem corporis humani substantiam ad potestatem lunaris numinis spectare. Dicta confirmat D. Ambrosius in 4. Hexam. docens Lunam id in se induere ministerium, in quod & frater ejus, ut illuminet tenebras, foveat semina, augeat fructus. Hæc Dea partibus quoque mulierum favere credebatur. *In partu* (inquit Tertullianus lib. de Anima cap. 39.) *Lucinæ & Dianæ ejulatur.* Ea de causa teste Macrobio lib. 7. Saturn. cap. 16. *Quia proprium ejus munus est distendere rimas corporis, & meatibus viam dare, quod accelerando partui salutare est.* Unde dux nascentium, mortalium corporum auctor, & conditrix vocatur ab eodem Macrobio lib. 1. in somn. Scip. cap. 11. Audiendus etiam Porphyrius apud Eusebium. lib. 3. præp. ev. cap. 3. de illa sic loquens. Λογία τὴν ἢ Ἀρτεμῖς, καὶ πρὸς ἕσσαν παρθένος, ὅτι ἢ τῆς νεμελίως δυνάμεις προσθετικὴ εἰς τὸ τίκτειν. *Ac partui quidem tametsi virgo Diana præst, quod novilunio vis quædam*

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 41

quædam insit, quæ pariendi facultatem afferat. Ideoque facem ardentem manu gerit; quâ veteres novilunij virtutem significabant, teste eodem Eusebio loco citato. De Velo diservimus Sect. I.

Petrus Abbas Seguinus in selectis suis numismatibus nummum areum Philippi junioris ab Antiochenis percussum protulit, in
 13
 cuius averfa parte stantes exhibentur tres figuræ muliebres obversis
 tergis junctæ, modijs capitibus impositis, huic nostræ imagini ferè
 similes; etenim illarum media facem utrâque manu gerit; dexterior
 Serpentem dextrâ, lævâ clavim antiquæ formæ; sinisterior verò dex-
 trâ stimulum, vel gladium, lævâ flagellum; pedibus illarum ab utraque
 parte Canis asfistit. Vir eruditissimus insolitum hunc typum ad Furias
 putavit referendum, quibus divini honores à Romanis, Græcisque
 tributi fuere, ut narrant Pausanias in Arcad. & Corinth. & Cicero
 lib. 3. de natura Deorum, qui eas fanum Athenis, Romæ lucum
 habuisse scribit. Illustris Spanhemius in lib. de Cæs. Imp. Jul. fol. 54.
 Gordiani Pij nummum æreum maximi moduli in thesauro regio asser-
 vatum describit, cuius averfa pars similem typum exhibet, quem &
 ipse doctrinâ præstantissimus ad Furias credit pertinere. Summis viris
 in re antiquaria facilè Principibus vix audeo refragari; sed quia in
 obscuris versamur, quorum interpretationes possunt diversimodè
 conjectari, mihi quoque licebit aliquam de hac imagine sententiam
 proferre. Hoc igitur simulacrum ad Hecaten referendum censeo,
 quam Minutius Felix Triviani nominat trinis capitibus, & multis
 manibus horrificam. Quid autem horribilius tedis, funibus, Serpenti-
 bus, & stimulis? Quid proprius infernorum Deæ? Canes ipsi in Seguini
 nummo expressi Hecatæ immolabantur, quam veteres Equum, Taurum,
 Leenam, & Canem nominabant: auctor est Porphy. lib. 4. de absti-
 τῶ δ' ἐκείτω ἵππον τᾶσθιν δὲ λέωναν κύνια. Luna, Diana, Hecate idem
 credebatur numen, si fides Phornuto; unde harum trium figurarum
 prima Lunæ crescenti veluti diademate coronata exhibetur, cui perfea
 imposita est, Isidi, quæ eadem cum Luna habebatur, consecrata, ut do-
 cet Plutarchus in lib. de H. & Os. Facem ardentem utrâque manu ge-
 rit, quâ novilunij virtus significabatur. Secunda caput habet coronâ
 14
 radiatâ ornatum, Reginæ Manium Insigni, virtutem solarem frugum
 productioni necessariam forsân indicante: dextrâ gladium sive stimu-
 lum tenet, lævâ Serpentem. Pausanias in Arcad. describit simulacrum
 Dianæ, alterâ manu lampadem, alterâ duos Dracones gestantis, for-
 tasfe quia Proserpina, quæ eadem & Diana, pro segetibus accipieba-
 tur, segetes autem ventis agitatae Serpentum meatus imitantur; forsân
 etiam Dracones isti ad iter Lunæ fluxuosum jisdem meatibus simile.

referuntur , ut & ad viperea flagra , quæ Prudentius ad Hecaten pertinere docet .

..... Putatur

Agmina vipereo superis inducere flagro .

Audiamus , quid de Stimulo , & Dracone sentiat Eusebius lib. 2. Præp. ev. cap. 5. Κύβ μὲν ἡ Δημήτηρ , ἀναφέρεται δὲ ἡ κόρη , μίγνυται δ' αὐτῆς ὁ γυνήσας ἔπασσι Ζῶσι τῇ φερεφάτῃ , τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ μὲν τῶν μητέρᾳ , Διῶ , ἐκλαθόμενος τῆ περτέου μύσεισ , & μίγνυται δράκων γυνόμενος , ὃς ἑλεγχθεῖς . Σαβαζίων γυνῶ μυστηρίων συμβαλον τοῖς μυεθμοῖς ὁ δὲ κόλπου Θεός . Δράκων δὲ ἔτος διολκούμενος τῆ κόλπου ἢ τῶν τελευμεθίων , ἔλεγχος ἀκερασίας Διός . Κύβ καὶ ἡ φερεφάτῃ παῖδα τρυφόμενον ἀμέλει φησὶ περ ποιητῆς εἰδωλμῶς , Ταῦτος

Πατὴρ Δράκοντος , καὶ πατὴρ Ταῦτου Δράκων ,

Εν ὅσῃ τὸ κέρυφιον Βουκόλος τὸ κέντρον .

Ceres quidem peperit , puella verò educatur : rursus ecce tibi castus Jupiter cum Pherephatta , quam ipse genuerat , post Cererem matrem , concreditur execrandi flagitij prioris oblitus ; & concreditur Draconis formâ tectus , sic tamen , ut qui sub ea latet , manifestò postmodum teneatur . Enim verò Sabaziorum utique mysteriorum jis , qui sacris initiantur , symbolum est , Deus sinum pervadens : Deus autem iste Draco est , qui per medium eorum , quos solemni ritu initiant , sinum trahitur , certum planè impotentis Jovis libidinis argumentum . Parit etiam Pherephatta filium Taurinâ specie , nimirum ut Idolorum cultor poëta cecinit ,

Taurus Draconem genuit , & Taurum Draco ,

In monte occultum Bubulcus stimulum .

- 15 Bubulci enim bacchico furore correpti arcana hæc facta ducentes pastoralem stimulum celebrabant. Tertia clavim antiquæ formæ dextrâ gerit , sinistrâ funes . Jano clavis tribuebatur , quem à multis eundem creditum fuisse atque Apollinem , & Dianam refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 9. *Apud nos (inquit) Janum omnibus præesse januis nomen ostendit ; quod est simile θυεαίε . Nam & cum clavi , ac virga figuratur , quasi omnium & portarum custos , & rector viarum . Pronunciavit Nigidius Apollinem Janum esse , Dianamque Janam appositâ D litterâ , quæ sæpè I litteræ causâ decoris apponitur .* Pausanias verò in El. pr. describit simulacra Plutonis , Proserpinæ , & Nympharum duarum , quarum altera pilam tenet , altera clavim , quæ Plutonis insigne dicitur eâ ratione , quòd ab eo inferorum fedes ita clausa sit , ut inde nemini reditus pateat ; sicque innuere videtur Hecates clavim gestans inferorum portas ab ea referari . Funes etiam ad pœnas infernales referuntur , clavimque optimè comitantur , siquidem

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 43

dem quod ligatum est & clausum, effugere haud facile potest. Virgilius lib. 6. Æneid.

..... *Facilis descensus Averni,
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.*

Laurus autem, quâ coronatum est hoc simulacrum, convenit Hecatæ, sive Lunæ, teste Eusebio lib. 3. cap. 3. quoniam à Sole ignea fit.

Mithras hic exhibetur indumento persico amictus, tiarâque redimitus, ut describitur à Luciano in Concilio Deorum. Genu tauro innititur, alterâ manu rostrum bovinum prehensens, alterâ cultrum ejus tergo infigans. Mithram Persæ existimabant esse Solem, teste Suidâ in voce Μίθρας. Sic etiam Strabo lib. 15. Πέρσαι πρώτον ἦν ὁ Ἡλιον, ὃν καλεῖται Μίθραν. Persæ (inquit) colunt Solem, quem Mithram vocant. Et Hesychius. Μίθρας ὁ Ἡλιος ὡς Πέρσαι. Eundem & Apollinem, & Titanem, & Osirim esse docet Statius lib. 1. Thebaid.

*Phœbe parens, &c. (& deinde)
Adsis ô memor hospitij, Junoniaque arua
Dexter ames, seu te roseum Titana vocari
Gentis Achemeniæ ritu, seu præstat Osirim
Frugiferum, seu Persæi sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.*

Bos prostratus symbolum est terræ; Mithras est Sol calore suo fœcundans terram, eamque in signo Tauri cultro, idest, vi suâ penetrans, genitalemque humorem eliciens, ac semina foras protrudens ad rerum omnium procreationem, nutrimentumque animalium, quæ per Canem guttas sanguinis defluentes lambentem indicantur: Canis etiam ut astrum Tauro proximum hic ponitur. Cauda Bovis in spicas deficiens terræ fœcunditatem in hoc signo innuit; etenim mense Aprili spica è folliculo primùm erumpit. Scribit Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Cancrum obliquo gresu Solis iter numquam rectum, sed meatibus plenum ostendere, & maximè in illo signo Solem à cursu supero incipere obliquum inferiora petere, sicque virtus Solaris in Tauro invalescens incipit deficere in Cancro, virtusque genitalis paulatim in illo comprimitur. Ægyptij Serpentis naturæ quamdam inesse divinitatem putabant, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. & lib. 3. cap. 3. eumque spiritalissimum omnium animal, & igneum, proindeque fœcunditatis symbolum, unde per Serpentes & fœcunditatem, & in formarum productione varietatem designari docet eruditissimus Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. Aquila propter altissimam volatus velocitatem

altitudinem Solis ostendens in summo posita est: illa etiam ob maximam pernicitatem Mithræ consecrata fuit, ut & Corvus, & Accipiter, de quibus Porphyrius lib. 4. de Abstin. *Decretum apud primos habetur de animarum in diversa corpora transmigratio, id quod etiam in Mithræ mysterijs videntur significare. Ut enim communionem nobis esse cum cæteris animalibus innuant, per animalium nomina consueverunt nos interstinguere; adeò ut, qui jam initiati participes sunt eorundem sacrorum, Leones vocent, mulieres Hyenas; famulantes autem Corvos. Itidem in patribus, Aquilæ enim, & Accipitres hi appellantur; & qui leonina assumit, circumponit sibi omnigenas animalium formas. Quorum causam afferens Pallas in jis, quæ de Mithra tradit, communem hominum opinionem esse inquit, ut ad Zodiaci orbis naturam hæc referenda judicentur.*

- 17 Præclarum Æsculapij signum exhibemus modium gestantis in capite, baculo, cui Serpens involutus, innixi. Ejus imaginem describit Albricus his verbis. *Æsculapius Deus medicinæ putatur cum barba valde proluxa, indutus habitu Medici, cujus manus baculum cum serpente gestabat intorto. Modium fœcunditatis, & abundantia typum habet in capite, dignum sanè hujus Dei symbolum, siquidem absque bona, & perfecta valetudine nil jucundum, nil pretiosum; at cum optima salute ipsemet pauper dives, & felix habetur. Æsculapium à quibusdam eundem cum Osiride creditum fuisse scribit Tacit. lib. 4. Hist. cap. 84. unde non mirum habetur, si modium imponitur capiti. Eidem baculum quasi ægrotantium sustentaculum tribui alibi diximus; Serpens verò additur baculo circumvolutus, juxta Theodoretum mentem, ferm. 7. quòd morborum malignitatem deserant ægrotantes ope Medici, ut suam veterem pellem Serpentes. De hoc simulacro sic Statius Papinius.*

. *Maximus agris
Auxiliator adest, & festinantia sistens
Fata, salutifero mitis Deus incubat Angui.*

- 18 Salus Dea hinc repræsentatur dextrâ pateram gerens, cui cibus impositus est, lævâ Serpentem. De Salute, quæ eadem est atq; Hygiæ, plura diximus in gemmis. Illa ferebatur Æsculapij filia, amboque precabantur, ut morbos depellerent, & adesse vellent ægrotantibus. Sic apud Terentium in Hecyra act. 3. sc. 2.

*Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:
Quod te, Æsculapi, & te, Salus, nequid sit hujus, oro.*

Serpens huic Deæ tribuitur, tum quia revalescentes renovantur, ut Serpentes, & quasi senectutem exuunt, tum quia Serpenti multa insunt remedia

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 45

remedia salutis & acquirendæ, & conservandæ opportuna, teste Plinio lib. 29. cap. 24. Patera verò, cui cibus impositus est, sive quòd Salus medicamentis acquiratur, sive quòd solâ Deorum ope & adipiscatur, & conservetur. Ædem Salutis C. Junius Bubalculus, quam Cos. bello Samnitum voverat, Censor locavit, Dictator dicavit; hæc à Fabio pictore depicta fuit. P. Victor templum Salutis in sexta Urbis regione constituit. Salutarem portam, quòd prope ædem Salutis esset, Romæ appellatam scribit Festus.

Vulcanus hîc exhibetur pileatus, malleum dextrâ tenens ad similitudinem fabri deformis, & claudi, ut depingitur ab Arnobio lib. 6. advers. Gent. & Albrico de Deorum Imag. cui forceps additur in sinistra, & sic in nummo gentis Aureliæ visitur caput Vulcani barbatus cum pileo, & forpice pone cervicem. Hunc Deum Jovis, & Junonis filium quidam asserunt; Lucianus verò lib. 1. de Sacrific. illum solius Junonis filium declarat. *Ομοια ἢ τέτοις καὶ παρὰ τὴν Ἡρας ἀδελφὸν, ἀνδρὸς παρὰ τὴν ἀνδρῶν ὁμιλίαν ὑπὸνέμον ἄνθρωπὸν παῖδα γυνῆσαι τὴν Ἡραϊον, ἐ μάλιστα ὁ τυχερὸς τῶτον, ἀλλὰ βάνουσον, καὶ χαλκία, ἔ περὶ τῶν, ἔ ἐν καπνῶ τῶν ἐν τῶν, ἔ ἀνιθέρων ἀνάπλεων. οἷα δὴ καμινῶν, ἔ ἐδὲ ἀρίον τῶ πῶδε. χαλεθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τῶ πῶδε, ὁπότε ἐρίθη ὑπὸ τῶ Διὸς ἐξ ἐργῶ.* *His autem similia etiam de Junone canunt, nempe hanc citra virilem congressum è subventaneo conceptu gravidam puerum edidisse Vulcanum, eum non valde fortunatum, sed fornacarium, & fabrum ærarium, ignipotentem, & in fumo perpetuo viventem, & scintillis oppletum, utpote qui circa caminos versatur: tum etiam ne pedibus quidem integrum, eum enim claudicare à casu, ex quo à Jove de celo deturbatus est. Ille artem fabrilem in Lemno instituit; Jovi fecit fulgura; uxores duxit Venerem, & Gratiarum unam, teste Homero, Gratiam proprio nomine appellatam. Ponitur aliquando hîc Deus pro ipso igne; hinc Mercurius Sofiam alloquens ait apud Plautum in Amphit. act. 1. sc. 1.*

Quòd ambulas tu, qui Vulcanum in cornu conclusum geris.

Templum habuit Athenis supra Ceramicum, & Porticum, in quo positum erat signum Minervæ, ut refert Pausanias in Attic. dicebatur enim cooperatores Minervæ, quòd hæc Dea sit artium etiam illarum, in quibus usus est manuum: ille verò Deus instrumentorum, sine quibus hæ artes non possunt exerceri; unde Plutarchus in opusc. de Aq. & Ig. compar. *Τέχνας δὲ πάσας ἔ ἀνεύρε τὸ πῦρ ἔ σῶζε. διὸ ἔ τὴν Ἡραϊον ἀρχηγὸν αὐτῶν ποιῶσι.* *Ignis reperit omnes, & conservat artes; itaque etiam Vulcanum Principem, ac Ducem artium faciunt.*

Fortuna duplex fuit apud veteres; una cæca, quæ malos fovere, & extollere credebatur; altera videns, quæ Isis erat, bonis omnibus saluta-

salutaris, eorumque præmiatrix; sic apud Apulejum lib. 11. Metam. Sacerdos Ifidis eundem Apulejum sacris hujus Deæ initiaturum allequens. *In tutelam (inquit) receptus es Fortuna sed videntis, quæ suæ lucis splendore cæteros etiam Deos illuminat.* Eadem hæc Dea hic exhibetur dextrâ gubernaculum, sinistrâ cornucopiæ gerens: capitis ejus ornamentum describitur ab Apulejo libro citato his verbis. *Corona multiformis varijs floribus sublimem distinxerat verticem, cujus media quidem super frontem plana rotunditas in modum speculi, vel imò argumentum Lunæ candidum lumen emicabat, dextra, lævaque sulcis insurgentium Viperarum cohibita.* Ideoque vocatur à Valerio Flacco lib. 4. Argonaut. *Aspide cinctâ comas.* Ifidem creditam fuisse & Lunam, & Cererem nemo nescit; unde isti viperarum sulci referri possunt ad iter Lunæ fluxuosum meatibus Serpentum simile, ut & ad Cererem, quæ Draconibus curru alligatis cælum, ut itam dicam, sulcavit. Ovidius lib. 4. Fast. de Cerere.

*Quò simul ac venit, frenatos curribus Angues
Junxit, & æquereas sicca pererrat aquas.*

Globus Aspidibus circumdatus numinis solaris vim fœcundativam, seu spiritum quemdam igneum univèrsum permeantem significabat apud Phœnices, & Ægyptios, qui, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. Draconis, & Serpentis naturam putabant divinam; ut & ipse Tautes apud eundem Eusebium Serpentem spiritualissimum omnium animal, & igneum esse tradens: temperamento autem caloris hujusmodi, & humoris provenientis ex Luna roris largissima justa oritur conjunctio calidi, & humidi, in qua consistit omnis generatio. De cornucopiæ, & gubernaculo in sequentibus.

21 Bupalus Sculptor primus omnium statuam Fortunæ Smyrnæis fecit polum capite sustinentis, manuque Amaltheæ cornu ad declarandum illius bona: clavus eidem tribuitur vel ad significandam illius firmitatem, vel ad exprimendam vim, & potentiam necessitatis, quæ Fortunam sæpissimè comitatur juxta hos versus Horatij lib. 1. Carm. od. 35. ad eandem.

*Te semper anteit sæva necessitas,
Clavos trabaleis, & cuneos manu
Gestans aëna.*

Fortunam à fortuitis nomen habere dicunt (inquit Isidorus lib. 8. Orig. cap. ult.) quasi Deam quamdam res humanas varijs casibus, & fortuitis illudentem: unde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum & ad bonos, & ad malos venit. Fortunam duplicem fuisse diximus videntem, & cæcam, seu bonam, & malam:

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 47

& malam: prima invocabatur, ut propitia esset; altera, ut mala imminuentia averruncaret; utraque templa, & aras habuit Romæ. Plinius lib. 2. cap. 7. vefanos Fortunæ cultores irridens hæc de illa refert. *Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur; una nominatur; una accusatur; una agitur rea; una cogitatur; sola laudatur; sola arguitur; & cum convitijs colitur; volubilis, à plerisque verò & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum faulrix.* Unde non mirum, si Juvenalis Sat. 6. illam vocat improbam.

. *stat Fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus.*

Scribit Plutarchus in Aemil. Fortunam metuere fortes, ignavos premere. Sic Ovidius lib. 8. Metam.

. *Ignavis precibus Fortuna repugnat.*

Lacedæmones eam admotâ manu invocabant, & fortè clavo, quem tenet, innuitur vim illi afferendam esse, ut fixa, stabilisque reddatur. Existimabant veteres hanc Deam hoc universum gubernare, Fortunamque reducem in numismatibus sæpe cum clavo depingebant.

Sequitur aliud Fortunæ simulacrum modium habentis in capite 22
abundantiæ symbolum, dextrâ navis gubernaculum, cui Delphinus, & Serpens superpositi sunt, sinistrâ cornucopiæ sustinentis. De Fortuna, ejusque attributis loquentem audias Lactantium lib. 3. de fal. Rel. cap. 29. *Is, inquam, plandè vulgi, & imperitorum opinionibus credidit, qui Fortunam putat esse, quæ hominibus tribuat bona, & mala; nam simulacrum ejus cum cornucopia, & gubernaculo fingunt, tamquam hæc & opes tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat: cui opinioni & Virgilius assentit, qui Fortunam omnipotentem vocat; & Historicus, qui ait: Sed profecto Fortuna in omni re dominatur. Quid ergo ceteris Dÿs loci superest? Cur non aut ipsa regnare dicitur, si plus potest; aut sola colitur, si omnia? Vel si tantum mala immitit, aliquid causæ proferant, cur, si Dea sit, hominibus invidet, eosque perditos cupiat, cum ab his religiose colatur: cur æquior sit malis, iniquior autem bonis: cur insidietur, affligat, decipiat, & exterminet: quis illam generis hominum vexatricem perpetuam constituerit: cur denique tam malam sortita sit potestatem, ut res cunctas ex libidine magis, quam ex vero celebret, obscuretque. Hæc, inquam, philosophos inquirere oportuit potius, quàm temerè innocentem accusare Fortunam, quæ etiamsi sit aliqua, nihil tamen afferri ab his potest, cur hominibus tam inimica, sit quàm putatur.* Serpens gubernaculo superpositus designat prudentiam ad stabilitatem Fortunæ requiri:

requiri: Delphino verò innuitur eandem navigationi præesse, & utrumque elementum ejus nutu gubernari; unde hominum heras vocatur à Plauto in Mercat. act. 5. sc. 2.

Divum, atque hominum quæ spectatrix, atque heras eadem es hominibus,

Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago.

Catullus autem Ep. 64. omnes Deos heros appellat.

Hostia celestes pacificasset heros.

Quod ad Signa Panthea, quæ sequuntur, referri potest, siquidem omnes ferè Deos conjunctos repræsentant.

23 Fortunæ succedit Abundantia caput habens herbarum frondibus coronatum, alterâ manu cornucopiæ fructibus refertum, alterâ hydriam tenens. Ab humido elemento tamquam rerum omnium principio, quæcunque terra gignit, emanare juxta Thaletis sententiam existimant Aegyptij; unde Canopum Genium humidi elementi, Deorumque omnium victorem velut hydriæ clausum referebant. Hujus sententiæ meminit Cælius Rhodiginus lib. 27. Lect. antiq. cap. 5. hydriam apud Aegyptios ad templum summâ religione deferri solitam narrans his verbis. *Quum aquarum infinitæ propemodum utilitates sint, gratisimæque, qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum ostendunt res omnes è liquoris potestate consistere. Itaque cum hydria ad templum castâ religione defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad celum sublatis divinæ gratias agunt bonitati.*

24 Elegantissimum exhibemus signum æreum in museo Jo. Petri Bellorij aservatum, quod omnes ferè Deos conjunctos refert, eaque de causa Pantheum à Jacobo Sponio in Miscellaneis appellatum est. Etenim capitis ornamentum Isidem; semicirculus Lunam; radij Solem; pharetra Cupidinem; alæ Victoriæ, & Nemesis; Cornucopiæ, cui superposita sunt Osiridis, & Isis capita, Abundantiam ex benignis Solis, & Lunæ influxibus provenientem; Serpens brachio intortus Aesculapium, & Hygiæam, sive Salutem; pellis caprina ex humero ante pectus dependens Bacchum; gubernaculum Fortunam; Fulmen denique Jovem indicant. Apud Sponium nihil de radijs, & fulmine.

25 Hæc imaguncula plures etiam Deos exhibet. Caput caside armatum Martem, & Palladem; radij Solem; urnula, sive cymbium, capiti impositum Osiridem humidæ naturæ dominum; globus Aspidibus circumdatus Isidem; alæ Nemesis, & Victoriæ; pharetra Cupidinem; Gorgona pectori affixa Minervam; cornucopiæ Cererem, & Abundantiam; Gallus Mercurium, & Aesculapium; caput arietinum Ammonem,

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 49

Ammonem, Ibis Lunam, gubernaculum Fortunam significant. Lucianus in opusc. de Dea Syria describit simulacrum à se visum in Syria, quod quidem re verâ esset Juno, alios tamen Deos referret. *Ἐξ δὲ π. Ἐ Αθηνάϊος, Ἐ Αφροδίτης, Ἐ Σεληνάϊος, Ἐ Πένης, Ἐ Αρτέμιδος, Ἐ Νεμείσιος, Ἐ Μοιρέων.* Ceterum habet quidpiam *Ἐ Minervæ, Ἐ Veneris, Ἐ Lune, Ἐ Rhee, Ἐ Diane, Ἐ Nemesis, Ἐ Parcarum.* His symbolis diutiùs insistere tædiofum esset; dicam tantúmodo ad intelligentiam signorum. Pantheorum veteres philosophos unum solum Deum admisisse, sed pro ratione diversorum officiorum varijs nominibus appellatum. *Fragilis Ἐ laboriosa mortalitas,* ait Plinius lib. 2. cap. 7. *in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisque coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia alijs gentibus, Ἐ numina in jisdem innumerabilia reperimus.* Quod Macrobius etiam confirmat lib. 1. Saturn. cap. 17. his verbis. *Sicut Maro, cùm de una Junone diceret, quo numine lesò, ostendit unius Dei effectus varios pro varijs censendos esse numinibus.* Scribit D. Hieronymus in divinis neque sexum, neque genus esse spectandum, siquidem parens illa rerum omnium natura, quam sub tot diversis nominibus colebant veteres, nil aliud est, quam ipsemet Deus, ut doctissimo sermone demonstrat Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 7. *Natura, inquit, hæc mihi præstat. Non intelligis te, cùm hoc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud est natura, quam Deus, Ἐ divina ratio toti mundo, Ἐ partibus ejus inserta? Quovis voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare, Ἐ Jovem illum optimum, ac maximum ritè dices, Ἐ tonantem, Ἐ statorem, qui non (ut historici tradiderunt) ex eo quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est. Hunc eundem Ἐ fatum si dixeris, non mentieris: nam cùm fatum nil aliud sit, quam series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qua ceteræ pendent. Quæcumque voles, illi nomina propriè aptabis, vim aliquam, effectumque celestium rerum continentia. Tot appellationes ejus possunt esse, quot munera. (Et mox) Ergo nihil agis, ingratisime mortalium, qui negas te Deo debere, sed nature; quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura; sed idem est utrumque, nec distat officio.*

Harpocratem Osiridis, & Isis filium inarticulatæ vocis præsidem 26
facit Plutarchus lib. de Is. & Osir. Describitur ab Ovidio lib. 9.
Metamorph.

Quique premit vocem, digitoque silentia suadet.

Scribit Politianus in Miscell. cap. 83. Ægyptios suis sacris adhibere

G

Harpo-

Harpocratem ; qui silentio ostenderet colendum esse summum Deorum . De illo mentionem facit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. *Et quoniam ferè in omnibus templis , ubi colebatur Isis , & Serapis , erat etiam simulacrum , quod digito labijs impresso admonere videretur ut silentium fieret ; hoc significare Varro existimat , ut homines eos fuisse taceretur .* Hæc imaguncula habet in capite perream typum silentij, & veritatis ; dextræ digito indice ora comprimit, lævâ sustinet cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum, eò quòd silentium sit res salutaris, multaque bona orientur à tacendo, & loquendo opportunè . Alis designatur contemplatio, sive perfecta mentis applicatio ad sublimiora quæque studia, cui maximè opus est silentio . *Ubi decocti fuerint cibi* (ait D. Clemens Romanus Pontifex lib. 2. recognit. ad Jacobum fratrem Domini) *& mens acceperit nocturna silentia, opportunissimè, quæ docentur, infident .* Serpens, & noctua prudentiam, & sapientiam in tacendo denotant ; Cane pedibus asfidente, pelleque canina ex humero dependente fidelitatem oriri ex silentio designatur . Est etiam Canis symbolum Laris sive domestici, sive compitalis, teste Ovidio lib. 5. Fastor.

*At Canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat, quæ standi cum Lare causa fuit ?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque,
Compita grata Deo, compita grata Cani.
Exagitant & Lar, & turba Diana fures,
Pervigilantque Lares, pervigilantque Canes .*

Plutarchus in Problem. Lares vocat Deos familiares, domus præfides, caninis pellibus vestitos, quibus aliquando Canis asfistit. Hæc imaguncula plures in se Deos continet, de quibus in sequenti .

- 27 Aliud Harpocratis signum exhibetur, quod multa numina simul conjuncta refert, ideoque Pantheum, ut & præcedens, nominandum. Radijs enim Sol designatur; semicirculo Luna; perfea capiti impositâ Isis; digito ori appposito Harpocrates; alis Cupido; Noctua Pallas, sive Minerva; pelle caprinâ Bacchus; cornucopiæ Ceres, & Abundantia; Serpente baculo circumvoluto Apollo, Æsculapius, & Hygiæa; Accipitre Osiris; Cane Lares; Testudine Cybele. Sed quid hæc numina cum Harpocrate, considerandum. Harpocratem Osiridis, & Isidis filiam esse diximus, Osiris autem, Sol, Apollo, & Æsculapius pro uno eodemque Deo habebantur, sicut Isis, Luna, & Ceres pro una eademque Dea, si fides Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 16. 17. 20. quod intelligendum est etiam de Minerva, ut docet Porphyrius de nat. Deor. interp.

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 51

interp. unde symbola his numinibus attributa filio quoque posunt convenire. Baccho videtur adesse debere Harpocrates, ne in vino secreta divulgentur. Cupido etiam optimè sociatur cum Harpocrate, siquidem in rebus amatorijs silentio nil æque necessarium. Testudo elinguis, teste Plinio lib. 9. cap. 10. typus est silentij; convenit illa Cybeli, quia hujus Deę sacra propalare nefas erat. De bulla, quæ ex ejus collo dependet, in Sectione ultima diffusè agemus: hæc pueris nobilibus, & prætextatis tantum concedebatur. Quid autem nobilius, quam tacere, & loqui opportunè? Debet etiam hinc Deus considerari, ut Lar domesticus, cui Canem assistere solitum scribit Plutarchus. De Laribus bullatis loquitur Petronius Satyric. cap. 38. *Inter hæc (inquit) tres pueri candidas succincti tunicas intraverunt; quorum duo Lares bullatos super mensam posuerunt; unus pateram vini circumferens, Dii propitij, clamabat.* Bullas puberes facti Laribus suspendebant. Persius Sat. 5.

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Sic virgines nupturæ, ut faustum haberent matrimonium, Pupas Veneri donabant. Idem Persius Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine Pupæ.

Meretrices quoque speculum huic Deæ dicare solitas docet Aufonius hoc jucundo epigrammate Laidem Veneri loquentem introducens.

*Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat se
Aeterna æternum forma ministerium.*

*At mihi nullus in hoc usus; quia cernere talem,
Qualis sum, nolo; qualis eram, nequeo.*

Omnes enim qui aliquam artem desinabant, illius instrumenta Dijs ipsius artibus præsidibus suspendebant, sacrabantque; ut legitur apud Horatium lib. 3. Od. 26. Tibullum lib. 2. el. 5. & plerosque alios authores.

Angerona Dea, Silentij præsul eadem habebatur apud Romanos, 28
qualis apud Aegyptios Harpocrates: digito salutari ora comprimit, fortè ad indicandum nil sanctius esse ad salutem oris silentio, ut scribit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 26. *Ideoque (subjungit) sacellum Angeronæ, quæ Dea præsul silentij obligato ore effingitur, inter antiquissimas religiones Romæ colebatur.* Erat enim hæc Dea tutelare Urbis numen, cui Pontifices XII. Calend. Januarij in sacello Volupiæ sacrum faciebant, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 10. Illam sic dictam ait Verrius Flaccus apud eundem Macrobius loco citato, quòd angores, animorumque sollicitudines propitiata depellat. Masurius

verò ejus simulacrum ore obligato in ara Volupia propterea collocatum refert, quòd qui suos dolores, anxietatesque dissimulant, patientiæ beneficio perveniant ad maximam voluptatem.

- 29 Victoria pingitur aliquando alis carens: hanc refert Pausanias in Attic. facellum habuisse Athenis in arce, ad cujus statuæ similitudinem Mantinenses quodam bello confecto unam dedicarunt. Hujus involucris Victoriæ simulacrum visitur in nummo Titi æternitatem ejus victoriarum denotans. Sepiùs verò representatur alata, de qua mentionem facit Latinus Pacatus in Paneger. *Rectè profectò germana illa Pictorum, Poëtarumque commenta Victoriæ finxere pennatam, quòd d hominum cum Fortuna euntium, non cursus est, sed volatus.* Sic Ausonius Ep. 1. eam alloquens ait

Tu quoque ab aërio præpes Victoria lapsu.

Ista hìc exhibetur orbi insitens cum alis expansis, sive ad designandam victoriam terrestrem diversam à navali rostro navis insistenti, ut in nummis Vespasiani, & Titi, sive quia hæc Dea per totum terrarum orbem dominatur. Palmam dextrâ gerit victoriæ symbolum, unde Palmaris Dea vocatur ab Apulejo lib. 2. Metamorph. *Attollebant statuas Palmari Deæ.* Lævâ coronam tenet victoris præmium, quâ eundem coronatura est. Ovidius lib. 2. Trist. ad Cæsarem Augustum

Sic adsueta tuis semper Victoria castris

Nunc quoque se præstet, notaque signa petat.

Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis;

Ponat & in nitida laurea ferta coma.

In Senatu aservabatur imago Victoriæ alatæ, de qua Ælius Lampridius in vita Alexandri Severi. *Pater eâ nocte in somnijs vidit alis se Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cælum vehi.* Dicta est autem Victoria, teste Isidoro lib. 18. Orig. cap. 2. *Quòd vi, idest, virtute adipiscitur; hoc est enim jus gentium vim vi expellere.* Tres fratres illi assignantur, Zelus, Potentia, & Vis, sine quibus Principes nec Victoriæ obtinere, nec Imperium adipisci queunt. Prudentius poëta Christianus Victoriæ numen irridet his versibus.

Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est,

Et Deus omnipotens: non pexo crine Virago,

Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta,

Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

- 30 Pulcherrimum istud signum æreum extans in museo nostro Herculem refert divinitatis coronam capite gestantem, dextrâ clavam, lævâ poma aurea, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. Hercules vitam Cynicam duxit opes amore virtutis despiciens, quapropter nudus re-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 53

dus repræsentatur. Illius ærurnas vide apud Boëtium de Conf: philosoph. Apollodorum lib. 2. de Deorum imag. Ovidium lib. 9. Metam. & Aufonium Edyll. 19. Harum secunda pelle leonis in Nemea sylva occisi designatur, de qua hæc scribit Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnasse cum Leone, ipsumque clavâ mactasse, & interempto pellem abstulisse dicitur; quo deinde spolio incesit semper indutus, signum victoriæ perceptæ. In quo etiam ostentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ semper spolium Leonis, idest, vim virtutis defert.* Narrat Diodorus lib. 1. Hiltor. clavam, & Leonis exuvias Herculi antiquo ideò attributas fuisse, quia nondum inventis illo tempore armis homines secum bellantes lignis repellebant, pellibusque belluarum pro tegumentis utebantur. Firmitatem, & vires indicari ex quercu docet Pierius Valerianus Hyerogl. lib. 54. nodosamque fingi clavam propter difficultates, quæ virtutem indagantibus sese contra magno errorum agmine contracto frequenter objiciunt. Poma aurea Hesperidum in hortis Atlantis Mauritaniæ Regis ab Hercule sublata Dracone custode interempto canit Ovidius lib. 4. Metam.

Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro

Arbor: & hunc prædæ titulum Jove natus habebit:

Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas

Mœnibus, & vasto dederat servanda Draconi.

Per Draconem extinctam significatur impositus concupiscentiæ modus: per tria mala in manu Herculis intelliguntur tres illius virtutes insigniores, una excandescentiæ moderatio, altera avaritiæ temperamentum, tertia generosus voluptatum contemptus. Auctor est idem Valerianus loco citato referens, si quando Bos huic Deo immolandus aufugisset, malum eidem ramis quatuor compositis quadrupedis illius instar sacrificari, quod aliqui à Bœotis, alij ab Atheniensibus factum volunt. Hercules ob fortitudinem inter Deos relatus perhibetur, cujus consecratio per coronam divinitatis, & immortalitatis symbolum designatur. Illum autem eundem cum Sole declarat Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. unde duodecim illius ærurnæ ad totidem Zodiaci signa videntur referendæ. Lindij cum convitijs, & maledictis eum colebant; si quis enim inter solemnes ritus, sacrasque cærimonias bonum verbum imprudenter protulisset, sacra pro violatis habebantur. Mulieribus prohibitum erat hujus Dei sacris immisceri, eisque per Herculem jurare nefarium, & illicitum fuisse scribit Varro, cui tamen opinioni refragatur Plautus in Trucul. act. 2. sc. 1. Astaphium sic loquentem introducens.

Ha, ha,

Ha, ha, ha! Herclè quievi, quia introivit odium.

31 Sequitur aliud Herculis simulacrum pariter aservatum in museo nostro, caput habentis vitium frondibus, & uvis coronatum, alterâ manu scyphum gestantis, alterâ clavam, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. *Scyphus Herculis poculum est, inquit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 21. ita ut Liberi patris cantharus; Herculem verò fictores veteres non sine causa cum poculo fecerunt, & nonnumquam quasfabundum, & ebrium, non solum quòd is heros bibax fuisse perhibetur, sed etiam quòd antiqua historia est Herculem poculo tamquam navigio ventis immensa maria transisse.* De illius ebrietate consulendus est Athenæus, qui de ea multis in locis agit, refertque Herculem ex magno voluminum numero elegisse illum, cui titulus erat, **OBSONIORUM APPARATUS.**

32 Canopus apud Aegyptios Genius humidi elementi habebatur, Deorumque potentissimus, quod ignem Chaldæorum Deum aquâ Niloticâ in circumdato vase contentâ extinxisset. Jucundum hoc miraculum refertur à Ruffino lib. 2. Histor. Eccles. cap. 26. *Ferunt (inquit) aliquando Chaldæos ignem Deum suum circumferentes cum omnium provinciarum Dijs habuisse conflictum, quo scilicet, si vicisset, hic Deus ab omnibus esse crederetur. Reliquarum provinciarum Dÿ aris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per ignem procul dubio corrumperetur; ex quo fiebat, ut omnis locis omnibus obtineret. Hac cum audisset Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydriæ fieri solent in Aegypti partibus fictiles undique crebris, & minutis admodum foraminibus patule, quibus turbida aqua desudans defecior, ac purior redditur. Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis, desuper etiam varijs coloribus pictam, aquâ repletam statuit in Deum; & excisum veteris simulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper positum diligenter aptavit. Adsunt post hæc Chaldæi; itur in conflictum: circa hydriam ignis accenditur: cera, quâ foramina fuerant obturata, resolvitur: sudante hydriâ ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor ostenditur: unde ipsum Canopi simulacrum pedibus perexiguis, attracto collo, & quasi sigillato, ventre tumido in modum hydriæ, cum dorso equaliter tereti formatur. Ex hac persuasione velut Deus victor omnium colebatur. Ille hîc veluti hydriæ clausus humana, & juvenili facie insurgit, basique innititur: caput velatum est fasciis circa collum de more pendentibus, ac pectore medio, circaque humeros glans dependet, primi nutrimenti index. Tibullus lib. 2. el. 3. *Glans aluit veteres.**

In prima

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 55

In prima hydriæ facie exhibentur duo Genij sedentium habitu baculis insignes, quorum unus canino vultu Anubin indicat, alter Felis specie Genium Lunarem. Canis etiam refertur ad Isidem, teste Plutarcho lib. de Is. & Osir. quæ ipsissima Luna est; unde istis Genijs videtur indicari præsidium tutelare in humidum elementum, à quo tamquam rerum principio, quæcumque terra gignit, emanare juxta Thaletis sententiam existimabant Aegyptij. Sedent ambo ad denotandam stabilitatem, quam mundo elementari Lunares Genij conferunt; mala etiam imminetia averruncare credebantur, quod per baculos malorum aversionis symbola designatur. Verùm quia Lunares Genij humidæ naturæ præfides generationem perficere nequeunt, nisi adjuventur à cælesti Osiri, idest, à calore Solis fœcundativo; hinc Accipiter in summo positus est, quo picto Aegyptij Regem suum Osirim indicabant, ut docet Plutarchus loco citato.

Γεόφουσι καὶ ἰέραμι τὸν θεὸν τῶτον πολλάκις. Ὡς τὸν γὰρ ὄψιως ἑσπέρβαλλε, καὶ πῆσιος ὀξύτην. Accipitre etiam picto Osirim sæpe proponunt: avis enim ea pollet acumine visus, & volatus celeritate. Scribit Porphyrius lib. 4. de Abstin. Accipitrem apud Aegyptios Solis imaginem esse totam substantiam habentem ex sanguine, & spiritu constantem. Audiamus etiam Horum Apollin. lib. 1. Hier. 6. de Accipitre sic loquentem.

Θεὸν βερόμενοι σημῆναι, ἢ ὕψος ὅς. ἰέρα καὶ ζωγραφεῖσι. Θεὸν μὲν, διὰ τὸ πολύηρον εἶναι τὸ ζῶον, καὶ πολυχρόνιον ἐπὶ γαμῶ, ἐπὶ καὶ δοκῆ εἰδωλὸν ἡλίου ὑπάρχοντα ὅλα πάντα τὰ πετεινὰ πρὸς τὰς αὐτὰ ἀκτῖνας ὀξυαποῦν, αὐτὸν καὶ οἱ ἰατροὶ πρὸς ἰασίν ὀφθαλμῶν τῆ ἰερακία βοτάνη χρῶνται. Ὅθεν καὶ τὸν ἡλίον ὡς κύριον ὄντα ὀφθαλμοῦ, ἔδ' ὅτι ἰερακόμορφον ζωγραφεῖσιν. Ὑψος δὲ, ἐπὶ τὰ μὲν ἔτερα ζῶα εἰς ὕψος πέτεσθαι πρὸς αἰθέρα, πλάγως φέρεται, ἀδυνατῶσα κατ' ὄρθον χερῶν, μόνος ἡ ἰερακία εἰς ὕψος κατ' ὄρθον πέτεται.

Deum quum volunt significare, aut sublimitatem, &c. Accipitrem pingunt. Deum quidem, tum quòd fœcundum sit, ac diuturnæ vitæ hoc animal, tum etiam quòd Solis præter cæteras volucres simulacrum esse videatur, utpote peculiari quâdam, atque occultâ naturæ vi, defixis in ejus radios oculis intuens. Atque hinc est, quòd Medici ad sananda oculorum vitia, hieraceo herbâ utuntur. Inde etiam fit, ut Solent interdum tamquam visus tutorem, & dominum Accipitris formâ pingant. Sublimitatem verò, quia quum cætera quidem animalia, quoties in sublime tolli volunt, obliquè ferantur, nec recta sursum evehi possint, solus Accipiter recta in altum volat. Narrat Aelianus lib. 12. de Animal. cap. 4. solos Accipitres de avibus intentis oculis adversus Solis radios intueri, ac supino interdum volatu ferri, rerum inspectorem omnium liberè, intrepidèque aspectantes. Per calathum accipitrino capiti impositum numinis solaris omnia in altum

altum trahentis potestatem designari testatur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. *Cujus vertex insignitus calatho, & altitudinem syderis monstrat, & potentiam capacitatis ostendit: quia in eum omnia terrena redeunt, dum immisso calore rapiuntur.* Harpocrates, qui idem est & Horus, sive, ut loquitur Plutarchus in opusculo de Is. & Osir. *Ἡπάντα σώζουσα καὶ τρέφουσα τὰ περιέχοντος ὕδατος & καὶ αἰθέρος.* *Tempestas, ac temperies aëris ambientis omnia servans, atque alens, digittum ori admovendo silentium suadere videtur, ut monstret sapientiæ, & arcanorum majestatem profanis minimè divulgandam esse, sacraque mysteria solo silentio veneranda; quæ omnia Porphyrius apud Eusebium lib. 4. Præp. ev. cap. 8. expressè discipulo suo præcipit his virbis. Σὺ δὲ ἄπαρ πρὸς τὰ αὐτὰ περὶ μὴ δημοσιάζειν, μηδὲ ἄλλοις ἐπιβεβήλων ῥίπτειν αὐτὰ, δόξης ἕνεκα ἢ κέρδους, ἢ πρὸς ἄλλης οὐκ ὀρθῆς κολακίας* Tu verò, inquit, cave, si quicquam aliud ne res istas palàm extuleris, & gloriæ, lucrive cupiditate, vel cujuscumque minus religiosæ assentationis studio ante profanorum hominum oculos projeceris. . . . (Et mox) *Ταῦτά μοι, ὡς ἀρρήτων τὰ ἀρρητότερα, κρύπτειν. οὐδὲ γὰρ οἱ θεοὶ φανεροῦς ὡς αὐτῶν ἐθέσωσαν, ἀλλὰ δι' αἰνιγματῶν.* Hæc tu, inquit, vide sis ut arcanis ipsis arcana magis, & occulta habeas, propterea quod nihil de se Dii planum, atque perspicuum, sed obscura omnia suis oraculis effati sunt. Sic Basilides discipulis suis quinquennij silentium Pythagoræorum more præcipiebat, timens ne illius sacrorum impuritas evulgaretur, hoc dans eis præceptum. *Date operam, ut omnia cognoscatis, nemo verò vos cognoscat.* Ex Iræneo lib. 1. advers. hæres. cap. 23. Epiphanio hæres. 24. & Theodoreto lib. 1. hæret. fabul. cap. 4. Eadem refert de hæreticis D. Augustinus lib. de hæres. cap. 70. *Docebant (inquit) discipulos suos, ut juramento interrogati, & requisiti, nihil umquam revelarent de illorum doctrina, & ad illius doctrine occultationem dicebant licitum esse perjurium; quapropter hanc semper in ore versabant sententiam,*

Jura, perjura, secretum prodere noli.

Hoc etiam videtur innuere Apulejus lib. 11. Metamorph. de carimoniæ arcanis, Deorumq; mysterijs loquendo. Verba ejus hæc sunt. *Tunc semotis procul profanis omnibus, linteo rudique me contectum, amicimine, arreptâ manu Sacerdos deducit ad ipsius sacrarij penetralia. Queras forsitan satis anxie, studiosè Lector, quid deinde dictum, quid factum? Dicerem, si dicere liceret; cognosceres, si liceret audire: sed parem noxam contraherent aures, & linguæ illæ temerariæ curiositatis.* Flagellum, seu scuticam tenet Harpocrates tamquam malorum expulso. Globus Aspidibus circumdatus indicabat apud Aegyptios

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 57

Aegyptios vim quamdam igneam universum penetrantem, & foecundantem, vitamque, & motum singulis mundi partibus impartientem, ut refert Abenephius apud Kircherium lib. 5. Obel. Pamph. fol. 420. *Per figuram Aspidis sphaeram circumdantem vitam, & motum, & foecunditatem mundi designabant.* Aspides globos habent capitibus impositos, quibus soliditatem, & virtutem corroborativam rebus conferendam innuebant; per alas verò Spiritum Dei mundum motu vivificantē, seu velocem divini Spiritus in mundos sensibiles impulsū. Scribit eruditissimus Kircher. lib. cit. f. 399. & seqq. per globū, vel circulum, seu sphaeram, significari aeternam illam, & immensam Dei essentiam, puram, & simplicem, nullisque terminis definitam, quam nunc Patrem, nunc Mentem primam, nunc Intellectum supremum appellat Mercurius Trismegistus, qui primus admirandum Ss. Trinitatis mysterium asferuit in Pimandro. Per Serpentem foecundam Divinitatis formam exprimi, notarique Dei foecunditatem. Per alas autem tertiam indicari, quam Platonici & Spiritum universi, & animam mundi appellant. Scarabæus in infima hydriæ parte positus est: ille mundum significabat apud Aegyptios, ut & multa alia, quæ recenset Horus lib. 1. Hierogl. 10. *Μονογενές ἢ ἀπογενεῖς, ἢ γένεσις, ἢ πατέρας, ἢ κόσμον, ἢ ἄνδρα, κἀνδραγον ζωγραφῆσι.* Unigenam autem significantes, aut ortum, aut patrem, aut mundum, aut virum, Scarabæum pingunt. Ipsum etiam animatam Solis effigiem repræsentare testatur Eusebius. Plinius quoque lib. 30. cap. 11. de eodem insecto sic ait. *Aegypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosâ Apionis interpretatione, quâ colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus.* Propriè tamen mundum, ad cuius figuram ejus procreatio, & foetus accedit teste Horo loco citato, hic videtur designare, benignos Osiridis & Isis, idest, Solis & Lunæ influxus ad rerum omnium procreationem necessarios in se recipientem, quibus foecunditate, & ubertate repletur. In secunda, & tertia hydriæ faciebus exhibetur Isis, quam Apulejus lib. 11. Metam. vocat Matrem syderum, Parentem temporum, Orbisque totius Dominam: sindone 33
tecta est, florem sacrum gerens in capite, globumque Aspidibus circumdatum solitum ejus capitis ornamentum, vel modium abundantiae, & foecunditatis symbolum, sive calathum frugum maturitatis indicem, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3. *Ὁ δὲ κάλαθος, ὃν ἐπὶ τοῖς κατεῶσι φέρει, τῆς ἡλίου κατεργασίας, οἷς ἀναφέρει τὸ πλὴν τῆ φωτὸς παραγωγήσιν.* Calathus autem is, quem ipsa gestat, ubi altiore in locum subvecta jam est, frugum maturitatem, quam jis circa luminis incrementum alendis efficit, repræsentat. Situlam tenet ad de- 34

notandam humidam vim Lunæ; etenim hæc Dea Lunaris vis credita est, quæ femina fovet humore, donec Sol eadem sublevat ad generationem: eaque de causa in ejus sacris amphoram aquæ inter mysteria offerri moris fuisse narrat Plutarchus lib. de Is. & Os. quod Lucianus in Dea Syria hisce verbis confirmat. *Αἰθίοιον ἕκαστος ὕδατι σεσαμίδιον φέρουσι. κηρὸν δὲ τὰ δὲ σεσήμαν*). *Vas unusquisque aquâ repletum portat, idque cerâ obsignatur.* Situla refertur etiam ad mysticas Aegyptiorum caerimonias, denotabatque apud eos inundationem Nili, omniumque lacunarum fluentiam ex humida Lunæ vi proveniente. Isis omnium vita, si fides Jamblico sect. 6. de Myster. cap. 7. tamdiu perfecta, & permanens futura, quamdiu illius essentia nudis verbis minimè propalabitur; natura enim gaudet abscondi, & ob id veteres Philosophi silentium discipulis suis expressè præcipiebant, ut jam diximus.

Verba Jamblichi sunt. *Δία τῶν γὰρ μὲν ἐν τάξει τὰ ἅπαντες μόρια, διότι ἢ ἀγαθοποιὸς τῆς Οὐρανίου δυνάμει ἀγνῆ, ἢ ἀρχαῖον μὲν, καὶ ἢ συμμύηται πρὸς τὴν ἐναντίαν πλημμέλειαν καὶ ἄραχίαν. μὲν δὲ καὶ τῆς ὅλων ζωῆ καθαρῆ καὶ ἀδελφότητος. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀπόκρυφα ζωογόνα τῆς λόγων καὶ ἀλλή τῆς ἰσοδοῦς ἐκείτων εἰς τὸ φαινόμενον ἢ ὁφθαλμοῦν σῶμα. ἀκίνητα ἢ διατελεῖ πάντα ἢ ἀρχῆν, διότι οὐδέποτε ἴστανται ὁ τῆς ἡλίου δρόμου. τέλεια δὲ καὶ ὁλόκληρα διαμύη πάντα, ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν Αβύδω ἀπόρηται οὐδέποτε ἀποκαλύπτει*). οἷς οὖν ἐξ τῶν ζωογόνων τὰ ὅλα, λέγω δὲ ἐν τῷ τὰ ἀπέρρητα κεκερυμμένα ἀπὸ διατηρεῖσθαι, καὶ ἐν τῷ τῶν ἀφθελκτον τῆς δειῶν εἶσαι, μηδέποτε ἢ ἐναντίας καὶ λαμβάνειν μοίρας. *Hanc etiam ob causam mundi partes in ordine permanent, quod benefica Osiridis potestas sincera permanet, & incorrupta, neque contrario tumultu, & errore permiscetur.*

Permanet insuper omnium vita pura, & semper incorrupta, quatenus vivifica, formosæque rationes, quæ in Iside reconditæ sunt, non descendunt in hoc nostris sensibus familiare corpus. Porro permanent omnia immobilia, & perpetuæ generationis successione æterna, quatenus numquam impeditur Solis cursus: deinde perfectæ, & integræ permanent omnia, quamdiu quæ in Abydo reconditæ sunt, numquam aperiantur. In quibus igitur salus universi consistit: consistit autem in eo, ut quæ arcana sunt, semper maneant abscondita, & secretissima Deorum essentia numquam contrariam subeat sortem. Hinc sindone tecta est, floremque forsan persicum gerit in capite silentij, & veritatis symbolum. Cercopithecus, seu Cynocephalus est species quædam Simiarum caudatarum: hoc animal magnam cum Luna sympathiam habere dignoscitur, si quidem eâ deficiente fertur tristari, exoriente verò lætari; unde Luna crescenti tamquam diademate coronatum hinc, ut in tabula Bembina, exhibetur. Cynocephalum Lunæ sacrum dicit Jamblichus sect. 5. de Myster. cap. 8. *Ὅσον κυνὸς, κυνοκεφάλου, μογαλῆς, κοινὰς*

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 59

ἕως πρὸς σελλύλω. Sic Canem, & Cynocephalum, & Mustellam Lunæ communes faciunt. Hujus animalis cum Luna sympathiam exactissimè refert Horus lib. I. Hierogl. 14. his verbis. Σελλύλω ἢ γράφοντες, ἕως κυνοκέφαλον ζωγραφεῖσι. Σελλύλω μὲν, ἐπειδὴ τὸ ζῶον τῆτο συμπαθῆναι πνα πρὸς τὴν τῆ θεῆ σιώδον ἐκτίσται. ὅταν γὰρ ἐν τῷ μέρει τῆς ὥρας ἢ σελήνη σιωδύσῃ ἢ λίω ἀφώπτος γέννηται, τότε ὁ μὲν ἀρσῶ κυνοκέφαλος εἰ βλέπει, εἰδὲ εἰδίη· ἀχθεταὶ δὲ εἰς τὴν γλῶ γενδύκως, καθάπερ περθεῶν τὴν τῆς σελήνης ἀρπαγλῶ. ἢ δὲ θήληα μὴ τῆ μὴ ἔρῃν, καὶ ταυτὰ πρὸ ἀρρῆνι πάχην, ἐπὶ τῆ καὶ ἐκ τῆς ἰδέας φύσεως αἰμαίσιται. διὸ καὶ μέρει τῆ γλῶ ἐκ τῆς ἰερείς ἔρπονται κυνοκέφαλοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν γενώσκηται τὸ ἡλίου καὶ σελλύνης μέρος τῆς σιώδης. Lunam demonstrantes, &c. Cynocephalum pingunt. Lunam quidem, propterea quòd animal hoc consensum quemdam cum Dei congressu, ex quo & affici soleat, habet. Ubi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congregiendens, expers luminis, opacaque permanet; tum mas quidem Cynocephalus nec quoquam intuetur, nec vescitur: sed demisso in terram vultu indignabundus, velut Lunæ raptum deplorans, moeret. Fœmina verò, præterquam quòd nusquam oculos contorquet, eadem cum masculo patitur, & insuper è genitali vase sanguinem emittit. Ideoque ad hæc usque tempora in sacris templis Cynocephali nutriuntur, ut ex ipsis conjunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Duo Cynocephali, ut in hac hydria, sedentes Lunæ accessum, & recessum à tropico ad tropicum, duoque anni æquinoctia indicant, teste eodem Horo lib. I. Hierogl. 16. Ἰσημερίας δὲ δύο πάλιν σημαίνοντες, κυνοκέφαλον καθήμενον ζωγραφεῖσι ζῶον. ἐν ταῖς δυοῖν γὰρ ἰσημερίας τῆ ἐνιαυτῆ, δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστῳ ὥραν ἔρῃ. τὸ ἢ αὐτὸ καὶ ταῖς δυοῖν νυξῆ ποιῆ, ἕως. ἐν ταῖς ἰσημερίας μόνος τῶν ἄλλων ζῶων δωδεκάκις τῆς ἡμέρας κέρζει καθ' ἑκάστῳ ὥραν. Rursum æquinoctia significantes, idem animal Cynocephalum sedentem pingunt. Duobus enim anni æquinoctijs duodecies in die per singulas nimirum horas urinam reddit, idemque & noctu facit. (Et deinde) Solus ex omnibus animantibus æquinoctio duodecies in die per singulas horas adlatrat. In hac hydria Cynocephali vestimento quodam reticulato induti sunt ad denotandam rerum omnium connexionem, sine qua mundus perfectus esse nequit: De hac necessaria connexionem loquitur Trismegistus in Asclepio. Fatum (inquit) ὁ Asclepi, ἢ εἰμαρμένη, ea est necessitas omnium, quæ geruntur, semper catenatis nexibus juncta. Et mox. Hæc itaque εἰμαρμένη, ἢ fatum rerum omnium parit principia, altera verò cogit ad effectum, quæ ex illis primordijs dependent. Has ordo sequitur, idest, contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. In omnibus his Mundus iste est perfectus, omnia itaque individuo connexa sunt glutino. Apulejus lib. I. I. Metam. Simiam introducit in pompam Isis; Cyno-

cephali autem, five Cercopithecii sunt in numero Simiarum, sed efferationis naturæ perhibentur. Crocodilus malignam, & perniciosam Typhonis naturam denotat: Typhon nil aliud est, quam vis adustiva rerum omnium procreationi contraria, quam Isis, idest, Luna humidis suis influxibus corrigit; ideoque Crocodilo Cynocephalus insidet, hoc est, Genius Lunaris vi suâ superdominativâ perniciosam Typhoniam vim sibi subditam tenet, & destruit. Audiamus Plutarchum, qui de maligna Typhonis natura ab Iside superata hæc scribit lib. de Is. & Os. τῆς δὲ Ἰσιδος πάλιν ἀναλαμβάνουσης τὸν Οσοριν, καὶ αὐξανούσης τὸν Ωρον ἀναθυμιάσει καὶ ὀμίχλαις, Ἐ νέφεισι ῥωννύμενον, ἐκρεπίθη μὲν, ἐκ ἀνηρέθῃ ἢ ὁ τυφών. εἰ γὰρ εἶασεν ἡ κυρία τῆς γῆς θεὸς ἀναερεθῆναι παντὰ παρὰ τὴν ἀνηκεμένην τῇ ὑγρότητι φύσιν, ἀλλ' ἐχάλασε καὶ ἀνῆκε, βελομένη δαμένῃ τῷ κρόνῳ εἰ γὰρ ἡ κόσμον εἶναι τέλειον, ἐκλείποντες καὶ ἀφανιθέντες τὰ πρὸς αὐτοῖς. *Rursum ubi Osirim Isis recepit, & Horum educat exhalationibus, & nebulis, ac nubibus crescentem, & roboratum: superatus quidem, non tamen interfectus est Typhon; non enim passa est Dea, quæ terræ domina est, undiquaque aboleri naturam humori contrariam; sed dimittit eam, & laxat, cupiens temperiem relinquere, quia non poterat Mundus esse perfectus abolitâ igneâ naturâ.* Typhon aliquando significat excessivum humorem plantis, alijsque rebus nocivum; omne enim in natura defectivum indicat. De illo in Crocodilum mutato hæc narrat idem Plutarchus loco citato. Ἐν δὲ Ἀπόλλωνος πόλει νενομισμένον ἔστι κροκόδειλου φαγεῖν πάντας ἕκαστον. ἡμέρα δὲ μιᾷ θηροσταντες ὅσοις ἀνδρῶνται, καὶ κτείναντες ἀπαντικρὺ τὰ ἱερὰ προβάλλουσι, καὶ λέρουσι ὡς ὁ τυφών τὸν Ωρον ἀπέδρα κροκόδειλος γρόμδος, πάντα καὶ ζῶα Ἐ φυτὰ Ἐ παθὴ τὰ φῶλα Ἐ βλαβερά, τυφῶνος ἔργα Ἐ μέρη Ἐ κινήματα ποιούμενοι. *In Urbe Apollinis statutum est, ut quisque omnino de Crocodilo edat: certâ autem die quadam venati, quotquot possunt, Crocodilos, interficiunt, & ex adverso templi abjiciunt, Typhonem dicentes in Crocodilum mutatum Horo se fugâ eripuisse: ita omnia animalia, stirpes, & eventa mala, atque damnosa Typhonis opera, & effecta putant.* In adversa hydriæ parte exhibetur Genius Polymorphus utrâque manu gladium tenens, quem Valerianus lib. 42. Imperij symbolum esse docet: omnia enim ille in singulis Genijs operatur, excessusque defectuosos rerum procreationi contrarios ad mediocritatem reducit. Hunc Genium passim Ægyptij cum ipso supremo numine confundebant, unde ad eum respexisse videtur Jamblichus hæc scribens sect. 8. de Myster. cap. 3. Κατ' ἄλλω ἢ τάξιν προσάπτει θεὸν τὸν Ἡμῆφ, τῷ ἐπερωίων θεῶν ἡγέμερον. ὃν φησιν νοῦν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν νοεῖν, Ἐ τὰς νοήσεις εἰς ἑαυτὸν ὀπισθέρποντα. τέτρα ἢ τὸ ἐν ἄμαρες, Ἐ ὁ φησι πρώτον μαγόμενα προσάπτει ὃν Ἐ εἰκτῶν ἐπονομάζει. ἐν ᾧ δὲ τὸ πρώτον ὄρεσι νοεῖν, Ἐ τὸ πρῶτον νοητῶν,

35

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 61

ὁ δὲ ἐστὶν αὐτῶν μόνος θεοῦ. *Secundum verò alium ordinem Deum Emetb, tamquam ducem, Dijs cælestibus preponit. Ait hunc esse mentem seipsam intelligentem, & alias intellectiones ad se convertentem. Ante hunc unum impartibile ponit, quod etiam primam effigiem appellat, & Eicton. In quo primum, quod intelligit, & intelligitur, reperitur, quodque solo silentio colitur. Tutulum, seu calathiformem tiaram capite sustinet Genij tutelaris, & Principatus symbolum; cujus summitas pennis, & globo insignita est velocem divini spiritus in mundos sensibiles impulsum indicantibus. Vestitus est ille, quia divinarum idearum rationes occultæ sunt: stat indiscretis pedibus, quia, licet semper sit in motu, suâ tamen naturâ immobilis est; unde scribit Heliodorus lib. 3. fol. 148. incessu maximum Deorum adventum notari; non ex dimotione pedum, neque transpositione existentem, sed ex impetu aërio, & vi expedita findentium magis auras, quam transeuntium. Διὸ δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν Αἰγύπτῳ τὰ πόδε ζώοντες, ὡς εἰς ἐκείνους ἰσθῆναι. *Quamobrem (ait) statuas quoque Deorum Aegyptij ponunt conjungentes illis pedes, & quasi unientes. Jidem Aegyptij Mercurium primum illorum legislatorem sub Anubidis imagine divinis honoribus prosequuti sunt; & apud eos Anubis rerum inventionis præses habebatur, quia, teste Servio ad lib. 8. Aeneid. nihil Canis sagacius. Colebatur etiam ut nuncius inter superos, & inferos, si credendum est Apulejo lib. ult. Metam. Hic horrendus ille superum commeator, & inferum, nunc atrâ, nunc aureâ facie sublimis attolens Canis cervices arduas Anubis. Narrat Diodorus lib. 1. hunc Deum canina facie repræsentari apud Aegyptios indicantes Canem Osiridi, & Isidi corporis custodem fuisse; vel illum Isidi, quando Osirim investigabat, ducem, & socium inquisitionis se præbuisse cum ululatu; ideoque in hujus Deæ festis Canes pompam antecedere. Quidam illum sic pingi autumant, quod ipse Patrem Osirim in expeditione bellica secutus Canem pro insigni gestaverit: alij verò, quod Osiridis, & Isidis Prætorianus fuerit miles. Significabatur per eum Genius Nili, sive illius incrementum sub ortu Caniculæ, ex qua tanta fecunditas solebat Aegypto provenire: hinc duo Canes in imo hydriæ positi sunt incrementum Nili promoventes, duo hemisphæria, custodiamque accessus, & recessus Solis designantes, ut docet Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. his verbis. Εἰσὶ γούν οἱ μὲν κύνες, σύμβολα τῶν δυνάμειν ἡμισφαιρίων, οἷον περιπολούντων & φυλασσόντων. *Atque duo quidem Canes sunt symbola duorum hemisphæriorum, ut quæ circummeant, & custodiant. Et paullò post. Εἰσὶν δὲ οἱ τρεῖς μὲν τροπικαὶ πρὸς τῶν κλιῶν μηνύσαι βούλονται, οἱ δὲ διαφυλάσσει & πλωρῶσι τὴν ὅτι νότον & ἀρκτον πάροδον***

πρόσθεν τῆς Ἡλίου. Sunt autem qui volunt quidem tropicos significari à Canibus, qui custodiunt, & instar janitorum observant accessum Solis ad Austrum, & Septentrionem. Sacrum quoque Scribam, & Vatem, seu Prophetam Cane indicari testatur Horus lib. 1. Hierogl. 37. *Ιερογραμματα ἢ πάλιν, ἢ ἀεφίτην βελόμενοι γράφειν, κινὰ ζωγραφῶσιν.* Canis Isidi sacer erat, sive ob rationes hic allatas, sive quia, ut refert Plutarchus de If. & Osir. stella Caniculæ, quæ propriè Isidis censetur, dicta est Kyson, sive Canis. Anubis habebatur etiam Genius tutelaris averruncus, eaque de causa scuticas virtutis averruncativæ symbola manibus tenet, quibus Typhonia vis maligna arceri, abundantia verò rerum omnium conservari credebatur. Ob superstitiosum illum animalium cultum vehementer invehitur in Aegyphos Sedulius Poëta Christianus lib. 1. Car. his versibus.

Quis furor est? quæ tanta animos dementia ludit?

*Ut Volucrem, turpemque Bovem, tortumque Draconem,
Semihominemque Canem supplex homo pronus adoret.*

Quam insanam venerationem irridet, jisdemque exprobat Juvenalis Sat. 15.

Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.

Etenim in Urbe Cynopoli à Canibus sic dicta Canes pro Dijs habebantur, ut exponit Strabo lib. 17. *Εξῆς δ' ἐστὶν ὁ Κωνοπολίτης νομὸς. καὶ Κυνῶν πόλις, ἐν ἣ ὁ Ἀνουβίς πρῶται, καὶ τοῖς κυσὶ πρὴν καὶ σίππῃς τέτακταιπε ἱερεῖ.* Sequitur Cynopolitana Præfectura, & Canum Urbs, in qua Anubis colitur, & honor, & sacer quidam cibus Canibus est constitutus. Cane mortuo non solum supercilia eradebant Aegyptij, ut fieri solitum erat in Fele; sed etiam totum corpus, quod maximi luctus erat indicium; si fides Herodoto in Euterpe, & Lactantio lib. 3. de falsap. cap. 20. Nunc ad brevem Idealis hujus lectionis contextum deveniamus. Rerum omnium Opifex Deus, idest, juxta Hermetem, Mens prima, sive Intellectus supremus, Mens secunda, sive Mentis primæ fœcunditas, Spiritusque universi, quibus ille nominibus admirandum Sanctis. Triadis mysterium primus advmbravit, per globum Aspidibus circumdatum, & alas designatur. Ille hic Deus est prima causarum causa, mediantibus tamen alijs causis agens, quales sunt Sol, & Luna ambo virtute ab illo trivno, & æterno participatâ ad rerum procreationem simul concurrentes. Etenim Lunares Genij sub Anubidis, & Felis imaginibus expressi humidæ naturæ præfides, licet Mundo elementari stabilitatem conferant, Typhoniamque vim malignam, hoc est, omne excessivum baculis coërceant, generationem tamen perficere nequeunt absque numinis Solaris omnia in al-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 63

tum trahentis calore fœcundativo, qui per accipitrem tutelatum, & in summo positum indicatur. Et quia rerum procreatio consistit in perfecta calidi, & humidi mediocritate, adest Harpocrates, qui idem est & Horus, sive temperies aëris ambientis omnia fervans, atque alens: silentium digito præcipit, quia superna mysteria incomprehensibilia sunt, soloque silentio veneranda: scuticâ verò nocivam adverforum Geniorum, immodici nempe frigoris, æstusque intemperati vim propulsat. In imo stat Mundus Scarabœo designatus benignos Solis, & Lunæ influxus in se recipiens, ex quibus fœcunditas, & rerum humano generi necessariarum abundantia emanat, vitæque omnibus largitur. Lunaris vis per Isidem tutelatam manu situlam gerentem demonstrata femina fovet humore, frugum maturitatem, promovet, humidisque suis influxibus vim adultivam generationi contrariam corrigit. Hinc est, quod Cynocephalus vestimento reticulato indutus universi perfectionem in connexionem rerum indicante Crocodilo insidet, hoc est, Lunaris Genius Typhoniam malignitatem conculcat. Genius Polyphormus, sive supremus calathiformi tiarâ Principatus Insigni decoratus gladios Imperij symbola manibus tenet. Ille defectuosos omnes excessus ad mediocritatem reducit: & quia, licet ipse semper sit in motu, quod per globum, & pennas ejus tiarâ impositas significatur, suâ tamen naturâ immobilis est, ideò stat indiscretis pedibus: quoniam verò divinarum idearum rationes occultæ sunt, vestitus repræsentatur. Adest Anubis vim Typhonis malignam, sive omne excessivum ubertati nocivum scuticis coercens, Nilique, cujus ipse Genius est, incrementum sub ortu Caniculæ Canibus expressæ promovens, ex quo rerum omnium Aegypto necessariarum fœcunditas, & abundantia provenit, proindeque humanæ felicitatis complementum.

Exhibetur in hac tabula Sacerdos Ægyptius nudus, derafus, discalceatus, femoralibus virgatis ab umbelico ad genua solummodo coopertus, characterem Tauticum manu tenens. De antiquis Ægyptiorum Sacerdotibus, eorumque modo vivendi plura referunt Herodotus in Euterp. & Porphyrius lib. 4. de abst. sed mirabilem quorundam frugalitatem, ac penè incredibilem abstinentiam narrat Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. antiq. cap. 25. *Aegyptiorum Sacerdotum mores præparci in victu, ac frugi prorsum bonæ, & contemplationi dedita mens in stuporem usque à Chæremone stoico narrantur: eos enim scribit negotijs omnibus, curisque rejectis semper in templo fuisse, & rerum naturas, causasque, ac rationes syderum esse contemplatos; mulieribus numquam se miscuisse; numquam cognatos, & propinquos, ne liberos quidem*

quidem vidisse ex eo tempore, quo cœpissent divino cultui deservire: carnibus item, & vino semper abstinuisse, immò verò etiam pane raro vesci solitos, ne onerarent stomachum; quod si quando comederent, tonsum pariter byssopum sumebant, ut escam graviolem illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus noverant. Quid loquar, inquit, de volatilibus, quum ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eisdem ex folijs palmarum, quas baias vocant; bidui, triduique in ediam sustinebant. Animalibus eos se abstinuisse docet Porphyrius loco citato, quòd multa ex illis velut divina venerarentur, crederentque omnis animalis animam esse rationalem, quando à corpore fuerit separata, præfagam futuri, nobis divinantem, omniumque effectricem: sed aliam hujus abstinentiæ causam nobis suggerit Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. fol. 718. edit. Colon. dum scribit exhalationem, quæ ex carne, & vino ascendit, cum sit crassior, & turbidior, offundere animæ tenebras, quam opinionem confirmat etiam Androcydis sententiâ. Οἶνος γάρ, φησιν Ανδροκύδης, καὶ σαρκῶν ἐμφορήσεις, σῶμα μὲν ῥωμαλέον ἀπεργάζονται, ψυχὴν δὲ νοχਾਲίσταν. ἀδελφοὶ οὖν ἢ τοιαύτη ἔσφη πρὸς σύνεσιν ἀκρεβῆ. διὸ καὶ Αἰγύπτιοι ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἀγρίαις ἐπιτέπουσι τοῖς ἱερέυσιν σιτίδια σαρκας, ὀρνιθείας τε ὡς κουφοτάτας χρώνται καὶ χυθῶν οὐχ ἀπίνονται, καὶ δὲ ἄλλους μὲν πνας μύθους, μέγιστα δὲ ὡς πλάσσειν τὴν σάρκα τῆς τοιάς δὲ κατὰ πνευμαζούσης βεβήσεως. Vinum, inquit Androcydes, & carnis ingurgitationes corpus quidem robustū efficiunt, animā verò debiliorem: est ergò impium, & à religione alienum hoc nutrimentum ad perfectam intelligentiam: quocirca Aegyptij quoque in jis, quæ eorum ritu fiunt, sanctificationibus non permittunt Sacerdotibus vesci carnibus, & aviculis utuntur quam levissimis, & pisces non tangunt, cum propter quasdam alias fabulas, tum maximè, quod ejusmodi cibus carnem reddat humidam. Homo ad Deum incorporeum, & intellectualem elevari cupiens, ait Porphyrius, non debet quærere nutrimentum carniū, quo saginatum corpus pinguescens menti impedimento esse possit; nam sicut spiritu magnetis ferrum naturā gravissimum leve evadit, sublevatumque lapidi accurrit; ita homo carniū exhalationibus minimè gravatus Deo naturalius conjungitur, & inhæret, quam ferrum magneti. Vini quoque usus illis interdictus erat, ut & plerisque aliarum religionum Sacerdotibus: sic legitur in pagina sacra cap. 10. Levitic. quod Sacerdotes in tabernaculum intraturi prohibebantur vinum, & ficeram bibere, ne corda eorum gravarentur ebrietate. Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis tu, & filij tui, quando intratis in tabernaculum

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 65

maculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & profanum; inter pollutum, & mundum: Doceatisque filios Israël omnia legitima mea, quæ locutus est Deus ad eos per manum Moysi. Omnes autem cibi, & potus ingurgitationes Sacerdotibus prohibet D. Hieronymus. Venter, ait, & genitalia sibi met ipsis vicina sunt, ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum: Sacerdoti itaque de altari vivere, non luxuriari permittitur. Unde Apulejus sacris Isis initiaturus dicit lib. 11. Metam. Sacerdotem sibi præcepisse, ut nullum animal ederet, & invinius esset. Fabis vesci eis illicitum erat, quod faba excitet flatu, qui provocant ad Venerem; unde illud Pythagoreum, à fabis abstine te. Porrum quoque, & cæpe illis vetita scribit Juvenalis Sat. 15.

Porrum, & cæpe nefas violare, & frangere morsu.

O sanctas genteis, quibus hæc nascuntur in hortis

Numina, lanatis animalibus abstinet omnis

Mensa, nefas illic foetum jugulare capelle.

Capitè derafo incedebant, ut docet Herodotus in Euterp. ac tertio quoque die totum corpus solebant eradere, ne quis pediculus Deos colentibus, aut alia fordes crearetur: hinc Isiacorum calvities, de qua Polidorus Virgilius lib. 4. cap. 8. *Commune initiatis omnibus insigne est, vertex rasus, præcipuum sacri, profanique capitæ discrimen, quod admonet Sacerdotes, spretis omnibus humanis voluptatibus, oportere cælestia tantùm meditari. Cui sententiæ assentitur Pierius lib. 32. inquit. Quod verò Sacerdotes Aegyptij quotidie rasitabant, neque ullum vestigium capillorum toto capite cerni patiebantur, hieroglyphicè significare volebant superflua omnia submovenda: cujusmodi significatum habetur XXI. Deuteronomij: ubi si mulierem quis ex hostico viderit, approbaveritque, ita ut eam uxorem ducere concupiscat; jubetur inter alia caput ejus detondere, unguesque præcidere: hoc est, ut Cyrillus interpretatur, si quid in profanis disciplinis deprehenderimus, quod approbemus, idque in usum nostrum transferre cupiamus, dandam operam, ut ex his, quæ superflua fuerint, amputentur. Vestem tantùm lineam gestabant huic similem, quæ in hac imagine repræsentatur, virgatam ex lini herbis contextam, quam Jo. Petrus Bellorius opinatur appellari limum, commodam ad usum aquæ, λιμν enim apud Græcos significat stagnum, λιμνώδης verò humidus, & herbosus. Communis illorum sententia fuit materiam humidam, sive aquam omnium rerum originem esse, teste Plutarcho in tractatu de Is. & Osir. quod Cælius Rhodiginus etiam exponit lib. 27. lect.*

antiq. cap. 5. *Cum aquarum infinitæ propemodum utilitates sint, gratissimaque, qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum ostendunt res omnes è liquoris potestate consistere. Itaque cum hydria ad templum, castâ religione defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad cælum sublatis divinæ gratias agunt bonitati.* Refert D. Ambrosius in Levit. Sacerdotes Aegyptios circumcisionis notam habuisse. *Ægyptij, qui & geometriæ, & colligendis syderum cursibus operam impendunt suam, impium judicant Sacerdotem, qui nequaquam habeat circumcisionis insigne: nam neque magici carminis sapientiam, nec geometriam, nec astronomiam judicant vim suam obtinere, sine circumcisionis signaculo. Et ideò, ut impetrandi vim operationi adhibeant suæ, purgationem quamdam vatum suorum circumcisionis arcano celebrandam existimant.* Sacerdos hic noster Crucem anfatam manu gerit, qui Character Tauticus fœcundus, & salutaris habebatur apud Aegyptios, eratque præcipuum illorum amuletum. Per circulum intelligebant orbis cælestes, & maximè Solem stellarum omnium Principem; per Crucis verò quatuor lineas quatuor elementa, & sic hoc mysterioso Characterè denotabant virtutis Solaris diffusionem in Mundum elementarem, ex qua omnium rerum oritur generatio. Antiqui Sapientes Magi planetarum qualitates in diversis appropriatis Characteribus repræsentarunt, Veneremque uti generationis Deam hac Cruce anfatâ expresserunt; cujus virtute Genios cælestes allici, contrarios verò, & nocivos repelli credebant: unde non mirum est, si apparet illa in plurimis Aegyptiorum Idolis manibus eam gestantibus. Hic Character indicabat etiam apud illos vitam venturam, ut referunt Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 17. & Sozomenus lib. 7. cap. 15. narrantes in templo Serapidis Alexandriae destructi inventos esse Characteres Crucis figuras habentes lapidibus insculptos, quos interpretantes futuram vitam significare dicebant. Ruffinus quoque de illis lib. 2. cap. 29. eadem scribit his verbis. *Signum hoc nostrum dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt ἱερατικὰς, idest, sacerdotales litteras, habere Aegyptij dicuntur, velut unum ex cæteris litterarum, quæ apud illos sunt, elementis. Cujus litteræ, seu vocabuli hanc esse asserunt interpretationem: Vita ventura. Dicebant ergo hi, qui tunc admiratione rerum gestarum convertebantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditum; quòd hæc, quæ nunc coluntur, tamdiu starent, quamdiu viderent signum istud venisse, in quo esset vita.*

37

Festus ait Camillum vocari nunc sacrorum ministrum, nunc puerum ingenuum, nunc vas nuptiale. Flaminius Camillus propriè dicebatur puer ingenuus patrimus, & matrimus, qui Flamini Diali ad sacrifici-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 67

sacrificia ministrabat; antiquitus enim sacrorum ministri Camilli vocabantur; sic Virgilius ait Metabum filiam nominasse Camillam, Dianę scilicet præministram. Pueri quoque, puellęve nobiles apud Romanos Camilli, & Camillę dicebantur, si fides Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 8. Significabat etiam Camillus Deorum præministrum, ut refert Plutarchus in Numa, unde Mercurius ab Etruscis hoc nomine appellabatur. Varię Camillorum imagines in antiquis marmoribus reperiuntur: unam hic exhibemus aream dextrâ pateram tenentem, lævâ cornucopię frugibus, & fructibus refertum. Prisci Romani solebant Dijs primitias offerre, teste Plinio lib. 18. cap. 20. cujus moris inventor Bacchus perhibetur, qui Jovi, & Junoni mustum libavit. Hunc ritum expressè præcipit agricolis Virgilius lib. 1. Georg.

*In primis venerare Deos, atque annua magnę
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis.*

Sic Tibullus lib. 1. el. 1.

*Et quodcumque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolę ponitur ante Deos.
Flava Ceres, tibi sit de nostro rure corona
Spicea, quę templi pendeat ante fores.*

Idem el. 5.

*Illa Deo sciet agricolę pro vitibus uvam
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.*

Fruges autem, vel fructus aliunde raptos Dijs offerre nefas erat, sed primitię debebant esse de proprio rure. Coronas in sacris adhibitas fuisse docet Plinius.

Laurentius Pignorius in libro, quem de servis edidit, multa diffusè, & eruditè de Ministris tricliniorum, & de Pocillatoribus scripsit. Erant illi juvenes loti, calamistrati, candidis præcincti tunicis, convivis pocula ministrantes, lancesque mensis apponentes, de quibus Horatius Sat. 8. lib. 2.

38

39

*Ut omnes
Præcincti rectè pueri, comptique ministrent.*

Apulejus lib. 2. Metam. cęnam à Fotide sua dilecta sibi paratam describens pueros calamistratos, puellasque scitulas ministrantes recenset. Sic paratus, inquit, cęnæ me committo; frequens ibi numerus epulorum, & utpote apud primatem foeminam flos civitatis. Et opipari cibi, & ebore nitentes lecti, aureis vestibibus intexti, ampli calices varię quidem gratiæ, sed pretiositatis unius. Hinc vitrum fabrè sigillatum; ibi crystallum impunctum; argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mirè cavatum in lapides, ut bibas, & quid-

quid fieri non potest, ibi est. Diribitores plusculi, splendide amicti: fercula copiosa: puella scitule ministrantes; pueri calamistrati, pulchrè indufiati, gemmas formatas in pocula vini vetusti frequenter offerentes. De varijs hujusmodi fervorum officijs audiendus est Philo acuratè illa describens in tractatu de Vita contempl. *Triclinia lectos habent eburneos, aut testudineos, aut pretiosioris materiae, gemmatos plerosque, stratos auro, intertextâ purpurâ, vel alijs floridis coloribus varijs oculos allicientibus; poculorum etiam vim magnam digestorum per suas species: præstò sunt enim scyphi, calices, phiala, thericlea, toreumataque clarorum artificum, ministrantibus formosis mancipijs, non tam ad præfens ministerium quæsitis, quàm ad exhilarandos aspectu convivis oculos. Ex his minores pueri Pincernas agunt, grandiores aquam afferunt, loti, & nitidi, fucatique, ac cincinnatuli; alunt enim capillitium, vel omnino intonsi, vel à fronte tantum præfectis in orbem crinibus, tenuissimas, candidasque præcincti tunicas, anteriore parte ad genua demissas, posteriores ad poplites, utrimque mollibus tenijs adstricti commissuras tunicae, propendentibus ad latera sinibus. Sic ornati adstant nutus observando, quid quisque postulat; adsunt & alij adolescentis primâ lanugine malas vestiti, qui paulò ante amatorum suorum delicia fuerant, curiosè docti gravioris momenti ministeria: mera ostentatio magnæ opulentia. Poculis diversimodè effigiatis veteres delectabantur, sed vitreis maximè instar inguinum ad excitandam libidinem, teste Juvenale Sat. 2. *Vitreo bibit ille Priapo. Quod Plinius hisce verbis confirmat lib. 14. cap. 22. Jam verò, quæ vasa adulterijs calata? tamquam per se parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietas. Et in proemio lib. 33. Didicit homo naturam provocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines calare juvat, ac per obscœnitates bibere. Voluptas hominibus, non dicam, Romanis, sed & barbaris, servisque effœminatissimis indigna, cui deinde magnæ opulentia successit ostentatio. Abiecta deinde sunt hæc, inquit Plinius loco citato, & sordere cœpere, & auri, argentique nimium fuit. Murrina, & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuria gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turbâ gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentia causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est. Duo Pocillatores hic exhibentur loti, cincinnati, ac tunicis præcincti planè, ut à Philone describuntur; prior speciem quamdam lancis tenet; alter & lancem, sive pateram, & poculum ad instar cornu, cujus**

Sectio II. Deorum fimulacra, &c. 69

cujus extremitas in similitudinem animalis efficta est: hoc vasis genus ceras vocabatur, in convivijis ea de causa forte usitatum, quod prisca ante poculorum inventionem cornibus Boùm ad bibendum utebantur. Auctor est Cælius Rhodiginus lib. 27. cap. 27. & lib. 30. cap. 1. Liberum patrem post vinum inventum, cornu Bovis ad bibendum, usum fuisse testatur Nonnus Dionys. 12.

Καὶ δῖπας ἀγκύλον ἔχει βοὸς κέρας.

Et poculum curvum habuit Bovis cornu.

Unde non mirum est Pocillatorem simile poculum manu gestare in memoriam Bacchi, qui Deus apud veteres epulis, & comestationibus præesse credebatur.

Atys hic repræsentatur cum pileo phrygio dextrâ gerens fistulam multis contextam calamis Syringa dictam, lævâ pedum baculum videlicet incurvum, quo pastores solebant pecorum pedes detinere. Atym fuisse pastorem ex Pessinunte Phrygiæ emporio, ubi templum erat miræ venerationis magnæ Deum Matri dicatum scribit Tertullianus in Apolog. cap. 15. *Vidimus aliquando castratum Atyn illum Deum ex Pessinunte.* Primus ille sacrorum ritus, quibus Cybele colebatur, mortales docuit, cumque promissam huic Deæ castitatem, commisso cum Sangaritide stupro non servasset, irata Dea de Nympha pœnas exegit, Atys verò furore correptus lapideo cultro seipsum castravit. Juvenalis Sat. 6:

Mollia qui ruptâ secuit genitalia testâ.

De Aty scripsere Catullus epigr. 64. Arnobius lib. 5. adv. Gent. & Lactantius lib. 1. cap. 17. *Deum Mater, inquit, & amavit formosissimum adolescentem, & eundem cum pellice deprehensum exsectis virilibus semivirum reddidit.* Sic etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Phryx puer in sylvis facie spectabilis altis

Turrigeram casto vinxit amore Deam.

Hunc sibi servare voluit, sua templa tueri:

Et dixit, semper fac puer esse velis.

Ille fidem jussis dedit; & si mentiar, inquit,

Ultima, quam fallam, sit Venus illa mihi.

Fallit: & in Nympha Sangaritide desinit esse;

Quod fuit: huic pœnas exigit ira Deæ.

Najada vulneribus succidit in arbore factis:

Illa perit; fatum Najados arbor erat.

Hic furit: & credens thalami procumbere tectum,

Effugit, & cursu Dindyma summa petit.

Et modò tolle faces; remove, modò, verbera, clamat;

Sæpe

Sæpe Palestinas jurat adesse Deas.
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto,
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
 Voxque fuit, merui: meritas dem sanguine pœnas;
 Ab pereant partes, quæ nocuere mihi!
 Ab pereant! dicebat adhuc; onus inguinis aufert;
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.

Ipsam designate flores cadentes, antequam ad fructum veniant, tradit Eusebius lib. 3. Præp. ev. cap. 3. ideòque pudenda ei fuisse incisa dici, quoniam flores defluxi semina non producant. At D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 25. non Atyn, sed ejus virilia flores indicate docet his verbis. Propter vernalem quippe faciem terræ, quæ cæteris temporibus est pulchrior, Porphyrius philosophus nobilis Atyn flores significare perhibuit: & ideo abscisum, quia flos decidit ante fructum. Non ergo ipsum hominem, vel quasi hominem, qui vocatus est Atys, sed virilia ejus flori comparaverunt: ipsa quippe illo vivente deciderunt: imò verò non deciderunt, neque decerpta, sed plano discerpta sunt; nec illo flore amisso quisquam postea fructus, sed potius sterilitas consecuta est. Pingitur autem cum sinu vestis aperto ad denotandam geminam ejus naturam, de qua ipsummet loquentem audias apud Catullum Epigr. 64.

Quod enim genus figuræ est, ego quod non habuerim?
 Ego mulier, ego adulescens, ego ephebus, ego puer,
 Ego gymnasiij fui flos, ego eram decus olei;
 Mibi januæ frequentes, mibi limina tepida,
 Mibi floridis corollis redimita domus erat,
 Linquendum ubi esset orto mihi Sole cubiculum.
 Egone Deum ministra, & Cybeles famula ferar?
 Ego Menas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
 Ego viridis Algida Idæ nive amicta loca colam?
 Ubi Cerva silviculatrix, ubi Aper nemorivagus?
 Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus?
 Jamjam dolet, quod egi, jamjam pœnitet.

Ovidius in Ibin.

Attonitusque feces, ut quos Cybeleja mater
 Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
 Deque viro fias, nec fœmina, nec vir, ut Attys,
 Et quatiâs molli tympana rauca manu.

41 Quatuor anni tempora in antiquis numismatibus quatuor puerulis indicantur. Primus canistrum habet impositum capiti floribus refertum,

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 71

fertum, ver designans. Secundus alterâ manu spicas tenet, alterâ fal-
 cem falcandis frugibus idoneam, propria æstatis symbola. Tertius
 Leporem dextrâ, lævâ fructus, venationis opportunitatem, fructuum-
 que abundantiam autumnali tempore innuens. Quartus denique
 avem forsan Anatem lævâ gerens vestitus est, quo hyemalis tempestas
 frigidissima vulgò denotatur. Nummulum Probi æreum cum hoc
 typo, & epigrap. FELICIA TEMPORA, in museo nostro
 asservatur: similem protulit Franciscus Angelonius in Commodi
 cum inscriptione, TEMPORVM FELICITAS; unde hac
 nostrâ imagunculâ juvenem nudum, & alatum, Leporem dextrâ te-
 nentem exhibente autumnalis tempestas videtur designari. Negotium
 tamen mihi faceffit Scriptorum quorundam auctoritas, qui Lepo-
 rum venationi hyemale tempus opportunum tradunt. Virgil. lib. 1.
 Georgic.

Auritosque sequi Lepores, tum figere Damas, &c.

Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudent.

Quam sententiam tuetur & ipse Horatius Sat. 2. lib. 1.

. Leporem venator ut altâ

In neve sectatur.

Unde hoc animal niveum dicitur à Calpurnio Eclog. 10.

Ordine quid referam, vidi genus omne ferarum,

Hic niveos Lepores, & non sine cornibus Apro.

Attamen cum in omnibus & nummis, & toreumatibus antiquis
 hyemalis tempestas vestita semper conspiciatur, autumnalem hac nu-
 dâ imagine representari eò magis adducor, quòd eadem Leporem te-
 nens in nummis exhibeatur; & nix ad Leporum venationem eâ solâ
 forsan ratione videatur requiri, quòd signis pedum nivibus impressis
 animalium gressus venatori facilius indicantur:

Ibis est avis Ciconiæ non multum dissimilis, rostro maxima ex
 parte adunco, cruribus rigidis, soli Aegypto peculiaris, eidemque
 sacra, quod Serpentibus alatis ex Arabia in Aegyptum ineunte vere
 volantibus ad ingressum planitiæ occurrat, eosque interimat, & de-
 voret; ut referunt Herodotus in Euterpe, & Pomponius Mela lib. 3.
 unde illam vocat Juvenalis Sat. 15. *saturam Serpentibus*. De Ibide
 mentionem facit Cicero lib. 2. de nat. Deor. *Ipsi, qui irridentur,*
Aegyptij nullam belluam nisi ob aliquam utilitatem, quam ex ea cape-
rent, consecraverunt, veluti Ibin. Ibes maximam vim Serpentum,
conficiunt, cum sint aves excelsæ, rigidis cruribus, corneo, proceroque
rostro: avertunt pestem ab Aegypto, cum volucres Angues ex vastitate
Libyæ vento Africano invecas interficiunt, atque consumunt; ex quo
fit, ut

fit, ut ille nec morsu vivæ noceant, nec odore mortuæ. Scribit Ælianus Ibin numquam extra Ægyptum progredi; si quis verò eam ex Ægypto exportet, mortem fame sibi consciscere: eandem etiam Lunæ sacram esse tradit; ovaque ad ejus rationem fingere totidem videlicet diebus, quot illa crescit, & decrefcit. Perhibetur hæc avis usum clysteris monstrasse; teste Plinio lib. 8. cap. 27. rostri adunscitate per eam partem se perluens, quâ reddi ciborum onera maximè salubre est. Duas ejus species referunt Aristoteles lib. 9. Hist. anim. cap. 27. Strabo lib. 17. & Plin. lib. 10. cap. 30. albam, & nigram: sola nigra, si fides Herodoto in Euterp. cum Serpentibus pugnat. Illius interfectores apud Ægyptios morte afficiebantur, ut narrat Tertullianus in Apolog.



DEA ROMA

1



Apud

Authorem



BACCHVS

2



*Apud Io. Petruum Bellortum
in Orbe aere.*



SATYRA Sive FAVNA.

3

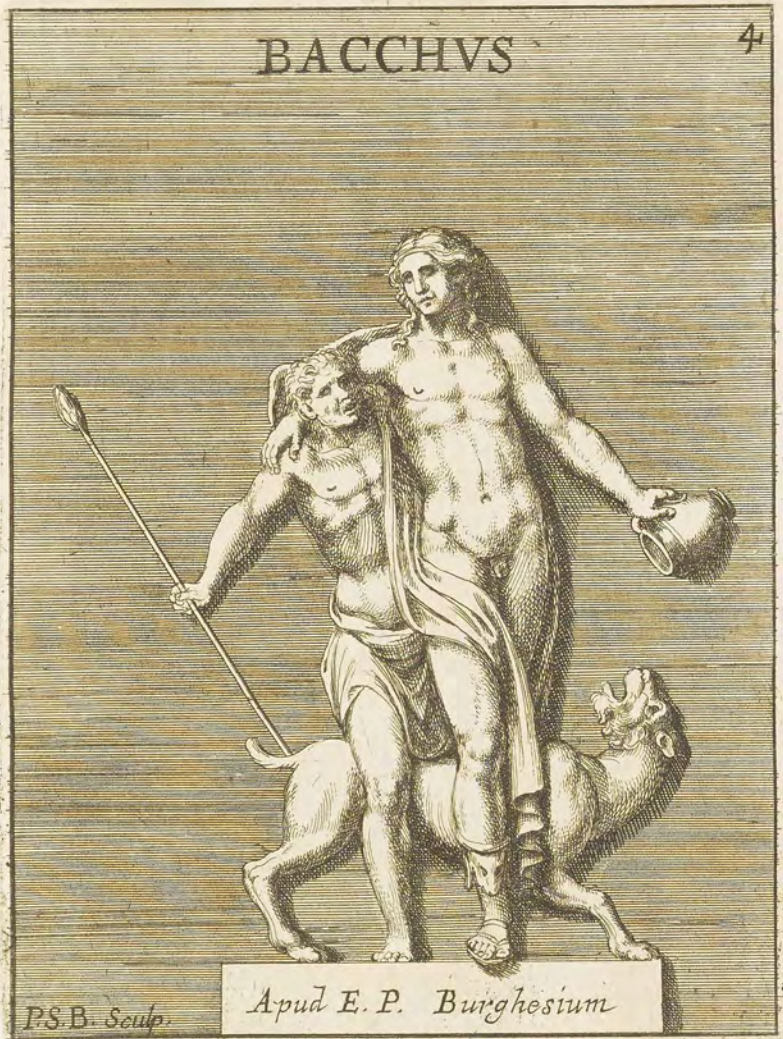


Apud Aulonem
In statua ex arte.



BACCHVS

4



P.S.B. Sculp.

Apud E. P. Burghesium









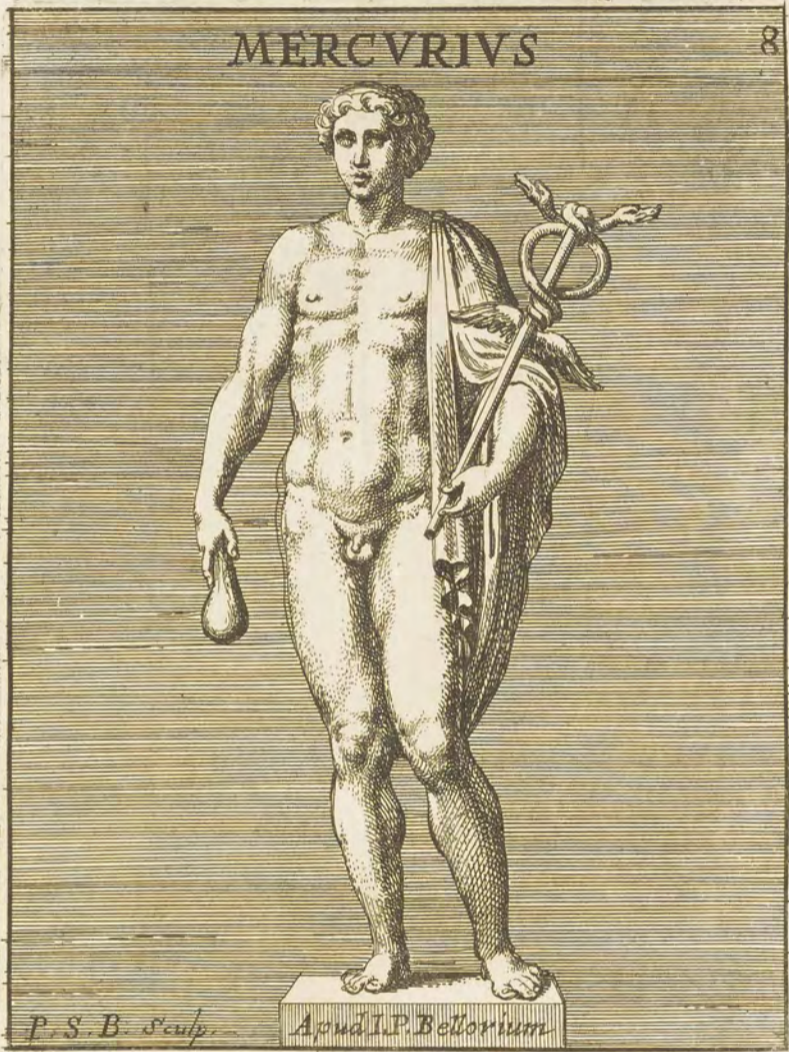


T. missus





T missing





MINERVA

9



In Thesauris
P. S. B. sculp.

Christine

Regine



MINE RVA

10



Arquidano de Coudersje



DIANA EPHESIA

II



P.S.B. Sculp.

Ex schedis







DIANA TRIFORMIS

13



P. S. B. Sculp. Apud E. Card. Chigiium.



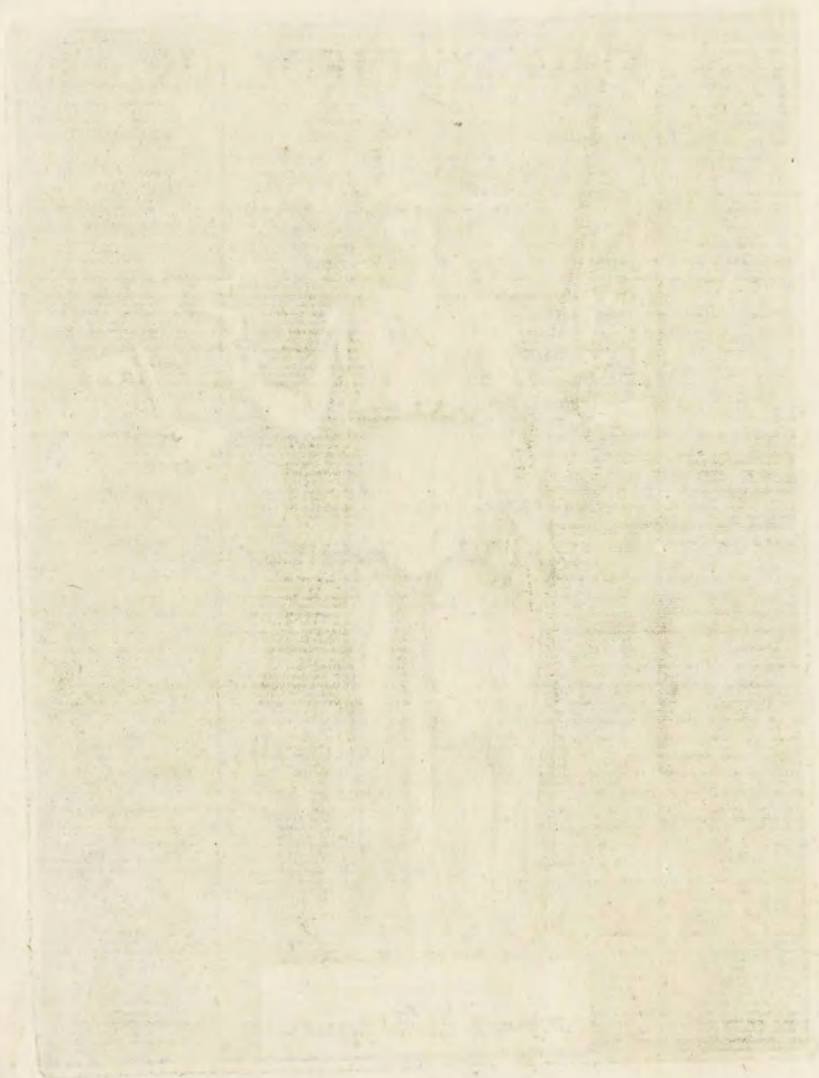
DIANA TRIFORMIS

14



P.S.B. Sculp.

Apud E. Card. Chigiium



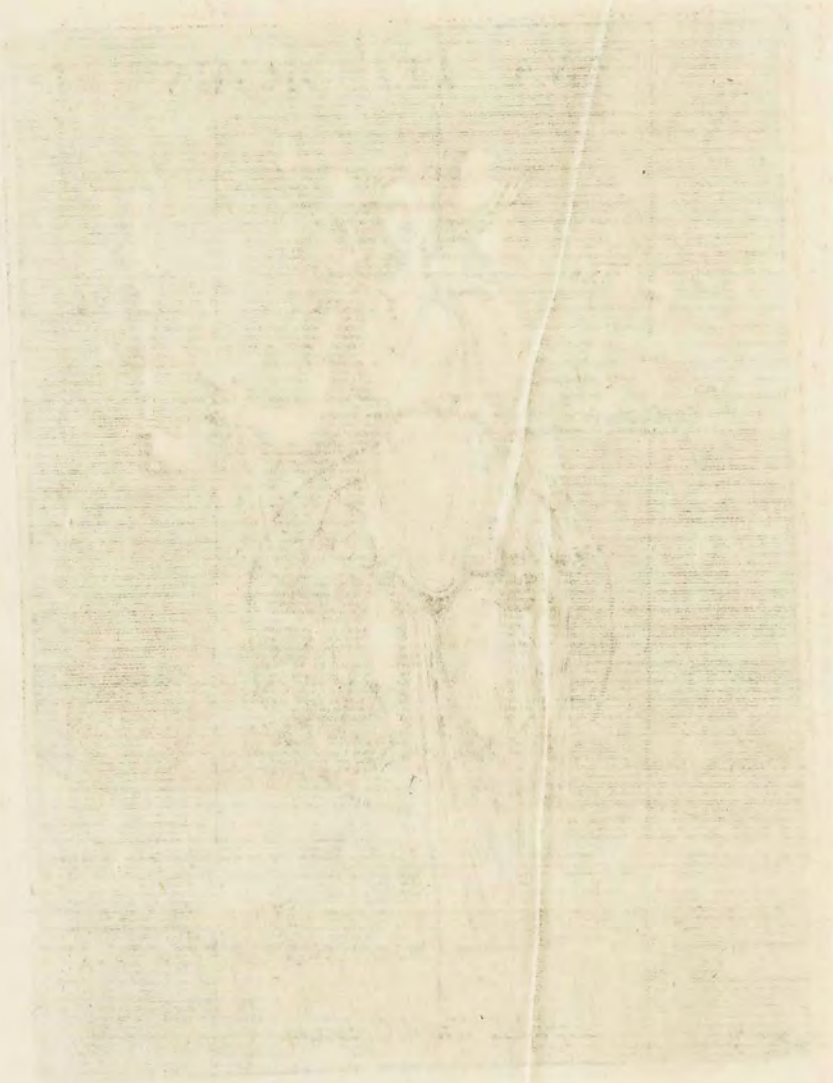
DIANA TRIFORMIS

15



P. S. B. Sculp.

A. p. d. E. Card. Chigi



MYTHRAS

46



Apud P. A. Rolandum M.
P. S. B. sculp.



ÆSCVLAPIVS

17



P.S.B. Sculp.

Apud I. P. Bellorinum



SALVS

18



P. S. B. Sculp.

Apud E. Card. Chigiura



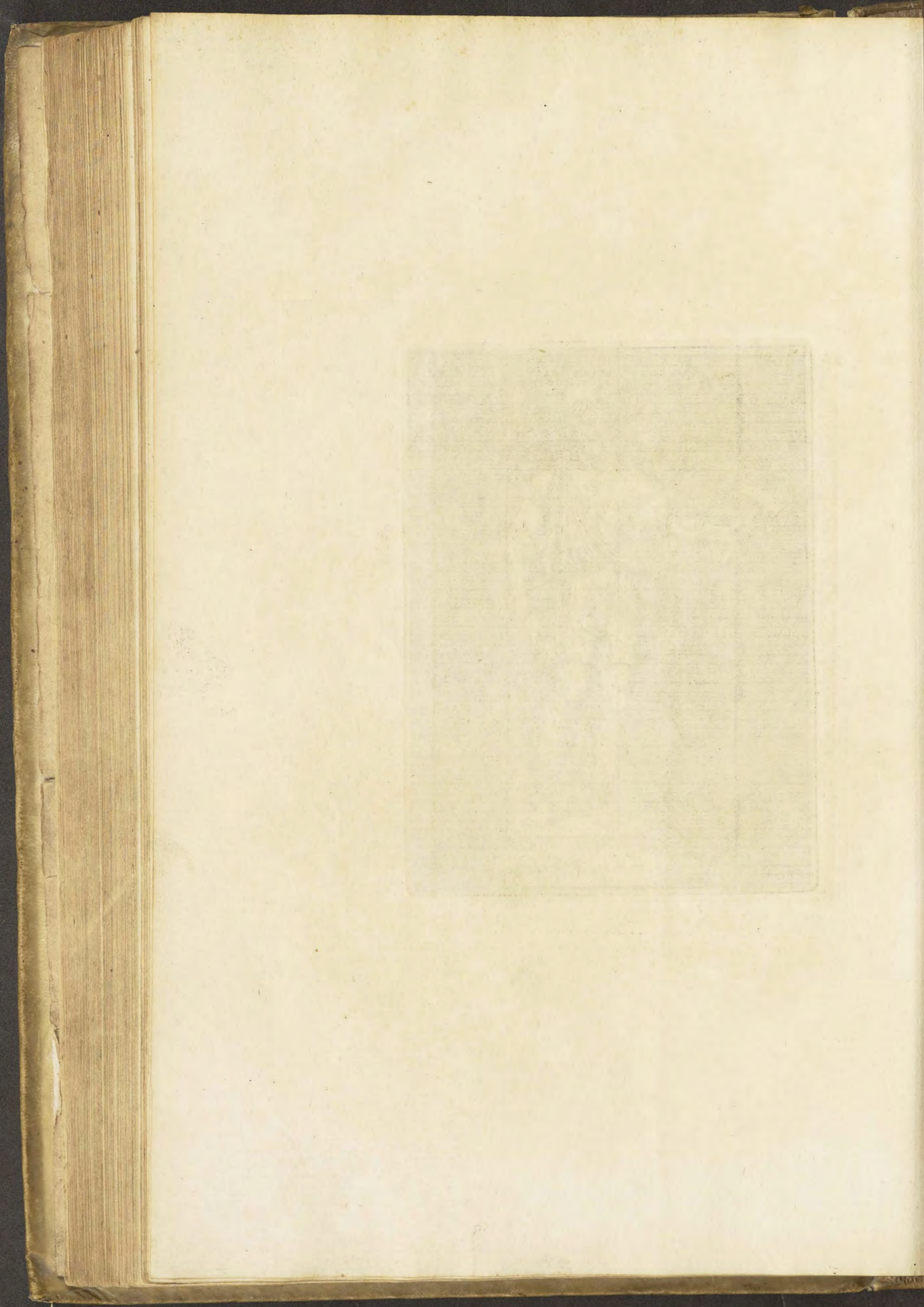
VVLCANVS

19



P.S.B. Sculp.

Apud I.P. Bellorium







FORTVNA

21



P. S. B. Sculp.

Apud I. P. Bellorium



FOR TVNA

227



P. S. B. Sculp

Apud I. P. Bellorium

5



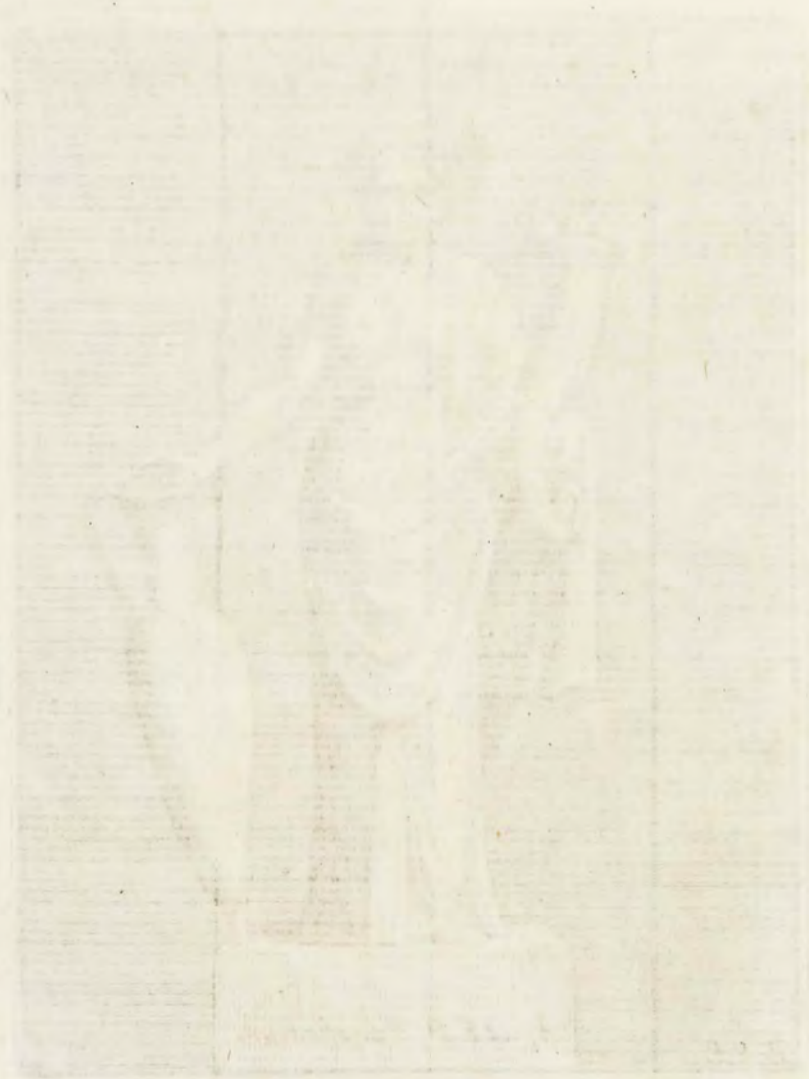
ABUNDANTIA

23



B. S. B. Sculp

Apud E. P. Burghesium



SIGNVM PANTHEVM 24



P. S. B. Sculp.

Apud I. P. Bellovium





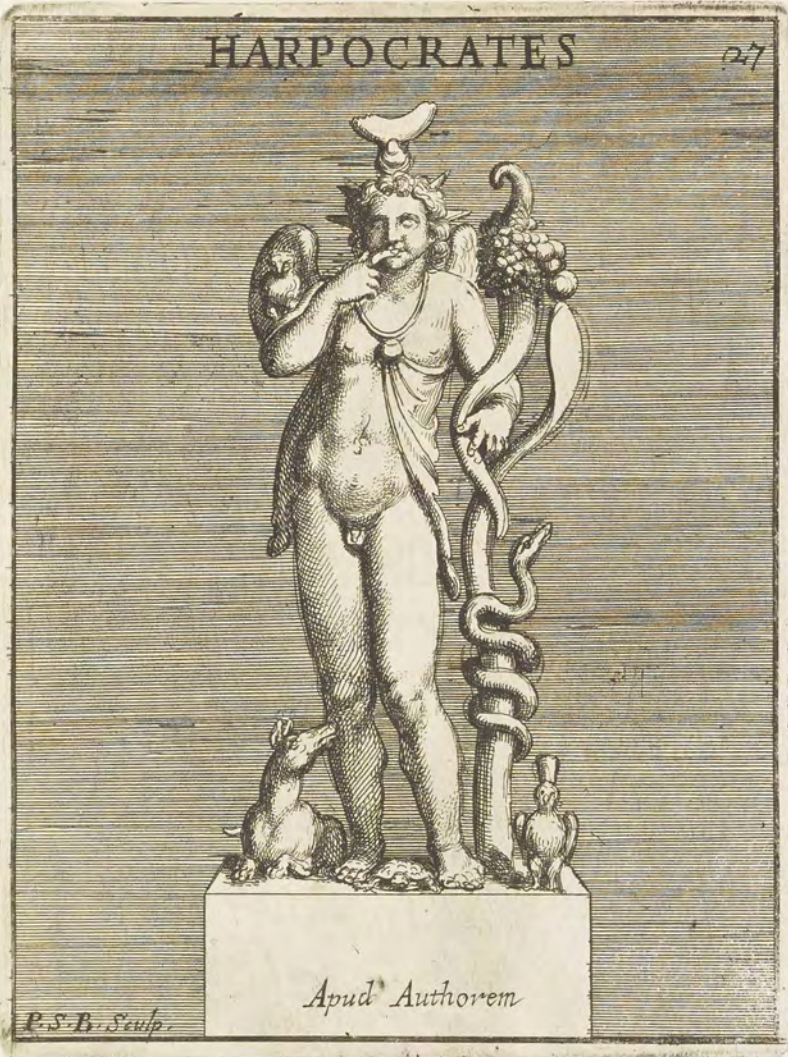


26 MISSING





26 missing





28 missm 5



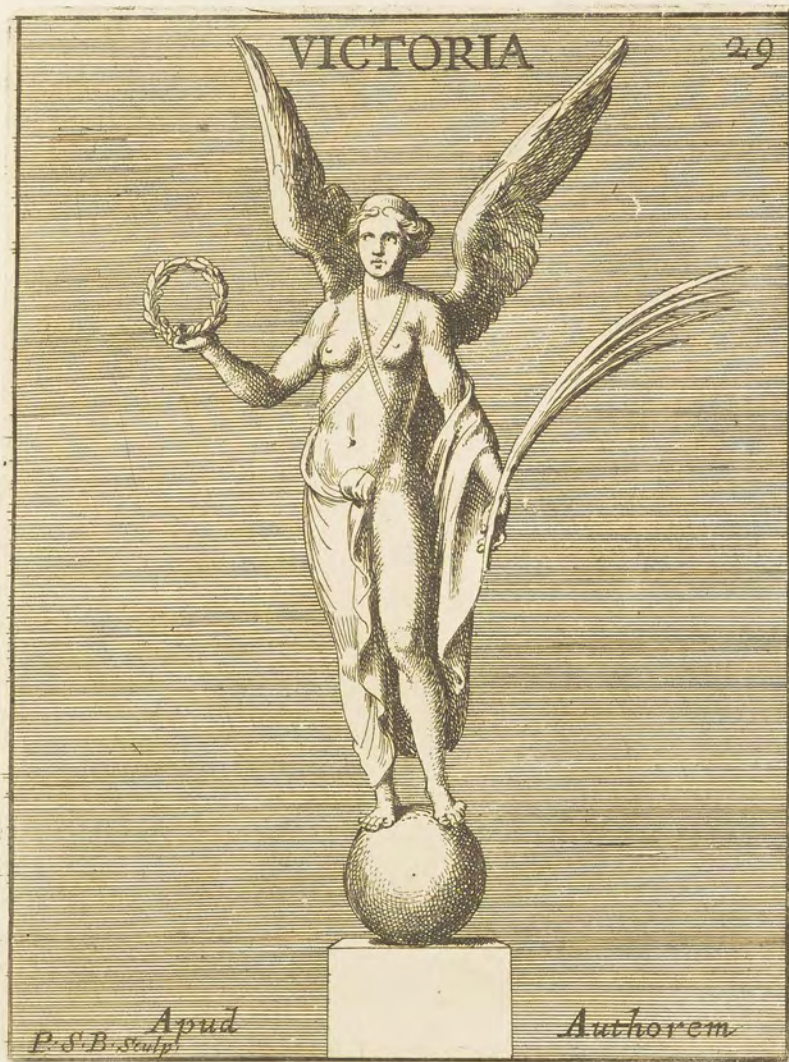
ANGERONA

28

In Museo Authoris



28 missing



HERCVLES

30



Apud Authorem

P.S.B. Sculpsit.

31
2529





31
missing

CANOPVS

32



P. S. B. sculp. Apud E. Card. Chigiurn



CANOPVS

33



P. S. B. Sculp.

Apud E. Card. Chigiurum



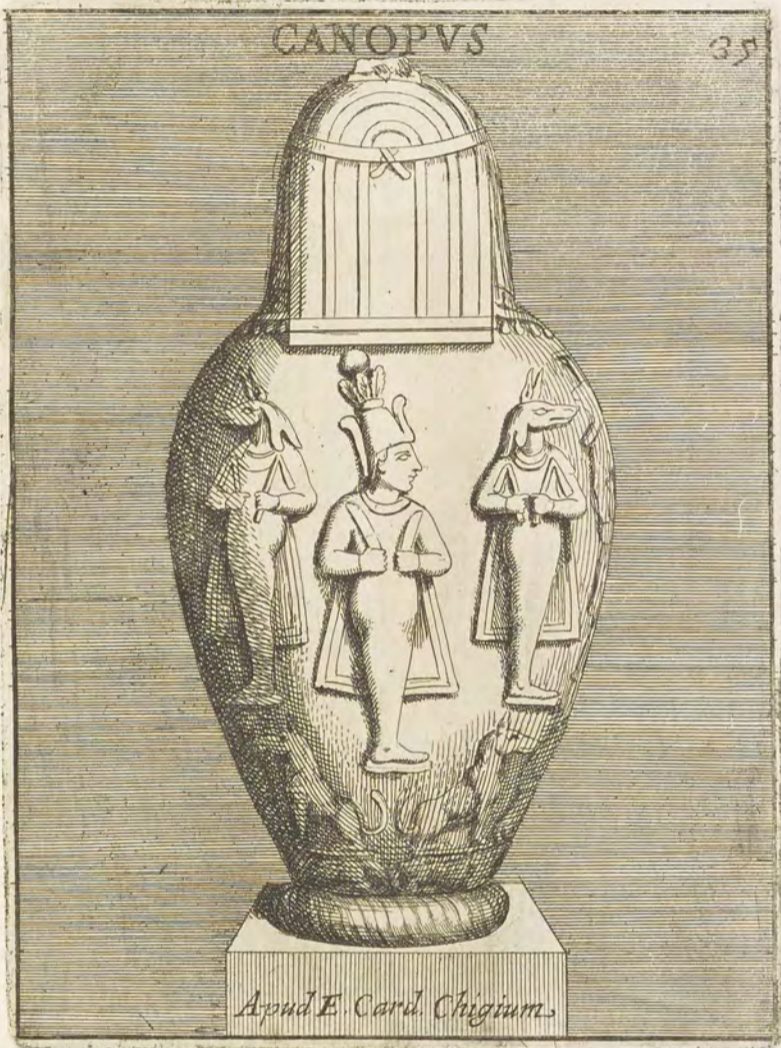
CANOPVS

24



Apud E. Card. Chigiurn





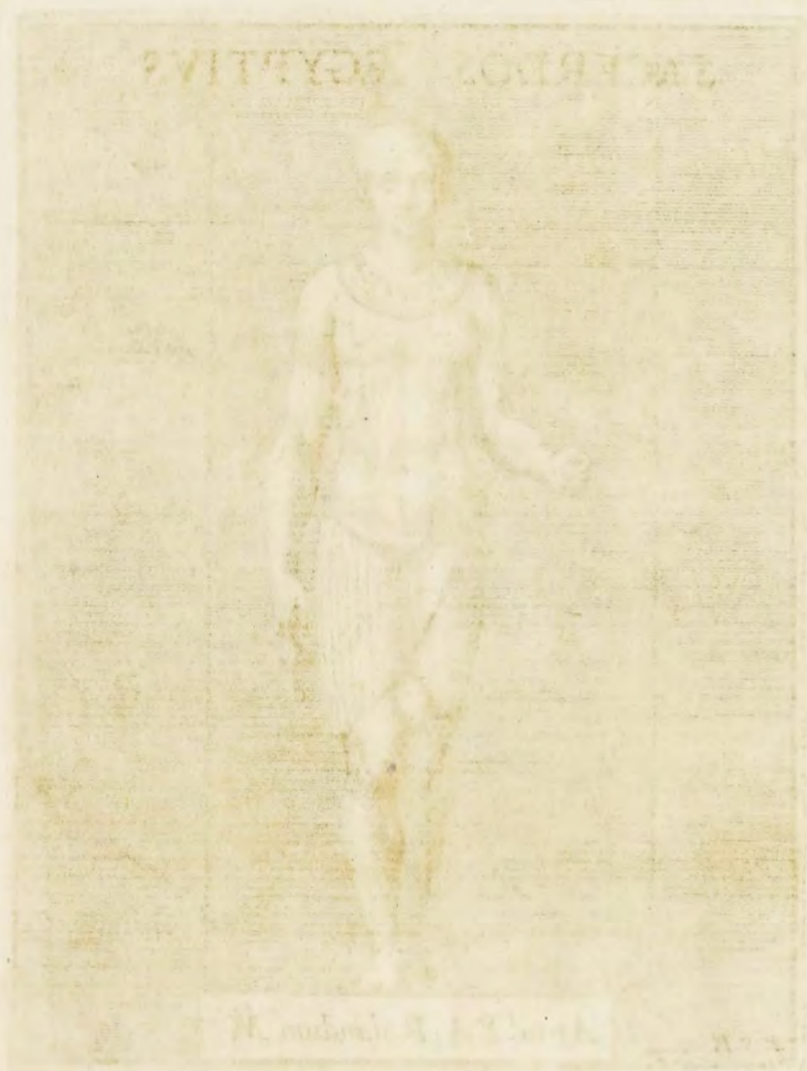


SACERDOS ÆGYPTIVS 36



P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.



CAMILLVS

37



P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.



POCIL LATOR

38



*Apud I. P.
P. S. B. sculp.*

Bellorium





POCILLATOR

39

Apud P. S.

P. S. B. Sculp.

Bartolum



ATYS

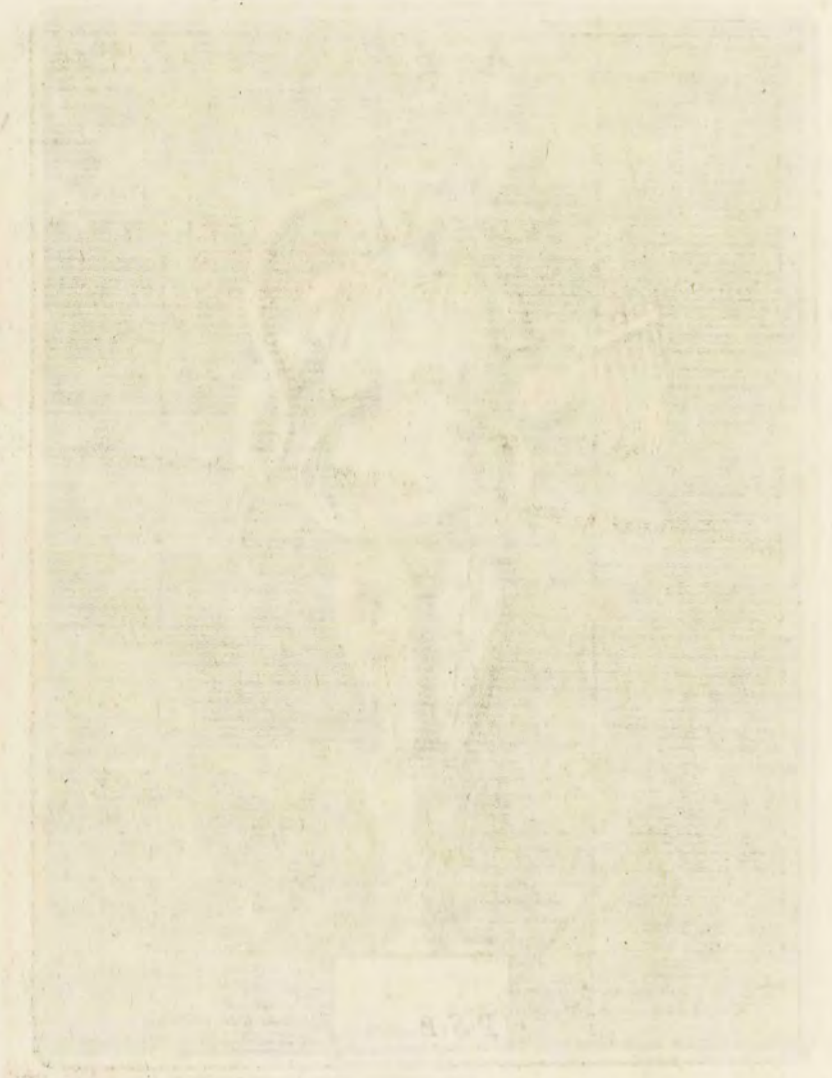
40



Apud I.P.

P.S.B. Sculp.

Bellorium



AVTVMNVS

41



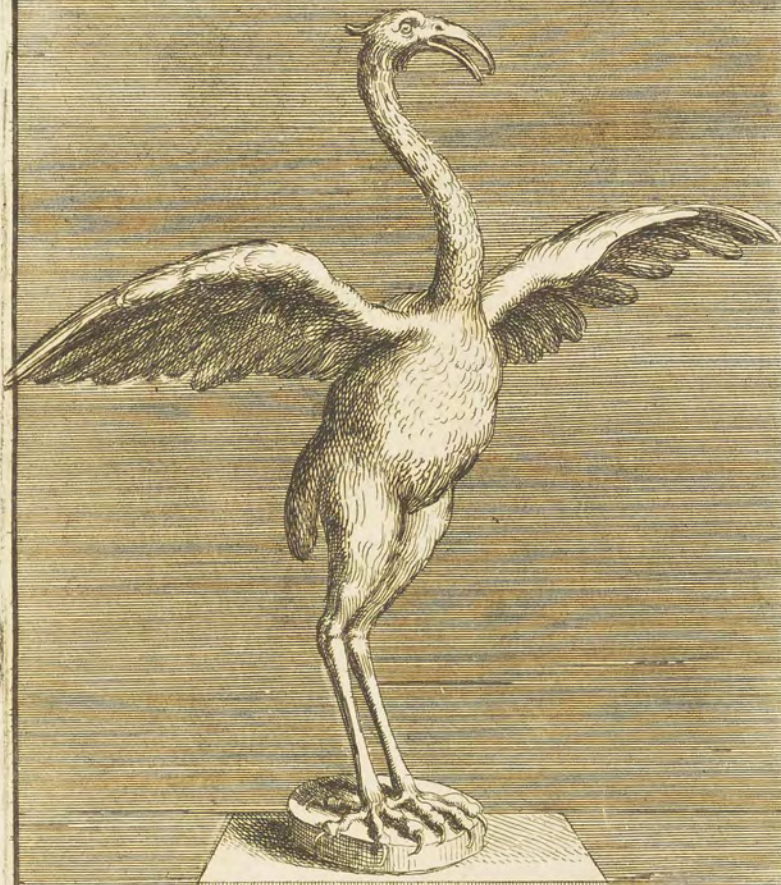
Apud
P. S. H. Sculp.

Authorem



IBIS

42



P.S.B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.





ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO TERTIA.

Insignia Flamini Diali, Pontif. Max.
& Auguris, necnon Instrumenta
sacrificijs apta.

T A B U L A I.



I. LAMINES quasi Filamines à filo, quo caput revinciebant, dictos putat Varro lib. 4. de lingua Latina cap. 15. *Flamines, quòd in Latio capite velati erant semper, ac caput habebant cinctum Filo, Flamines dicti.* Nudis enim capitibus incedere illis nefas erat, sed per æstatem galerum propter nimium calorem minimè gestantes, caput filo cingebant: festis verò diebus filo deposito pileum fumebant pro sacerdotij eminentia, si fides Isidoro lib. 7. Orig. cap. 11.

K

Erat

Erat autem Flamen Sacerdotis nomen alicui Deo particulariter consecrati, cui sacra faciens ab eo nomen obtinebat, Dialis videlicet vocabatur, qui Jovis curabat sacra, ut & Martialis, & Quirinalis, qui Martis, & Quirini. Horum duos priores à Romulo institutos, ultimum verò à Numa scribit Plutarchus in Numa, cui assentitur Pomponius Lætus lib. de Sacerdot. cap. 7. licet omnes à Numa creatos Livius asserat lib. 1. cap. 19. Successu temporis ad XV. numerum, aucti sunt singuli singulis Dijs, Cæsaribusque consecratis attributi, quorum maximus Dialis habebatur teste Festo, solusque albogalero, insigni veste, curulique sellâ uti poterat. Fuit autem illa differentia inter Flamines, quæ nunc in Ecclesia Dei inter Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ut refert Gratianus Decret. par. 1. dist. 80. ex auctoritate D. Clementis Romani Epist. 1. ad Jacob. fratrem Domini, cujus Pontificis verba hæc sunt. *In illis verò Civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas (B. Petrus) ordinavit, qui reliquorum Episcoporum judicia, & majora (quoties necesse foret) negotia in fide agerent, &c. In illis autem Civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines (quos tamen minores tenebant, quam memoratos Primates) Archiepiscopos institui præcepit, qui non tamen Primatum, sed & Archiepiscoporum fruerentur nomine, &c. In singulis verò reliquis Civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum nomine (quia matres civitatum non habent) sed Episcoporum tantum vocabulo poterentur, quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus præfuit.*

2. Apex Pontificis Maximi ornamentum, & insigne sæpius occurrit in nummis Julij Cæsaris, Marci Antonij, & Augusti, ad indicandum eorum Pontificatum Maximum. Pontifices à Numa institutos scribit Livius lib. 1. cap. 20. Fuerunt ab initio quatuor; deinde quatuor alij ex plebe creati sunt M. Valerio, & Q. Apulejo Coss. Illis omnibus Pontifex Maximus præerat, cui sacra omnia publica, privataque subjecta erant, & quo defuncto alius à Pontificibus eligebatur. Appellatos fuisse Pontifices & à ponte, & à facio quidam putant, eò quòd pons sublicius ab his primùm factus, ac sæpius deinde restitutus fuerit: alij verò eosdem à posse, & facere sic dictos asserunt.

T A B U L A II.

1. **L**ITUUS baculus incurvus ; & leniter à summo inflexus , quem Augures dextrâ tenebant : describitur ab A. Gellio lib. 5. cap. 8. *Lituus virga brevis in parte, quâ robustior est, incurva.* Primus Lituus usus Romulo Urbis conditori tribuitur , quem Cicero lib. 1. de Div. scribit eo regiones direxisse , cùm Urbem conderet. Hunc in Capitolio servari solitum fuisse narrat Plutarchus in Vita Romuli , sed captâ à Gallis Urbe perditum , mox ejectis illis inter altissimas favillas illæsum , cùm ignis cætera consumpsisset , inventum fuisse . Lituus ad Augures pertinebat , qui teste Isidoro lib. 8. Orig. cap. 9. volatus avium , & voces intendebant , & sic augurium erat naturalis quædam avium præsentio pluvias , & tempestates , aliaque hominibus imminencia volatu , & garritu indicantium . De inaugu-randi ritu hæc refert Pomponius Lætus de Sacerd. cap. 5. *Locus augurij templum erat : Augur ^{versis} Orientem sedebat, capite velato, lituum dextrâ tenens manu, idest, curvum baculum, quo in Cælo regiones dividit, & quæ auguria veniunt, prædicit ; si læva fuerint, quia à læva parte Septentrio est, felicia pronuntiat, pars illa Orbis propter altitudinem prospera putatur : & à dextera parte Meridies, quia depressus est, infelix.* Plura vide apud Livium lib. 1. cap. 18. & Fenestellam lib. de Sacerd. cap. 4. Hæc disciplina primùm viguit apud Phryges, & Chaldæos, ab eis transijt ad Græcos, deinde ad Etruscos, ab Etruscis ad Romanos commigravit. Augures apud illos mox tres fuere, mox quatuor, mox novem quinque videlicet plebei, & quatuor patricij. Scribit D. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei cap. 30. Cicero-nem Augu-rem reprehendisse homines Corui, & Corniculæ vocibus vitæ consilia moderantes ; quod ipsemet Cicero testatur lib. 2. de Div. auguria, vanitatis, & ineptiæ condemnans . Audiamus etiam D. Cyprianum superstitionem auguriorum irridentem in opusc. de Idolor. vanitate. *Non ergo (inquit) de Religionibus sanctis, nec de auspicijs, aut augurijs Romana regna creverunt, sed acceptum tempus certo sine custodiunt. Cæterùm & Regulus auspicia servavit, & captus est : & Mancinus religionem tenuit, & sub jugum missus est : & pullos edaces Paullus habuit, & apud Cannas tamen cæsus est : C. Caesar, ne ante brumam in Africam navigia transmitteret, augurijs, & auspicijs renitentibus sprexit, & eò faciliùs navigavit, & vicit. Horum autem omnium ratio est illa, quæ fallit, & decipit, & præstigijs cæcantibus veritatem stultum, & prodigum vulgus inducit.*

2. 3. Simpulum, quod & Simpuvium dicitur, Pontificum collegij symbolum erat: describitur à Festo *Vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libabatur, unde & mulieres rebus divinis deditæ Simpulatrices dictæ*. Duas hujus calicis species exhibemus, unam ex antiquo marmore in æde Divi Laurentij extra muros defumptam, alteram in museo Jo. Petri Bellorij asservatam.

T A B U L A III.

PRÆFERICULUM vas erat in sacrificijs præferri solitum, in quo vinum, aliusve liquor includebatur. Hoc vas sæpe occurrit in nummis Imperatorum, Cæsarumque in eorum summi Pontificatus memoriam signatum. Festus ait præfericulum esse vas æneum sine ansa, quod veteres in sacrificijs solebant præferre: at hæc descriptio minimè concordat cum antiquis numismatibus, & toreumatibus, quæ ansatum illud repræsentant, ut videre est in hac imagine ex pulcherrimo zophoro ad radices Capitolij delineata.

T A B U L A IV.

IN sacris ferè omnibus veterum tres adhibebantur purgationes; nam vel flammâ, vel sulphure purgabantur, vel aquâ abluebantur. Ovidius lib. 7. Metam.

Terque senem flammâ, ter aquâ, ter sulphure purgat.

Hæc aqua lustralis dicta in circumstantes ad expianda leviora crimina spargebatur, sicut etiamnum mos est apud Christianos, qui ad purgandas leviores animæ sordes aquâ benedictâ frequenter in sacris utuntur. Illa ferebatur in vasculo huic simili, quod extat in museo Jo. Petri Bellorij, & quale observatur in Tabula VII. Columnæ Trajanæ notis ejusdem illustratæ pulcherrimum exhibente sacrificium, ubi sacrorum quidam Minister vas aquæ lustralis dextrâ tenet.

T A B U L A V.

1. **S**EQUITUR Aspergillum, sive Asperforium ex equinæ caudæ pilis confectum, quo Sacerdotes aquam lustralem aspergebant. Ovidius lib. 3. de Ponto.

Spargit aquâ captos lustrali grata Sacerdos.

Antiquitus vice Asperforij utebantur veteres ramo lauri, vel oleæ, ut scribit Virgilius de Ænea in funere Miseni lib. 6. Æneid.

Idem

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 77

*Idem ter socios purâ circumtulit undâ
Spargens rore levi, & ramo felicitis olive,
Lustravitque viros.*

2. Malleo Ministri sacrificijs inservientes victimam percutiebat. Ovidius lib. 2. Metam.

*Lactantis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro cava malleus ictu.*

3. 4. Cultris minores hostiæ mactabantur. Idem Ovidius lib. 15. Metam. de Victima.

*. . . . Percussa que sanguine cultros
Inficit.*

Victimarij cultros vaginâ inclusos lateri alligabant, jis que ad secandas hostias utebantur. Contenta in hac tabula desumpta sunt ex arcu Septimij Severi, & Antonini Caracallæ prope S. Georgium in Velabro.

T A B U L A VI.

ANIMALIA sacrificijs destinata securi percutiebantur. Horatius lib. 3. Car. Od. 23.

*Aut crescit Albanis in herbis
Victima, Pontificum secures
Cervice tinget.*

Et Ovidius lib. 4. Trist. el. 2.

*Candidaque adductâ collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum.*

Securem hanc Baccho dicatam esse patet ex capite Tigridis huic Deo sacræ, siquidem primus ille animal ferocissimum domavit, curruque alligavit. Tibullus lib. 3. el. 6. de Baccho.

*Armenias Tigres, & fulvas ille Leenas
Vicit & indomitis mollia corda dedit:*

Et Martialis lib. 8. ep. 25.

*Nam cum captivos ageret sub curribus Indos,
Contentus geminâ Tigride Bacchus erat.*

T A B U L A VII.

1. **H**UHC gladium sacrificijs aptum Secepsitam esse constat, tum quia similes observantur in diversis antiquis toreumatis sacrificia exhibentibus, tum propter Antistij Labeonis descriptionem apud Festum Secepsitam referentis fuisse *Cultrum oblongum, manubrio*

78 Romanum Museum.

manubrio rotundo, eburneo, solido, vincto ad capulum auro, argenteoque, fixum clavis aeneis, ere cyprio, quo Flamines, Flaminicæ Virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur. Hæc omnia gladio nostro conveniunt, etsi manubrium illi deest eburneum, quo ferreum tegebatur, patet illud fuisse rotundum, remanentque foramina clavorum, qui ebur connectebant.

2. Cochlear, quo thus ex acerra fumebatur.
3. Ligula, quâ Aruspices animalium viscera explorabant.

T A B U L A V I I I.

SCRIBIT Festus acerram fuisse arculam thurariam, ubi thus reponeretur: hanc Camillus ferebat, ut videre liquet in plurimis antiquis marmoribus. De illa mentionem facit Martianus Capella lib. 2. de Nupt. *Acerrâ autem multo aromate gravidatâ, eâdemque candenti manus virginis oneratur.* (Et deinde) *Ac Vestæ Deum nutritrici, eidemque pedisseque acerrâ illâ ulacem aromatis refundente, omnis ille ordo Coelicolum portiones sibi competentes attribuens, arabicis letabatur halatibus.* Acerræ meminit etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Cumque meri patera thuris acerra fuit.

T A B U L A I X.

NULLA thuribuli neque in marmoribus, neque in nummis antiquis reperitur imago: constat tamen ex auctoritate Clementis Alexandrini thuribulum Aaronicum explicantis lib. 5. Stromat. fol. 562. thuribula in Templo Domini posita fuisse. *Ἀνὰ μέσον δὲ τῆς καλύμματος καὶ τῆς ὄψαπέλασματος, ἔνθα τοῖς ἱερεῦσιν ἔξῃν εἰσέναι, θυμιατήριον τὸ ἐκεῖτο, σύμβολον τῆς ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τῆδε καμένης γῆς. ὅς ἦς αἱ ἀναθυμιάσεις.* In medio autem operimenti, ἔϑηλι, quo licebat ingredi Sacerdotibus, erat situm thuribulum symbolum terræ, quæ est sita in hoc mundo medio, ex qua oriuntur exhalationes. De thuribulis, quæ posuit Salomon in domo Dei, mentio reperitur in sacro texto lib. 2. Paralipom. cap. 4. In sacrificijs quoque illa adhibita fuisse canit Ausonius in Technopag.

Thuribula, ἔϑη patere, quæ tertia vasa Deum? lanx.

T A B U L A E X. X I. X I I.

TRIPODUM nomine intelliguntur omnia illa instrumenta, quæ tribus insistent pedibus: propriè tamen Tripodes erant mensæ

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 79

mensæ in Templo Apollinis Delphici, quibus superpontæ Phœbades vaticinabantur; hinc Apollini Tripodes cum Serpentibus dicati, de quibus Herodotus in Calliop. Συμφορήσαντες ἢ τὰ χήματα, καὶ δεκάτω ἐξελόντες τὰ ἐν Δελφοῖσι θεῶν, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρυσεὸς ἀνετέθη, ὁ δὲ τῆς τετρακλώου ὄφτος τῆς χαλκίου ἐπεσεῶς ἀγχεῖται τῆ βωμοῦ. *Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tunc Deo, qui Delphis est, Tripos aureus ibi repositus est, insistsens super tricipiti ex ære Colubro proximè arant.* Tripodem cum intorto Serpente describit Pausanias in Phoc. planè, ut hic (10) exhibetur ex antiquo toreumate delineatus. *Εν κοινῷ δὲ ἔθεσαν ὑπὸ ἔργου τῆς Πλαταιῶν οἱ Ἕλληες χρυσοῦ τρίποδα δράκοντι ἐπικείμενον χαλκῷ.* *Commune fuit Græcorum de Plataensi prælio donum, aureus Tripos sustinente æneo Dracone.* Quidam Tripodes domi tenebantur, super quos vel accenso igne, vel fructibus, floribusque impositis sacra Laribus peragebantur, qualis est iste (11) apud Joannem Petrum Bellerium. Juvenalis Sat. 12.

. *Laribusque paternis*

Thura dabo, atque omnis viola jactabo colores.

In museo Eminentiſſ. Cardinalis Chisij aſſervatur Tripos (12) flexilis, & plicatilis, in cujus ſummitate ſculpta ſunt tria capita Bacchantium uvis coronatarum, Baccho procul dubio conſecratus; Tripodem enim Libero patri dicatum ſcribit Athenæus lib. 2. Deipnoſoph. *Καὶ τὸ νικητικὸν ἐν Διονύσει τρίπους. Ἐ γὰρ ἐκ τρίποδος λέγειν φαίνεται τὴν ἀληθείαν.* *In Bacchi certaminibus Victoris præmium eſt Tripos; nam qui vera ſantur, e Tripode loqui dicimus.* Duo Tripodum genera recenſet, quæ ambo veteres λέβητες nominarunt; unum, quod ἐμπυριότης ὁ Ἐλεξόχου dicebatur, quo ad aquam calefaciendam utebantur; alterum, quod vocabatur κεκτημένη ἀπυριότης, in quo vinum miſcebatur: at in vino ineſſe veritatem nemo eſt, qui ambigat, & ſic Apollini, & Baccho conſecrati fuere Tripodes, illi ob oraculorum ſuorum certitudinem, huic verò quia non mentiuntur ebrij. *Καὶ οὗτος ὅστις τῆς ἀληθείας οὐκ εἶς τρίπους. Διὸ Απόλλωνος ἐκὼ δικαίως δεῖ τὴν ἐκ μαντικῆς ἀλήθειαν. Διονύσει ἢ δεκάτω ἐν μέθῃ.* Auctor eſt Athenæus loco citato.

T A B U L A XIII.

CANDELABRIS utebantur veteres, cum rem divinam faciebant: in illis figebantur candelæ, & funiculi ardentes, vel etiam lucernæ oleariæ ponebantur minùs tamen ad lumen exhibendum, quàm ad ſacrificij decus, & majestatem. De candelis mentionem facit Martialis lib. 14. ep. 41. illas lucernis vetuſtiores declarans.

Nomina

Nomina candela nobis antiqua dederunt:

Non norat parcos uncta lucerna patres.

De lucernis verò sacra pagina lib. 2. Paralipom. cap. 4. versic. 20. describens ea omnia, quæ posuit Salomon in domo Dei. *Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo.* Hoc pulcherrimum candelabrum delineari curavimus in æde D. Laurentij extra muros.

T A B U L A XIV.

D I S C U S erat species quædam lancis, in quo victimarum exta ponebantur. De illo hæc scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 4. *Discus antea ifcus vocabatur à specie scuti; unde & scutella per diminutionem, est enim ejusdem similis: postea discus vocatus est, quod det escas, idest, apponat.*

T A B U L A XV.

S I S T R U M instrumentum Ægyptiacum, quo Sacerdotes in sacris Isidis utebantur *ἄρδ τὴ σείων*, idest, à *quatiendo*, dictum: est autem formæ ovalis, & manubriatum cum tribus, vel quatuor virgulis transversalibus; describitur ab Apulejo lib. 11. *Metam. Æreum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum baltbei recurvatam trajectæ mediæ pauca virgula crispante brachio tergeminos jactus reddebant argutum sonum.* Sistrum in sacrificijs concutiebatur ad indicandum omnia naturalia numquam motu vacare: rotunditas, quæ illud cingit, convenit cælo Lunæ; per quod omnia moventur, & mutantur ratione quatuor elementorum, quæ per quatuor Sistrum virgas denotantur: quaternarius enim numerus pertinere videtur ad corpus constans ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus, sicca, humida, calida, & frigida: ternarius verò ad triplicem animæ vim, de quo infra. In Sistrum vertice visitur animal quoddam aliquando facie humana præditum, quod Felem esse docet Plutarchus in lib. de If. & Of. *τῆ ἢ ἀφιδι τὴ σείων καὶ κορυφῶν ἐπιτορῶσιν αἰλουρον ἀνδρόπου ἔχοντα* (Et mox) *τὰ δὲ αἰλούρον τὴν σελῶν, ὅσα τὸ ποικίλον καὶ νυκτοεργὸν & γόνιμον τὴ θηρία.* *Curvamini Sistrum autem in vertice insigunt Felem humana facie, &c. Fele Lunam representante ob animalis istius varietatem, ac vim noctu agendi, & fecunditatem.* Felis Lunæ filius fabulosè dicitur; quod Lunæ sequatur naturam: subjungit enim Plutarchus Felis oculorum pupillas dilatari, & attenuari secundum Lunæ cursum; humana

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 81

humanâ autem Felis facie innui Lunæ mutationes mente, ac ratione gubernari. Illa in hoc sistro humanâ facie minimè prædita est, at solitum, & sibi convenientem vultum præfert. Hoc animal apud Aegyptios divinis penè afficiebatur honoribus, nam quibuscumque in domibus Felis mortem oppetierat, cuncti earum domorum habitatores supercilia eradebant: si verò quisquam Felem vel spontè, vel invitè necasset, morte puniebatur; ut ex Herodoto in Euterp. & Eusebio lib. 2. Præp. ev. cap. 1. colligitur. In lateribus Siftri sculptus est flos loti, & nux pinea, quæ symbola Isidi, sive Deûm Matri sacra sunt. De loto alibi diximus, de pino meminit Ovidius lib. 6. Metamorph.

*Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus
Grata Deûm Matri: siquidem Cybelejus Atys
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.*

Sistrum apud Aegyptios vicem tubæ in bello exhibebat, & apud Amazonas foeminarum exercitus hoc instrumento ad bellum vocabatur. Auctor est Isidorus lib. 3. Orig. cap. 21.

T A B U L A X V I.

ASSERVATUR aliud Sistrum in museo Jo. Petri Bellorij quatuor etiam habens virgulas transversales, cum Fele foetibus lactantibus decumbente in ejus summitate insculpta, quæ Lunæ globum gerit in vertice connexionem hujus animalis cum Luna indicantem, juxta prædictam Plutarchi descriptionem. In utroque Siftri latere Isidis mitra inspicitur.

T A B U L A X V I I.

SEQUENS Sistrum ab alijs duobus differt, quòd Felis in ejus summitate sculpta humano vultu prædita sit, quòdque tres tantum virgulas habeat transversales, quæ triplicem Isidis potestatem innuunt: eadem enim est Luna in cælo, Diana in terris, & Hecate apud inferos. Aufonius in ter. num. gry.

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.

Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symm.

Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:

Cum succincta jacet calamos, Latonia virgo est:

Cum subnixâ sedet folio, Plutonia conjux,

Imperitat furij, & dictat jura Megeræ.

L

Triplex

Triples est etiam aspectus Lunæ, videlicet cum surgit in cornua, & falcata dicitur: cum dimidiata est: & cum orbem complet. Ternarius hic virgularum numerus potest etiam referri ad triplicem motum Lunæ, quæ tribus vijs movetur in cælo, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Ternarij numeri laudes vide apud Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. quem ut & quaternarium, ex quibus constat septenarius inter arcana venerabant Pythagorici. *Ternarius* (inquit) *assignat animam tribus suis partibus absolutam; quarum prima est ratio, quam λογιστικὸν appellant: secunda animositas, quam θυμικὸν vocant: tertia cupiditas, quæ ἐπιθυμητικὸν nuncupatur.* Triples enim assignatur vis animæ, quæ est rationalis, irascibilis, & concupiscibilis. Humanam vitam triplicem esse scribit Jamblichus sect. 5. de Myst. cap. 18. intellectualem, naturalem, & mediam inter utramque. Divinas quoque essentias, & potentias triplices esse docet; vel enim illæ imperant animæ, & naturæ; vel ab anima, & natura prorsus abstrahuntur; vel medio se modo habent. Ternario numero in rebus divinis prisci utebantur, quemcumque enim superum hoc numero delectari credebant. Tibullus lib. 1. el. 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere posses:

Ter canes, ter dictis despue carminibus.

Etenim numerus ille in religionibus, rebusque omnibus potentissimus habebatur, & maximè in sanandis morbis, si fides Plinio lib. 26. cap. 9. Vir eruditissimus Jo. Petrus Bellorius ait in expositione Symbolici Deæ Syriæ simulacri Sistrum tribus tantum virgulis confectum innuere sententiam illorum, qui ignem inter elementa non admittebant, sed ad generationem rerum naturalium suppleri calore Solis autumabant. Diversas priscorum opiniones circa numerum elementorum recenset Plutarchus; quidam enim terram inter prima, & præcipua mundi elementa non admittebant putantes illam neque immobilem esse, neque mediam tenere globi regionem, sed esse in gyrum circum ignem suspensam, quam sententiam refert ille in Numa. Scribit verò in opusculo de Is. & Osir. alios affirmare terram, aërem, & ignem fuisse tria prima corpora ab aqua rerum omnium principio effecta. *Ἡ γὰρ ὑγρὰ φύσις, ἀρχὴ τῶν ὕδατος ἔσται πάντων ἐξ ἀρχῆς, τὰ ἀεὶ τὰ τελευτῶν σώματα, γῆ, ἀέρα, & πῦρ ἐποίησε.* *Humida enim natura, cum ab initio principium, & ortus omnium esset rerum, tria prima effecit corpora, terram, aërem, & ignem.* Pulcherrimum hoc sistrum æreum viridi obductum ærugine in gazophylacio Excellentiss. Burghesij custoditur. Magnificæ, & sumptuosæ hujus Principis ædes nobilissimum ejus animum arguunt: patent illæ quotidie à curiosis exteris invisendæ; urbana

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 85

banæ quidem picturis, statuis, alijsque pretiosissimis supellectilibus exornatæ; rurales verò prope, & extra Urbis mœnia sitæ statuis pariter, & picturis, plurimisque rebus mirabiles naturæ, & artis varietates exhibentibus instructæ. Illic horti amœnissimi, virentibus semper arboribus confiti, limpidisque irrigati fontibus, publicæ voluptati comparati sunt; in quorum medio verè condigna Floræ habitatio extructa est, superbusque huic Deæ erectus triumphalis arcus. Singula inibi singulis diebus rident: omnia omnibus nobile præbent oblectamentum. Mille, & amplius vasa novis semper floribus referta varias anni tempestates distingunt: Iris, Hyacinthus, Narcissus, Anemone, Ranunculus, Tulipanus, Leucojon, Jasminum tum Hispanicum, tum Alexandrinum, alijque flores sibi invicem succedentes jucundis varietatibus, suavibusque odoribus visum, & odoratum perpetuò recreant, ac reficiunt.

T A B U L A X V I I I .

PATERAS sic dictas scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 5. quòd patentés sint, dispanfisque labris: erant autem vasa sacrificijs destinata, quibus Sacerdotes vinum inter cornua victimarum spangebant, ut canit Virgilius de Didone lib. 4. Aeneid.

*Ipsa tenens dextrâ pateram pulcherrima Dido
Candentis vacca media inter cornua fudit.*

Dianæ dicatam fuisse hanc pateram Canis, & Nympharum, sive Oreadum capita facilè denotant; siquidem istæ Dianam comitabantur; ille verò eidem sacer erat, utpote ad venationem idoneus. Montium custodem, nemorumque virginem vocat illam Horatius lib. 3. Car. od. 22. & sæpe à Poëtis Venatrix, & Jaculatrix dicta est. Sic etiam Ovidius Dianam feras infectantem describit lib. 3. Amor. el. 2.

*Talia pinguntur succinctæ crura Dianæ,
Cum sequitur fortes fortior ipsa feras.*

Scribit Xenophon lib. de Venat. Canes, & Venationes inventum Deorum Apollinis, & Dianæ. Τὸ μὲν ἄρρημα θεῶν Απόλλωνος ἔ Ἀρτέμιδος ἀγῶν ἔ κύνες. Tria capita triformem Dianam forsan innuunt. Virgil. lib. 4. Aeneid.

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Diane.

Canes autem immolabantur Hecatæ, quòd Canis latrans lemures in fugam convertat.

T A B U L A X I X.

EU M D E M esse Solem, atque Mercurium docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Sic Aegyptij pinnata fingebant Solis simulacra, quibus color apud eos geminus erat; alter clarus, cum Sol superiorem Zodiaci partem, sive æstivam ambit; alter cæruleus, cum in parte inferiori signa hyemalia percurrit. Hoc simulacrum dextrâ lotum, sinistrâ lyram gestat. Loti flos denotat virtutem Solis moventem ad generationem, ejusque motum sequitur ab ortu ad occasum, ut legitur apud Proclum lib. de Sacrif. & Magia. *Lotus implicat quidem in se folia ante Solis exortum, oriente verò Sole explicat paulatim, & quatenus Sol ad mediam cæli ascendit plagam, eatenus pandit folia: quatenus verò à medio petit occasum, gradatim folia contrahit: videtur hæc non minus dilatatione, contractioneque foliorum honorare Solem, quàm homines genarum gestu, motuque labiorum.* Lyra Apollinis chordarum septem tot cælestium sphaerarum motus innuit.

T A B U L A X X.

EX H I B E T U R in hac patera Mercurius differens cum Paride pileo phrygio insigni fortè de sententia inter Deas ferenda. *Pingitur cum petaso gnatus Maje, inquit Arnobius lib. 6. adv. Gent. tamquam vias aggredi præparet, & Solem, pulveremque declinet.* Pinnata talaria gestat pedibus, sive quòd negotiantium pedes ubique pergendo, quasi pinnati sint, ut scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. sive quòd ipse omnium planetarum sit velocissimus, septimâ enim die suos permeat circulos. Alæ conveniunt etiam Mercurio uti eloquentiæ præfidi, quia sermone nihil est velocius: unde Homerus lib. 1. Odyss. vers. 122. verba vocat alata.

T A B U L A X X I.

SE Q U I T U R raptus Helenæ in alia patera expressus. Adfunt Trojani cum pileis phrygijs rapturam, seu jam raptam Principem comitantes. Fertur Paridem in insula Cranæ primum habuisse cum Helena congressum, ædemque in continentis terræ adverso litore Veneri Migonitidi, sive conjugali faciendam curavisse: at octavo fermè post Trojam everfam anno Menelaus proximè ad Migonitidis simulacrum Thetidis, & Praxidicæ quasi vindicatricis signa dicavit.

Injuriam

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 85

Injuriam tamen sibi illatam ulcisci non valuit, siquidem ipsi superstes fuit Helena, quæ deinde à Nicostrato, & Megapenthe pulsa ad Polyxonem Argivam Tlepolemi uxorem cognatam suam Rhodum venit, cujus ordine ad arborem suspensa laqueo vitam finijt. Auctor est Pausanias in Lacon. Hæc patera in museo nostro asservata non minimi est momenti ob pulcherrimam æruginem, quâ obducta est, ad Smaragdi viriditatem, & nitorem proximè accedentem.

T A B U L A XXII.

REPRESENTANTUR in hac patera Lares publici sedentes, clypeis innixi, hastas tenentes. Hostes ab illis putabantur arceri, ideoque cum hasta pingebantur. De illis mentionem facit Dionysius Halicarnasseus lib. 1. Antiq. Rom. his verbis. *Νεώς ἐν Ρώμῃ δέικνυται τῆς ἀρχαίας ἀπέρας, &c. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τῶν ἑοικῶν θεῶν εἰκόνες ἀπασιν ὀρεῶν, ΔΕΝΑΣ, ὅπως φησὶ ἔχουσαι, δηλοῦσαν τοὺς Πενάτας. ὁμοί γάρ μοι τῶν Πρώτων γράμματός ἐστι μίνα, τῶν δὲ ἄλλων δηλοῦν τὴν ἐκείνη δυνάμιν τῶν παλαιῶν. εἰσὶ δὲ νεανία δύο καθήμεροι, ὁμοί δὲ ἀληφότες, τῶν παλαιῶν ἔργα ἔχοντες.* *Templum Romæ non procul à foro ostenditur, &c. In eo posita sunt Trojanorum Deorum imagines, quas cuiusvis fas est inspicere, cum inscriptione, DENAS, quæ Penates significat: videntur enim mihi prisca ante inventum P. usurpasse pro eo D. litteram; sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium, admodum antiqui operis.* Varias Scriptorum de Penatibus opiniones refert Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 4. & maximè Virgilij, qui magnos Deos Penatum comites scribit lib. 3. Æneid.

Cum socijs, gnatoque, Penatibus, & magnis Dis.

Inter quos Junonem, & Bacchum recenset lib. 1.

Adsit letitiæ Bacchus dator, & bona Juno.

Unde hæc imaguncula vice manubrij pateræ apposita intelligi potest de Baccho gestante coronam in capite sive ex hedera, sive ex rosis, alijsve floribus, aut herbis contextam, quibus solebant veteres in epulis comas circumdare: vestis autem ex humeris talorum tenus dependens fortè illa est, quæ Bassarida vocabatur à Bassara Lydiæ oppido, & quam Bacchus aliquando gerebat.

T A B U L A XXIII.

EXHIBETUR in hac patera Deorum maximus sedens inter duas mulieres, quarum una obstetricis vicesgerens Minervam, sive Palladem ex Jovis vertice armatam profilientem ambabus sublevat manibus;

86 Romanum Museum.

manibus; altera parturienti Deo videtur opem ferre eum in partu amplexum sustinens: adstat Vulcanus cum securi, vel dolabra, qui Jovi cervicem fregit, ut facilius puerperium prodiret. Minerva hic nascens repræsentatur planè, ut ab Ovidio describitur lib.3. Fastor.

Parva licet videas capite delubra Minervæ,

Quæ Dea natali cepit habere suo.

Nominis in dubio caussa est: capitale vocamus

Ingenium solers, ingeniosa Dea est.

An quia de capitis fertur sine matre paterni

Vertice cum clypeo profuvisse suo.

Minerva de Jovis vertice nata fingitur, quia ingenium in cerebro positum est, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. Ingenium autem, sive sapientia in capite hominis dicitur esse, hoc est, sensus sapientis, qui invenit omnia, juxta Isidori explicationem lib.19. Orig. cap. 20. unde hæc Dea præesse creditur artibus, quia nihil excellentius est ingenio, quo reguntur universa. Scribit Phornutus Minervam esse Jovis Intellectum, sive illius providentiam, ideoque in honorem Minervæ templa providentiæ posita fuere; & quia veteres in cerebro totius animæ regimen, & prudentiam esse voluerunt, fortè quia suprema corporis humani pars caput est, sicut summa mundi pars æther, ea de causa Minervam ex cerebro Jovis prognatam, ingeniisque præesse dixerunt. Sed quare Jupiter sedens supernè nudus, infernè tectus fingatur, declarant Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3. & Georgius Codinus de Orig. Constant. Sedet ille, ut immotam potestatis suæ constantiam, stabilitatemque significet; partes corporis superiores nudas habet, quòd ipse intelligentibus, ac cælestibus mundi partibus se conspicuum exhibeat: inferiores verò tectas, quòd Deus humi repentibus sit ignotus, & in infimis rebus, penitusque reconditis absconditus delitescat: sceptrum lævâ tenet potestatis indicium, vel etiam quòd in eo latere cor cæterarum humani corporis partium facilè princeps, vimque intelligendi maximam complexum, intestinum velut in proprio domicilio conquiescat: adest Aquila, quâ indicatur eum spiritibus aëreis imperare, ut Aquila volucris.

T A B U L A XXIV.

QUATUOR Circifactiones in hac patera distinguntur. In circo Quadrigæ agitabantur, indutique erant Quadrigarij tunicâ vel albâ, vel viridi, vel rufâ, vel cæruleâ, his coloribus quatuor anni tempora, seu potiùs quatuor elementa indicantes, quæ per quatuor numina in

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 87

na in hac patera expressa Minervam, Martem, Venerem, & Herculem optimè designantur. Minervam creditam fuisse aërem testantur Divus Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 16. Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 20. & Diodorus lib. 1. cap. 2. Sphæra Martis ex auctoritate ejusdem Macrobij lib. 1. in Somn. Scip. cap. 11. ignis habetur; est enim sydus ardens, & violentum, quod, teste Firmico lib. 3., in septimo ab horoscopo loco, idest, in occasu partialiter constitutum maxima mala, & pericula decernit, facitque homines homicidas, & facinorosos. Venus ex spuma maris genita, & à Poëtis marina sæpius dicta, mare, five aquam designat. Terra denique ex Herculis clava, pelleque leonina innuitur, siquidem clava plantas denotat, Leo animalia, quæ duo maximè terra gignit, & nutrit; Leo etiam magnæ Deûm Matri sacer erat, quæ tellus etiam vocabatur. Hæc patera Hetrusca, & fictilis est, quemadmodum primis nascentis Romæ temporibus uti solitum erat. De simpulis, vasibus, Deorûmque simulacris fictilibus plura referunt Seneca Epist. 31. Plinius lib. 34. cap. 7. & Juvenalis Sat. 6. qui de illis mentionem facit his versibus.

*Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Simpurium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat.*

Sed quantum crevit Romanorum luxus; non fictilibus deinde, sed murinis, crystallinisve prolibatum est simpulis. Deorum simulacra, templorumque fastigia non ampliùs ex ligno; at ex auro, alijsque pretiosis metallis, sanctiora minùs certè, & innocentiora, sed maximis sumptibus elaborata. *Aurum, & argentum ne Dis quidem antiquitus conficiebant.* Ait Plinius lib. 35. cap. 12. *Cogita Deos*, scribit Seneca Ep. 31. *cùm propitijs essent, fictiles fuisse.* De beata illa primorum temporum simplicitate meminit etiam Tibullus lib. 1. el. 9.

*Tum meliùs tenuere fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde Deus:
Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,
Seu dederat sanctæ spicea ferta comæ;
Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,
Postque comes purum filia parva farum.*

Unde aureum sæculum minus ex hominum innocentia, & puritate, quàm ex usus metalli hujusmodi privatione dictum facilè crederem cum Juvenale, qui tunc aurum fictilium Deorum simplicitatem nondum violasse scribit Sat. 11.

Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.

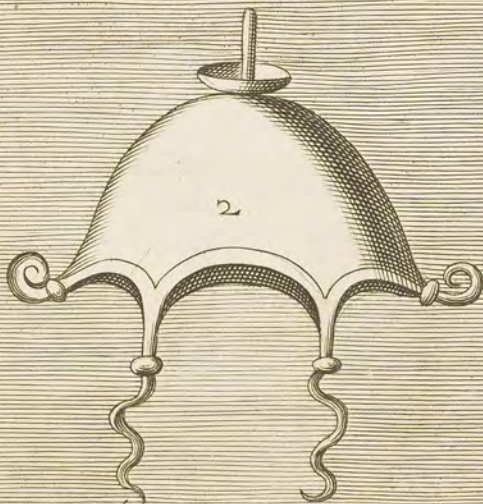
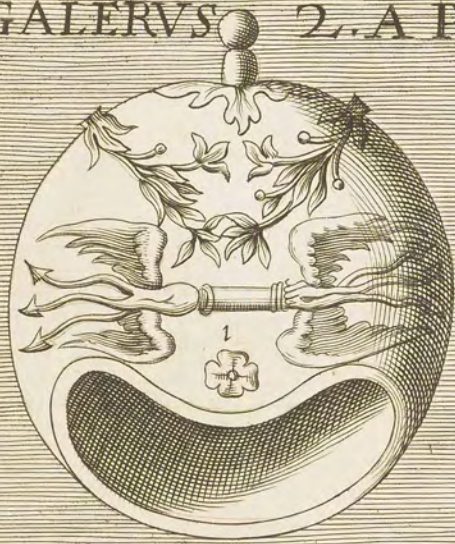
T A B U -

T A B U L A X X V .

AUGURES, teste Pompejo, quinque signorum genera observabant, ex cælo nempe, ex avibus, ex tripudijs, ex quadru pedibus, & ex diris. Tripudium ad pullorum augurium pertinebat, solebant enim Romani pullos caveâ inclusos ferre in bellis, ex quibus observabant rerum eventa. Si pascebantur avidè, bonum omen erat: si tam avidè, ut aliqua offæ particula ore excidens terram paviret, optimum, & hoc in libris auguralibus scribebatur tripudium solistinium: si verò pulli non pascebantur, triste, & infaustum reputabatur, pejus si è cavea fugissent. Scribit Valerius Maximus lib. 1. cap. 4. P. Claudium bello Punico primo prælium navale committere volentem, auspicijsque more majorum petitis, cùm Pullarius non exire caveâ pullos nuntiaffet, abijci eos in mare jussisse dicentem, quia esse nolunt, bibant. Cicero etsi Augurum collegio adscriptus auguria vanitatis, & ineptiæ condemnavit lib. 2. de Divinat. ut & D. Cyprianus, qui auguriorum superstitionem irridet in opusc. de Idolorum vanit. *Non de religionibus sanctis (inquit) nec de auspicijs, aut augurijs Romana regna creverunt, &c. Pullos edaces Paullus habuit, & apud Cannas tamen cæsus est.*



I. ALBOGALERVS 2. A P E X *Tab. 1.*



Ex antiquo marmore



1. LITVVS 2. 3. SIMPVLA Tab. 2.



P. S. B. Sculp

1. 2. Ex antiquo marmore 3. apud I. P. Belloriam



PRÆFERICVLVM *Tab. 3.*



Ex antiquo marmore



VAS AQVAE ILLUSTRALIS

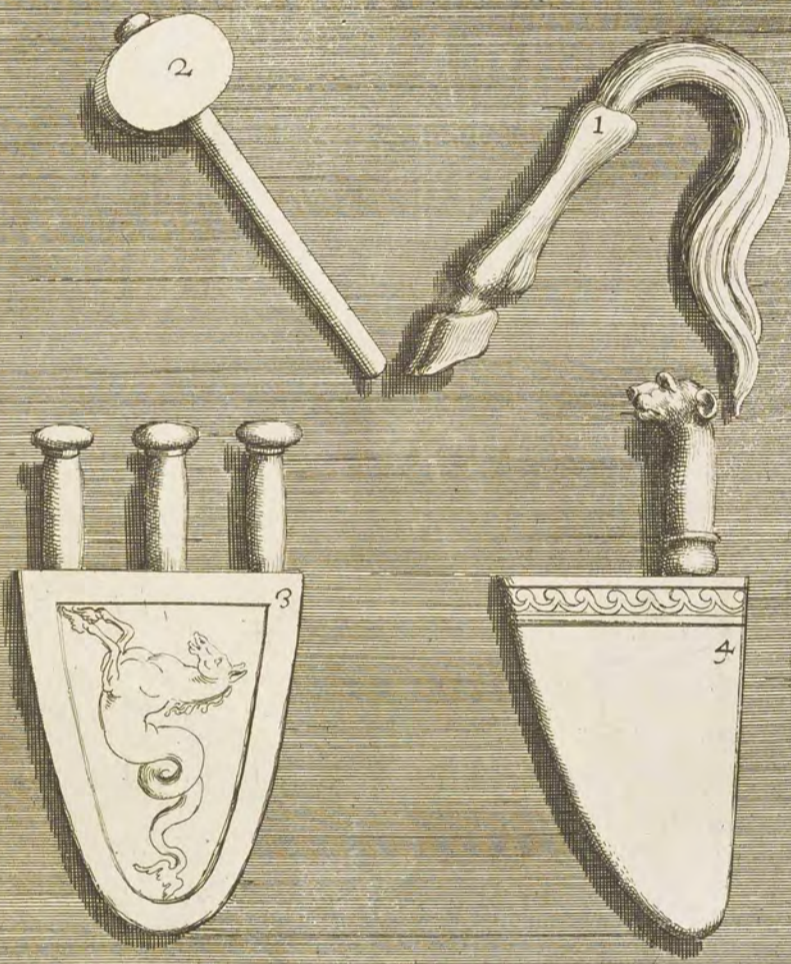
Tab. 4



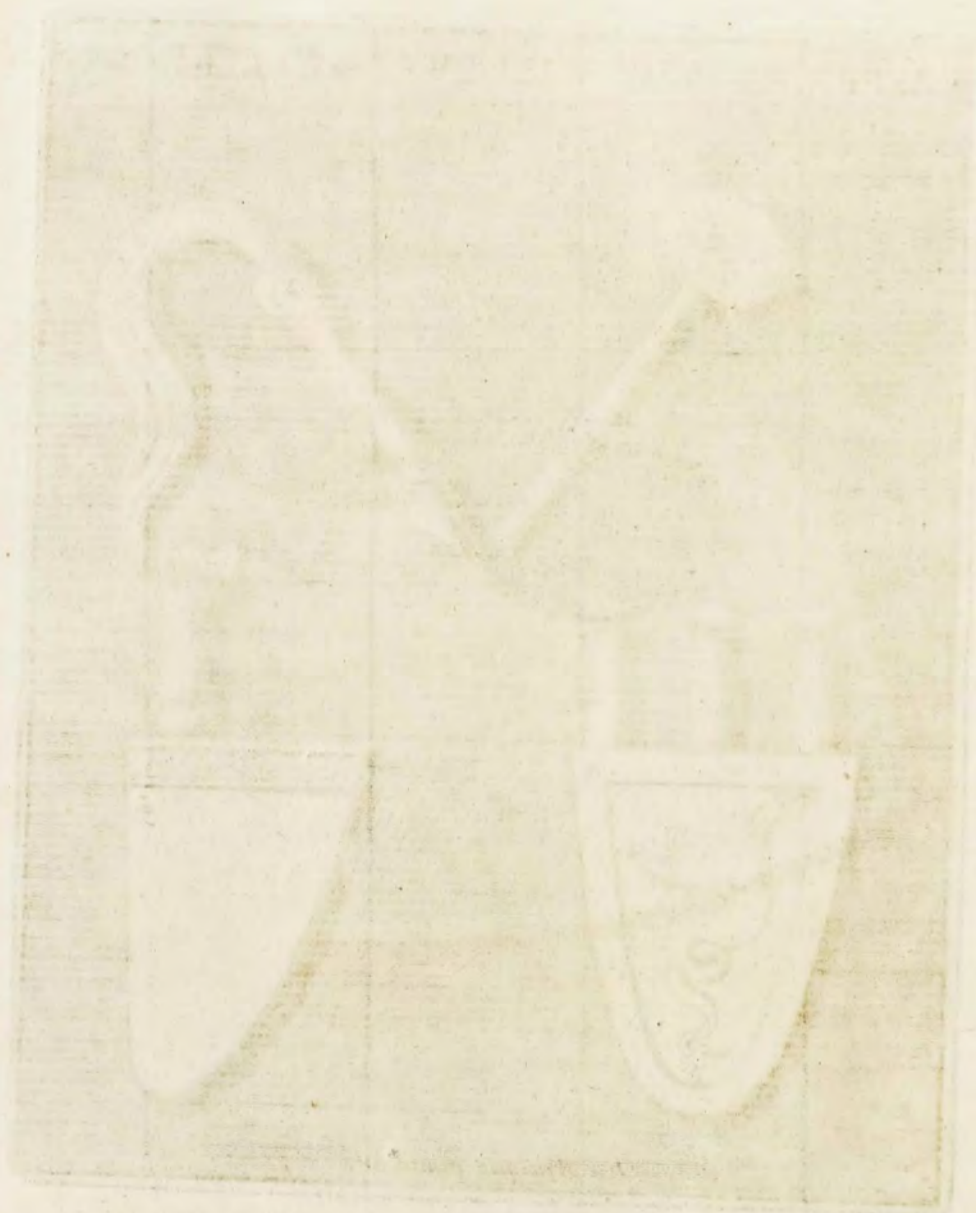
In museo Io. Petri Bellorij



I. ASPERSORIUM 2. MALLEVS 3. 4. CVLTRI. Tab. 5.

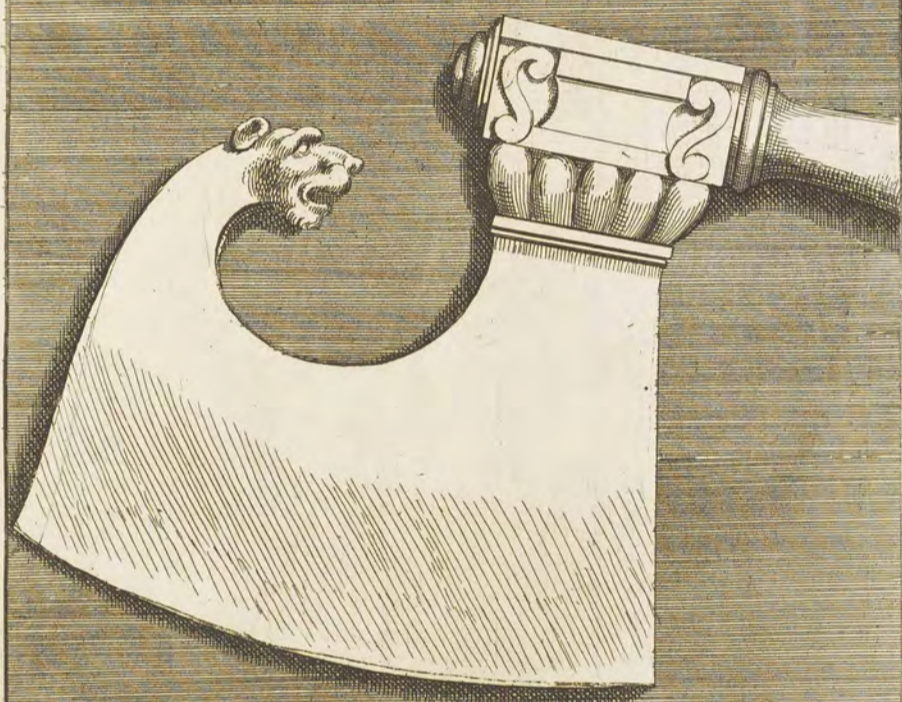


Ex Antiquo marmore



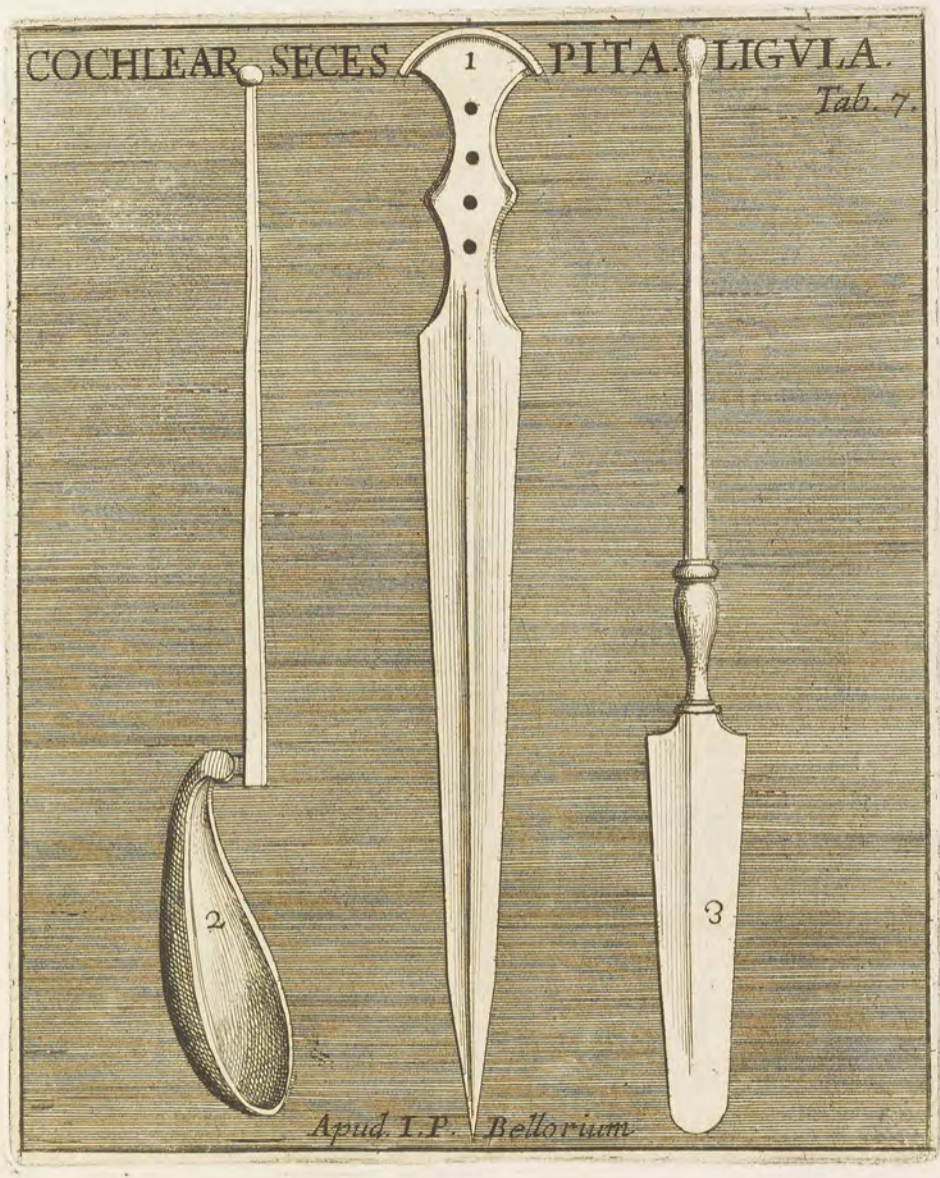
SECVRIS

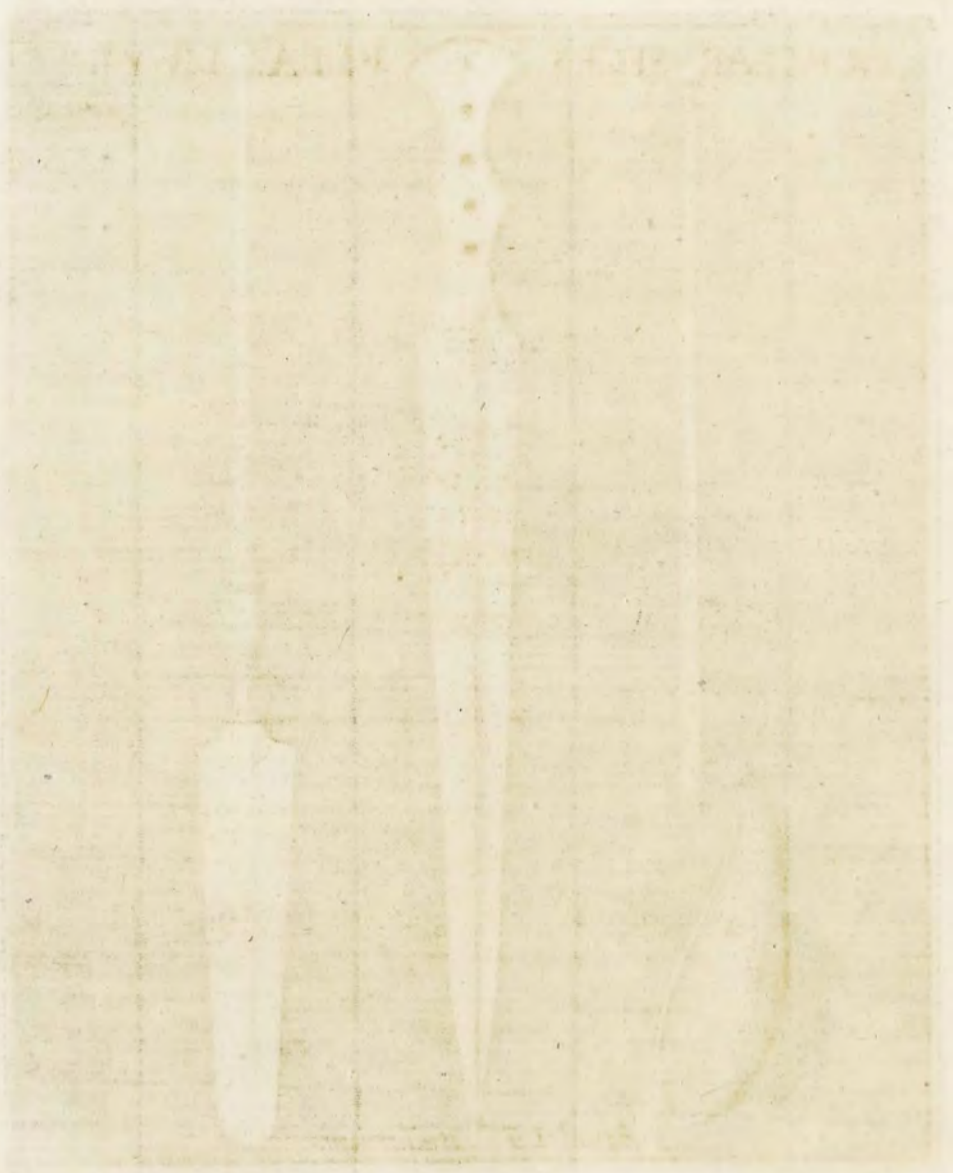
Tab. 6.



Apud I. P. Bellorium

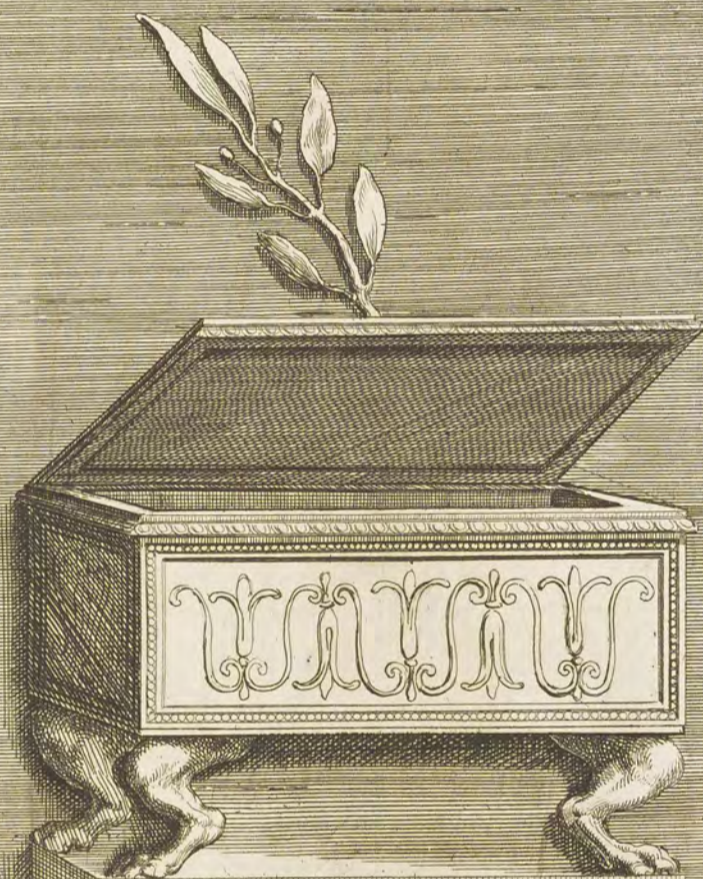




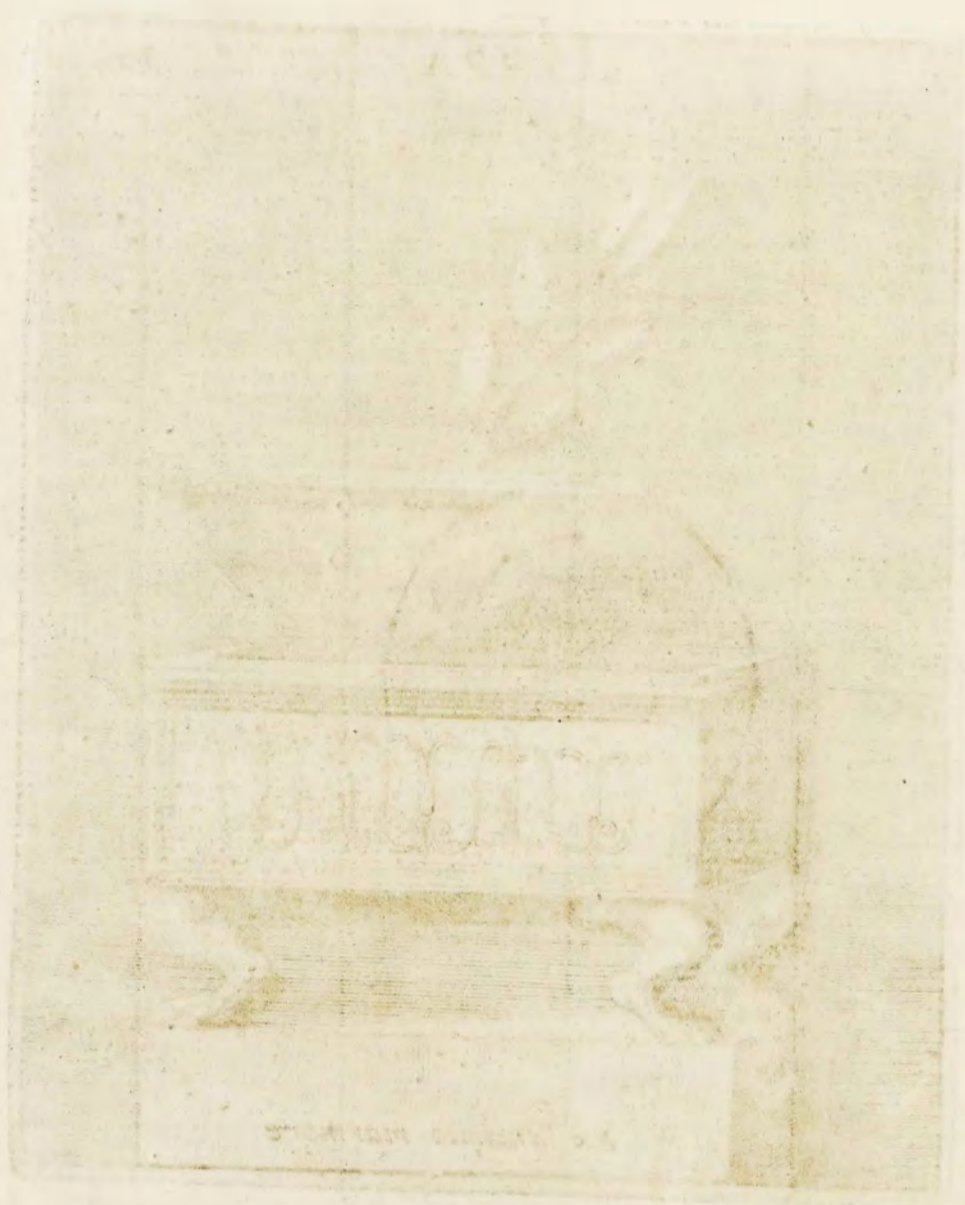


ACERRA

Tab. 8.



Ex antiquo marmore

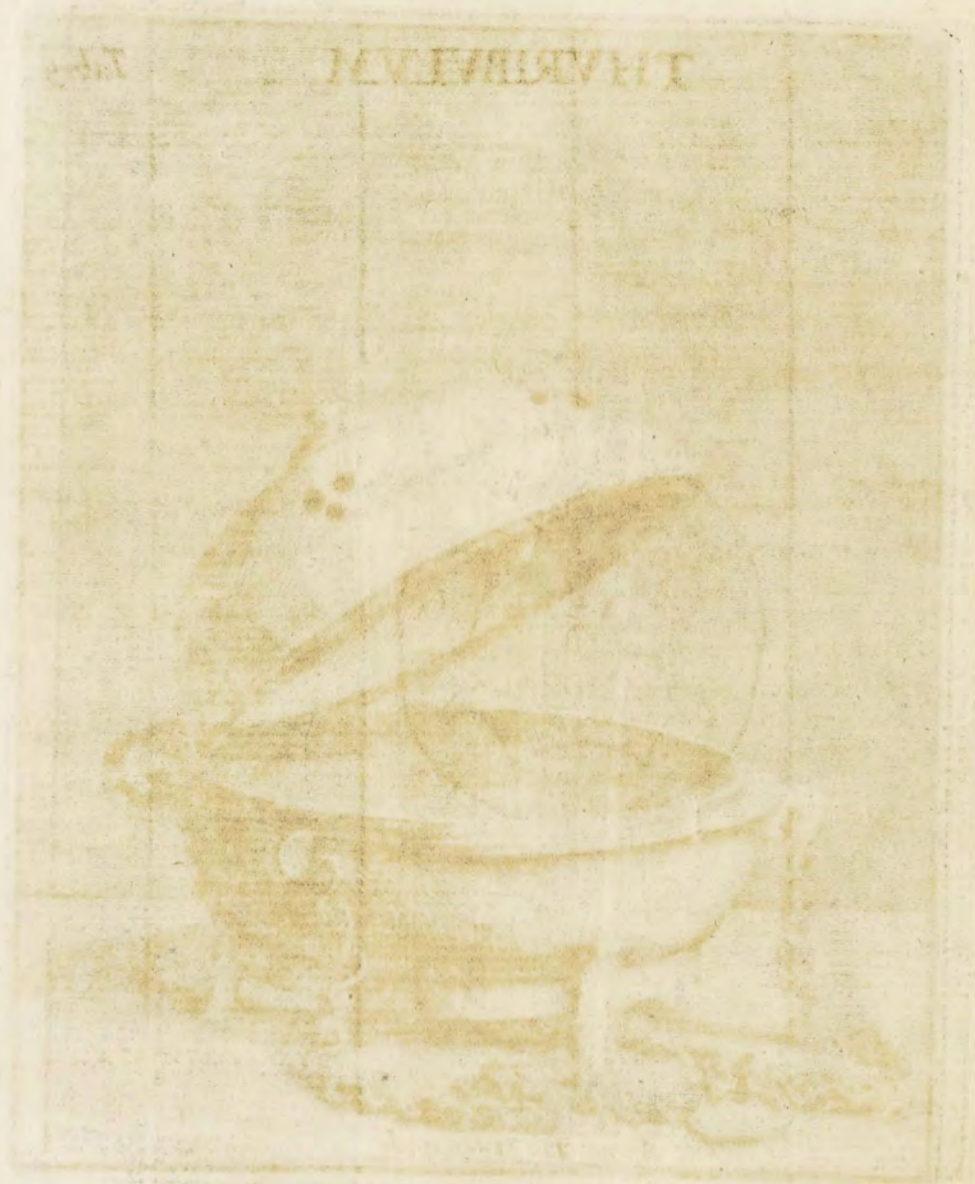


THVRIBVLVM

Tab. 9.

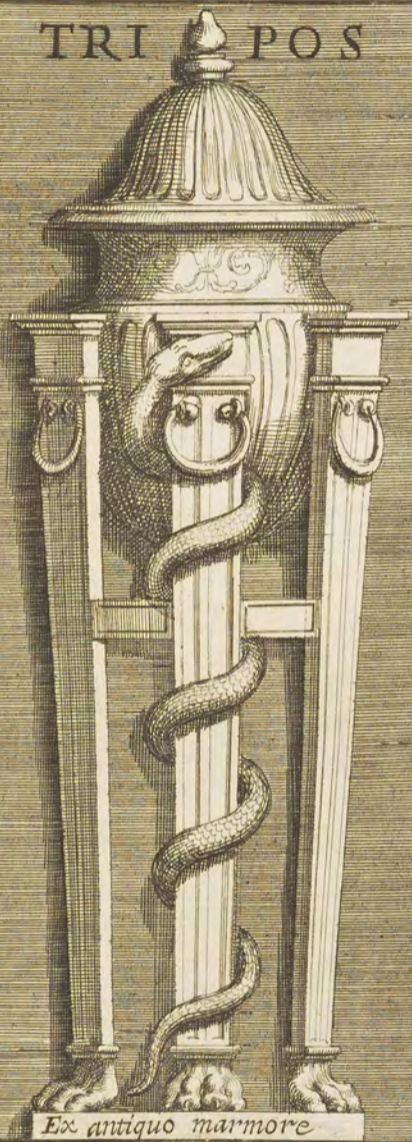


Apud D. Devvith

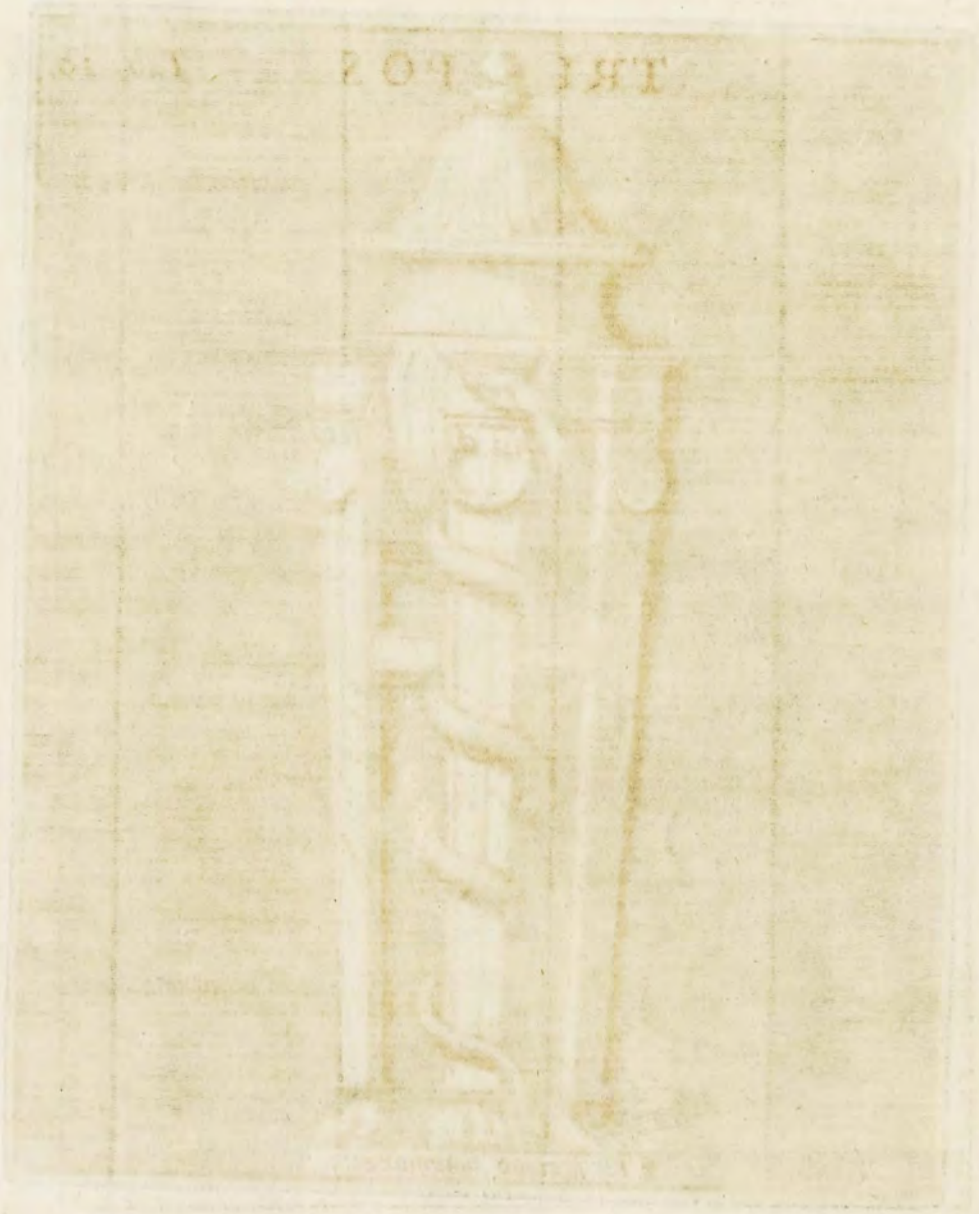


TRI POS

Tab. 10.



Ex antiquo marmore



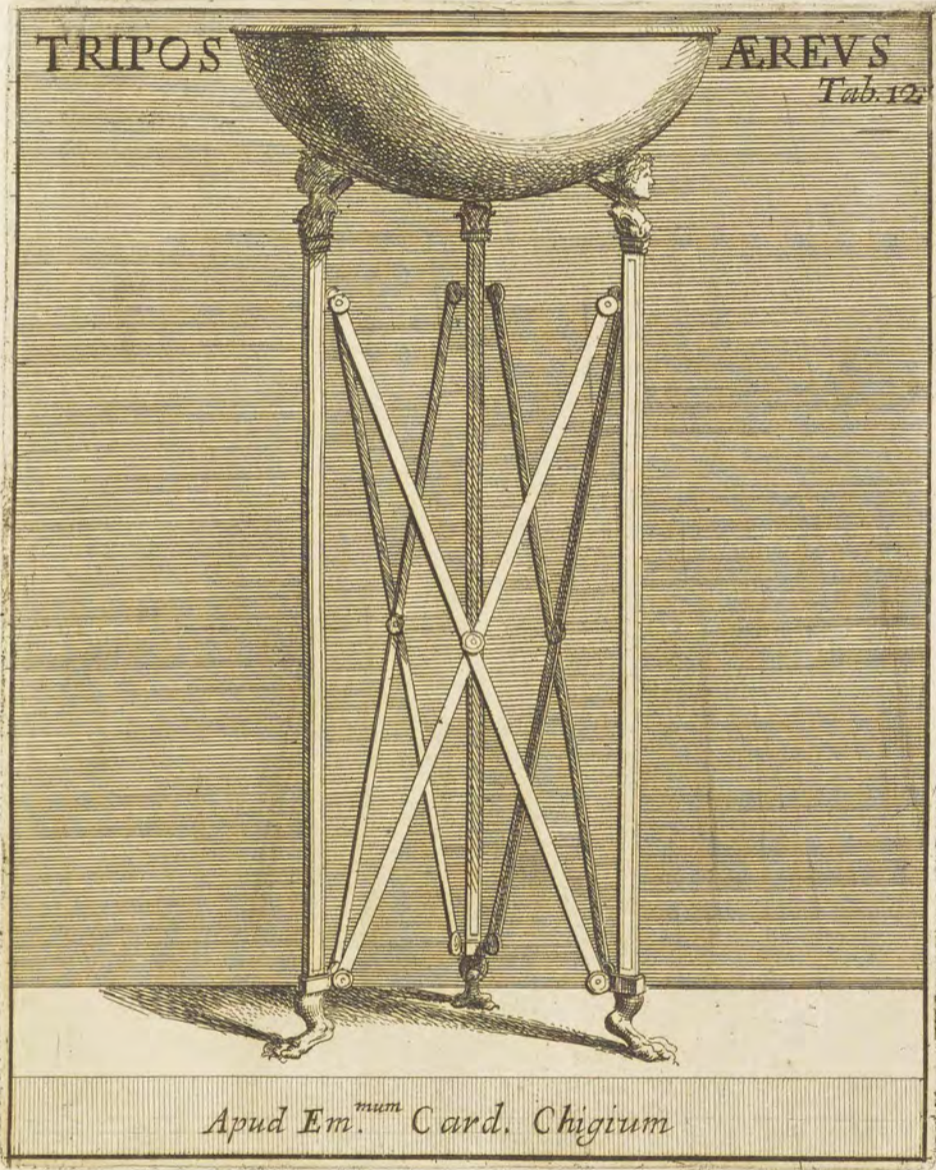
TRIPOS ÆREVS

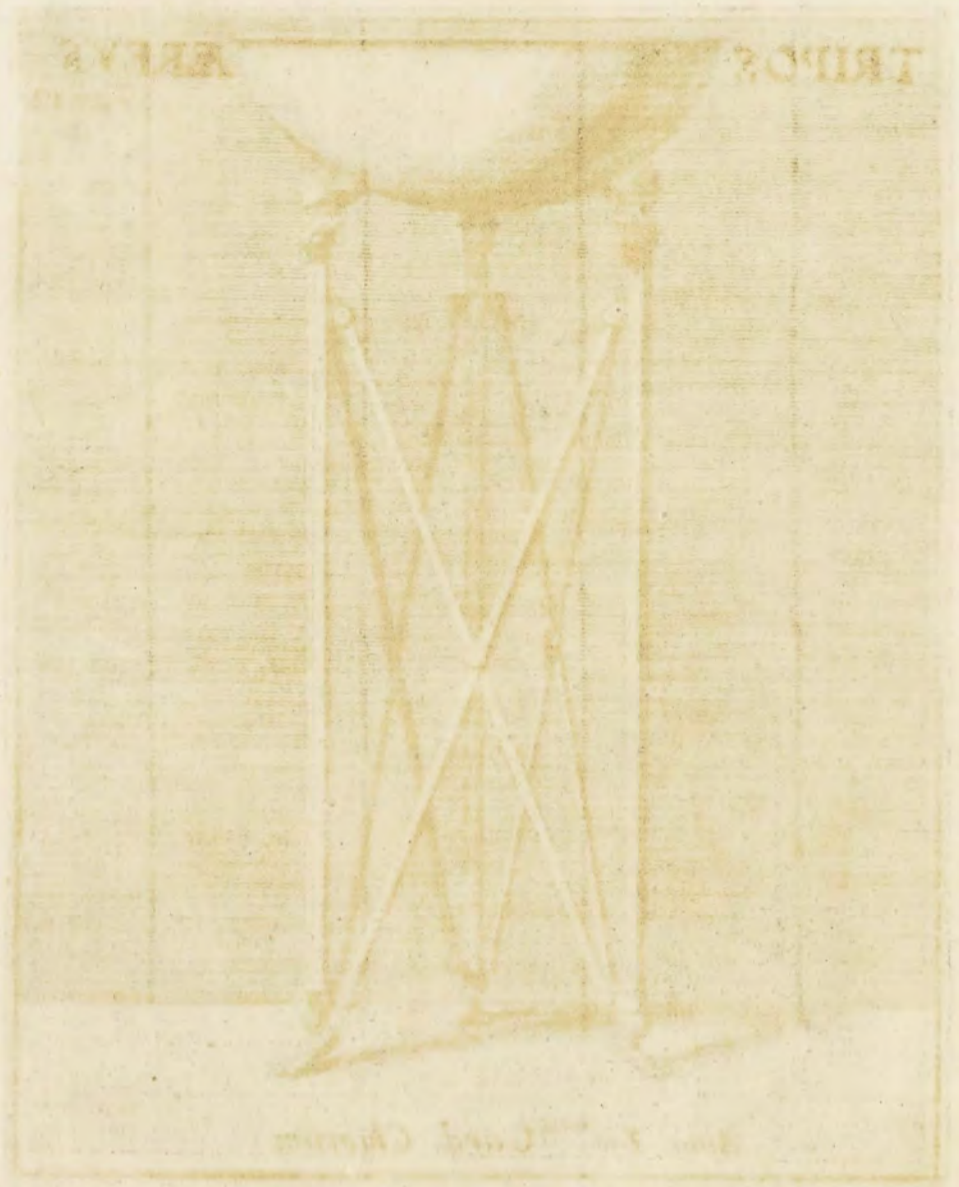
Tab. II.



Apud I. P. Bellorium





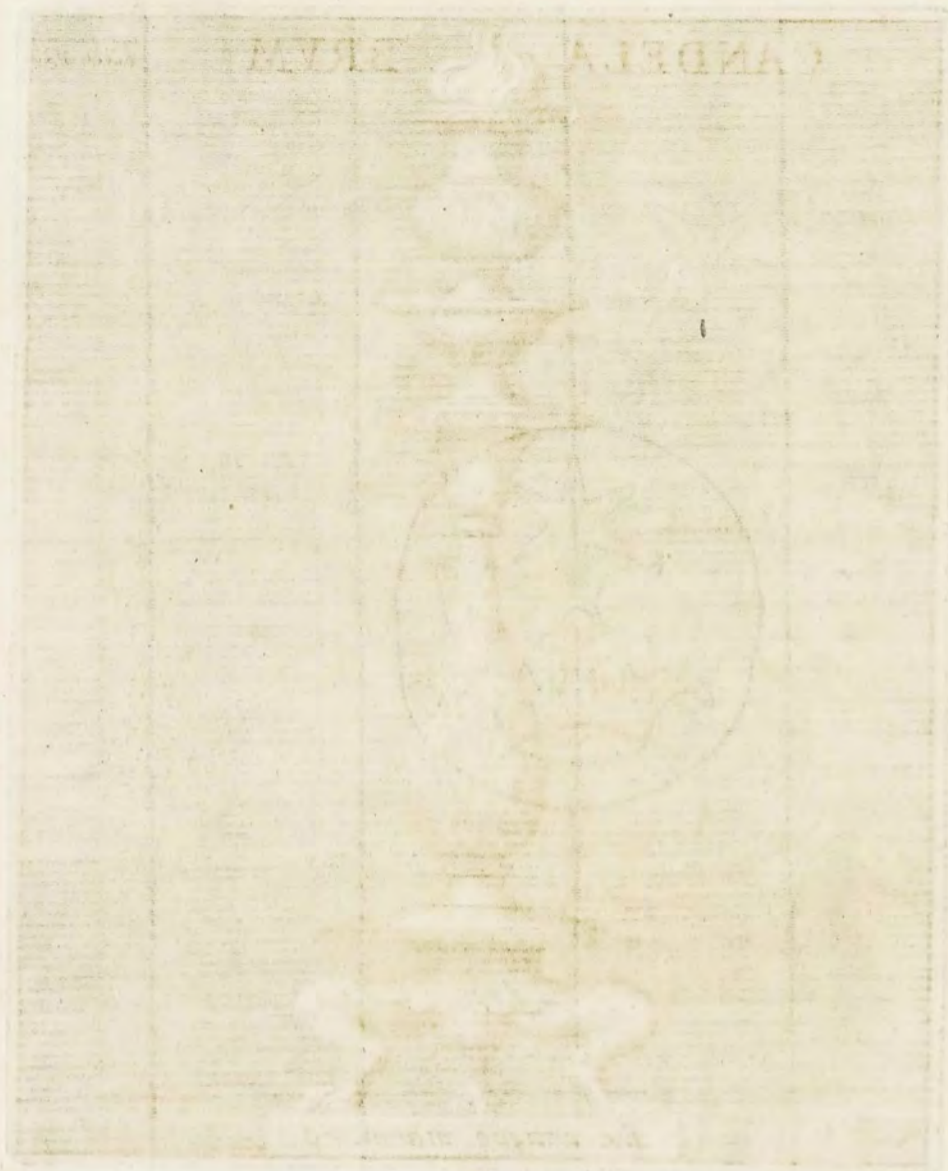


CANDELA BRVM

Tab. 13.

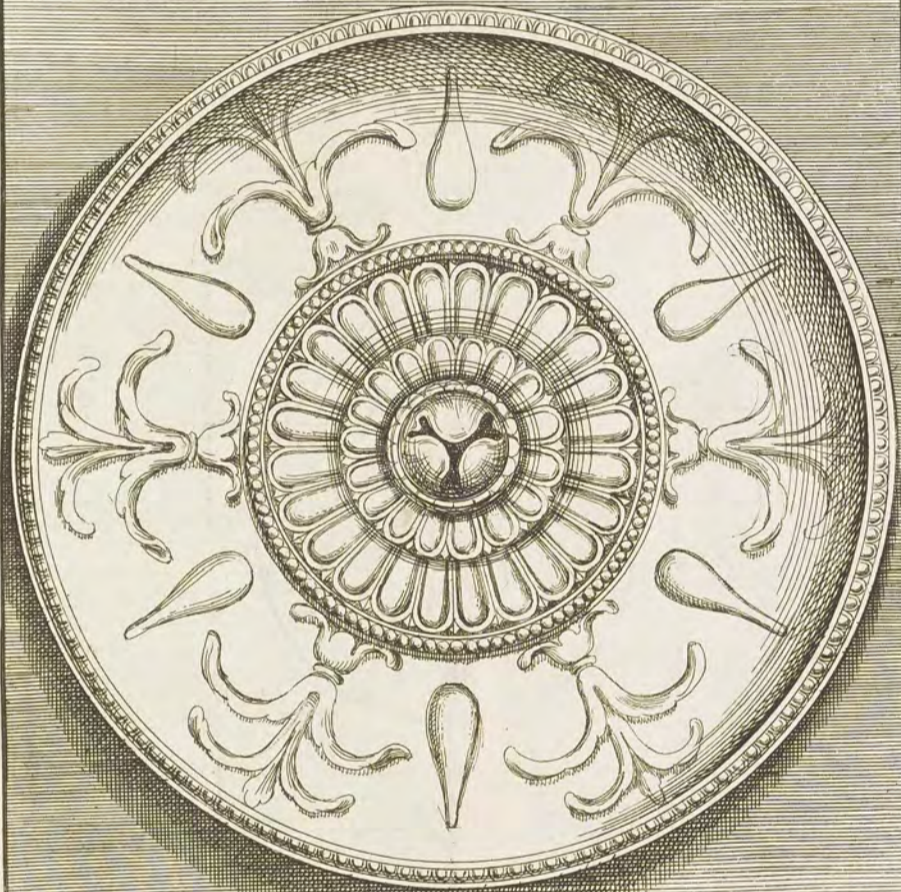


Ex antiquo marmore

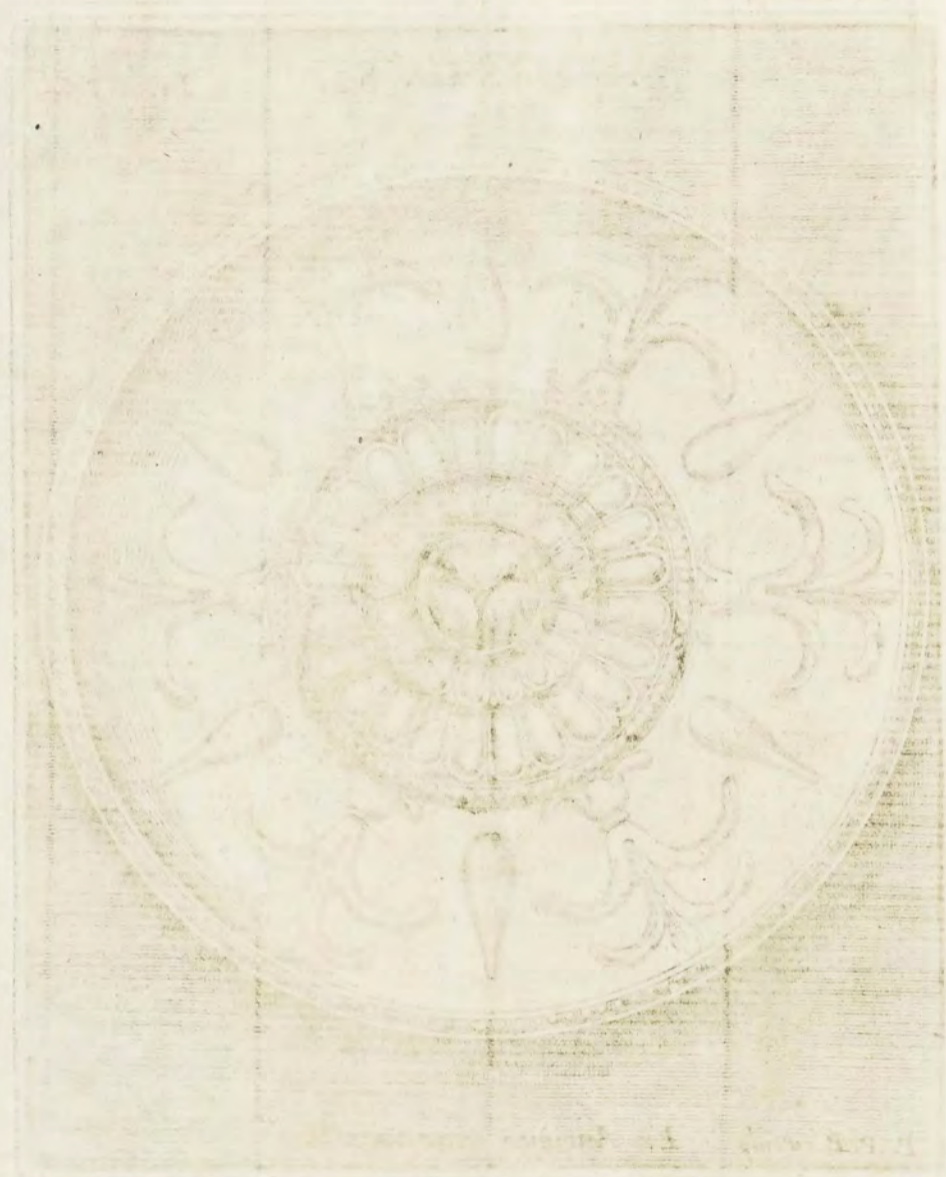


DISCVS

Tab. 14.

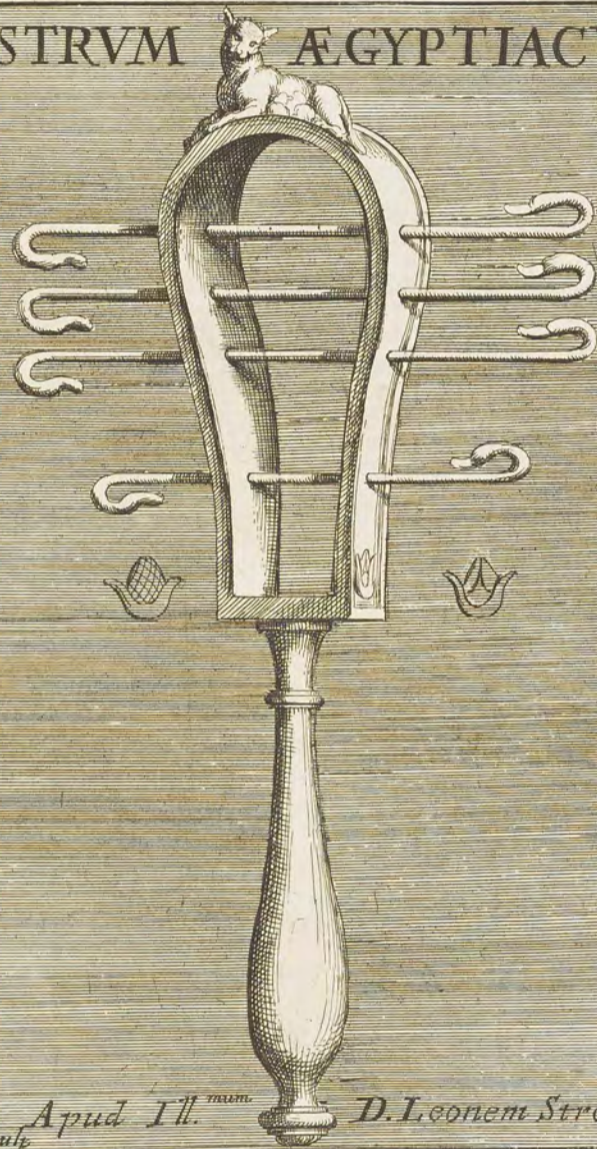


P. S. B. Sculp Ex Antiquo marmore



SISTRUM ÆGYPTIACVM

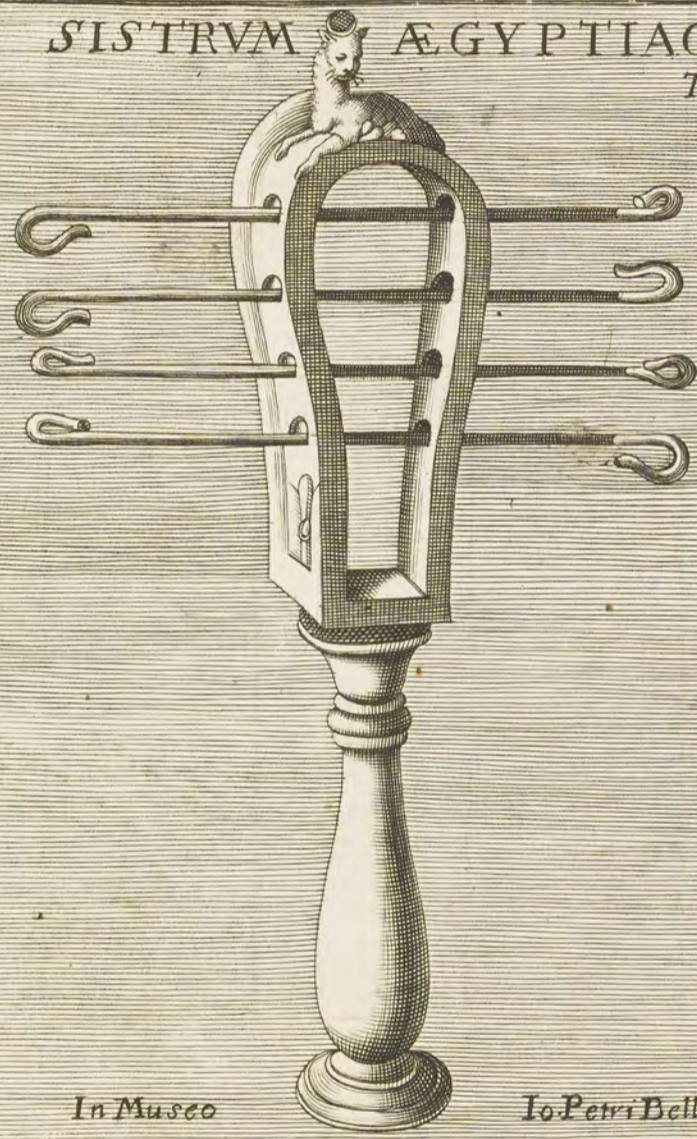
Tab. 15



P. S. B. Sculp. *Apud Ill. ^{mum.}* *D. Leonem Strozium*

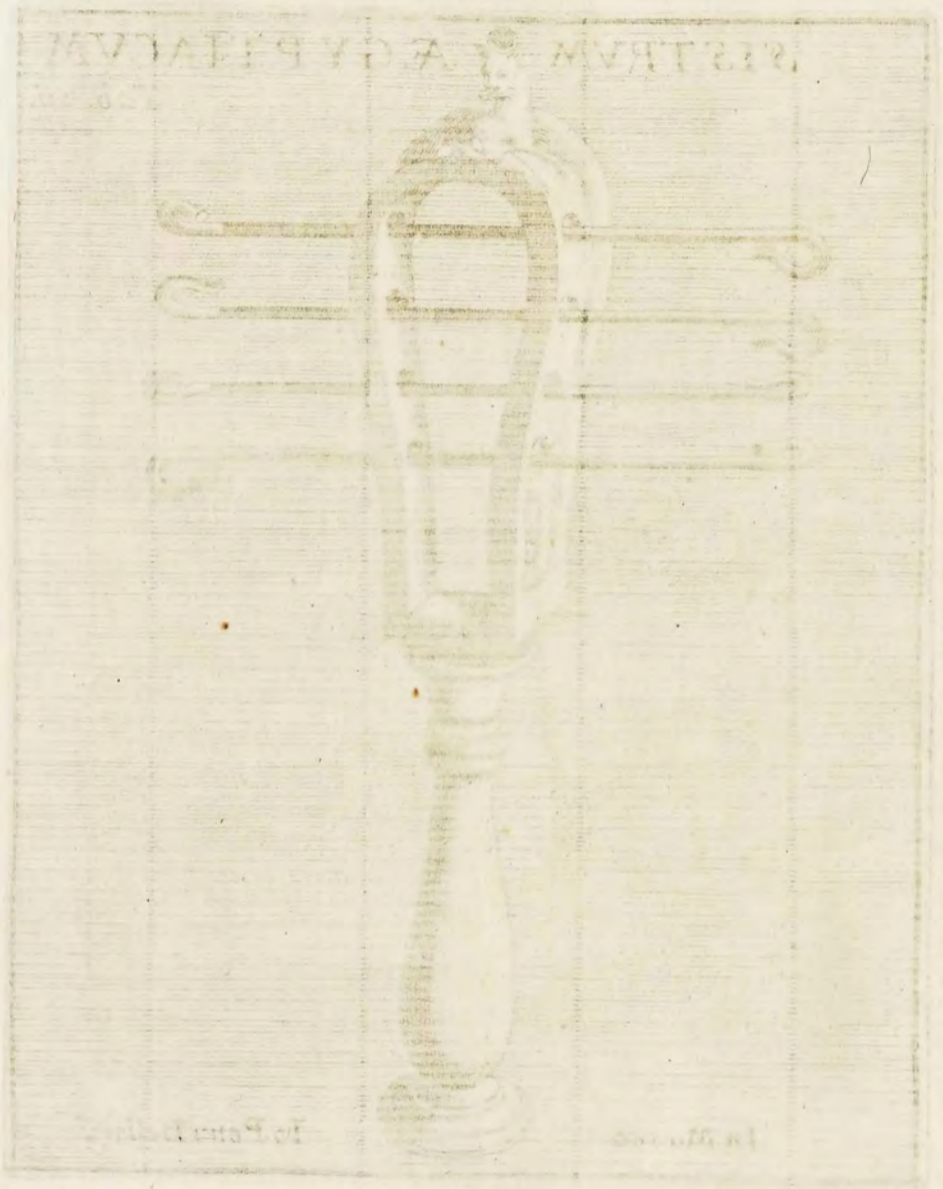
SISTRUM ÆGYPTIACVM

Tab. 16.



In Museo

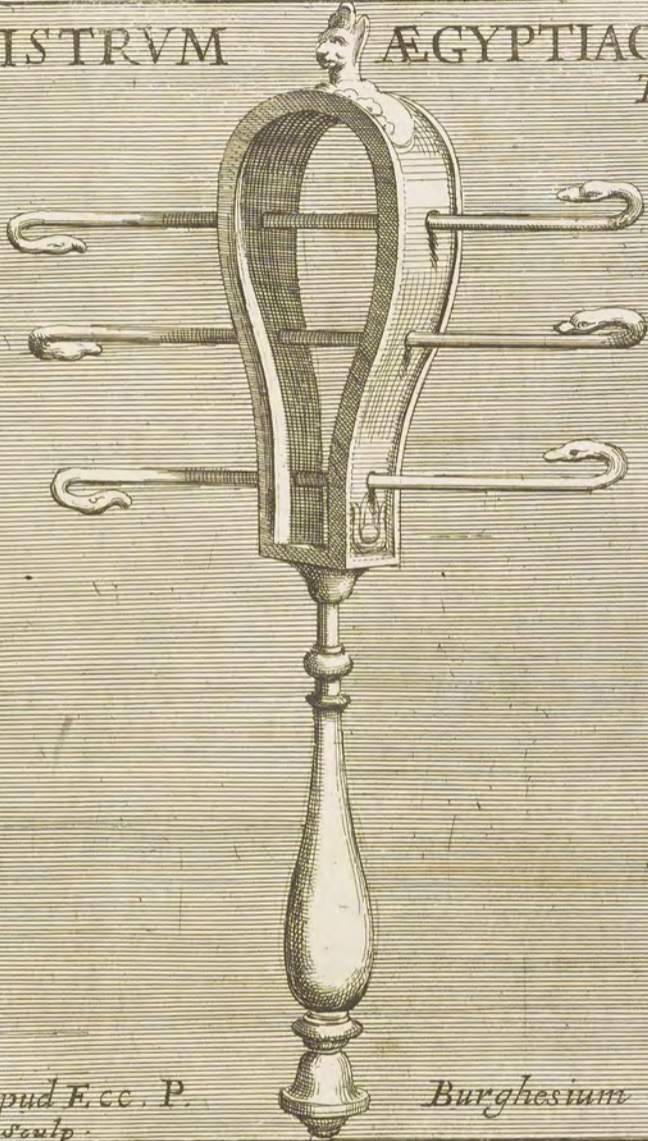
Io. Petri Bellori



SISTRVM

ÆGYPTIACVM

Tab. 17.



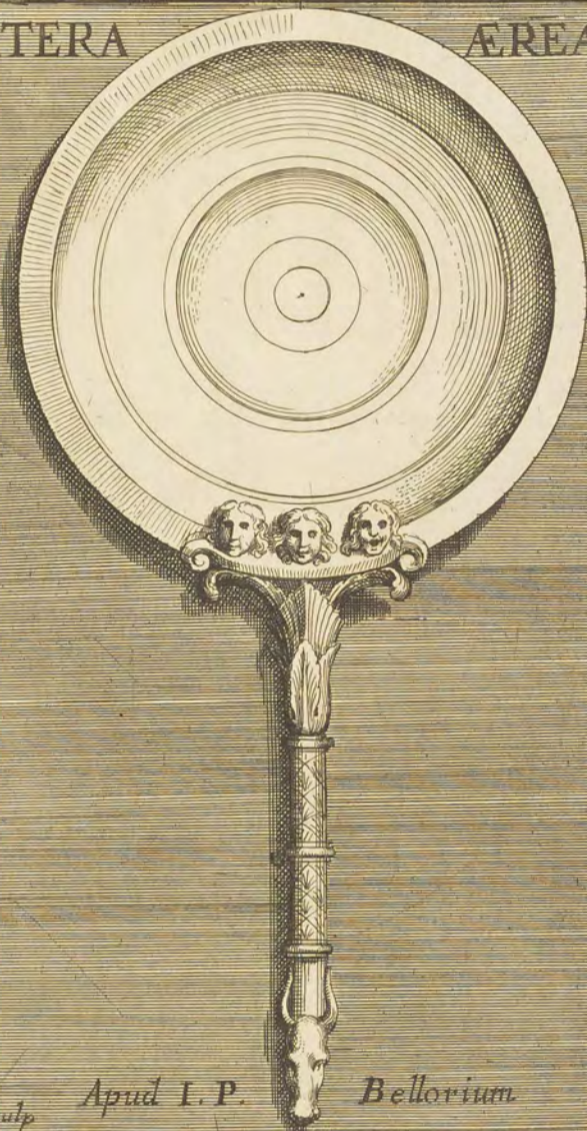
Apud E. cc. P.
P. S. B. sculp.

Burghesium



PATERA

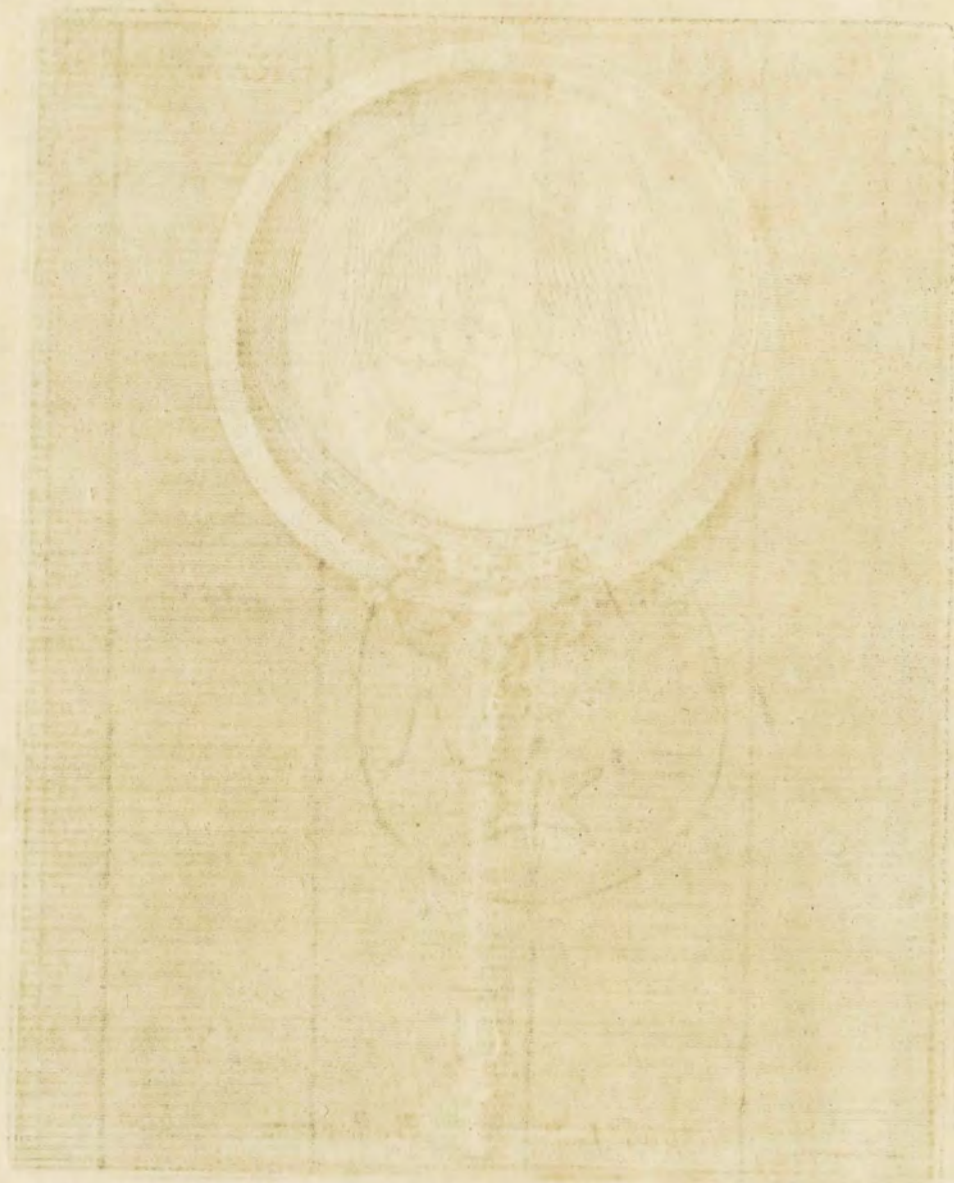
ÆREA Tab. 18.



P. S. B. sculp.

Apud I. P.

Bellorium.



17 Missus

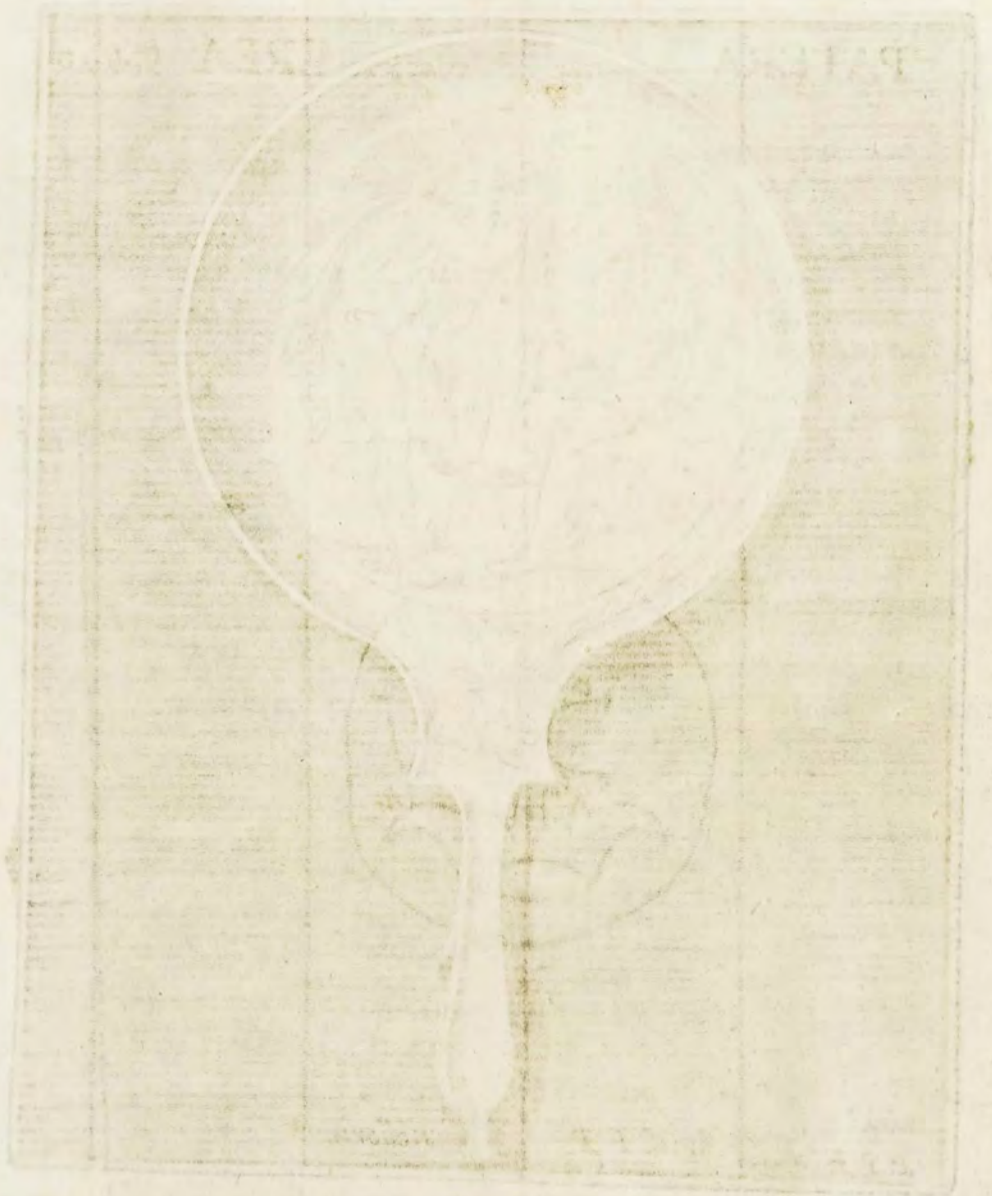
PATERA

ÆREA Tab. 20



P.S.B. Sculp. Apud I.P.

Bellorium



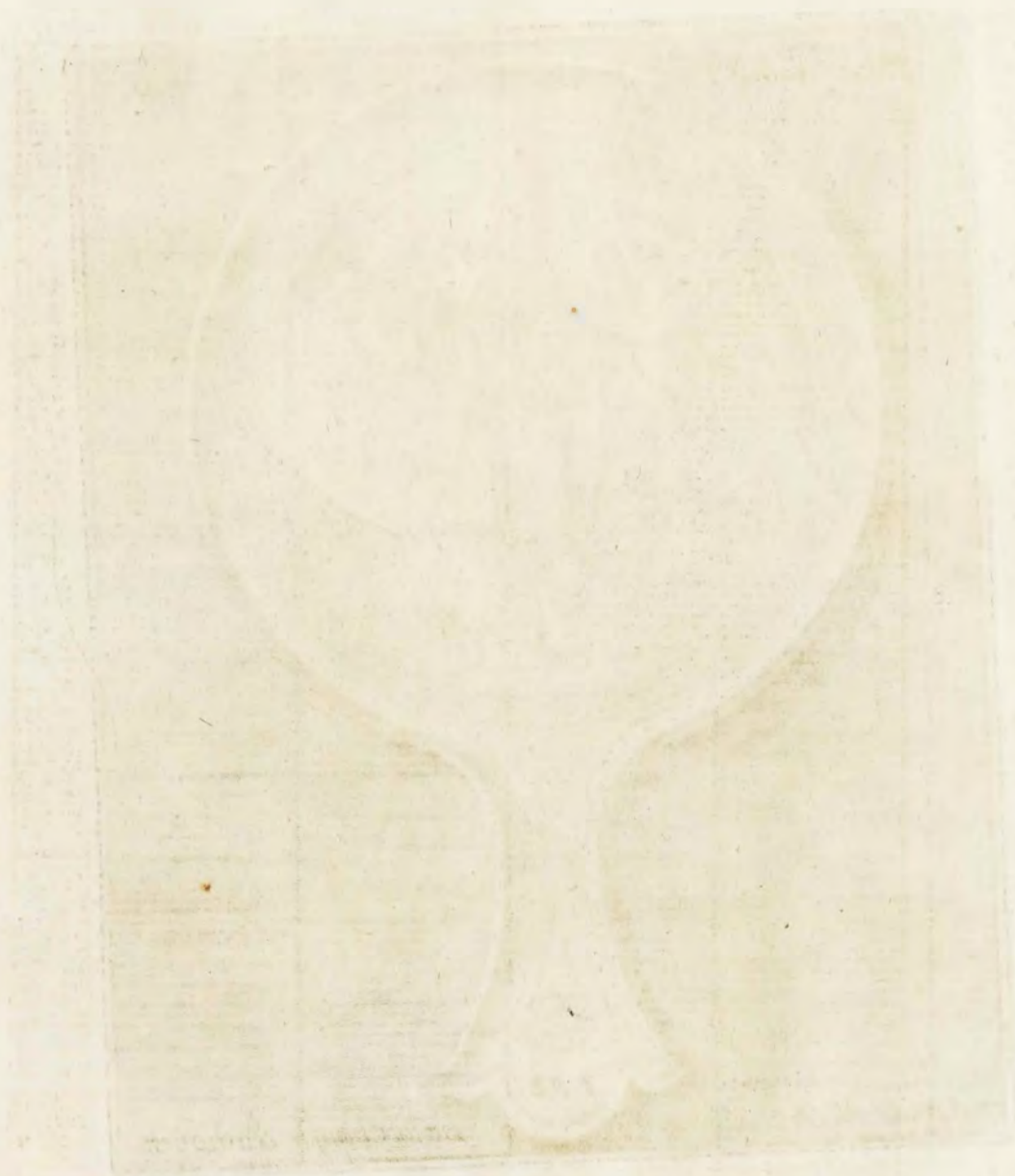
PATERA

ÆREA Tab. 21.



Apud M. A. Causeum

De la Chaussée Authorem



PATERA

ÆREA

Tab. 22.



P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum Magninū



PATERA

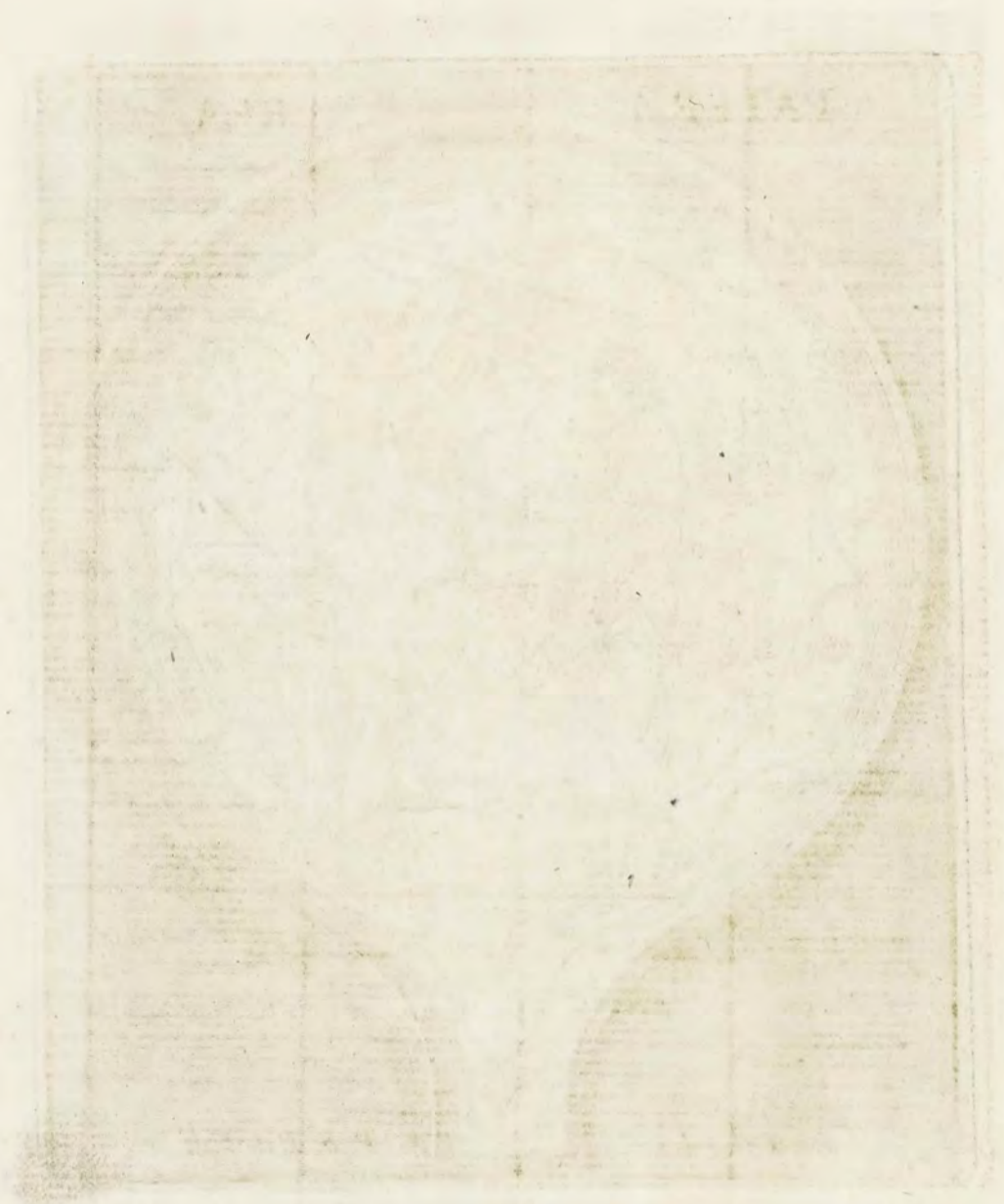
AREA

Tab. 23



Ex Schedis
P. S. B. sculp.

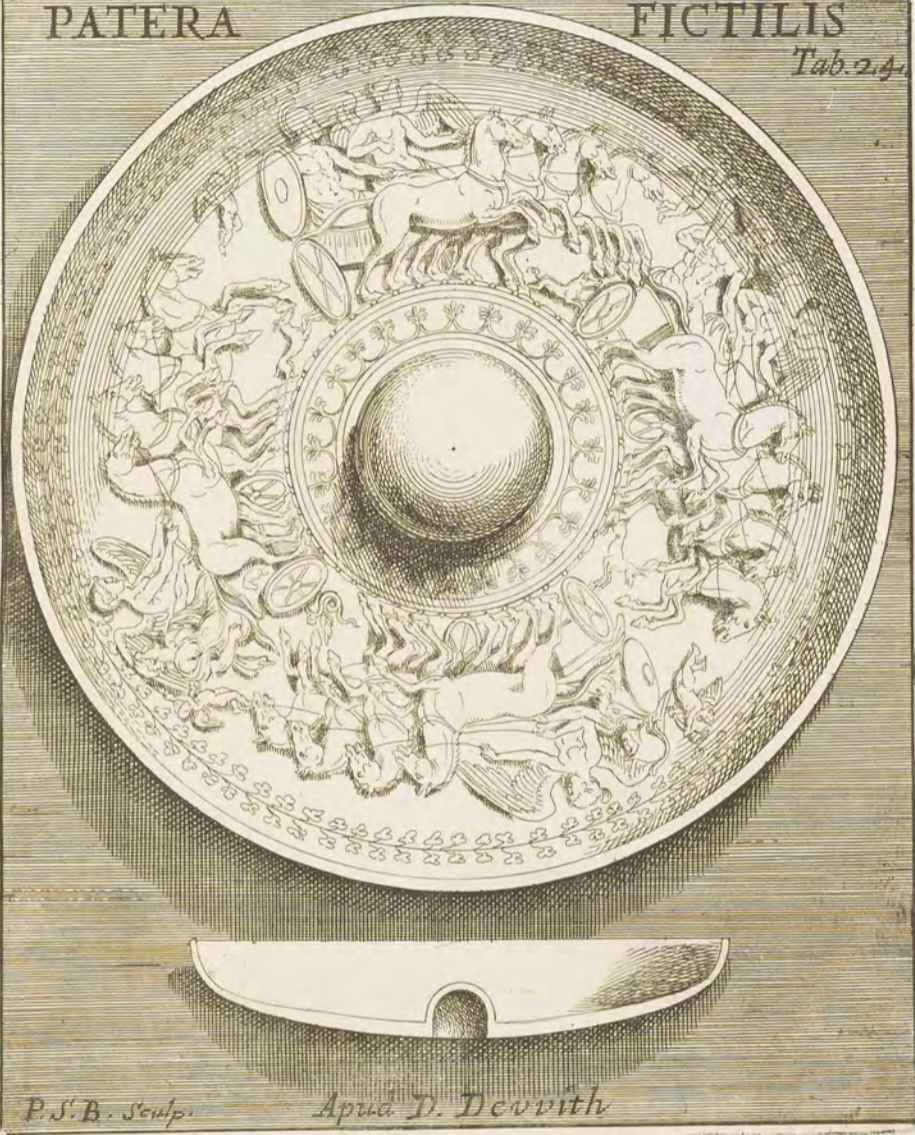
P. S. Bartoli



PATERA

FICTILIS

Tab. 24.

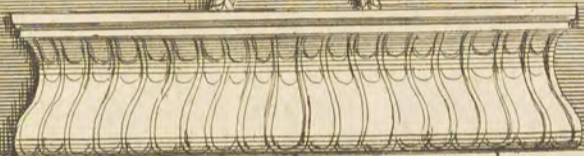


P. S. B. Sculp.

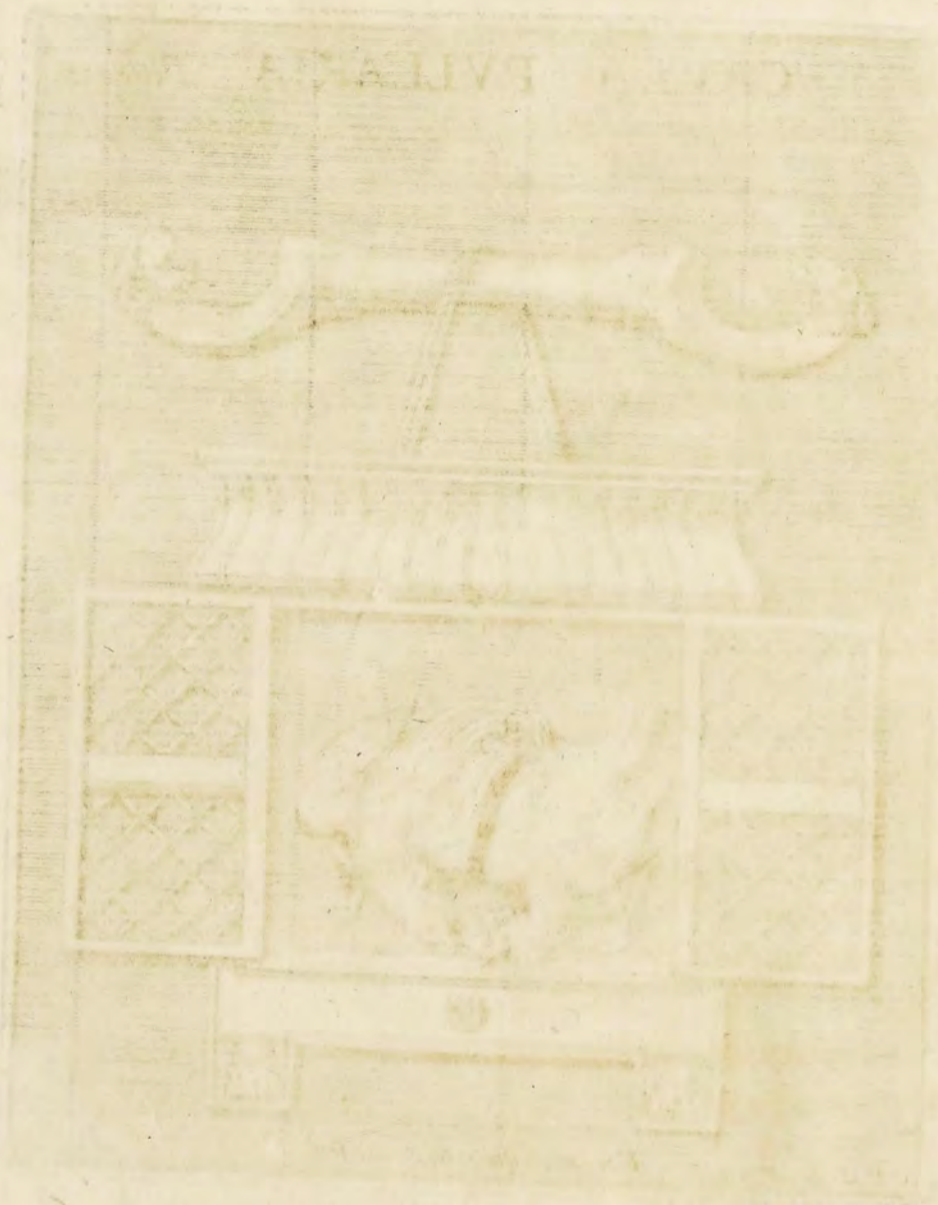
Apud D. Deoivith



CAVEA PVLLARIA *Tab. 25.*



P. S. B. sculp. Ex antiquo marmore





ROMANUM MUSEUM
SIVE
THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUARTA.
Æneæ Antiquorum Lucernæ.

ILLUSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO
D. LEONI POTIER DE GESVRES

*Prothonotario Apostolico de numero Participantium,
Abbati d'Orillac, & de Bernay, &c.*

MICHAEL ANGELUS CAUSEUS DE LA CHAUSSE FEL.



ANC mearum in res antiquas annotationum.
partem eruditis tuis oculis propono, **ILLUS-**
TRISSIME, ET REVERENDISSIME
DOMINE, illamque nobilissimo tuo nomini
dedico, exiguum sanè pro tot, & tantis in
me collatis beneficijs munus: sed quid de meæ
fortune tenuitate expectandum. Majora præf-
tarem, si desiderio æqualis foret potestas; majora certè, meis tamen
obligationibus semper imparia. Tu me singulari complecti dignaris
M benevo-

benevolentia; Tu me immeritis cumulare gratijs non desistis; Te conciliatore humanissimo ad SERENISSIMUM CENOMANENSIMUM DUCEM opusculo meo favorabilis conceditur accessus. Etsi meliore vultu me respexisset fortuna; quid aliud Tibi pro maximis illis tuis in me meritis prestare possem?

. Grates perfolvere dignas
Non opis est nostræ.

Publicas tamen licet agere, palamque me tot Tibi titulis arctissime devinctum predicare; summam tuam affabilitatem, humanitatem, comitatem, doctrinam, variasque, ac preclaras nobilissimi tui ingenij dotes luci, & altitudini natalium coniunctas ubique commendare; vota pro tua incolumitate, necnon vitæ prosperitate rependere; faustaque Tibi omnia à D. O. M. precari. Nihil ultra meæ tenuitati conceditur: vale ergo, ILLUSTRISIME, ET REVERENDISIME DOMINE, Teque fatis admaxima quæque vocantibus præbe.

I.

Lucerna Crucis Columbam habentis.

HÆC Lucerna spherica est, & unilychnis ex anteriori parte veluti linguam exerens, in cuius apice foramen est ellychnio destinatum, aliud extat in centro ingressui fomitis datum: in posteriori parte manubrium habet caractere hieroglyphico nomen Domini Nostri JESU Christi referens, utpote Salvatoris nostri simulacro, vel Christiani cujusdam cineri accensa; manubrio superimposita est Columba hieroglyphicum Spiritus Sancti, solitumque primævæ Christianitatis symbolum, de qua Tertullianus lib. adver. Valent. cap. 2. & 3. *In summa, inquit, Christum Columba demonstrare solita est; Serpens verò tentare. Illa & à primordio divinæ pacis præco. Ille à primordio divinæ imaginis prædo. Ita facilius simplicitas sola Deum, & agnoscere poterit, & ostendere; prudentia sola concutere potius, & prodere. Abscondat itaque se Serpens, quantum potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca detrudatur, per amfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ Columbæ etiam domus simplex, in editis semper, & apertis, & ad lucem. Amat figuram Spiritus Sancti, Orientem Christi figuram. Scribit D. Chryostomus Homil. in Matth. ideo Columbæ speciem à Spiritu Sancto susceptam, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis.*
Audia-

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 91

Audiamus D. Cyprianum lib. de Unit. Eccl. ipsam Ecclesiam Columbæ affimilantem his verbis. *Quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex persona Domini designat, & dicit. Una est Columba mea, perfectæ mea, una est matri sue, electa genitrici sue.* Et alijs interjectis. *In domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitant, concordet, & simplices perseverant.* Idcirco & in Columba venit Spiritus Sanctus, simplex animal, & letum est, non felle amarum, non morsibus ferum, non unguium laceratione violentum: *hospitia humana diligere; unius domus confortium nosse; cum generant, simul filios edere; cum comitant, volatibus invicem coherere; communi conversatione vitam suam degere; oris osculo concordiam pacis agnoscere; legem circa omnia unanimatis implere; hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas; hæc charitas obtinenda, ut Columbas dilectio fraternitatis imitetur.* Columbam, aut piscem solebant primævi Christiani in annulis gestare, teste Clemente Alexandrino lib. Pædag. cap. 11.

II.

Lucerna Gryphi Crucem habentis in capite.

SEQUITUR alia Christianorum Lucerna oblonga, pensilis ex duabus catenulis; unilychnis est in anteriori parte tubulum quemdam emittens ad ellychnium evomendum in apice perforatum; habet in medio foramen operculo clausum, in quod oleum infundebatur, ex utraq; verò hujus foraminis parte notam, seu characterẽ hieroglyphicũ nomen Christi significantem. Manubrium adinstar cujusdam colli terminatur in caput Gryphi, cui Crux superimposita est. Gryphus animal Soli dicatum, fabulosum quidem, ut reor, sed in hieroglyphicis frequens, alis, & facie Aquilæ simile, reliquis verò partibus Leoni, de quo fusiùs infra. Primævi Christiani Dominum Salvatorem nostrum tamquam divinum Solem, mundum immortali suo splendore illustrantem, infernalesque fugantem tenebras hoc hieroglyphico forsan innuere voluerunt.

III.

Lucerna Naviculam referens.

ELEGANTEM Naviculam exhibet hæc Lucerna, pensilis est è duabus catenis, & bilychnis duplicem linguam è dextro latere

exerens utramque foramen habentem flammulæ dicatum : in centro navis insurgit malus , cui velum ventis inflatum appensum est ; ejus summitati affixa est tabulâ hanc epigraphen incisam habens . DOMINVS LEGEM DAT VALERIO SEVERO EVTROPI VIVAS. Juxta infimam mali partem exiguum cernitur foramen recipiendo fomiti aptum . Ad proram in caput olorum desinentem stat vir quidam beato Petro Apostolo facie similis : ad puppim verò sedet alter remum utraque manu tenens, fratrem ejus Andream haud dubiè repræsentans . Quid sibi velit inscriptio , nunc inquirendum . Valerius Severus Christianâ religione imbutus , mortem tamquam legem sibi à Domino impositam constanti animo expectans , longiorem Eutropio vitam optat more veterum , qui morientes circumstantibus amicis solebant dicere , *Vivite , ac valete* , quod erat grati animi officium . Sic Augustus apud Suetonium in osculis Livix deficiens , *Livia* , inquit , *nostri coniugij memor vive , ac vale* . Eutropius deinde in sepulchro Valerij Severi Lucernam hanc dilectæ cineri accensam fortè collocavit , ac morientis amici verba , ejusque erga beatos Petrum , & Andream Apostolos pietatem in eadem Lucerna exprimere voluit .

I V.

Lucerna Aquilæ Jovi D.

HÆc Lucerna Jovi à quodam L. Tetio Alypo dicata pensilis , & bilychris est , in cujus medio conchylium extat perforatum fomitis ingressui destinatum ; in postica parte stat Aquila expansis alis insistens fulmini , qualis reperitur in nummo aureo , & argenteo Domitiani cum hac epigraphe IVPITER CONSERVATOR. Lucernam huic ferè similem protulit Fortunius Licetus lib. 6. cap. 58. sed absque fulmine , conchâque ad oleum suscipiendum minimè perforatâ ; nomen quoque laminæ incisum variat , legitur enim in illa talis inscriptio , ETEITIVS ALYPVS IOVI DD. In hac verò L. TETTIVSAIYPVS IOVI DD. Unde illam aut erratam , aut ab hac nostra diversam esse non dubito . Fulmen symbolum est divinitatis , ut apparet in multis Imperatorum numismatibus eorum Apothecosim fulmine expressam exhibentibus ; Aquila omen dominationis , teste Justino lib. 12. nativitatem Alexandri Magni referente his verbis . *Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuerunt . Nam eâ die , quâ natus est , duæ Aquilæ totâ die præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt , omen duplicis Imperij Europæ , Asiæque præferentes .*
Aquila

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 93

Aquila fuit etiam victoriæ signum, ut narrat idem Justinus lib. 20. *Pugnantibus Locris*, ait, *Aquila ab acie numquam recessit, eosque tandiu circumvolavit, quoad vincerent*. Illam avium reginam, Jovisque armigeram finxerunt Poëtæ; etenim sola avium fulmine non læditur, si fides Plinio lib. 2. cap. 55. & lib. 10. cap. 3. Scribit Isidorus lib. 17. Origin. cap. 3. Aquilam eâ ratione Jovi dicatam, quòd, dum ipse adversus Titanas proficisceretur, Aquila in auspicio ei apparuerit, quam ille pro indicio victoriæ acceptam Legionibus in signum dedit. Eâ deinde ad rapiendum Ganymedem sibi pocula ministraturum usus est. Virgilius lib. 5. Æneid.

Intextusque puer frondosâ regius Idâ, &c.

. *Quem præpes ab Ida*

Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.

V.

Lucerna Vestæ.

EXHIBETUR Lucerna Vestæ dicata pariter ut præcedens pen-
filis è tribus catenis, habens in anteriori parte duplex foramen
in apice duplicis cujusdam tubuli ellychnijs corruscantibus positum,
in centro verò aliud majus ad excipiendum oleum constructum: in
posteriori parte templum rotundum duarum columnarum, in cujus
medio Vestæ stantis simulacrum alterâ manu pateram, alterâ tædam
ardentem, cui bulla ante pectus dependet: ad ejus pedes stant duo
Leones supra Lucernam in utroque majoris foraminis latere positi.
Vesta sumitur aliquando pro igne, teste Ovidio

Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam.

Unde in nummo Vespasiani repræsentatur hæc Dea stans sinistrâ
sceptrum tenens, dextrâ lampadem ignis symbolum. Ignis perpetuus
huic Deæ consecratus erat, cujus rei rationem reddit Phornutus.
*Ignis autem perpetuus, inquit, Vestæ dicatus est, quòd videatur pluri-
mis & ipsam esse ens; nimirum ignis iste perpetuus Vestæ consecratus
ostendit ipsam esse causam ejus ignis, qui in mundo est, quasi ejus vi
exortus sit. Est & alia causa perpetui ignis, nempe quod terra fœcunda
mater sit animalium omnium, & suam vitam ab igne habeat.* Exhibe-
tur autem in templo rotundo huic simili, quod Numam sacro igni
asservando extruxisse ferunt, indicante non effigiem terræ, quasi ea
Vesta sit, sed universi mundi, in cujus medio Pythagorei sedem ignis
locant, eamque Vestam nominant, & unitatem. Auctor est Plutar-

chus in Numa. Eamdem etiam creditam esse cum terra docet Arnobius lib. 3. adv. Gent. *Terram nonnulli Vestam pronunciant, quod in medio stet sola, ceteris ejus partibus in mobilitate perpetua constitutis.* Hac enim de causa Leones ejus simulacro subjiciuntur, quod ferox illud animal terram habitet, ab eaque nutriatur. Sacer quoque habebatur Leo Magnæ Deæ Matri, quæ colebatur sub nomine Cybeles, & Vestæ, unde & Vesta, & Mater vocata est. Hujus rei varia monumenta apparent in numismatibus antiquis, sed maximè in rarissimo æreo primi moduli nummo habente in antica parte caput Juliæ Sept. Severi uxoris cum hac epigraphe IVLIA AVGVSTA; in averfa verò quatuor, vel sex figuras mulicbres sacrificantes coram Templo rotundo quatuor columnis suffulto cum inscriptione VESTA MATER. In alijs numismatibus visitur eadem Dea Leonibus vecta, vel sedens inter duos Leones cum epigrap. MATRI DEVM. MATRI MAGNÆ. De bulla collo appensa diximus Sectione II. & fusiùs agemus Sectione ultima.

VI.

Lucerna Gryphi Soli D.

HÆc Lucerna Soli dicata pensilis quoque, & bilychnis est: in centro quinque exigua foramina inter duos circulos conspiciuntur fomiti recipiendo destinata; in postica parte stat Gryphus inter duas columnas ornamento quodam impositus, anteriori pede dextro rotam voluens. Gryphus symbolum est Solis; rota, quam volvit, indicat procreationem rerum omnium provenire ex continuo motu, & circuitu currus solaris: duabus columnis innuuntur duo tropici Solis cursum ab utraque Zodiaci parte terminantes, sive potentia Solis ab ortu ad occasum; forsan illæ ad æquinoctia, & solstitia referuntur. Scribit Ælianus lib. 4. de Animal. cap. 27. Gryphum animal Indicum quadrupedem ut Leonem esse, robustissimis existere unguibus Leonum similibus, dorsum ejus pennis nigris indui, anteriorem corporis partem rubris, alas candidis; ore Aquilino esse, oculis igneis, nidosque in montibus facere. Bactri populi Indis finitimi Gryphos illic auri custodes esse, aurumque effodere, simulque eo ipso nidos construere dicunt. Indi verò eos auri custodes esse negant, siquidem auri minimè egent, sed cum ad illud colligendum homines accesserunt, hos de pullis suis valde timentes pro eis pugnare. Certant etiam cum alijs animalibus, quæ facillimè vineunt, at contra
Leones,

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 95

Leones, & Elefantos stare non audent. Fertur etiam, teste Plinio lib. 7. cap. 1. Arimaspos uno oculo in media fronte insignes cum Gryphis bellum assidue ob metalla gerere, Gryphosque aurum è terræ visceribus eruere, & custodire, Arimaspos autem rapire, quæ omnia fabulosa esse reor cum Herodoto in Thal. cujus verba hic refero.

Πρὸς δὲ ἀριστερῆς Ευρώπης πολλῶν τῶν πλείστων χρυσὸς φαίνεται εἶναι. ὅκως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔχω οὐδὲ τῆτο ἀξέκλειος εἶπαί. λέγεται ἢ ὑπὸ τῶν γρυπῶν ἀρπάξιν Αἰμασπίδων, ἀνδρας μουσοφθαλμοις, πείθομαι δὲ οὐδὲ τῆτο, ὅκως μουσοφθαλμοι ἀνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τῶν ἄλλων ὁμοίω τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι. Cæterum ad Septemptrionem Europe quamplurimam vim auri esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à Gryphibus auferre Arimaspi viri unoculi; quod nec ipsum crediderim, ut viri nascantur unoculi ceteram naturam habentes alijs hominibus parem.

VII.

Lucerna Ledæ.

HÆc Lucerna Ledæ dicata oblonga est adinstar naviculæ; in utraque extremitate foramen habet flammigero ellychnio assignatum; in medio majus inspicitur oleo excipiendo præparatum: hæc inter foramina duæ sunt ansulæ perforatæ capita, & colla Cygnorum referentes, per quas trajecta fila duo ferrea in modum catenarum Lucernam in altum pensilem detinent, desinuntque inserta in annulum, ex quo aliud simile filum pendet Ledæ caput in medio appensum regens. Jupiter in Cygnum conversus Ledâ Tyndari Laconia Regis uxore potitus est, quæ duo deinde ova peperit, ex quorum uno Pollux, & Helena, ex altero Castor, & Clytemnestra orti finguntur. De hoc congressu meminit Ovidius lib. 6. Metam.

Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.

Sic Helena apud eundem Poëtam in epistola ad Paridem.

Dat mihi Leda Jovem Cygno decepta parentem.

Leda post deificationem dicta est Dea Nemesis.

VIII.

Lucerna Palladis Victricis.

PRODIT Lucerna Palladi Victricis dicata, pensilis, & bilychnis; habens in centro foramen intra plures circulos fomitem bibens: in postica parte templum rotundum duabus columnis suffultum, in cuius medio Pallas, seu Minerva galeata, & togata, Gorgonam gestans pectori affixam, dextrâ ramum olivæ. Tres catenæ, quæ pensilem detinent Lucernam, pendent è lamina, cui incisa sunt hæc verba, PALLADI VICTRICI. Similem Lucernam libro 6. de reconditis antiquorum Lucernis cap. 47. exhibuit Fortunius Licetus cum eadem inscriptione, & imaguncula, sed absque Gorgona, gladioque vice oleæ in manu Palladis dato. Hæc Dea in contentione cum Neptuno, uter eorum Cecropiam de suo nomine appellaret, oleam produxit; Neptunus verò terrâ tridente percussâ Equum. Placuit magis Minervæ olea pacem designans, quàm Equus omen belli, unde Minerva victrix evasit, Cecropiamque de suo nomine Athenas vocavit. Scribit Pausanias in Attic. oleam hanc incensâ à Persis urbe conflagraisse, eodemque die in duorum cubitorum altitudinem germinasse, quod ab Herodoto in Urania confirmatur. Ætate verò Plinij fama erat eam adhuc Athenis durare, teste eodem Plinio lib. 17. cap. 44. Minervam oleæ inventricem canit Virgilius lib. 1. Georgic.

IX.

Lucerna Equi Neptuno D.

VICTRICEM Minervæ oleam sequitur Equus Neptuni, è cuius medio pectore prominet veluti tubulus habens in apice foramen papyro ardenti assignatum, nullum autem apparet fomiti suscipiendo distinctum, ex quo conjectare licet hanc Lucernam semel impletam, & accensam, novique fomitis adiectu minimè indigentem, perpetuâ flammâ exarsisse. Lucernæ inextinguibiles tum ad tempus, tum perpetuæ fiebant. De priorum numero fuit illa aurea Minervæ dicata, de qua Pausanias in Attic. quæ licet per dies, noctesque arderet, oleum tamen in ea infusum nisi exacto anno minimè consumebatur. De perpetuò ardentibus multi scripsere, quorum auctoritates, & relatasque historias magno studio compilavit Fortunius Licetus, unde

paucæ

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 97

pauca de illa perenni flamma hic attexam . Narrat Porphyrius lib. 2. de abstin. ignem immortalem in Templis conservari solitum , quippe qui Dijs simillimus sit . Strabo de Munychia urbe Atheniensium ad Pyreum sita tractando templum Minervæ recenset , in quo lucis extinctæ lychnus erat . Refert Plutarchus in Camillo Virgines Vestales , quæ perpetuo igni custodiendo præpositæ erant , Urbe à Gallis captâ in Capitolium fugisse , sacrumque ignem ibi secum asportasse , quod tam faciliter , & citò facere nequissent , si in aliquo rogo ignis iste arisset , non autem in Lucerna huic simili , quam in manu Vestæ exhibet nummus argenteus Vespasiani . D. Augustinus etiam lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. de quodam Veneris fano loquitur , ubi candela-brum erat , & in eo Lucerna sub dio sic ardens , ut eam nulla tempestas , nullusve imber posset extinguere ; unde sicut ille lapis , ita ista *ἀβύρρος ἀσβεστός* , idest , *Lucerna inextinguibilis* dicta est . Subjungit deinde vir sanctus . *Aut ergo in Lucerna illa mechanicum aliquid de lapide asbesto ars humana molita est , aut arte magicâ factum est .* At illas naturaliter fieri luculentum testem habemus virum præclarissimum , vitæque sanctitate conspicuum Cassiodorum , qui similes Lucernas se fecisse scribit in lib. de Institut. divin. scriptur. cap. 30. *Paravimus etiam nocturnis vigilijs mechanicas Lucernas conservatrices illuminantium , flammarum , ipsas sibi nutriendes incendium ; quæ , humano ministerio cessante , prolixè custodiant uberrimi luminis abundantissimam claritatem : ubi olei pinguedo non deficit , quamvis flammis ardentibus jugiter torreatur .* Hæ perennes Lucernæ oleo asbestino replebantur , quod erat incombustibile , nomenque ex argumento naturæ obtinuit . Lapis iste ferrei coloris nascitur in Arcadia , semelque accensus extingui nequit : sic telam ex carbasino lino , asbestove , vel amianto lapide contextam , in qua cadavera Magnatum antiquitus cremabantur , flammis invictam fuisse constat ; cujus mirabilis telæ , ut & asbestini lapidis rarissimæ asservantur reliquiæ in celeberrimo museo Eminentissimi Cardinalis Chigij . Plura vide apud D. Augustinum lib. 21. de Civit. Dei cap. 5. Plinium lib. 19. cap. 1. & lib. 37. cap. 10. Solinum cap. 13. Nos ad Lucernam nostram redeamus . Neptunus à Græcis Hippius dictus est , à Latinis Equestris , & Confus , cui Romulus solemnnes paravit ludos Consualia vocatos , teste Livio lib. 1. Aedem , & aras Neptuno Equestri dicatas memorat Pausanias in Arcad. in Attic. & in El. pr. Ab illo Equos primùm domitos , scientiamque equestris rei traditam narrat Diodorus lib. 5.

X. XI.

Lucernæ Silenorum.

HÆ duæ Lucernæ capita humana referentes Silenos haud dubiè repræsentant: primus barbam habet vitium frondibus contextam, superioremque nasi partem, sive frontem, & malas jisdem obductas; alter hederâ coronatus est. Os utriusque apertum amplum exhibet foramen, ex quo ellychnij ligula exerebatur; habet etiam uterque in fronte foramen operculo clausum, oleo excipiendi paratum. Tam vitis, quàm hedera fuit Libero patri sacra; ista quidem, quia, ut ille semper juvenis, hæc semper viret; illa verò, quòd ipse vitium feratur inventor. Tibullus lib. 3. el. 6.

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,

Sic hederâ semper tempora vincita feras.

Bacchæ autem, & Satyri, & Panes, & Sileni erant ejus comites, teste Suidâ. Βάκχαι καὶ Σατύροι ἔ Πᾶνες ἔ Σιλῶνι ὁπαδοὶ Διονύσει. Frequens occurrit Silenorum effigies in Lucernis, quia comestationes à priscis noctu ad lumen Lucernarum fiebant, ut docet Plutarchus Symposiac. lib. 8. cap. 6. referens antiquitus Romanos seorsim prandere solitos, cænare cum amicis. At Silenus symbolum est ebrietatis, quæ ab illis incurrebatur in cæna. Priorem hanc Lucernam protulit Fortunius Licetus lib. 6. cap. 75. pampinis in achanti frondes commutatis errore forsan malè delineatæ iconis sibi transmissæ.

XII.

Lucerna Columbæ Veneri D.

HÆc Lucerna in effigiem Columbæ efformata pensilis ex duabus catenis, & unilychnis est; duplex foramen habet, unum in extremitate caudæ flammulæ datum, alterum in summitate dorsi clausum operculo, in quod oleum infundebatur. In tutelam Veneris ponuntur Columbæ ea de causa, teste Fulgentio lib. 2. Mythol. quòd hujus generis aves sint in coitu fervidæ. Illas Venereo currui alligantur Poëtæ; easdem Virgilius aves Aeneæ maternas vocat lib. 6. Aeneid.

*Vix ea fatus erat, geminæ cùm fortè Columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venère volantes,*

Et vi-

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 99

Et viridi sedere solo, tum maximus heros

Maternas agnoscit aves.

Syri putabant nefas esse Columbas violare, quòd in tutelam Veneris essent, credebantque Semiramis in hanc avem esse conversam; Semiramis enim, linguâ Syriacâ, avem significat: alij eam ab avibus adhuc infantem nutritam dicunt, eaque de causa Semiramis vocatam. Hyginus fab. 197. *Syri pisces, & Columbas ex Deorum numero habent, non edunt.*

XIII.

Lucerna Dianæ Ephesiæ D.

VOTIVAM hanc Lucernam Dianæ Ephesiæ à quodam Eutyche Alexandro Miletopolitarum Stratego dicatam in symbolica hujus Deæ statua cum utroque hoc nummo exhibuit Joannes Petrus Bellorius. Apex manubrij recurvus falcatae Lunæ imaginem refert cum hac epigraphe. ΑΡΤΕΜΙΣ. ΕΦΕCΙΩΝ. ΕΥΤΥΧΟΥC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. DIANA EPHESIORVM EVTHYCHIS ALEXANDRI MILETOPOLITARVM. Hujus Miletopolitarum Strategii nomen legitur in averfa parte nummi ærei Commodi ab Eritio vulgati Mercurium repræsentantis saxo insidentem, dextrâ caduceum gestantem cum epigraphe ΕΥΤΥΧΟΥC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. primis litteris ΕΠΙ. CΤ. ærugine sine dubio corrosis. Alter ejusdem urbis nummus, quem vir præclari nominis & insignis doctrinæ Eques Carolus Patinus edidit, in honorem Gordiani Pij à Miletopolitis sub quodam Marco Trajano Aurelio Hermete cufus Dianam venatricem exhibet in averfa parte cum inscriptione. ΕΠΙ. Μ. ΤΡ. ΑΥΡ. ΕΡΜΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Miletopoli Græciæ oppido inter Cyzicum, & Bythiniam circa Rhyndacum fluvium consule Stephanum, Strabonem, & Plinium. Hæc ferè omnia de votiva Dianæ Ephesiæ Lucerna ex Jo. Petro Bellorio loco citato.

XIV. XV.

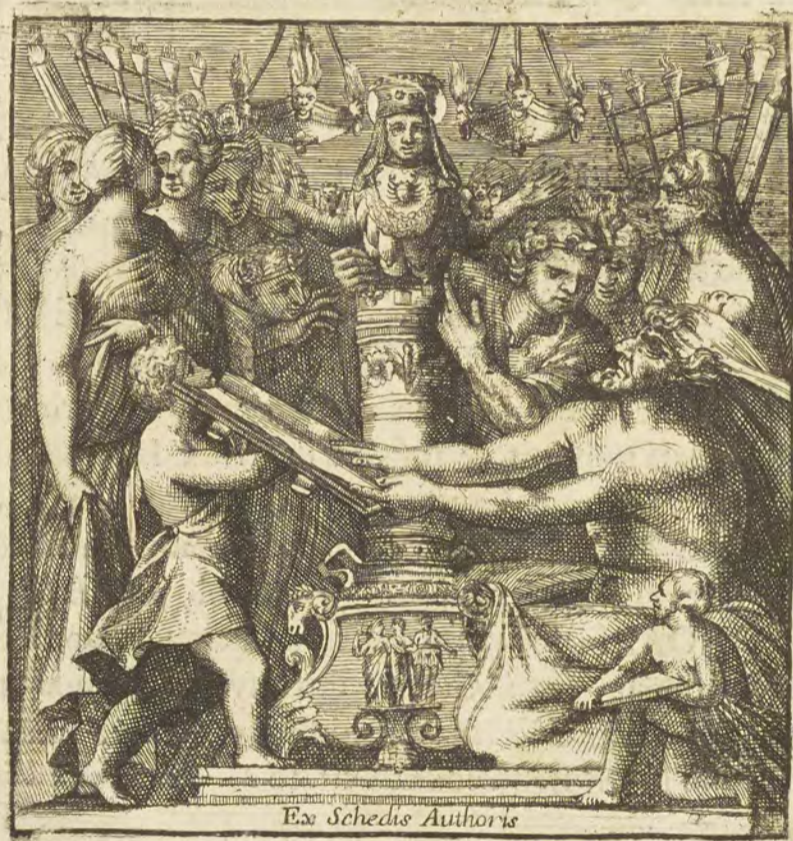
Lucernæ imagines Equitum referentes.

UTRAQUE hæc Lucerna insolitæ, & spectabilis facturæ votum procul dubio referens hominem repræsentat equo insidentem. In priori, quæ pensilis est, è medio equi pectore tubulus quidam pro-

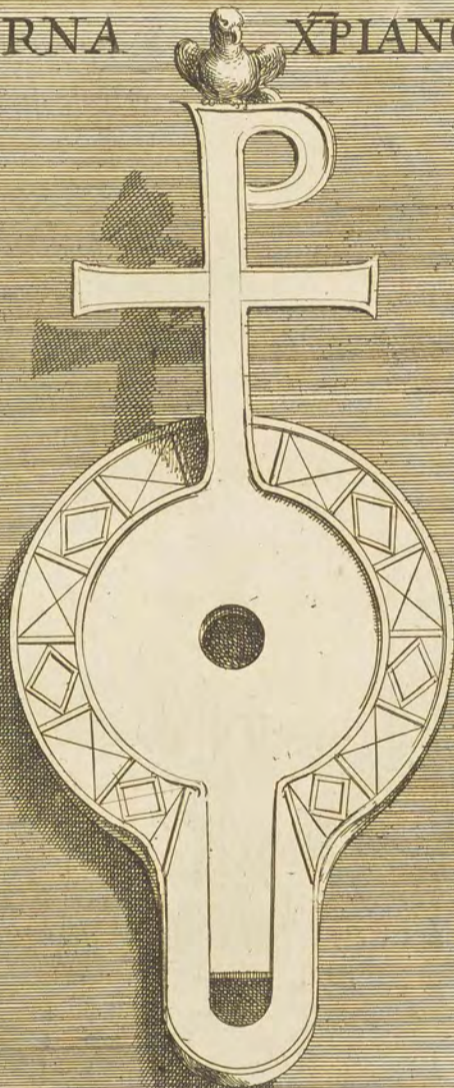
mine

100. Romanum Museum.

minet in apice foramen habens ellychnio corruscanti datum; figura in-
tus vacua est humeris ad recipiendum fomité perforatis. In altera Eques
ipse Lucernulam in altum levatam manu tenet; ab utraque parte vas
positum est Aquilis in eo sculptis insigne, operculum habens capitibus
ornatum; basis quatuor tigrinis pedibus fulcitur. Hæc imago à figura
equestri Marci Aurelij in aræ Capitolina collocata non multum dif-
fert tum propter gestum, tum etiam propter quamdam vultus simili-
tudinem: votum fortè istius Imperatoris est Jovi Capitolino factum,
ob partam de Germanis, & Sarmatis victoriam, capitaque in operculo
sculpta sunt illa populorum devictorum, quiddam enim barbarum
referunt. Hæc Lucerna caret foramine suscipiendo fomiti constituto,
unde & illam inextinguibilem fuisse autumo, novique liquoris adie-
ctu minime indigentem.



LVCERNA XPIANORVM



P. S. B. Sculp

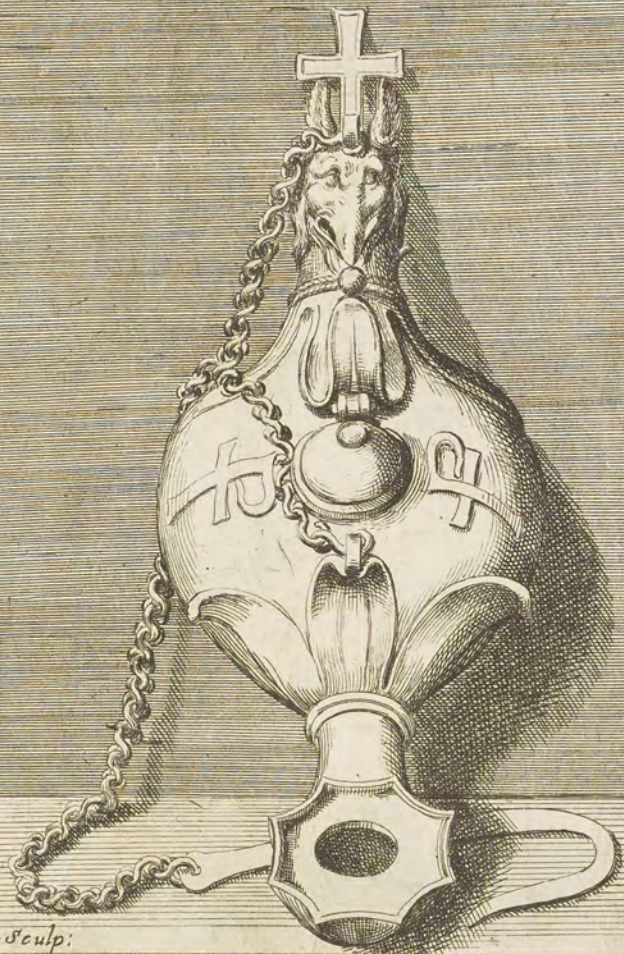
Apud P. A. Rolandum magninum

IN FIRMIS ET XPI FIRMAMENTIS



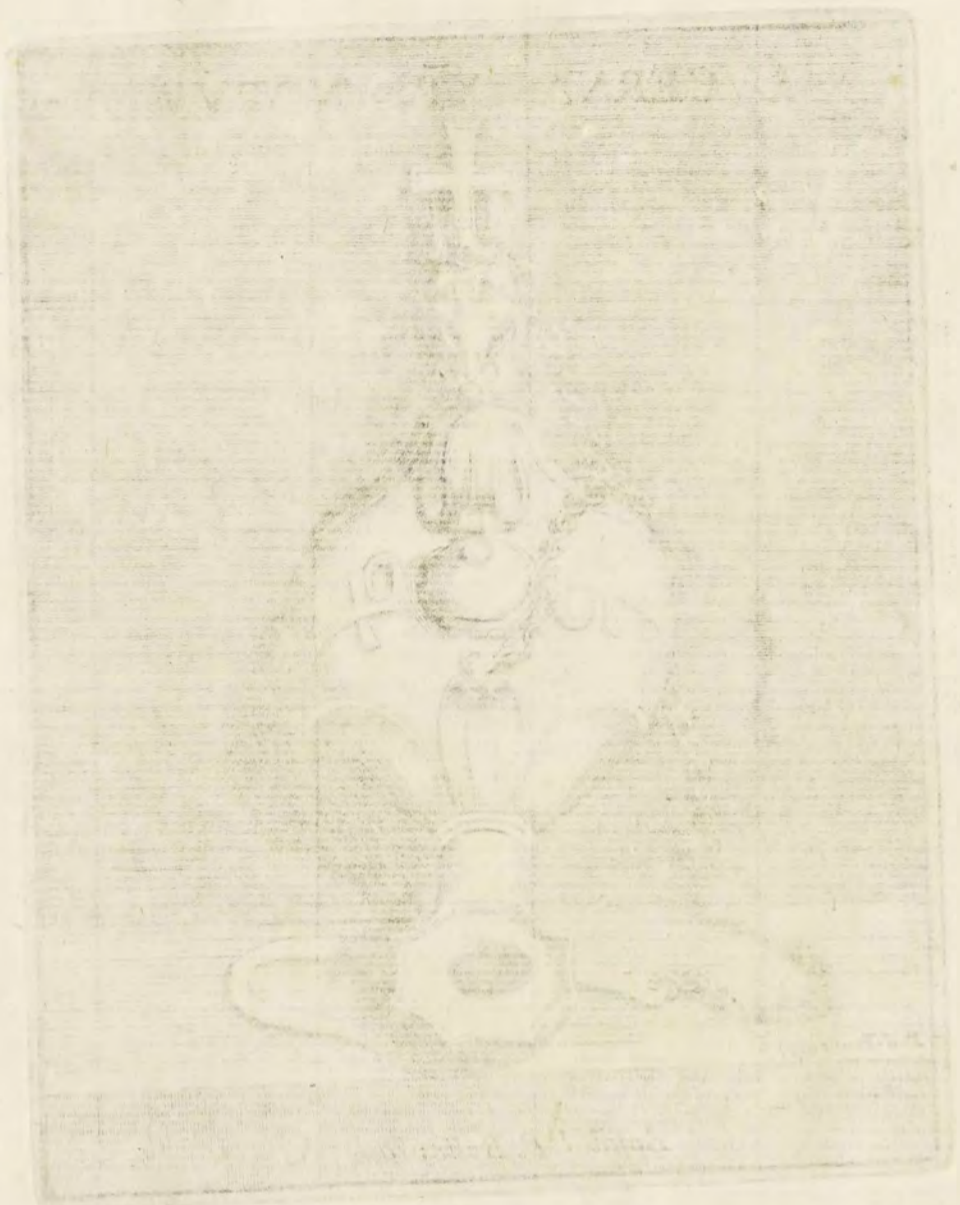
LUCERNA XPIANORVM

21



P.S.B. sculp.

Apud I.P. Bellorium



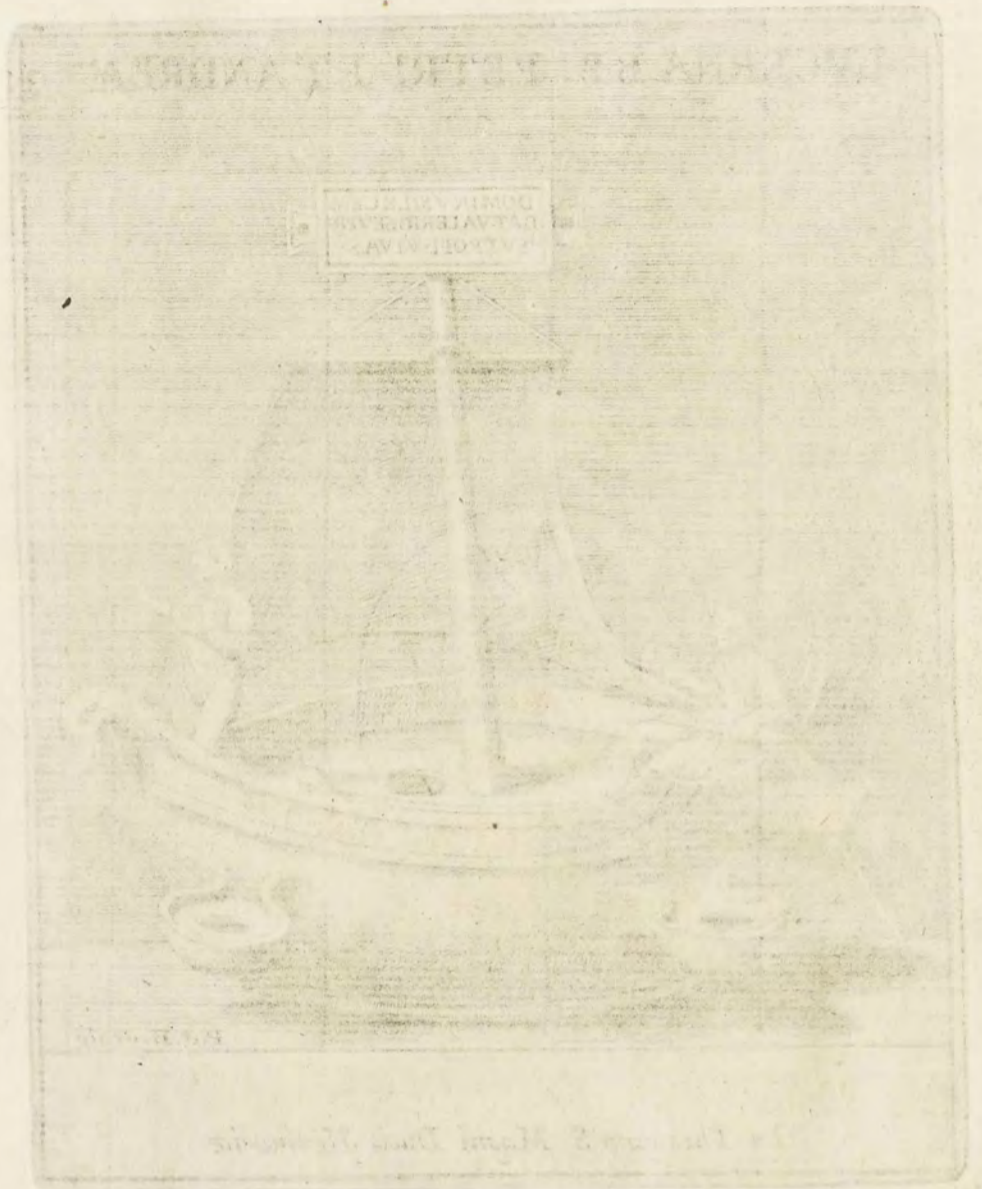
LVCERNA BB. PETRI ET ANDREÆ

DOMINVS-LE GEM
DAT-VALERIO SEVERO
EVTROPI-VIVAS



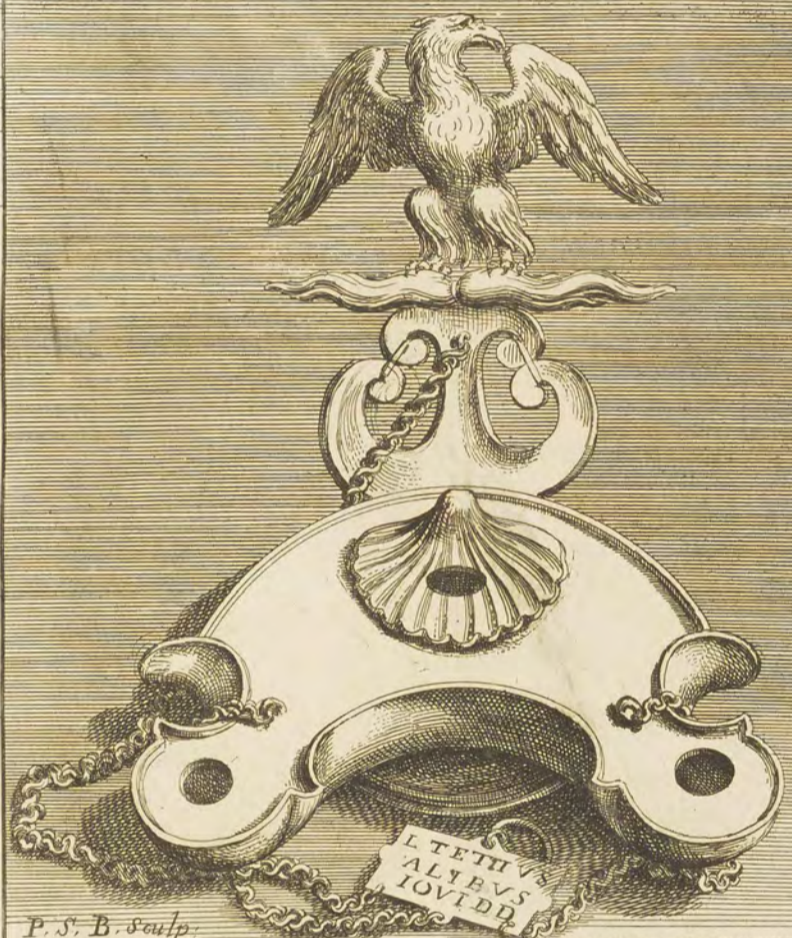
P. S. B. Sculp.

In Thesauro S. Magni Ducis Hetmuriæ



LVCERNA IOVI. D.

4



P. S. B. sculp.

Ex schedis



LVCERNA VESTÆ. D.

5



P. S. B. Sculp.

Ex Schedis



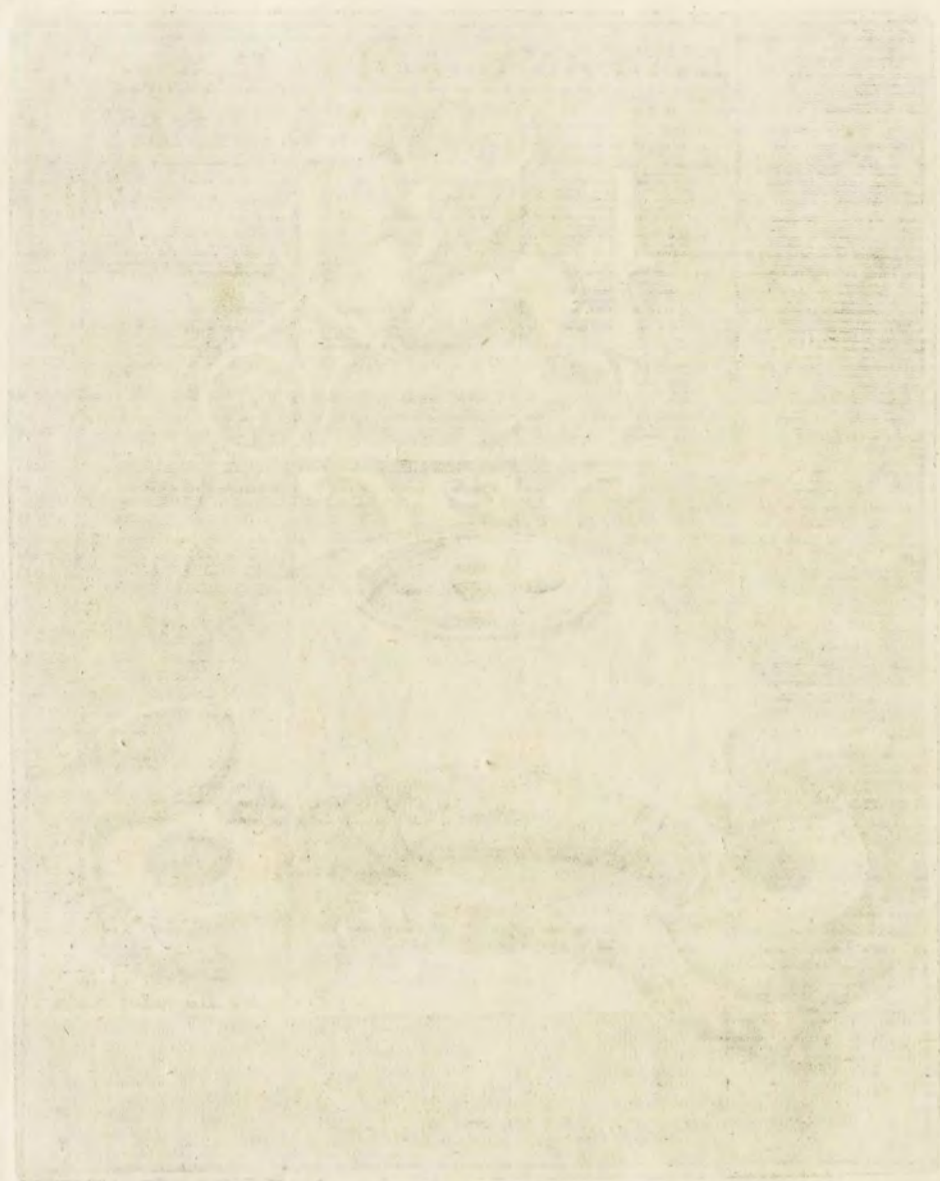
LUCERNA SOLI D.

6



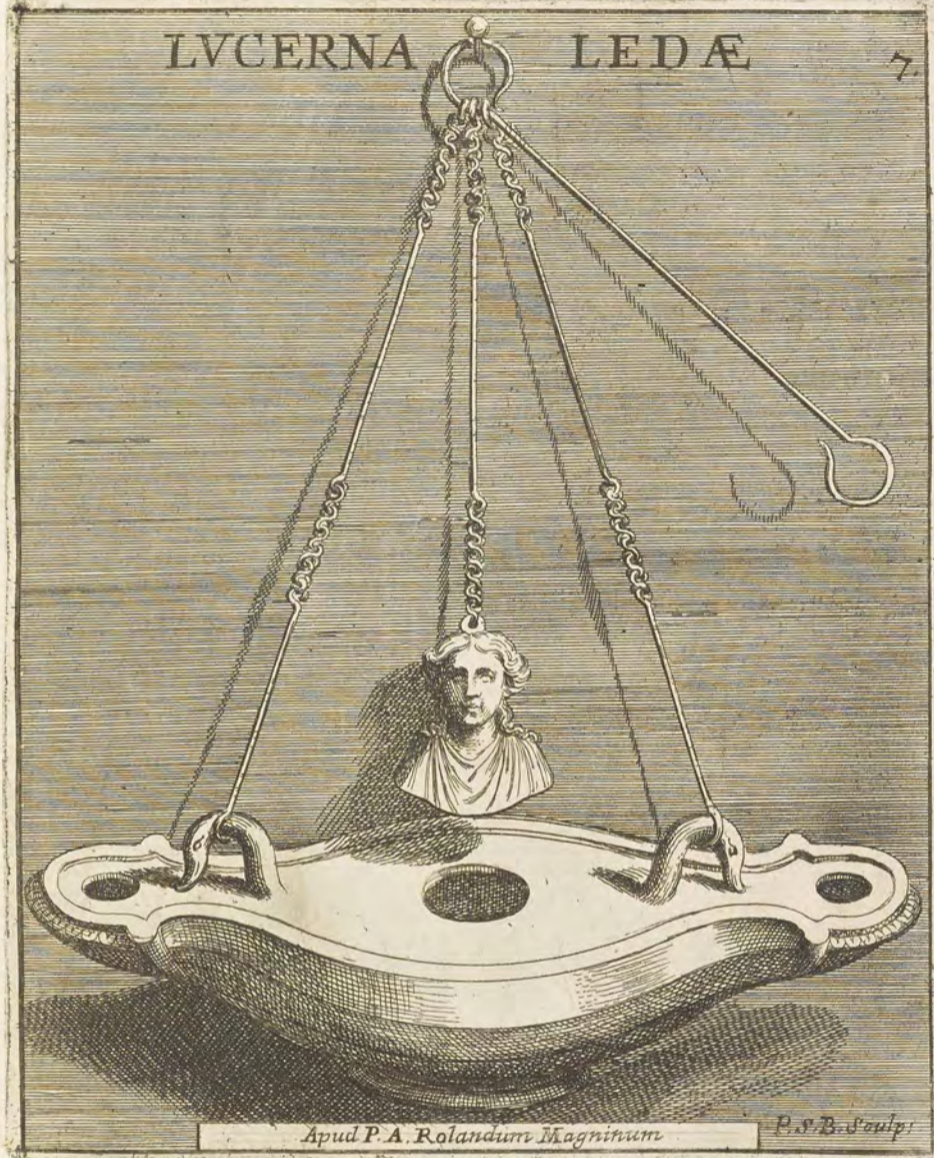
P. Santos Bartolus sculp.

Apud I.P. Bellorium



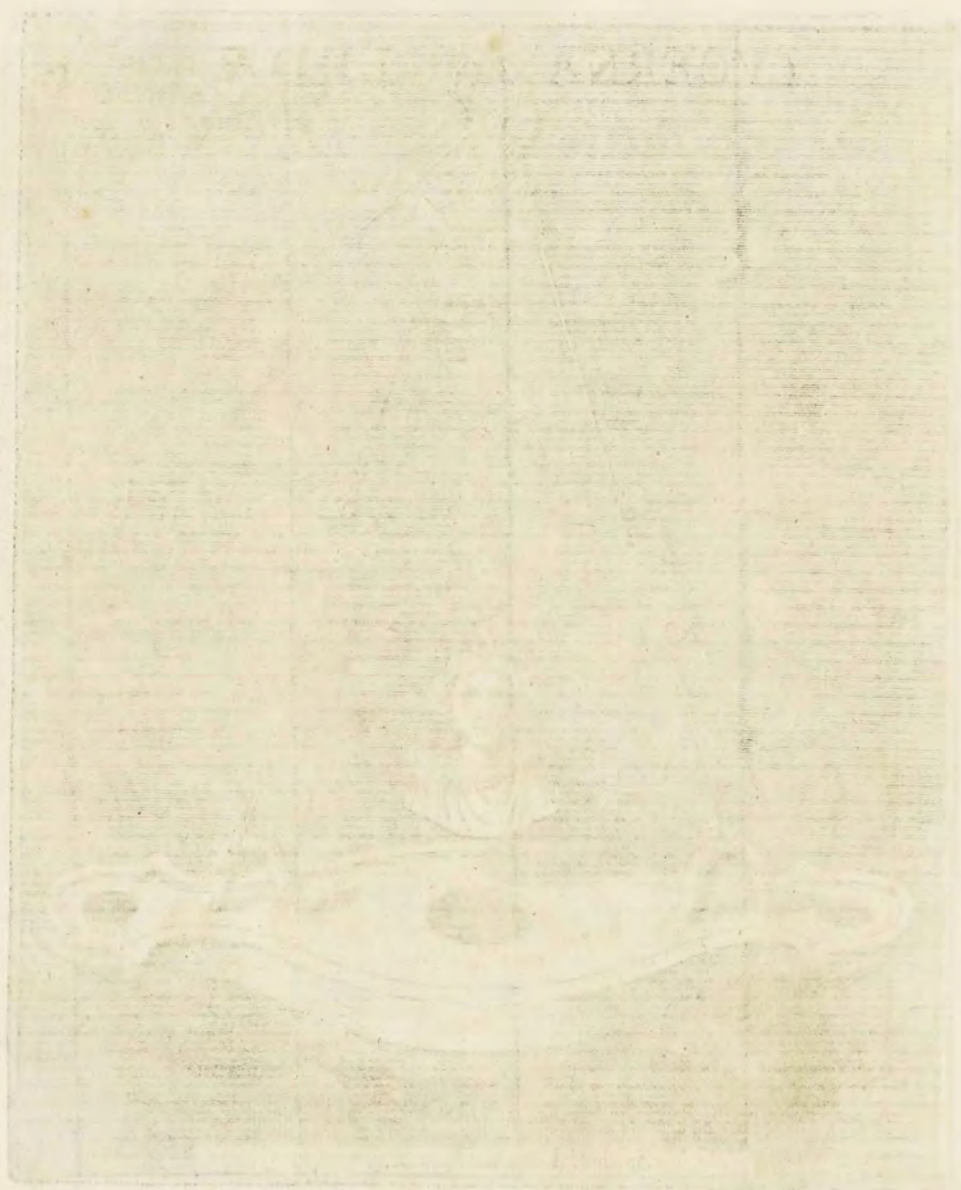
LVCERNA LEDÆ

7.



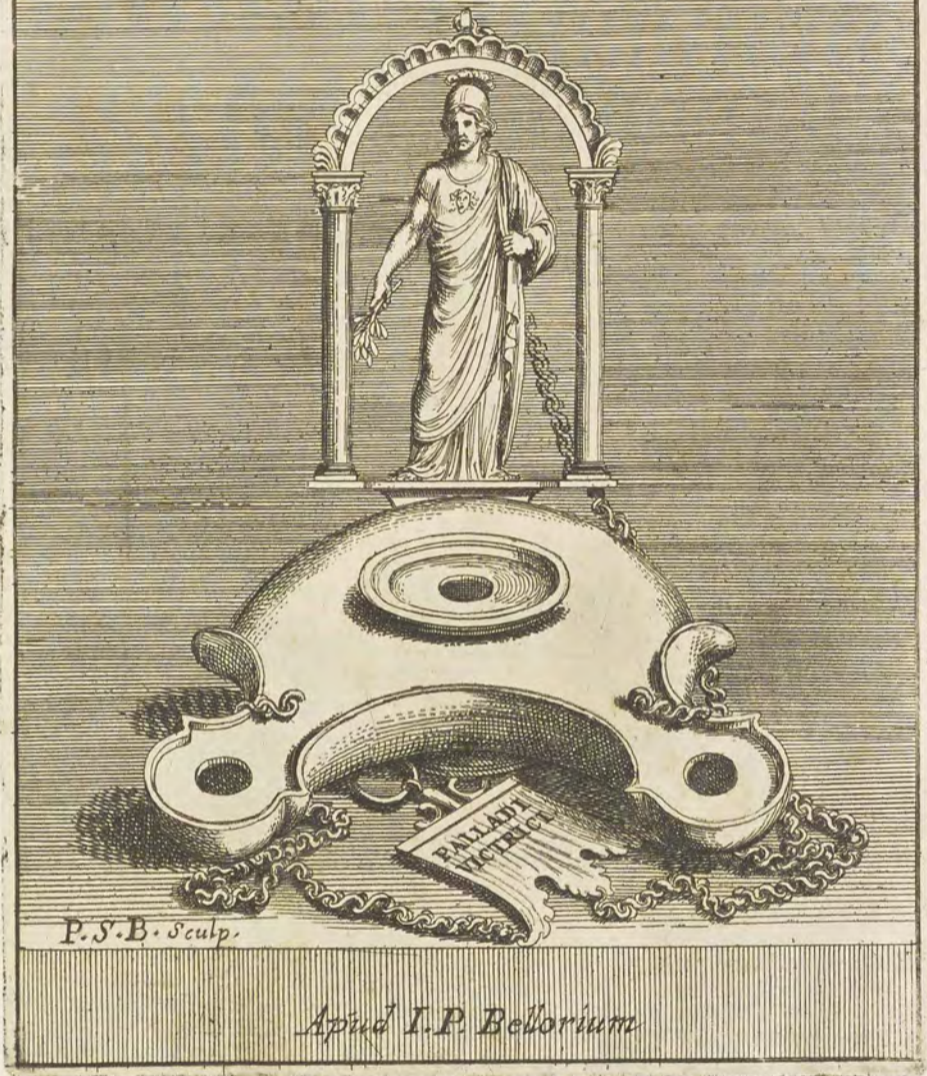
Apud P. A. Rolandum Magninum

P. S. B. Sculp.



LUCERNA PALLADIS

8



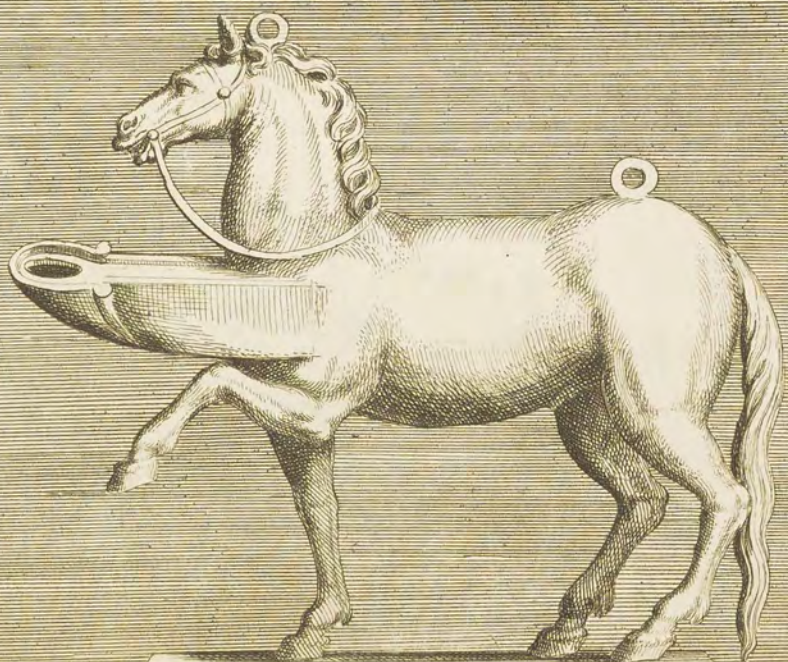
P.S.B. Sculp.

Apud I.P. Bellorium



LVCERNA NEPTVNO. S.

9



P. S. B. Sculp.

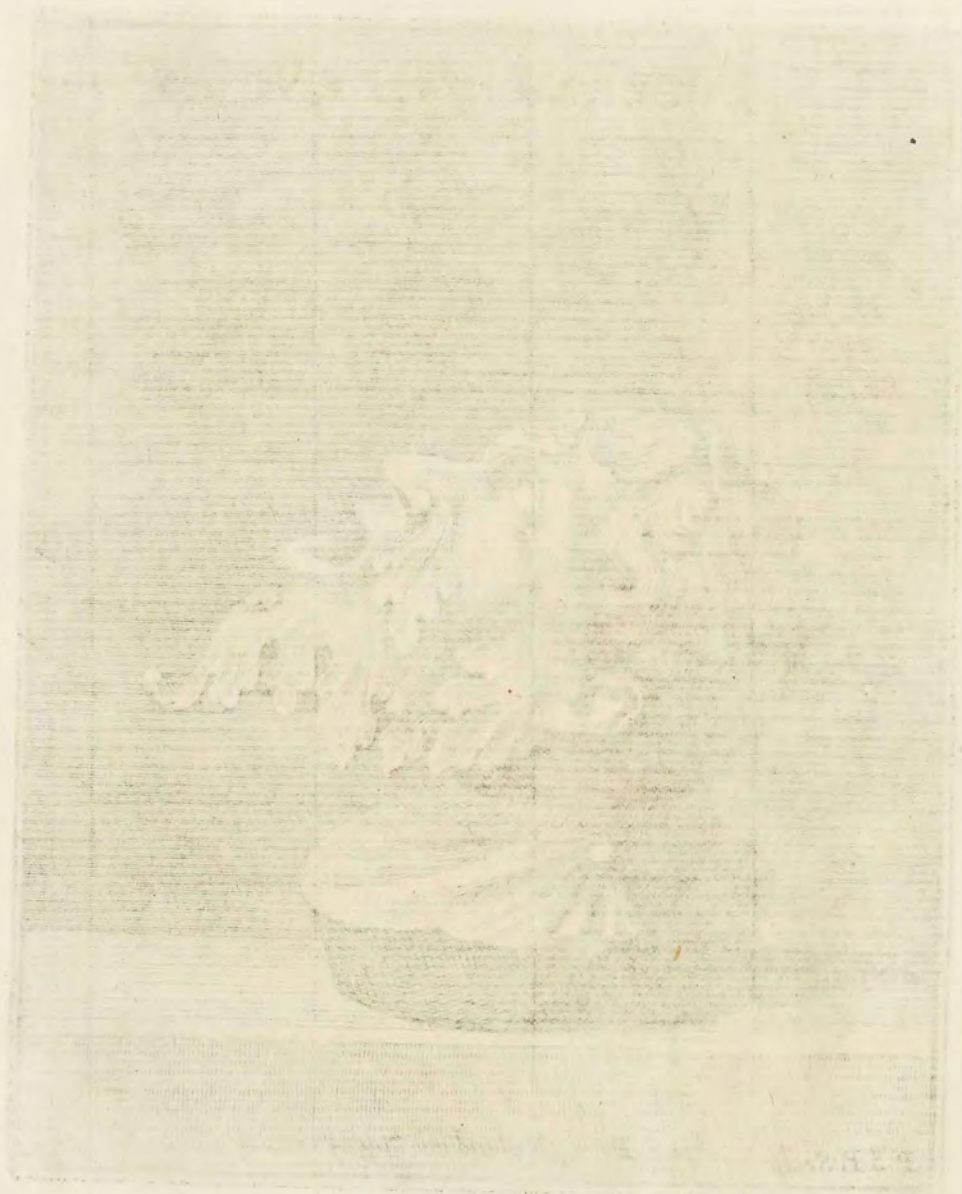
Apud Ecc. ^{man} P. Burghesium

LVCERNA SILENI

10

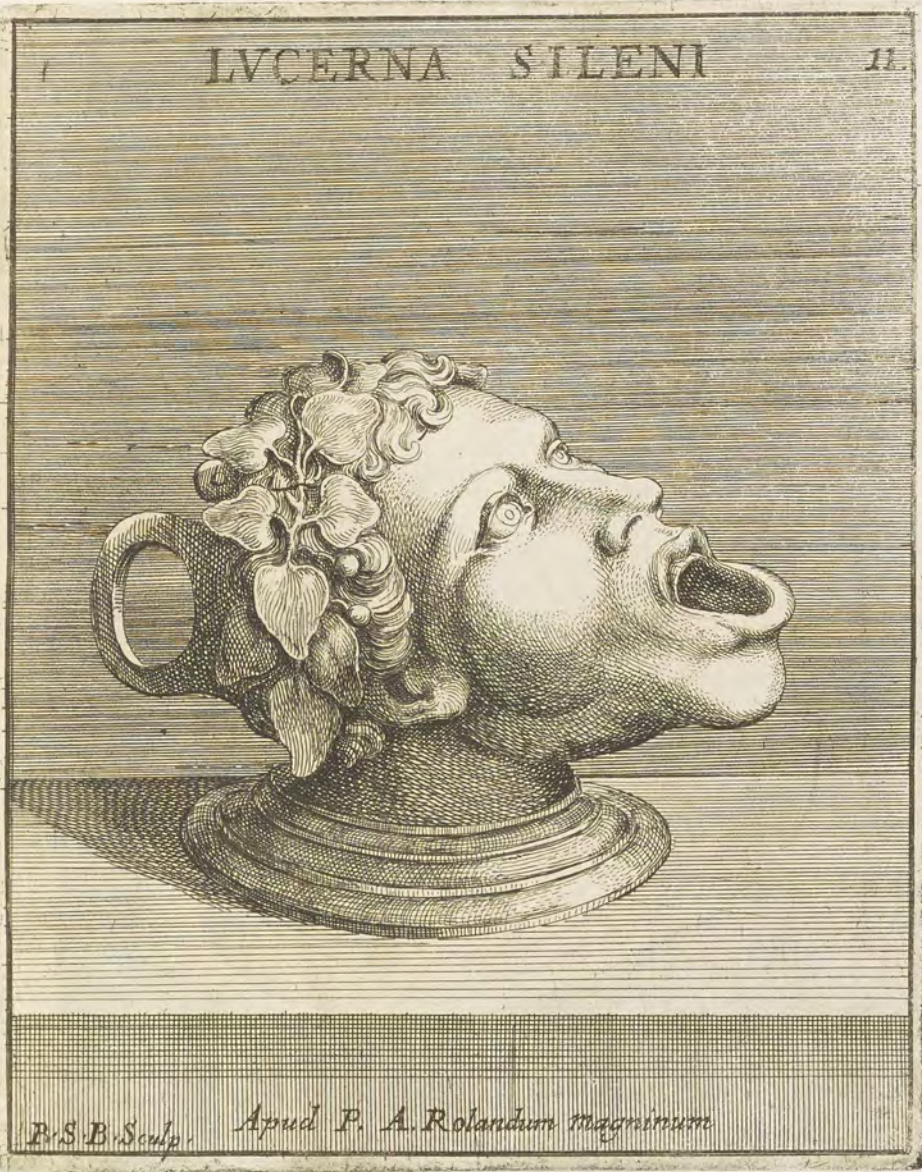


P. S. B. Sculp. Apud P. A. Rolandum magninum.



LUCERNA SILENI

11.



P. S. B. Sculp. Apud P. A. Rolandum magninum





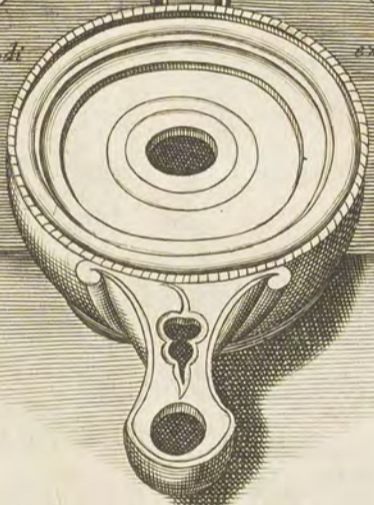
LVCERNA DIANAÆ EPHESIÆ S. 13



ex nummo Commodi



ex nummo Gordiani P



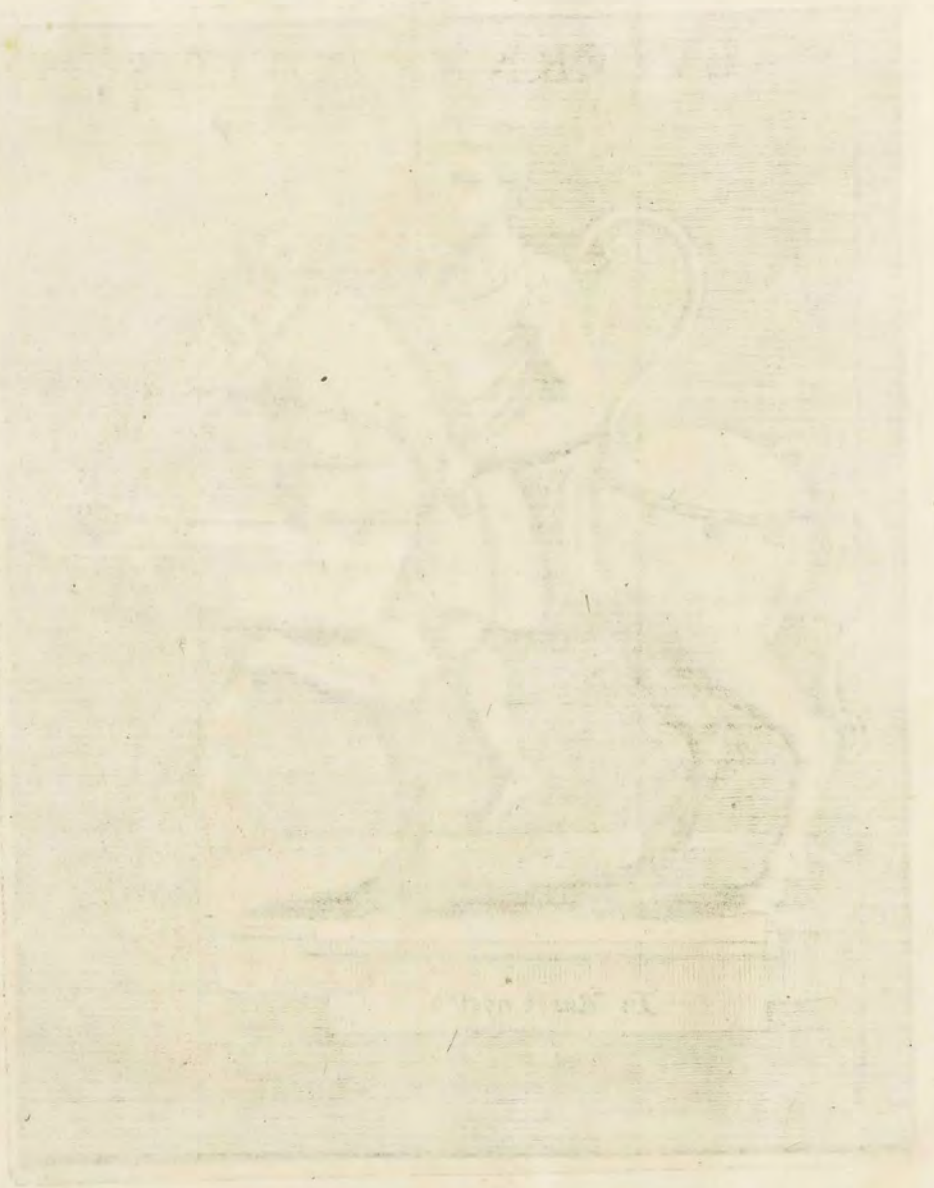
In Museo Io Petri Bellary



LVCERNA EQVITIS 14



In Museo nostro



LUCERNA EQVITIS

15



P.S.B. sculp

In Thesauro Barberino.





ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUINTA

Miscellanea continens.

ARTICULUS PRIMUS.

*Tria Vasa, fictile videlicet hetruscum, æneum,
& marmoreum.*



ULTA Vasa fictilia hetrusca observantur in museis varijs figuris depicta: unum hic exhibemus pulcherrimum, in cujus priori parte tria numina repræsentantur, Diana cum galea & scipione, Hercules cum clava, & Mercurius cum caduceo: in altera verò tres figuræ, quarum prima urceum tenet; secunda cornu ceras dictum, quo Sileni, alijque Liberi patris sequaces ad bibendum utebantur; tertia utramque manum velatam habet. Harum figurarum quatuor larvatæ sunt: larvæ autem erant dedicatæ Baccho, qui fuit

N

author

1
2

author lusus scenæ, vt & musicæ theatralis, dramaticæque poëseos. Hic Deus præerat etiam epulis, & comestationibus, unde imagines in hoc Vase delineatæ videntur alludere ad cœnam Augusti secretiorem, quæ vulgò *συστήσιος* vocabatur, in qua convivas Deorum, Dearumque habitu, ipsumque pro Apolline ornatum discubuisse narrat Suetonius in ejus vita cap. 69.

3
4
Musas novem exhibet elegans Vas æneum victoris fortè in musicis, aut poëticiis ludis præmium: Vasa enim in certaminibus ludisvè victoribus data plurimi declarant nummi Tripodes, Vasa, Palmas, & Coronas referentes. De Musis multi scripsere; unus instar omnium nobis erit Aufonius earum inventa, & munera his versibus complexus Edyll. 20.

Clio gesta canens transactis tempora reddit.

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Comica lascivo gaudet sermone Thalia.

Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget.

Terpsichore affectus citharis movet, imperat, auget.

Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.

Carmina Calliope libris heroica mandat.

Urania celi motus scrutatur, & astra.

Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu.

Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas.

In medio residens complectitur omnia Phoebus.

5
Sequitur Vas marmoreum huic simile, quod Pocillator Sectione II. manu gerit. Illius extremitas in caput animalis quamdam Cervi similitudinem referentis terminatur; superior verò pars ansata, & striata est in modum cornu efficta fortè in memoriam veterum, qui ante inventionem poculorum cornibus boum ad bibendum utebantur. Hic mos vigeat apud Germanos ætate Julij Cæsaris scribentis lib. 6. bell. Gall. Vasa cornua effingi apud eos ex Uris agrestibus, quæ feræ in Hercynia sylva nascuntur. Constat autem veteres poculis diversimodè effigiatis delectari solitos, teste Juvenale Sat. 2. *Vitreo bibit ille priapo*. De quibus plura vide Sectione II. in Pocillatore. Sed quidni dicere liceat Vas istud Dianæ sacrificijs inservisse? Cervos enim huic Deæ sacros nemo nescit.

ARTICULUS SECUNDUS.

*De Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus,
Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis,
& Phialis lacrymatorijs.*

TULLUS Hostilius tertius Romanorum Rex debellatis Hetruscis ea omnia, quæ insignia erant Magistratum Hetruscorum, primus, ut Romæ haberentur, instituit; de quorum numero fuit Bulla aurea, quam victores in triumpho præ se gerebant, inclusis intra eam quibusdam remedijs adversus invidiam, ut putabant, valentissimis. Sed postea Tarquinius Priscus acto de Sabinis triumpho filium suum annos quatuordecim natum, quoddam hostem manu percusserat, Bullâ aureâ, prætextâque donavit; quæ deinde in usum puerorum nobilium, & ingenuorum usurpatæ sunt. Libertinorum verò filijs, qui ex justa dumtaxat matrefamiliâs nati erant, ut prætextam, & lorum in collo pro Bullæ decore gestarent, concessum est. Author est Macrobius lib. I. Saturn. cap. 6. Sic Juvenalis Sat. 6.

*. Hetruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.*

Scribit Festus Bullam dictam à græco sermone βουλή, idest, *consilium*, quasi puerilis ætas alterius regenda sit consilio. Illam in figuram cordis formatam esse refert Macrobius pueris ante pectus dependentem è collo, ut eam inspicientes ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent: rotunda tamen observatur in marmoribus antiquis huic aureæ, quam hinc exhibemus, similis, non autem cordiformis, ut describitur à Macrobio. Ephebi Bullam auream, ut & alia donativa natali die accipiebant. Plautus in Ruden. act. 4. sc. 4.

Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

Gestabantque illam usque ad XV. annum, ut rectè probat Octavius Ferrarius lib. 2. de re vestiariar. cap. 1., idest, completo XIV. anno Laribus eam suspendebant. Persius Sat. 5.

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Tunc verò depositâ prætextâ togam virilem, puram, sive liberam, ante eosdem Lares sumebant, si credendum Propertio lib. 4. el. 1.

Mox ubi bulla rudi dimissa est aurea collo,

Matris & ante Deos libera sumpta toga.

Huic Bullæ aureæ inscriptum est Catuli nomen, fortè Q. Lucretij, qui

Collega C. Marij in quarto ejus Consulatu anno ab Urbe condita DCLII. cum eo apud Aquas Sextias in Gallia Cimbros fudit, Cimbricique triumpho particeps fuit: deinde ab eodem Mario propter civiles dissensiones mori jussus, accensis carbonibus ore, ut Porcia Bruti conjux, haustis se suffocavit; vel multo igni percalfacto cubiculo recenti calce illito se inclusum peremit, ut narrat Valerius Maximus lib. 9. cap. 12. Scribit verò D. Augustinus lib. 3. de Civit. Dei cap. 27. Catulum hausto veneno manibus inimicorum se substraxisse. Fuit autem adeò nobilis Q. Catuli profapia, ut Ser. Sulpicius Galba, qui Neroni successit in Imperio, statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATVLI CAPITOLINI semper adscripserit. Suetonius in Galba cap. 2. Hæc Bulla aurea extat in celeberrimo museo Emin. Cardinalis Chigij dignissimi Nepotis sanctæ memoriæ Alexandri PP. VII. Principis Litteratorum Fautoris, in omni scientiarum genere, ut & in antiqua historia versatissimi: solebat enim Summus ille Pontifex, cum ab onerosa gravissimarum rerum cura jucundo & utili otio aliquantulum cuperet sublevari, ad rei antiquariæ studium tamquam in hortum amanissimum divertere, plurimosque non dedignabatur penes se habere rarissimos maximi moduli nummos, qui nunc in nobilissima ejus pariter Nepotis Excell. Augustini Chigij Farnesiorum Principis gaza custodiuntur.

7 1. 2. Sequuntur duæ aliæ Bullæ, parvulæ quidem, & æreæ, sed propterea non contemnendæ: utraque, ut præcedens, intus vacua est, includendis jisdem remedijs apta; prior caput Palladis sculptum exhibet, quæ Dea ingenijs præesse dicebatur. Ovidius lib. 3. Fastor.

Pallada nunc pueri, teneræque ornate puella,

Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.

Altera quoddam phallum videtur referre, quo fascinatio credebatur averruncari. De phallis Sect. II. in Baccho.

3. Armillæ erant ornamenta aurea, vel argentea in circuli modum efformata, quæ viri militares ab Imperatoribus donata gerebant: dictæ autem armillæ ab armis, teste Festo, quòd antiqui humeros cum brachijs *armos* vocabant, unde *arma* ab his dependentia sunt vocata. Armillas sinistro brachio gestari solitas docet Livius lib. 1. *Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo habuerunt.* Illas civibus tantum, non autem externis, donatas legitur apud Plinium lib. 33. cap. 2. Mulieres etiam eas gestasse docet Festus. *Armillæ genus, quod mulieres gestare solebant in brachio sinistro.* Sic etiam Plinius lib. cit. cap. 3. de usu auri in mulieribus. *Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, spiris, &c.* Earum imaginem hic damus descrip-

Sectio V. Art. II. Fibulæ, &c. 105

descriptam ex antiqua argentea, quæ in museo Jo. Petri Bellorij asservatur.

4. Duo fibularum genera recensentur: una erat instar annuli, quæ Adolescentulorum, & Cantorum pudendis adhibebatur; illis quidem ne puerilis ætas Veneris usu in virilitatem citiùs præcipitaretur, teste Plinio lib. 33. cap. 12. his verò ne vox coitu asperior, deteriorque fieret. Juvenalis Sat. 6.

*Solvitur his magno Comedi fibula, sunt que
Chrysgonum cantare vetent.*

Utrique autem infibulabantur filo quodam tum æneo, tum argenteo, præputio sive cuticulâ glandis velamine trajecto. Altera vestiaria, cujus hîc exhibemur imaginem, oblonga in modum arcus efformata acu nervi figuram exprimente, quâ chlamydes, palliaque aperta tunicæ injici solita, ne humeris defluerent, neciebantur; qualis in marmoribus, nummisque antiquis observatur, & de qua Ovidius lib. 14. Metam. Picum in avem conversum describens,

*Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
Fibula, quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit, & fulvo cervix præcingitur auro:*

Scribit Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 29. Aurelianum Imperatorem gregarijs militibus, ut per omne tempus militiæ fibulas haberent aureas, privilegium dedisse. Aurea pulcherrima extat hic Romæ apud Illustriss. Marchionem Raggium, cui inscripta sunt hæc verba, **IULIANE VIVAS**, fortè ab hoc Imperatore alicui militi donata.

5. Antiquitus apud Romanos annulus ferreus bellicæ virtutis erat insigne: ætate verò D. Augusti, illoque decurias ordinante majorem judicium partem in annulo ferreo fuisse scribit Plinius lib. 33. cap. 1. Annuli etiam distinguebant Equites à plebe, cui annulorum, aureorum usus interdictus erat. De illorum origine, ac dignitate differere mei non est propositi: dicam solummodo veteres gestasse Deos in annulis sculptos, ut & amuleta, Idola Aegyptia, Serapidem, Isidem, Harpocratem, Canopum, &c. quem morem non in foeminis tantum, sed & in viris Plinius vituperat. Unum ferreum hîc exhibemus cum Serapidis imagine extantem apud Jo. Petrum Bellorium, qui ad hunc Plinij locum lib. 33. cap. 3. illustrandum mirè facit. *Jam verò etiam Harpocratem, statuasque Aegyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.*

6. Multæ Claves antiquæ in museis observantur, ex quibus unam selegimus parvulam, & ejus planè formæ, quam hîc damus. Clavium cultodiam penes servos fuisse testatur Seneca lib. 2. de ira

cap. 25:

cap. 25. *Quid enim est, inquit, cur tussis alicujus, aut sternutamentum, aut musca parum curiosè fugata nos in rabiem agat, aut versus calix, aut clavis negligentis servi manibus elapsa.* Etenim januæ, cellæ, arcæ, bibliothecæ, vestimenta, omniaque domus suppellectilia servorum curæ commissa erant, quæ omnia à Janitoribus, Cellarijs, Arcarijs, Libertis à studijs, vestiarijs, & supellecticarijs feris, & clavibus cohibebantur. Carcerum Janitores Clavicularios appellatos fuisse scribit Cuiacius lib. 10. Cod. tit. 65.

8

1. Hæc Tessera Paganica Tolentini urbis, & coloniæ Piceni; quæ nunc etiam *Tolentino* vocatur in Marchia Anconitana, ab Ill. I. Philippo Tomaffino Aemoniensi Præsule sub finem libri, quem de Tesseris hospitalitatis edidit, ut & à CL. V. Jacobo Sponio in Miscell. sect. 9. fol. 301. descripta est, mutila quidem apud hunc, apud illum, errata, sed ab utroque absque figura exhibita. Illa primùm Fulginij extabat in museo Ludovici Jacobelli; cimeliarchio deinde Cardinalis de Maximis accessit; nunc verò apud Joannem Petrum Bellorium, asservatur, ubi eam & delineavi, & exscripsi. Tabula est ænea hac delineatâ imagine paulò grandior, cui superstat dimidia muliebris figura numen placaturum, vel potiùs urbis Genium repræsentans; ad cujus fortè sedendam iram, vel implorandum auxilium ob aliquod grave imminens periculum L. Veratius hostias iustiales, æreamque tabulam voti memoriam referentem in aliquo templo affigendam Paganis Tolentini municipij libens dono dedit.

2. En alia Tessera quadrilatera ex osse alicui Gladiatori rudem jam donato concessa, ut spectaculis, ludisve interesse posset spectandi gratiâ, non autem pugnandi: huic enim servile nomen inscriptum est, tempusque ludi M. Sileno, & L. Norbano Coss. celebrati, quem Fructus Sexti Kal. Februar. spectavit.

3. Hæc Tessera eburnea duobus piscibus signata convivalis erat, cujus meminit Lampridius in Elagabalo his verbis. *Sortes sanè convivales scriptas in cochlearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, ut verè sortes essent, & fata tentarentur: quod quidem & ludis suis exhibuit, quum & ursos decem, & decem glires, & decem lactucas, & decem auri libras in sorte habuit.* Livius etiam lib. 9. de quadam convivali tessera mentionem facit, quâ ostensâ milites ad prandium admittebantur. *Consul extemplo tesseram dari jubet, ut prandeat miles.*

4. Tessera lusoria erant oscilla sex laterum æqualium quibusdam punctis distincta, quæ jaciebantur talorum instar, de quibus Julius

Sectio V. Art. II. Stylus, &c. 107

lius Capitolinus in Aelio Vero. *Post convivium lusum est tesseriis usque ad lucem.* De illis loquitur etiam Cicero lib. I. de Divin. *Quid est enim fors? idem propemodum, quod micare, quod talos jacere, quod tesseras: quibus in rebus temeritas & casus, non ratio & consilium valet.* Tesseras alias eburneas nostris similes, viridique encausto illitas vidi apud Joannem Petrum Bellorium; sed illa in eodem museo asser- vata his multò grandior est, habetque foramen rotundum in ea parte, quæ quatuor punctis signata est, ut videre liquet in hac imagine ma- gnitudinem ejus, formamque referente. Plura de Tesseriis forent di- cenda, sed cùm erudit. Vir Illustris. Raphaël Fabrettus librum de Tesseriis, ponderibus, alijsque miscellaneis quamprimùm editurus sit, ubi multa de suo proprio museo vulgabit; ea tantùm hìc exposui, quæ delineatarum imaginum explicationem juvare possunt.

1. Stylus instrumentum ferreum, cujus mucrone antiquitus in cereis pugillaribus scribebatur, teste Plinio lib. 34. cap. 14. *Stylo scribere institutum est, ut vetustissimi authores prodiderunt.* Ejusdem verò planitie scriptum abradebatur, ut innuit D. Hieronymus ad Domnio- nem, *Stultus ego, qui me putaverim hæc absque philosophicis scire non posse, qui meliorem styli partem eam legerim, quæ deleret, quam quæ scriberet.* Stylus recondebatur in thecam graphiarium appellatam, de quo Martialis lib. 14. ep. 19.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:

Si puero dones, non leve munus erit.

Pugillares autem, in quibus ducto per ceram stylo scribebatur, erant tabellæ ex citro, seu buxo, vel ebore confectæ, quibus cera colorata superinducebatur. Ovidius lib. 1. Amor. el. 12.

Ite hinc, difficiles funebria ligna tabellæ:

Tuque negaturis cera referta notis.

Quam puto de longæ collectam flore cicuta,

Melle sub infami Corsica misit Apis.

At, tamquam minio, penitus medicata rubebas;

Ille color verè sanguinolentus erat.

Fiebant etiam ex membranis, ut docet Martialis libro citato ep. 5.

Esse putes ceras, licet hæc membrana vocetur;

Delebis, quoties scripta novare voles.

Varijs nominibus appellatos fuisse Pugillares, Duplices nempe, Tri- plices, Quintuplices scribit idem Poëta in principio libri supradicti.

2. Strigiles sic dictæ à stringendo seu radendo erant instrumenta quædam curva ex ferro, argento, vel auro, & aliquando ex hebeno, quibus veteres utebantur ad radendas fordes corporis post balnea, fado-

sudoremque abstergendum. Persius Sat. 5.

Ipuer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

Illæ sæpe ungebantur, ut minùs læderent: scribit enim Suetonius in Aug. cap. 80. hunc Imperatorem callos quosdam habuisse per pectus, atque alvum ex affiduo, & vehementi strigilis usu plurifariam concretos ad impetiginis formam. Oleum autem conservabatur in gutto (3) seu ampulla illud guttatim fundente. De strigilibus inunctis & gutto loquitur Juvenalis Sat. 3.

. Domus interea secura patellas

*Jam lavat, & buccâ foculum excitat, & sonat unctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.*

- 10 Antiquitus mos erat mulieres pretio conducere in funeribus mortuum ubertim deflentes, lachrymasque reponentes in vasculis, sive phialis vitreis, quæ deinde cum ossibus, cineribusque adhuc calentibus, necnon odoribus simul in urna claudebantur: unde hæc dicendi formula in antiquis lapidibus sæpe insculpta, CVM LACRYMIS POSVERE. Quinque phialas lacrymatorias hîc exhibemus, quarum media sculptum habet in fundo Mercurium cum petaso, & talaribus alatis, caduceum gestantem. Hic Deus apud Lucianum in mortuorum dialogis passim introducit animas eorum, qui è vita excesserunt, ad inferos deducens. Eadem narrat de illo Pausanias in Arcadia, ut & Petronius Arbiter Satyr. cap. 100. *Mercurius, qui animas ducere, & reducere solet.* Sic etiam Virgilius lib. 4. Æneid.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco

Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:

Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Ex quibus liquet repositas fuisse in istis phialis Præficæ, aliarumque mulierum pretio deflentium lacrymas, mortuique cadaver sive ad rogam, sive ad sepulturam cum uberrimo fletu comitantium. De illis Lucillius Sat. 2.

. Mercede quæ

Conductæ flent alieno in funere Præficæ.

ARTICULUS TERTIUS

Manus æneæ vota referentes.

- 11 **H**Æc manus ænea, cujus magnitudo, diversaque signa hieroglyphica hîc exhibentur, in celebri museo Jo. Petri Bellorij asservata

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 109

affervata votum quoddam pro salute prolis à conjugē susceptæ Serapidi solutum repræsentat. Sed à quonam? prorsus ignoratur: etenim in ea nulla extat nominis mentio; licet tamen ex artificis industria, votique nobilitate conjectare eam ab aliquo & opibus, & ingenio pollente Romano forsan, etiam si Aegyptiorum numini consecratam, cum in Urbe cunctæ populorum subactorum religiones reciperentur, & maximè Aegyptiorum, qui doctiores, & sapientiores habebantur. *Hæc tamen Aegyptia quondam, nunc & sacra Romana sunt.* Ait Minutius Felix in Octav. Quidquid sit hanc manum Serapidi ex ejusdem numinis imagine dicatam fuisse constat, & fortè Deum Matri Ifidi, sive rerum naturæ parenti, cujus in pompa manus præferebatur, ut narrat Apulejus lib. 11. Metamorph. forsan quòd hæc Dea manum sacram in pompa ostentasset. Votum autem pro masculina sobole solutum indicat manus dextra, siquidem illa masculinæ virtutis symbolum est. Nunc ad obscuriora, & primùm ad interiorem manus partem deveniendum. Illa tres digitos pollicem, indicem, & medium elevatos, reliquos duos annularem, & minimum contractos ostendit, eo modo, quo Veteres significabant verba se velle facere ad populum. Apulejus lib. 2. Metamorph. *Ac sic aggeratis in cumulum stragulis, & effultus in cubitum, subrectusque in torum porrigit dexteram, & adinstar oratorum conformat articulum, duobusque infimis conclusis digitis ceteros eminentes porrigit, & infesto pollice clementer subrigens infit.* Qui gestus est etiam Episcoporum populum benedicientium. Indici, & medio subjecta est imago Serapidis, sive Osiridis, quem Æsculapium à quibusdam vocatum scribit Tacitus lib. 4. Hist. cap. 84. ut diximus Sect. II. in explicatione imagunculæ Æsculapium cum modio in capite repræsentantis. Accipiebatur etiam Serapis pro Sole, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. cui medendi potestas ideò attribuebatur, *quia temperatus Solis calor morborum omnium fuga est,* inquit idem Macrobius subjungens Apollinem, qui idem est cum Sole, aspellentem mala intelligendum esse: unde non mirum est, si votum pro salute pueri Æsculapio, Soli, & Apollini, sub Serapidis imagine solvitur. Infans in amplexu matris talari veste oblectæ, ut decebat pudica matrona, in lectulo decumbentis in ima parte cernitur: adstat Ibis symbolum Lunaris Genij, & præsidis in humidum elementum, per quam Aegyptij Lunarem vim solebant designare, Ifidi sive Lunæ sacra, ad cujus rationem eam ova fingere scribit Aelianus totidem videlicet diebus, quot crescit, & decrescit. Sic etiam per Scarabæum Solem indicabant, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3. *Καθάρα δὲ ἀμαθὴς μὲν βέλυσθαι ἐν ἀγνώμων ὑπάρχειν ἡθίων.*

110 Romanum Museum.

τῆς θείων. Αἰγύπτιοι δὲ ἐσέφθησαν, ὡς εἰκόνα Ἥλιος ἐμφύχον. Ἰκόνθατος γὰρ πᾶς ἀρρῶν,
 καὶ ἀφίαις τὸν θεὸν ἐν τέλει, καὶ ποιήσας σφαιροειδῆ, τοῖς ὀπιδίοις ἀνταναφέρῃ
 ποσὶν, ὡς Ἥλιος εὐραγὸν, καὶ πειλοδὸν ἡμερῶν ἐκδέχεται Σελωιακὴν. Jam
 verò Scarabæum, inquit, stultus forte quispiam detestetur, utpote
 divinis in rebus hospes, & peregrinus: at hunc Aegyptij quasi vitam,
 ac spirantem Solis imaginem venerari solent. Nam & Scarabæus om-
 nis mas est, & semen in paludem immissum, ac sphericam in figuram
 conformatum postremis pedibus in aversam partem convolvit, Solis in
 caelo motum emulatus, integramq; Lunæ dierum conversionem expectat.
 Mirabiles enim hujus insecti operationes Solaribus similes apparent,
 de quibus eruditè loquitur Ruellius lib. 2. de stirp. his verbis. *Quin*
& Scarabæus omnis cognitum animal totidem digitis, aut potius pedi-
bus innititur, quot diebus mensis constat, in quibus exoriens Sol suos
prosequitur cursus: is Solis & Lunæ coitum nobis apertè demonstrat;
quandoquidem è bubulo stercore pilulam ab ortu ad occasum rotando
versans in orbis imaginem effingit, quem in viginti & octo diebus factò
humi scrobulo adobruens tantisper celat, dum signiferum ambiens
Luna ad intermenstruum revertens sileat, aperto tum orbiculo novam
prolem edit; nec aliam nascendi novit originem. Et sic per Scarabæum
 nil aliud indicatur, nisi mascula quædam virtus Solis, quem veteres
 mundi animam, rerumque fatorem appellabant; & de quo, ut scribit
 Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. vitam omnia mutantur.
 Unde sicut Osiridem censebant esse virtutem quamdam generativam,
 ita & Isidem vim naturæ fœmininam totius susceptricem generationis.
 Etenim Sole, & Lunâ præcipuè vita nostra moderatur, teste eodem
 Macrobio lib. cit. cap. 20. & utriusque luminis beneficio hæc nobis
 constat vita, quâ fruimur. Sol (inquit ille lib. 1. Sat. cap. 19.)
auctor spiritus caloris ac luminis, humanæ vitæ genitor & custos est:
& ideò nascentis demon, idest, Deus creditur: Luna τὴν, quia cor-
porum præsul est, quæ fortuitorum varietate jactantur. Scribit Firmi-
 cus Maternus lib. 2. Mathes. omnem substantiam corporis humani ad
 potestatem Lunaris numinis pertinere; unde dux nascentium vocaba-
 tur, & à parientibus solebat invocari. Quoniam tamen illa non pro-
 dest sine Solis aspectu: hinc Scarabæus in media manu positus est, in
 ima verò parte Ibis Lunam indicans, quæ virtute, & calore Solis fota
 cum eo ad generationem rerum omnium perficiendam concurrat; ho-
 rum enim astrorum influxu tota natura sustinetur, sicque per Scara-
 bæum & Ibin pueruli generatio videtur innui. Scarabæus etiam, ut
 favorabile amuletum, animi fortitudinem designabat; Ibis verò vim
 quamdam malorum averruncativam, eratque Aegyptijs salubritatis
 symbo-

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. III

symbolum, & augurium, quoniam clysterem, qui apud eos in frequentissimo usu erat, reperisse putabatur. Per mensam sive tripodem Serapidis imagini subiectum, & dolabram vel gladium in pollice voventium sacrificia pro salute pueruli designantur: gladius ad sacra Mythræ, qui idem erat cum Serapide & Sole, potest etiam referri; & fortè pueri pater mythriacis sacris initiatus, sictumque & mimicum passus martyrium idem augurabatur filio; de hoc simulato martyrio consule Tertullianum lib. de Cor. Milit. & lib. de Præscript. Diogenem gladio verba comparavisse narrat Valerianus lib. 42. ille symbolum erat eloquentiæ & principatus, quæ bona puerulo ominabantur; ut & sapientiæ & divinationis scientia per tripodem significata; tripus enim Apollini sacer erat, & aureus videbatur in aditu templi Apollinis Delphici, de quo mentionem facit Herodotus in Calliop. Mors etiam gladio indicabatur, infanti forsan diuturno morbo minitata, sed à qua Deorum ope sacrificijs per tripodem designatis propitiatorum liberatus erat. Altera manus facies plura refert signa hieroglyphica; & primùm Rana occurrit in medio digito posita, quæ sine pedibus nascitur, pedesq; deinde posteriores assumit, teste Horo lib. 2. Infans, qui tum ætate nimium tenerâ, tum vi morbi impeditus femovere non potuerat, convalescens paulatim incepit progredi. Crocodilus autem in media manu repens, animal perspicacissimum, & linguæ usu carens, si fides Plinio lib. 8. cap. 25. silentium sapientibus Deæque Isidi gratum, ac quamdam in rebus providentiam puero fortè ominatur. Scribit Valerianus lib. 29. Crocodilo tergus monstrante hominem invictum significari, propterea quòd ille adeo sit supernè corticosus, ut contra omnem ictum invictus habeatur. Puerum tandem amissam salutem recuperasse Serpens solitus Aesculapij typus denotat: illi enim, qui medicinâ utuntur, velut infirmitatis pelle depositâ renovantur ut Serpentes; narrat Plinius lib. 29. cap. 24. Serpenti multa inesse rimedia, unde ille in antiquis numismatibus salutis symbolum est. Mense verò Septembri puerulum convaluisse ex Libra conijcitur, quo tempore dies noctesque equaliter procedunt. Virgilius lib. 1. Georgic.

12

Libra diei somnique pares ubi fecerit horas.

Et quidem in septimo infirmitatis mense, manum enim in hunc modum compositam indicare numerum ducentessimum docet Valerianus. At testudinis exemplo animalis tardè incedentis, domoque numquam egredientis infans paulatim quidem pedibus usus est; sed ob debilitatem ex morbo contractam domi diutiùs manere coactus fuit. Vocum Serapidi, & Isidi solutum denotat urnula in utriusque sacris adhiberi

solita, siquidem illam in hujus Dæ pompa illatam refert Apulejus lib. 11. Metam. cymbij anfati mentionem faciens. Urna etiam Osiridi sacrata erat, utpote humidæ naturæ Domino. Plutarchus de If. & Of. καὶ τὸ ἱερόν αὐτὸ πομπῆς τὸ ὑδραῖον ἐπὶ τῆς θεῆς. *Et ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem Dei.*

13

Sequitur altera manus ænea extans in nobilissima pinacotheca Barberina: illa duplò grandior circiter est, quàm hæc imago; sed præcedente, quam exposuimus, eò pretiosior, quòd in ea plura signa hieroglyphica continentur, voventisque nomen patet ex inscriptione. CECROPIVS. V. C. VOTVM. S. *Cecropius voti compos votum solvit.* Quisnam fuerit Cecropius ille, nil apud Scriptores reperitur; forsan à Cecropide Atheniensium Rege, seu potiùs à Tribu ejusdem nominis, ex qua oriundus erat, hanc traxit denominationem. Votum autem pro salute pueruli factum hæc manus dextra haud dubiè repræsentat: illa digitos eo modo compositos habet, quo jam in præcedentis explicatione diximus, & quia tædiosum esset eadem repetere, ad alia progrediamur. In imo partis manus interioris exhibetur puer in amplexu matris stolatæ more pudicarum matronarum, in lectulo decumbentis, pro cuius salute hoc votum Ammoni salutari Genio, Isidæ rerum naturæ parenti, & salutis auctori Æsculapio factum fuisse videntur indicare caput arietinum, nux pinea, & Serpens sive Draco manum ambiens. Ammon fœcunditatis, & generationis Genius habebatur apud Ægyptios, qui ab eo vitam rerum omnium fœcundam, cælorumque benignitatem concedi putabant: hinc illius nomen tamquam favorabile amuletum laminis incisum, & pectori affixum gerebant, tantùmque huic nomini tribuebant, ut solâ illius invocatione magnis bonis se repleti crederent; ut docet Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. fol. 494. Hæc superstitio viguit etiam apud Romanos, qui Ammonem naturæ conservatorem existimabant, ut legitur in Salonini nummo AITICEM exhibente cum hac epigraphe. AMMONI CONSERVATORI. Nux pinea Deum matri Isidi propria fuit. *Quid sibi vult illa pinus* (inquit Arnobius lib. 5. adv. Gentes) *quare semper stans diebus in Deum matris intromittis sanctuario? nonne illius similitudo est arboris, sub qua sibi furens manus est infelix adulescentulus intulit, est genitrix Divum in solatium sui vulneris consecravit.* Huic Dæ non modo puerorum tutela, sed & valetudinis cura adscripta fuit, teste Diodoro lib. 1. cuius hæc sunt verba. Φασὶ δὲ Αἰγύπτιοι τὸ Ἴσον φαρμάκων τὸ πολλῶν πρὸς ὑγίαν δρέπιν γεγονέναι, τὸ σῦλον πολλὰ μηχανήσασθαι. διὸ καὶ νεὸς τυχεύσαν, ἀθανασίας, ἐπὶ ταῖς θεραπείαις τὸ ἀνθρώπων μέγιστα χάρειν, καὶ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῖς ἀγῆστοι δίδοναι βοηθήματα. φαίνεται ἐπὶ τῆς κενυμένης τῆς

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 113

τίω τὸ ἴδιον ἐπιφάνειαν, καὶ τὸ πρὸς τοῖς δαιμόνιαις ἢ ἀνθρώπων βεργητικόν.
Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse Aegyptij tradunt,
utpote quæ scientiæ medicæ fuerit peritissima, adeoque multa solerter
excogitasse. Quam ob causam nunc quoque ad immortalitatem elata,
sanatione hominum maximè gaudeat; Et in somnis, si quis opem
expetierit, manifestam numinis præsentiam, promptamque indigen-
tibus bene merendi facultatem exhibeat. Et paucis interjectis. Κατὰ γὰρ
τοῦ ὕπνου ἐφιστάμενοι δίδουσι τοῖς κήμοισι βοηθήματα πρὸς τὰς νόσους, καὶ τὰς
ὑπάρχουσας αὐτῇ, ὡς ἀδύνατον ὑγιάσειν, καὶ πολλὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν
δυσκολίαν τῆς νοσήματος ἀπελπιθέντας, ὑπὸ ταύτης σώζονται, συχρὸς ἢ παντελῶς πηρο-
θέντες τὰς ἀνάσσεις ἢ πνεῦμα τῶν ἄλλων μερῶν τῆς σώματος, ὅταν πρὸς ταῦτα τὸ θεῖον κατα-
φύωσιν, εἰς τὸ πρὸςπαύσασθαι ἀποκαθίσταται τάξιν. Διὸν δὲ αὐτῶν καὶ τὸ τῆς ἀθα-
νασίας φάρμακον, &c. In somnis enim adsistentem ægrotis remedia contra
morbos subjicere, eique morigerantes nec opinato convalescere. Multos
etiam à Medicis propter morbi difficultatem desperatos ab hac salutem
accipere, plurimosque oculis prorsus captos, aut aliâ corporis parte
mutilatos, si ad Deum hujus opem confugerint, in pristini vigoris
integritatem restitui. Invenit illa immortalitatis pharmacum, &c.
Æsculapio quoque ut salutis auctori sacratum fuisse hoc donarium
indicat Serpens manum ambiens, solitus hujus Dei typus, de quo
multis in locis egimus, & diffusè loquitur Macrobius lib. 1. Saturn.
cap. 20. Triplex etiam infirmitatis pueruli status præmissis tribus hie-
roglyphicis fortè designatur. Nux pinea in apice pollicis principium
fuisse lethale videtur innuere; fertur enim pinum semel amputatam,
nova germina numquam emittere. Sole deinde Arietem ingrediente
morbus declinavit; Ammon etenim omnium salutem credebatur pro-
spicere. Serpente verò felix morbi exitus optimè indicatur: liqui-
dem convalescentes infirmitatis pellem exuere dicuntur, novamque
induere ut Serpentes. Folium ficus in pollice positum arboris om-
nium plantarum succi plenissimæ ob humoris copiam symbolum
irrigationis, & fetationis perhibebatur apud Ægyptios, teste Plutar-
cho lib. 6. Sympos. quæst. 10. & maximè in opusculo de Is. & Osir. ubi
hæc scribit. Οὐ μόνον δὲ τὸν Νεῖλον ἀλλὰ πᾶν ὑγρὸν ἀπλῶς Οσίριδος ἀπὸρροῦν
καλεῖται. καὶ τὸ ἱερὸν αἶμα ποσοπομπῆς τὸ ὑδραῖον ὅτι πρὸς τὴν θεῶν. καὶ θεῶν βασιλεία
καὶ τὸ τόπιον κλίμα τὸ κόσμος γράφεται, καὶ μεθερμικωδεται τὸ θεῖον ποτισμός καὶ κίνησις
πάντων, καὶ δοκεῖ γυνητικῶ μορίῳ τὴν φύσιν εἰκέναι. Non solum autem Ni-
lum, sed omnem simpliciter humorem defluxum Osiridis vocant:
Et ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem
Dei, Et ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt,
interpretanturque folium ficus irrigationem, Et fetationem om-
nium,

114 Romanum Museum.

nium, videturque naturâ simile genitali membro. Ficum apud Athenienses sacram appellatam fuisse docet idem Plutarch. lib. 7. Sympos. quæst. 4. & fortè Cecropius ex tribu Atheniensi oriundus eandem pro hac arbore venerationem conservaverat. Ficus alba ex felicibus arboribus habebatur, si fides Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 20. Per Tripodem Suidas significari dicit triplicem temporis præteriti, præsentis, & futuri differentiam Soli rerum omnium moderatori convenientem, quem Ammonem existimatû fuisse refert idem Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 21. Tripus etiam Apollini dicatus & sapientiam, & divinationem denotat. Cymbium ansatum in pompa Isidis illatum memorat Apulejus lib. 11. Metam. Urna quoque Osiridi, sive Serapidi sacrata erat, utpote humidæ naturæ Domino, unde in ejus sacris semper ferebatur vas aquarium, ut diximus; Serapidem autem, & Jovem, qui ipsissimus est cum Ammone, eundem esse declarat Apollinis oraculum apud Julianum Imperatorem Orat. 4.

Εἷς Ζεὺς, εἷς Πλούτων, εἷς Ἡλῖος καὶ Σέραπις

Unus Jupiter, unus Pluto, unus Sol est Serapis.

Meminit Apulejus in supradiçta Isidis pompa alterius *vasculi* huic similis, quod exhibetur in hac imagine, *in modum papillæ rotundati, de quo lacte libabant*, quod symbolum videtur fuisse fecunditatis Niloticæ. Simpulum refert aliud tertium vasculum, quod Festus describit, *vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libabatur*; & simile sæpius in museis observari diximus Sect. III. In exteriori manus parte quædam exhibentur signa, veluti Crocodilus, Rana, Testudo, & Libra, de quibus in præcedentis manus expositione pro ingenij nostri modulo egimus; unde nunc superest, ut ad reliqua procedamus. Anguis, vel potius Vermis oculis, ut videtur, orbat in digito indice primus occurrit, qui fortè puerum vexans, ejus morbi causa fuit. Flagrum in sacris Isidis usurpatum scribit Apulejus lib. 8. Metam. Erat etiam illud divinationis symbolum apud veteres, teste Suetonio in Aug. cap. 94. Ciceronis somnium referente his verbis. *M. Cicero C. Cæsarem in Capitolium profecutus, somnium pristinae noctis familiaribus fortè narrabat: puerum facie liberali, demissum, celo catenâ aureâ, ad fores Capitolij constitisse, eique Jovem flagellum tradidisse: deinde repente Augusto viso, quem ignotum adhuc, plerisque avunculus Cæsar ad sacrificandum acciverat, affirmavit ipsum esse, cujus imago secundum quietem sibi obversata sit.* Potest etiam flagrum referri ad lupercalia in luco Junonis, quæ eadem credebatur Isis, sub monte Exquilio XV. Calen. Martij celebrari solita, ubi novæ nuptæ palmas Sacerdotibus Lupercalibus verberandas offerebant, existiman-

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 115

tēs talia verbera fœcunditatem afferre. Ovidius lib. 2. Fastor.

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,

Nec prece, nec magico carmine mater eris.

Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ,

Jam socer optati nomen habebit avi.

Terga quoque verberanda præbuisse docet idem Poëta lib. cit.

Ille caprum mactat; jussæ sua terga maritæ

Pellibus exsectis percutienda dabant.

Quod innuit etiam Plutarchus in Romulo. Αἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ γυναῖκες οὐ φθίζουσι τὸ παιδοῦ, νομίζουσι πρὸς ὀπορίας ἐκύνησιν συνεργεῖν. *Mulieres adultæ (inquit) non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem, & partum rata.* Pueruli mater ad sterilitatem avertendam flagrum hujusmodi forsan exploraverat. Serpens cristatus, sive Draco manum ambiens Æsculapio salutis numini sacer habebatur, siquidem, teste Eusebio lib. 1. Præp. Ev. cap. 7. Philonis ex Sanchuniatone verba referente, Tautes Draconis, Serpentumque naturæ aliquam tribuebat divinitatem, & apud Phœnices, & Ægyptios hoc animantium genus in sacris mysterijs adhibebatur, salutis corporis, & animæ ferens symbolum, ut tradit idem Eusebius lib. 3. cap. 3. Enimverò cætera reptilia crassioris & terrestri substantiæ sunt; Serpens verò spiritualissimum est animal, vi & copiâ spiritus abundans, igneam naturam habens, maximamque præ se ferens celeritatem; cum neque pedum, neque manuum, neque alterius exterioris membri adminiculum habeat. Præterea diuturnæ admodum vitæ est, corporis enim imbecillitatem non solum exuit, verum etiam majora corporis, & virium accipit incrementa, & nisi vi quadam percussus fuerit, morte naturali minimè extinguitur, nam ad reviviscendum herbam quamdam nosse narratur. Illud Phœnices bonum Dæmonem, Ægyptij verò Cnephum nuncupaverunt. Isidi quoque Serpentem consecratum, docet Ælianus narrans hujus Dææ simulacrum quodam Aspidum diademate coronatum ab Ægyptijs effingi, Serpentemque in ejus pompa ferri solitum. Per cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum fœlicitas, & abundantia; per caduceum prudentia, & eloquentia, pax, & concordia, ac in negotijs gerendis sagacitas puerulo fortè oninabantur: etenim cornucopiæ, & caduceus harum rerum indicia sunt; sic in æreo Vitellij nummo exhibetur duplex cornucopiæ caduceo intermedio pacem, & concordiam, omniumque rerum abundantiam ex adventu Imperatoris proventuras indicans. Pertinet etiam caduceus ad hominum genituram, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 19. *Argumentum caducei ad genituram quoque hominum, quæ Genesis appellatur,*

116 Romanum Museum.

tur, Aegyptij protendunt. Mercurialem caduceum à tertio sacrorum Antistite in pompa Isidis illatum recenset Apulejus lib. 11. *Metam.* sic etiam thyrsos, & hederas in Osiridis solemnitatibus memorat. *Nam proximâ nocte,* ait, *vidi quemdam de sacratis linteis intectum, qui thyrsos, & hederas, & tacenda quaedam gerens ad ipsos meos Lares collocaret.* Osiris idem habebatur cum Dionysio, sive Baccho, & apud Aegyptios hedera Osiridis planta vocabatur. Tibiæ in sacris Aegyptiacis usitatae meminit idem Apulejus lib. cit. *Symphoniae debinc suaves, fistulae, tibiaeque modulis dulcissimis personabant.* (Et mox) *Ibant & dicati magno Serapidi Tibicines, qui per obliquum calamus ad aurem porrectum dextram, familiarem templi, Deique modulum frequentabant.* Tibia sacris peragendis dicata parentum vota pro salute pueruli soluta videtur innuere, siquidem in Matris Deum, sive Isidis solemnitatibus tibiam sonari solitam scribunt Seneca in *Agamemn.* vers. 686. & Sidon Apollinaris *Carm.* 9. vers. 202. Sic etiam Ovidius lib. 4. *Fastor.*

Protinus inflexo Bercynthia Tibia cornu

Flabit, & Idææ festa parentis erunt.

Tibias in sacrificijs, sacrisque peragendis fortè ad iratos Deorum animos demulcendos (ut loquitur Arnobius lib. 7. *advers. Gent.*) usurpatae fuisse patet ex antiquis nummis, & toreumatibus sacrificia exhibentibus, necnon inscriptionibus apud Gruterum pag. 175. & 269. in quibus de Tibicinibus Romanis, eorumque & Fidicinum collegio, qui S. P. P. S. idest, qui *Sacris Publicis Presto sunt*, mentio reperitur. Tibiæ cantum in curatione morborum introductum fuisse testantur multi authores; sic Democritus apud Gellium in libro, cui titulus est *de pestibus, refert plurimis hominum morbis medicinam fuisse inventiones tibiæ.* Tibicinibus vesci in Capitolio permissum fuisse declarant Censorinus de *Die Nat.* cap. 12. ubi de musica loquitur, & Livius lib. 9. narrans Tibicines in æde Jovis, ut antiquitus, vesci prohibitos Tibur uno agmine abiisse; deinde verò jis, qui sacris præcinerent, in hac æde jus vescendi restitutum. Ex quibus patet tibiæ cantus tam in sacris Cybeles, sive Isidis, quàm in curatione morborum, cui præerat Aesculapius, adhibitos esse, necnon Tibicines sub tutela, ac præsidio Jovis, qui idem habebatur cum Ammone, lacuisse, quibus Dijs hanc votivam manum dicatam demonstravimus. Tibiam autem, & Thyrsum in festis circumferri solitos nil aliud denotasse tradit Kircher. lib. 4. *Obel. Pamph. hier.* 19. *Nisi plantationem vitis, & musicæ inventionem, hoc est, vitæ liquorem, & harmoniam rebus singulis inexistentem, quâ suprema mens mundum, & quæ in mundo existunt, locupletavit.*

ART I-

ARTICULUS QUARTUS.

De Signis Militaribus.

ANTIQUITUS signa legionum apud Romanos erant Aquilæ, Lupi, Minotauri, Equi, & Apri, quorum simulacra singulos ordines anteibant: sola deinde Aquila in acie portabatur, cæteris in castris relictis: sed Marius secundo suo Consulatu reliquis in totum abdicatis Aquilam Romanis legionibus propriè dicavit. Author est Plinius lib. 10. cap. 4. Illam summæ hastæ impositam Aquilifer portabat, & erat primum totius legionis signum, teste Vegetio lib. 2. cap. 13. qui hanc legionis divisionem refert. *Legio in decem cohortes divisa est; cohors autem in quinquaginta manipulos; & manipulus rursus in viginti quinque milites.* Ex quibus liquet singulam cohortem mille ducentorum quinquaginta militum conscriptam fuisse, legionem verò duodecim & quingentorum, cum antea quatuor millium, deinde sex millium & ducentorum tantum fuisset, si fides Pompejo. Signa militaria insignia erant cohortium; quæ per ea discernantur, ut docet Tacitus lib. 1. Ann. ne autem acies turbaretur, militesque à contubernaliis aberrarent; singula cohortium signa quibusdam notis, ac litteris distincta fuisse scribit Vegetius loco cit. Primis Reipublicæ temporibus manipulo fœni, aut alterius herbæ pertici alligato Romani pro signis utebantur. Ovidius lib. 3. Fastor.

Pertica suspensos portabat longa maniplos,

Unde manipularis nomina miles habet.

Succedentibus verò annis manum vice fœni, aut herbæ, ad manipuli voci fortè alludendum, hastæ imposuerunt, clypeolis totam hastam tegentibus, qui Deorum, & Imperatorum, virorumque Principum imagines referebant, ut legitur apud Suetonium in Calig. cap. 14. narrantem Artabanum Parthorum Regem Aquilas, & signa Romana, Cæsarumque imagines adorasse. Sic etiam Herodianus lib. 8. mortem Maximini à militibus occisi referens. *Τὰς τε εἰκόνας ἐκ τῶν σημείων κατέσσωσαν, καὶ αὐτὸν σὺν τῷ παιδί πρὸς τὸν τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἅρα δὲ ἀλέξαντρο αὐτοῖς, οὐκ ἀναχόμενοι ἀνεμειροῦσι.* Postquam de signis militaribus illius imagines detraxerunt, prodeuntem mox tentorio cum filio, ut ad eos loqueretur (hoc illi non concessa) continuo obtruncant. Drusi quoque imaginem, ut & ipsius Sejani inter signa fuisse patet ex Tacito lib. 1. Ann. & Suetonio in Tib. cap. 48. Apud Romanos signa militaria in pari veneratione tenebantur ac Deorum simulacra, Tertullianus in Apolog.

Religio

Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Dijs præponit. Illa in rebus lætis, ac festis diebus inungebantur, si credendum Plinio lib. 13. cap. 3. Aquilæ ac signa pulverulenta illa, & custodijs horrida inunguntur festis diebus. Eadem floribus decorari scribit Claudianus.

*. Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis armantur frondibus hastæ.*

Erant illæ inferiori parte acutæ, ut in terram facilè defigerentur. Virgilius lib. 6. Aeneid.

Stant terræ defixæ hastæ.

Posteriori ævo his signis in totum abdicatis usurpatos fuisse Dracones tradit Vegetius. Aquila pariter Legionaria extat penes Ill. Josephum Felice S. D. N. PP. Prælatum domesticum.

16 Signum Victoriæ alatæ lauream manu gerentis tamquam felix omen in Romanorum acie portabatur, ut apparet in Columna Trajana, varijsque toreumatibus antiquis Victorias huic, quam exhibemus, similes Vexillis impositas referentibus. Istæ imagunculæ forsan erant illæ, quæ vel boni ominis causâ Imperatoribus ad bellum proficiscentibus, vel jisdem ob imperij primitias offerebantur, & de quibus hæc scribit Ammianus Marcellinus lib. 28. *Quâ spe Tripolitani frustrati, formidantesque extrema, adlapsa legitimo die Concilij, quod apud eos est annuum, Severum, & Flaccianum creaverunt Legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniano ob Imperij primitias oblatores.* Hæc Victoriola, quæ pulcherrima, & elegantissima est, summæ hastæ procul dubio imponebatur; & ad hunc effectum, ut conjectare licet, perforata fuit. Asservatur illa in nobilissimo Petri Antonij Rolandi Magnini gazophylacio, quod fuit olim Caroli Magnini ejus patruj rei antiquariæ studiosissimi. Multa in eo præclara, & rara custodiuntur; sed præsertim superbissimæ, & ditissimæ armaturæ, Idola Aegyptia parva quidem ex ære, at ex lapide ad naturalem magnitudinem accedentia, antiquæ Lucernæ, numismata, gemmæ, marmorea exquisitissimi artificij toreumata, eximiorum pictorum tabulæ, aliaque tum antiquæ tum modernæ magnificentiæ monumenta, quæ, summâ Domini comitate & affabilitate, extraneorum admirationi quotidie proponuntur.

17 Vexillum pro quolibet Signorum genere accipiebatur; propriè tamen erat Equitum modicum habens velum quadratum ad hastam in modum crucis expansum, de quo multis in locis Vegetius. Quidam pro Vexillo Labari vocem substituunt, sed absque ullo probabili legitimoque fundamento; siquidem ante inferius ævum nusquam, apud

Sect. V. Art. V. Pictura antiq. &c. 119

apud antiquos scriptores Labari mentio, ut in suo Vitæ Humanæ Theatro notavit Laurentius Beyerlinck in voce *Labarum*. Tempore Tertulliani videtur ea vox cognita nondum fuisse; constat autem Constantinum Imperatorem statim à conversione Labarum formasse in signum crucis. Etenim apud Tertullianum non Labari, sed Vexilli, & Cantabri nomina leguntur: sic in Apolog. cap. 16. Omnes, inquit, imaginum suggestus insignes monilia crucium sunt: *sypara illa Vexillorum, & Cantabrorum stole crucium sunt*. Quam sententiam confirmat eruditissimus Baronius Annal. Eccl. to. 1. anno sal. 312. cap. 5. his verbis. *Sed quod ad Labari antiquitatem pertinet, facilius erit in vetustis Imperatorum victoriarum monumentis sculpta oculis spectare Labaro signa similia, quam ejus nomen apud veteres scriptores ethnicos legere. Ceterum Vexillorum appellatione illud expressisse, eademque Cantabra etiam nuncupasse, ex hisdem, quos citavimus, Tertulliano, & Minutio manifestum redditur*. Cantabra autem à Cantabris in Hispania populis dicta putat idem Cardinalis, qui hanc differentiam inter Vexilla, Cantabraque, ac Labara fuisse scribit, quòd illorum vela transversæ hastæ sic alligata erant, ut rugas aliquas sui contractione, admitterent: at in Labaris sic erant expansa, ut integras in se depictas exhiberent imagines, ut videre licet in plurimis toreumatibus, nummisque antiquis, & maximè in duobus hîc exhibitis, in quorum uno ad Aelium Cæsarem pertinente repræsentatur Pannonia dextrâ Vexillum gerens, sinistrâ stolam sublevans. In altero adversam Constantini nummi partem referente stant duo milites hastati clypeis innixi Labaro intermedio: Præterea in exercitu plura erant Vexilla, Labarum autem nonnisi unum, velum habens ex purpura, auro, gemmisque circumtextum, Imperatoribus solitum præferri, in quo Constantinus characterem hieroglyphicum nomen Domini nostri Jesu Christi significantem inscribi jussit, in memoriam ejus signi eidem bellum contra Maxentium moventi in Cælo apparito cum his verbis. IN TOYTON NIKA. IN HOC VINCE, Euseb. in Vita Constant. lib. 1. cap. 24.

ARTICULUS QUINTUS.

Expositio antiquæ picturæ Barberinæ in fine primæ Sectionis posita.

ELEGANS hæc antiqua pictura in nobilissimis ædibus Barberinis asservata jampridem ab erud. vir Jo. Petro Bellorio in libro,

libro, quem *De fragmentis vestigij veteris Romæ ex lapidibus Farnesianis* edidit, vulgata est. Sed quoniam de illa ne minimum quidem verbum protulit, utpote ornamentum tantum causam in illo opere posita; nos breviter aliquid de illius expositione hinc delibare proposuimus. Sedet Roma Gentium Domina, galeata, gemmato monili ornata, talari stolam obiecta, chlamide seu peplo in extrema limbi ora depicto induta, pallio superimposito: dextram sceptrum tenet potentiam symbolum, laevam unioibus exornatam Victoriolam alteram manu globum, alteram Vexillum, in quo S. P. Q. R. Duæ aliæ Victoriolæ ejus humeris impositæ sunt; ex utraque Sellæ parte duo Cygni, totidemque imagunculæ Castorem, & Pollucem haud dubie repræsentantes. In parte dextra clypeus topiariam effigiem descriptus. Castor, & Pollux fratres gemini, Jovis in Cygnum transformati ex Leda Tyndari Laconiarum regis uxore filij, tutelaria Romanorum numina crediti fuere, quibus ædem A. Postumius Dictator bello Latino vovit, extruxitque anno V. C. CCLVII. tali de causa. Cum Tarquinius ex Urbe ejectus ad Octavium Mamilium Tusculanorum Ducem generum suum confugisset; amboque Latio concitato apud lacum Regillum cum A. Postumio Dictatore magnis viribus confligerent; victoriam nutante duo primæ lanuginis juvenes Castor, & Pollux Romanarum partium propugnatores, Romanum equitatum candidis equis præcedentes, Latinas copias penitus fuderunt. Finito prælio ipsimet adolescentes equis sudore madentibus insidentes in Romano foro apparuerunt, ubi multis eos circumstantibus, rogantibusque, ecquid novi ab exercitu afferrent, pugnam, & victoriam indicavere, foroque egressi numquam postea comparuerunt, licet per totam Urbem valde quæsitum, ut dignis muneribus honorarentur. Senatus deinde litteris A. Postumij certior factus eos in prælio visos fuisse, verisimili conjecturam fratres Dioscuros salutem Reipublicæ invigilantes credidit, templumque illis in foro Romano, ubi eorum imagines apparuerunt, construi decrevit. Eisdem narrat Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. P. Vatinio, Reatinæ Præfecturæ viro, Urbem noctu petenti obvios se præbuisse, Persenque Regem à Paulo die, qui præterierat, captum nuntiavisse. Qui plura de illis volet, adeat Livium lib. 1. Dionysium lib. 1. Rom. antiq. Plinium de Viris Illustribus, & Plutarchum in Coriolano.

VAS FICTILE

1



P.S.B. Sculp:

Ex Schedis



VAS FICTILE

2



Ex schedis



VASIS ÆNEI PARS PRIOR 3



In museo Io. Petri Bellorij



VASIS AENEI PARS POSTERIOR



In museo Io. Petri Bellorij



VAS

MARMOREVM 5



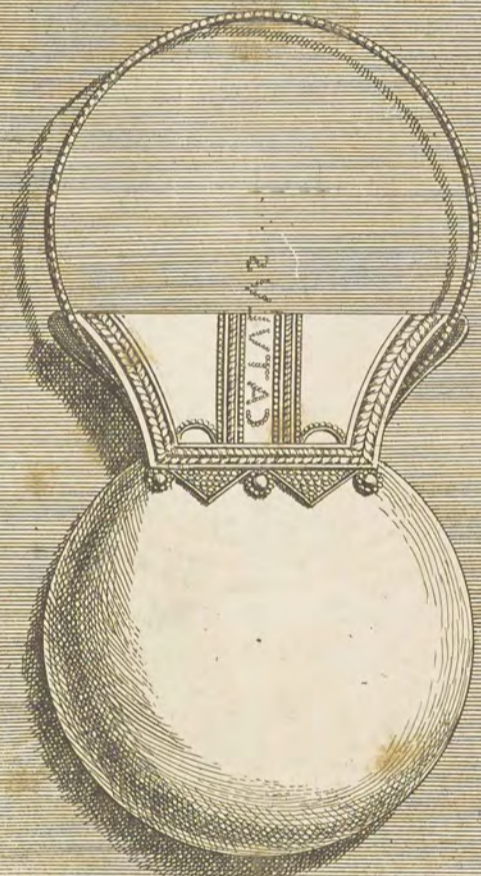
P. S. B. Sculp.

Ex Schedis

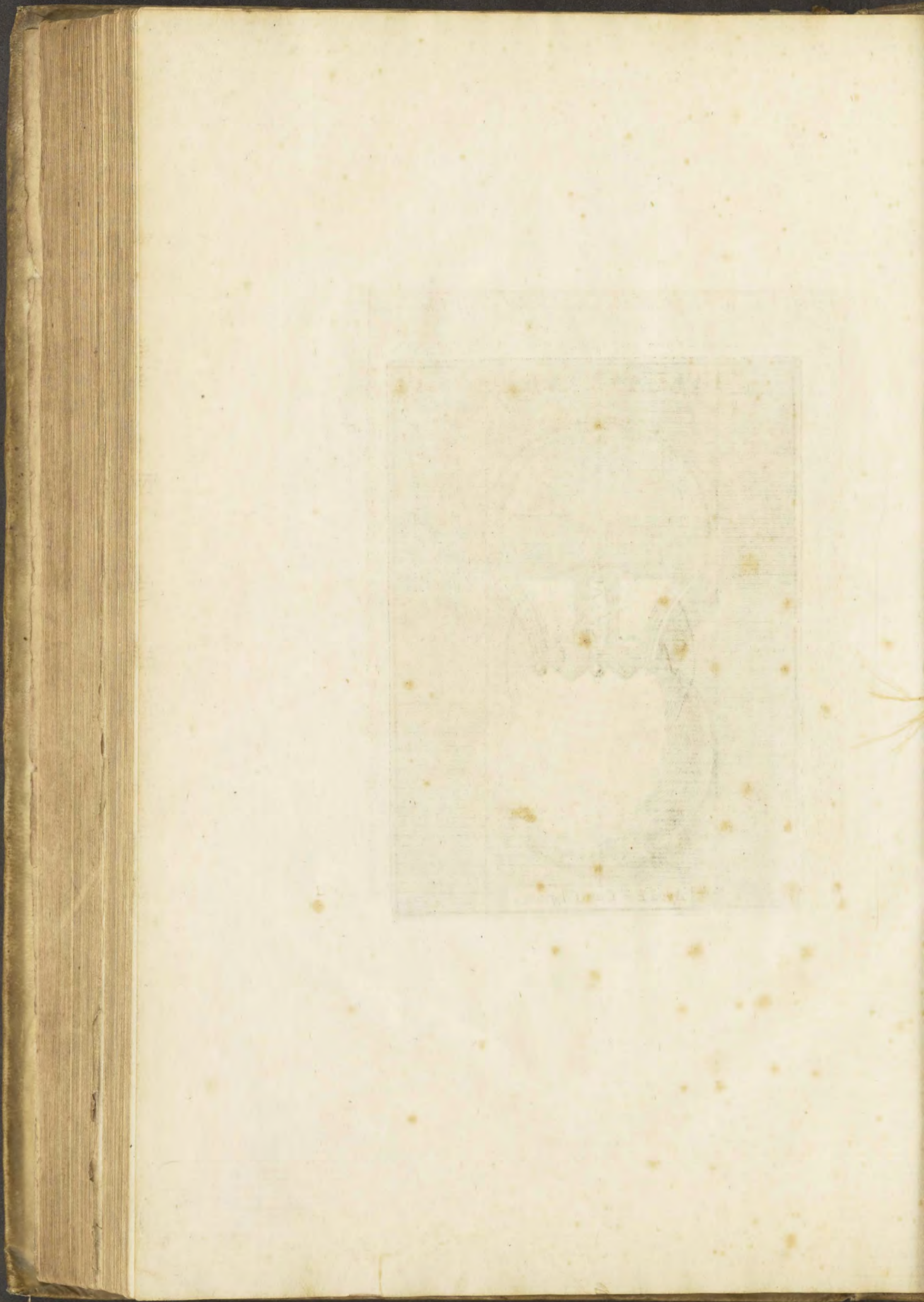


BVLLA AVREA

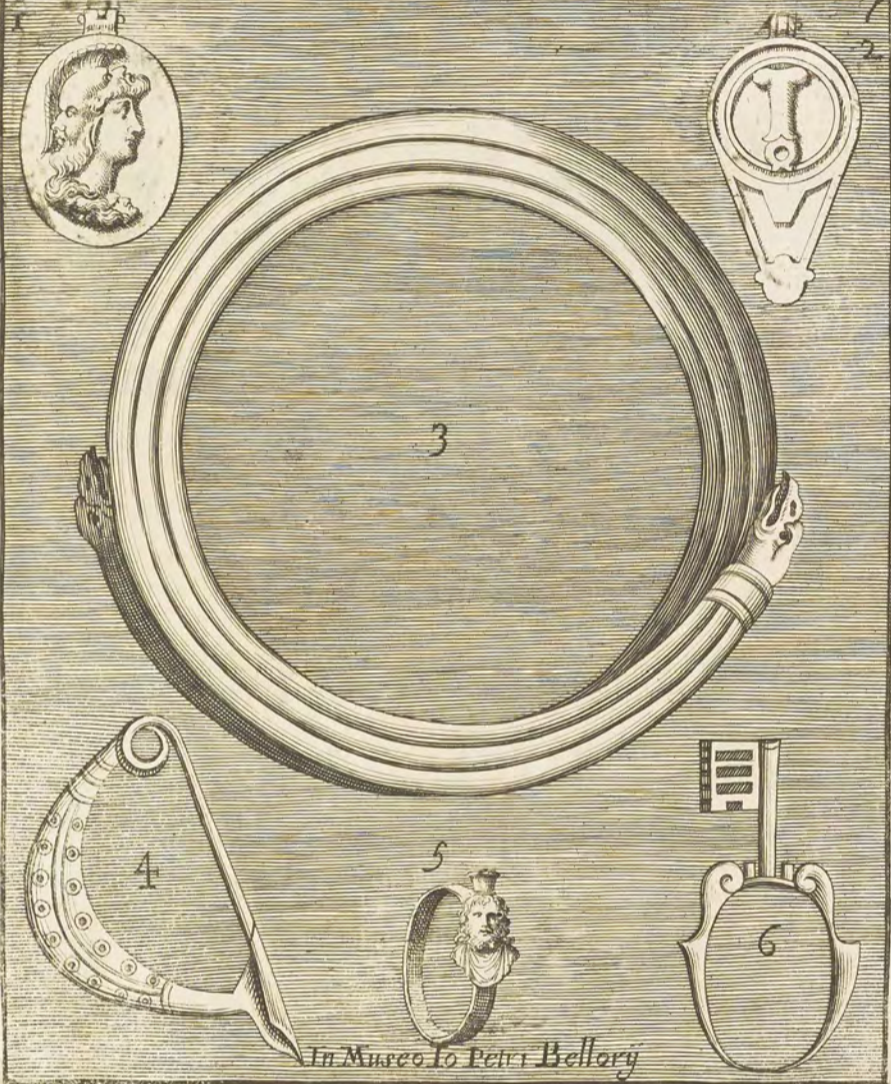
6



P. B. Sculp. Apud Em. Card. Chigiū

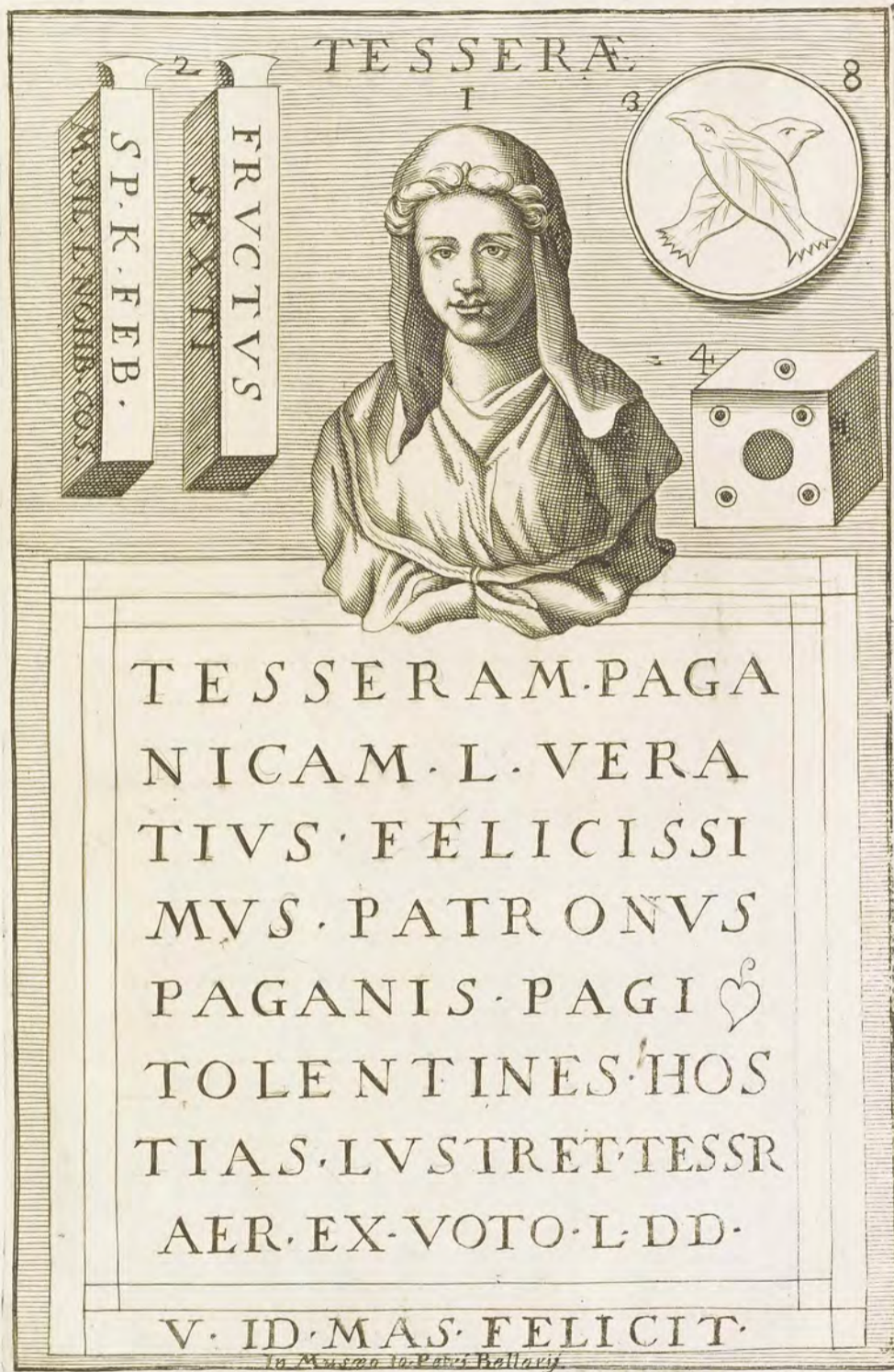


FIBULA ARMILLA FIBULA ANNVLVS CLAVIS



In Museo Io Petri Bellori





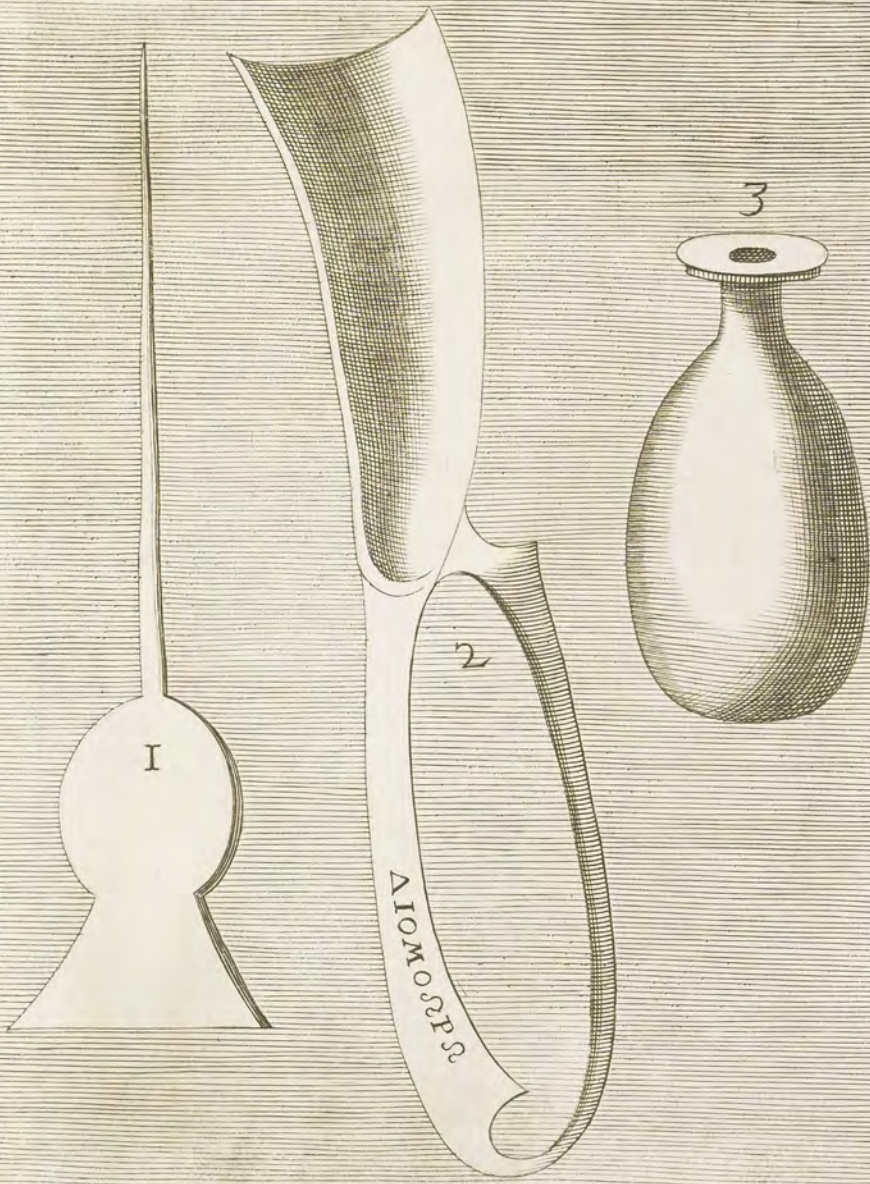


ELAGIAR

CHRETI

THESE RAN...
NICKAM...
TIVE...
MVS...
PAGANIS...
TOE...
TIA...
AER...
IDMA...

1. STYLVS 2. STRIGILIS 3. GUTTUS 9



In Museo Io. Petri Bellorij



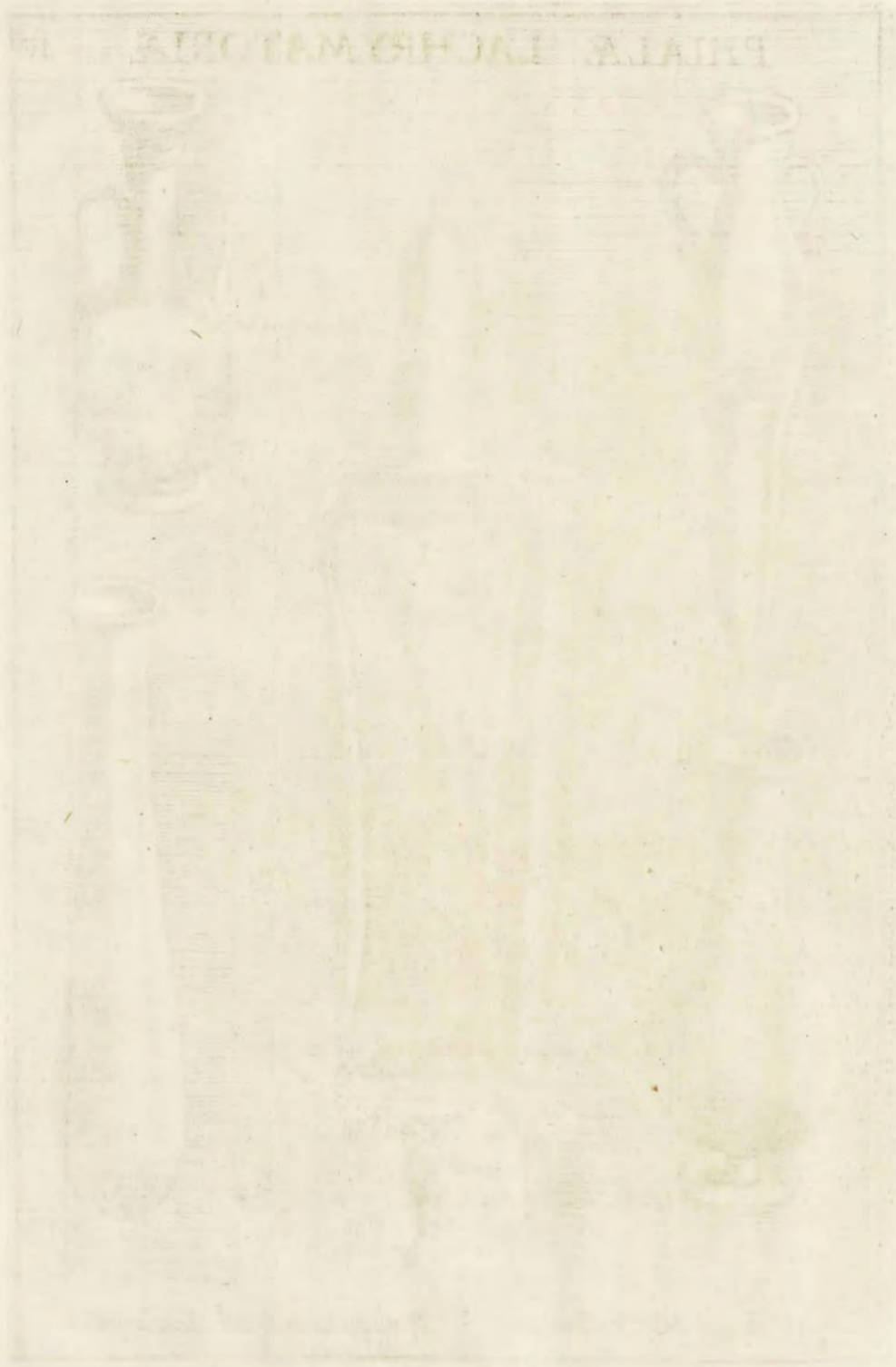
PHIALÆ LACHRYMATORIÆ

10



1. Apud I.P. Bellorium

Reliquæ apud Authorem



MANVS AENEAE PARS INTERIOR II



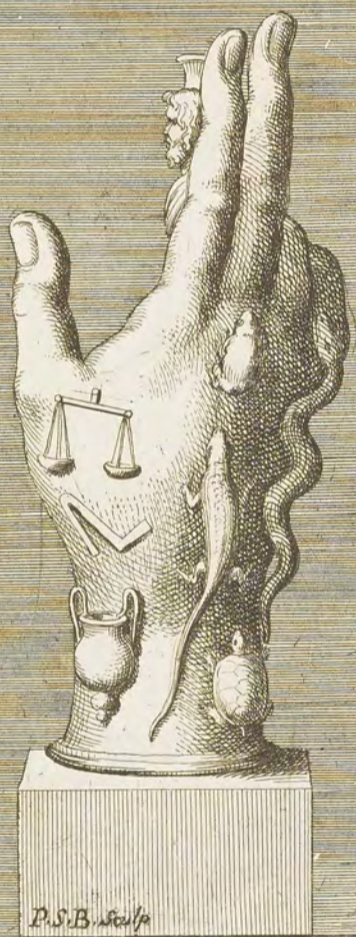
Apud I.P.

P.S.B. sculp.

Bellorium



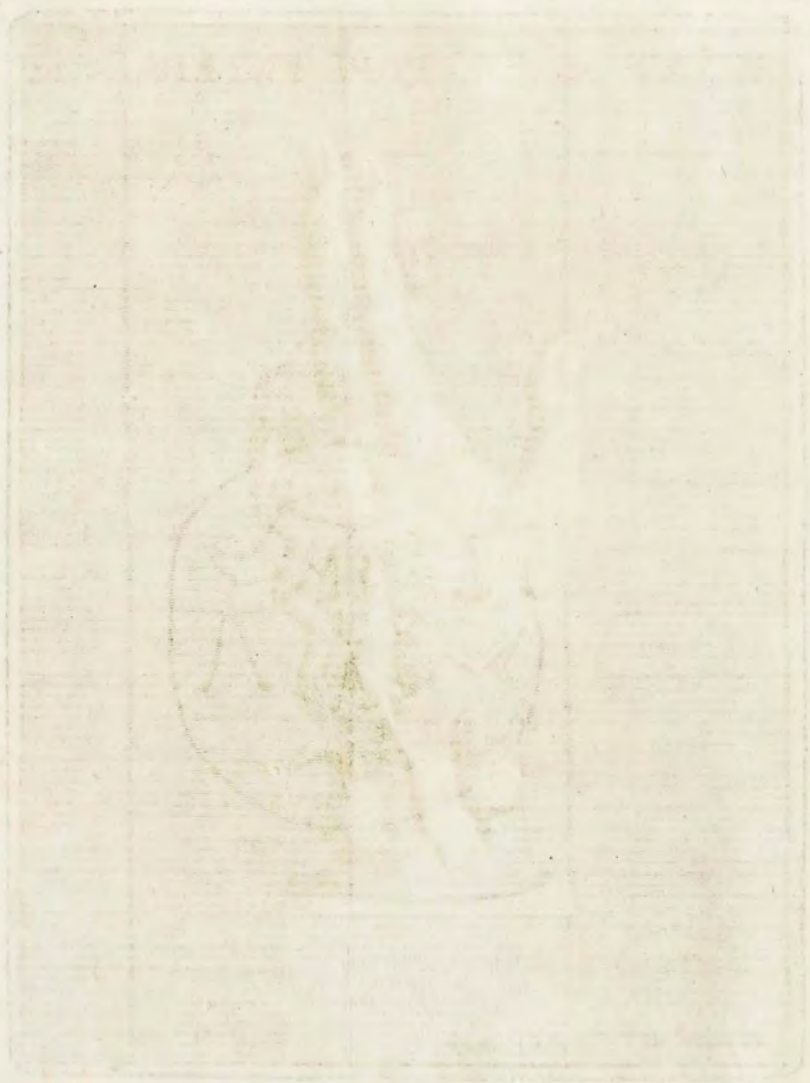
MANVS ÆNEÆ PARS EXTERIOR. 127



Apud I.P.

P.S.B. sculp

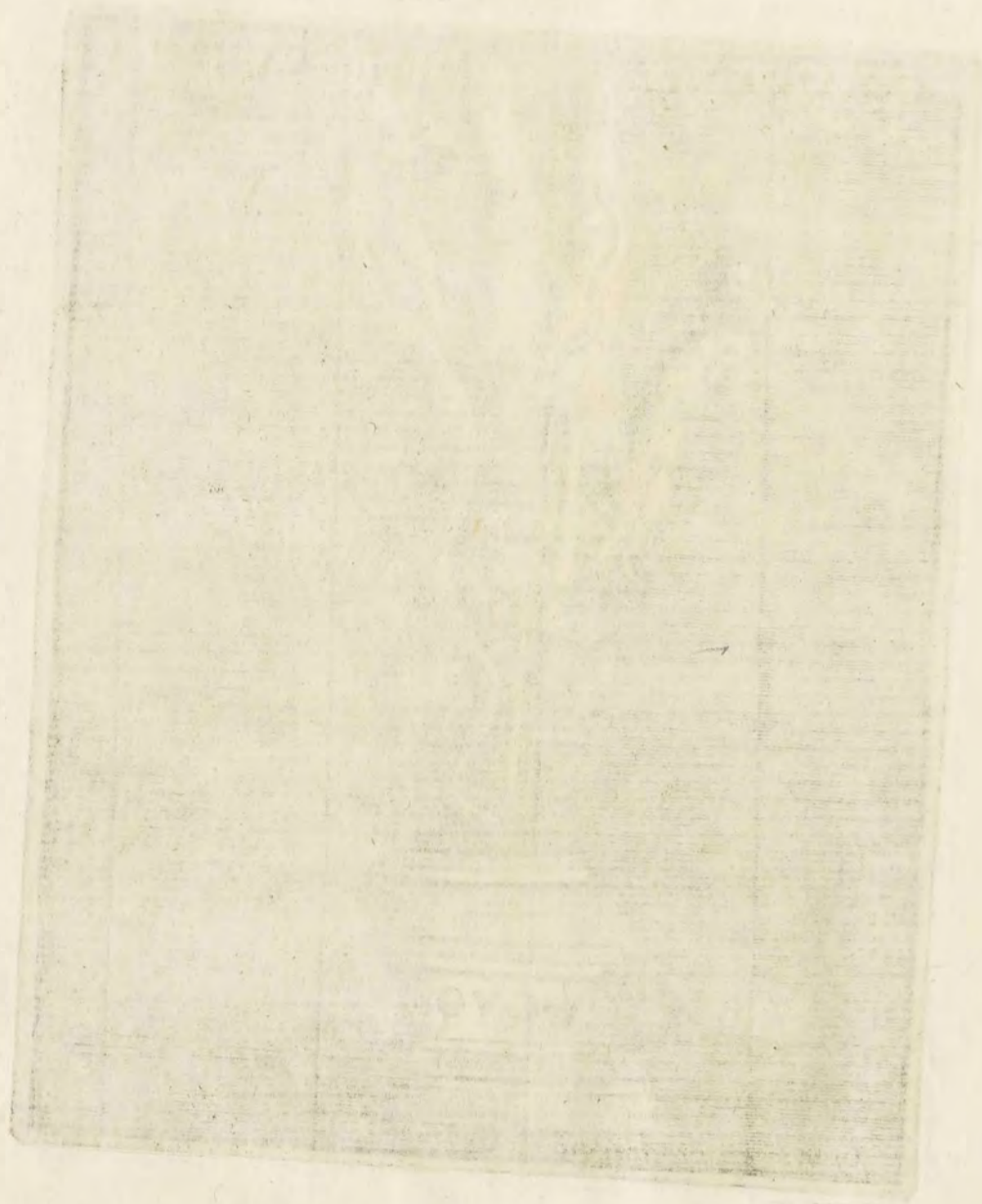
Bellorium







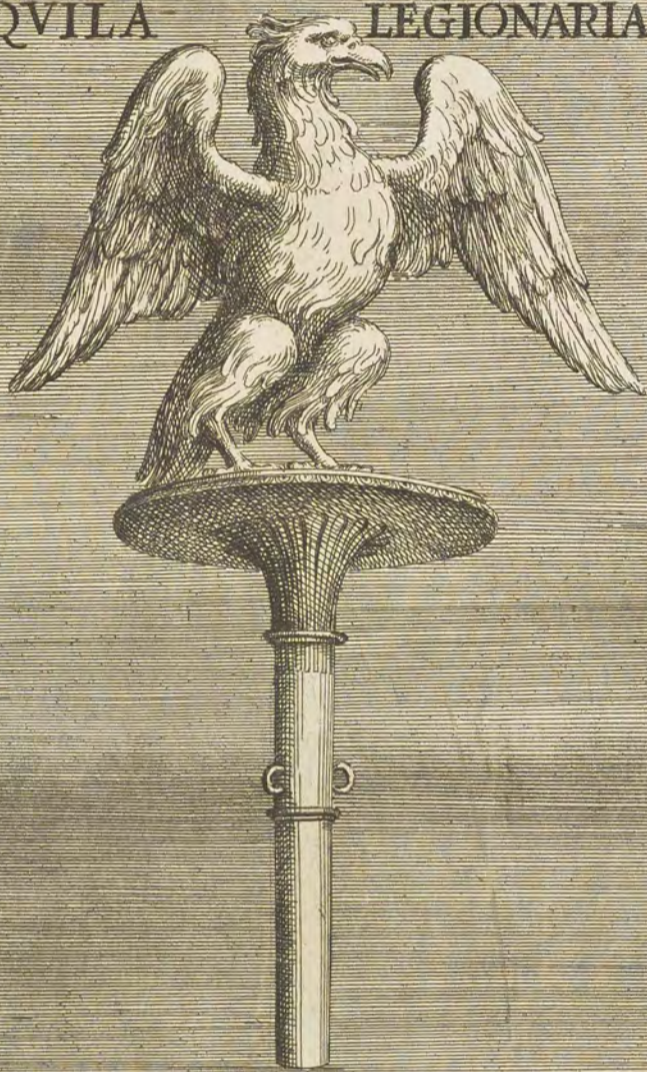




AQVILA

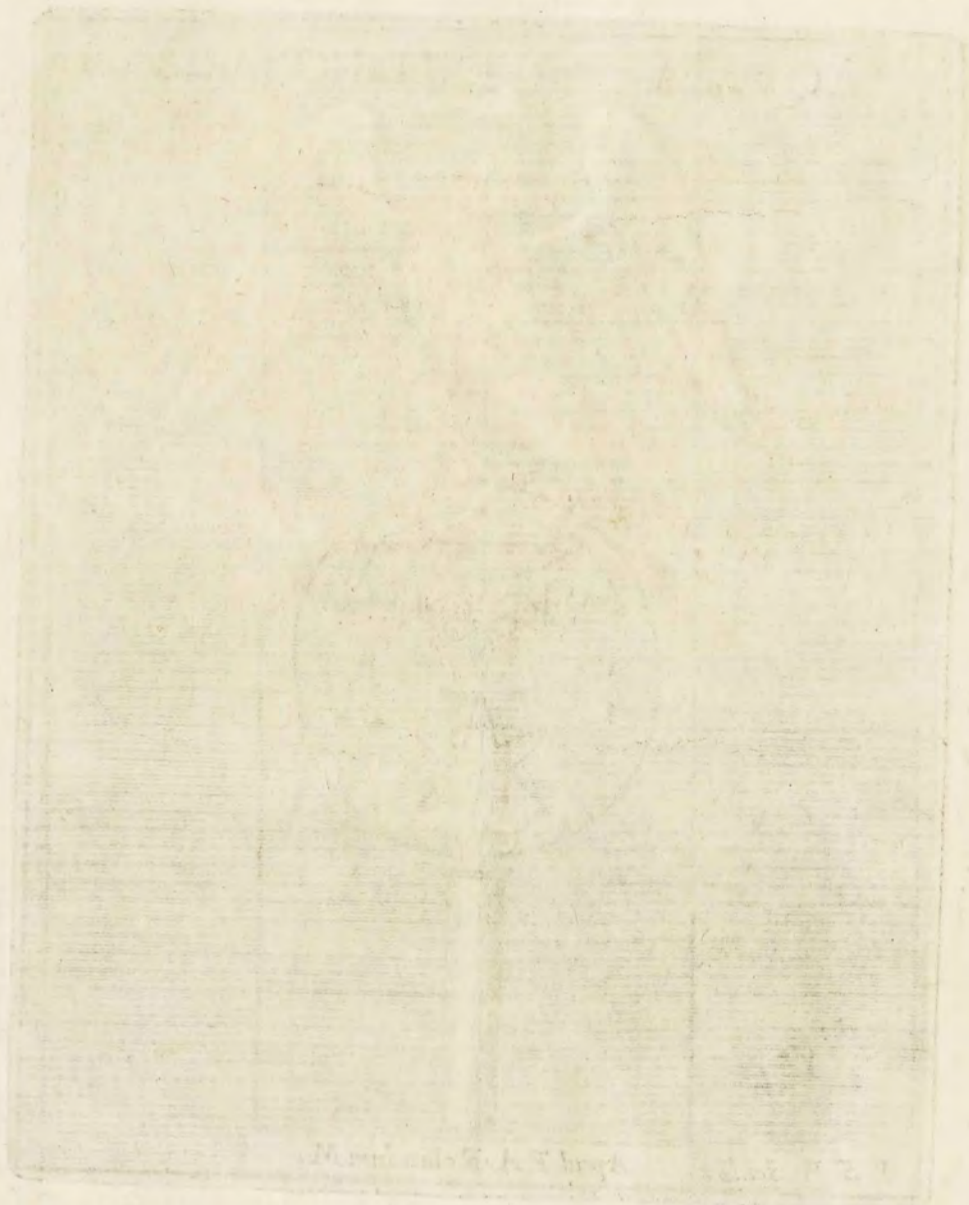
LEGIONARIA

15



P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.

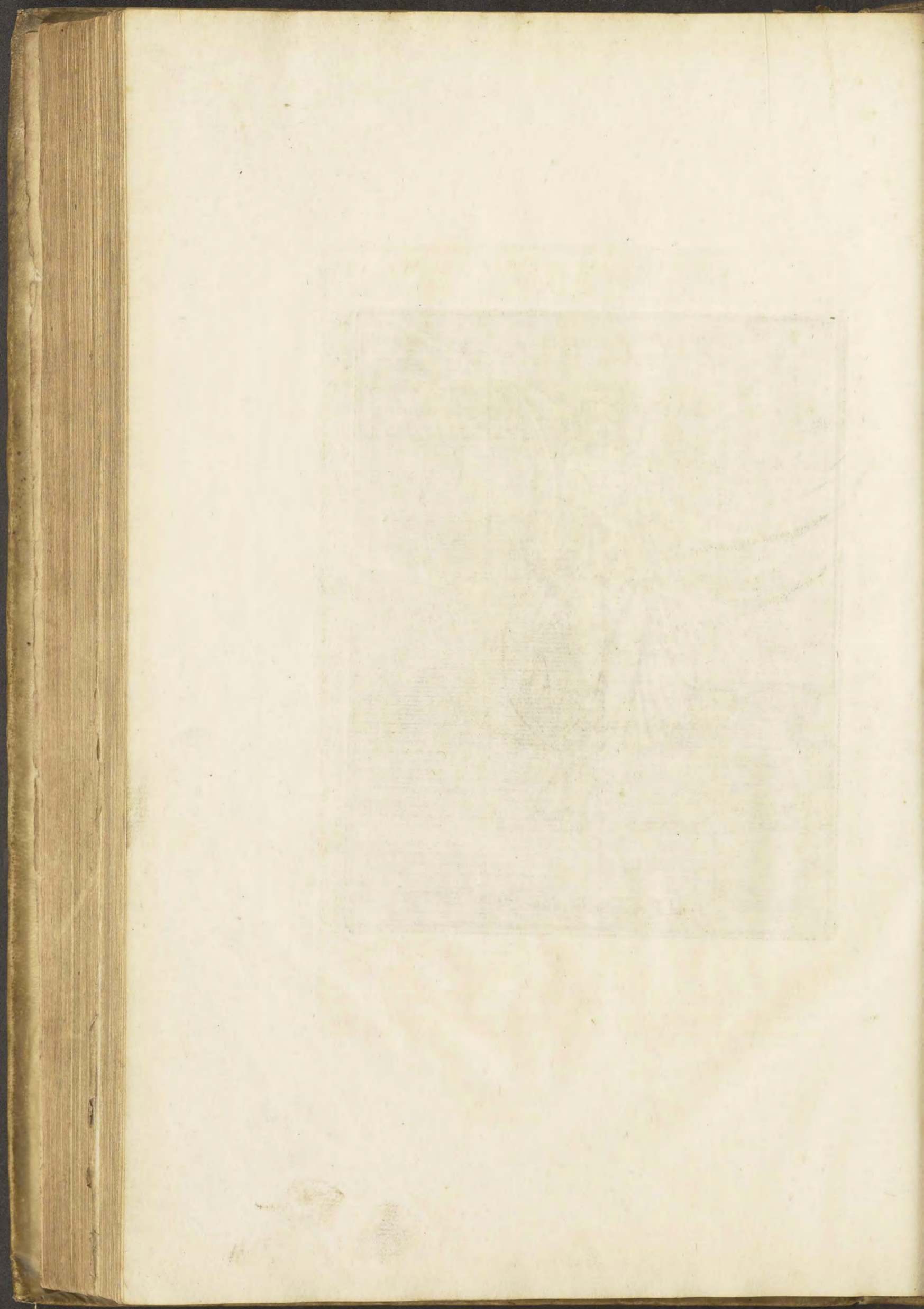




VICTORIA

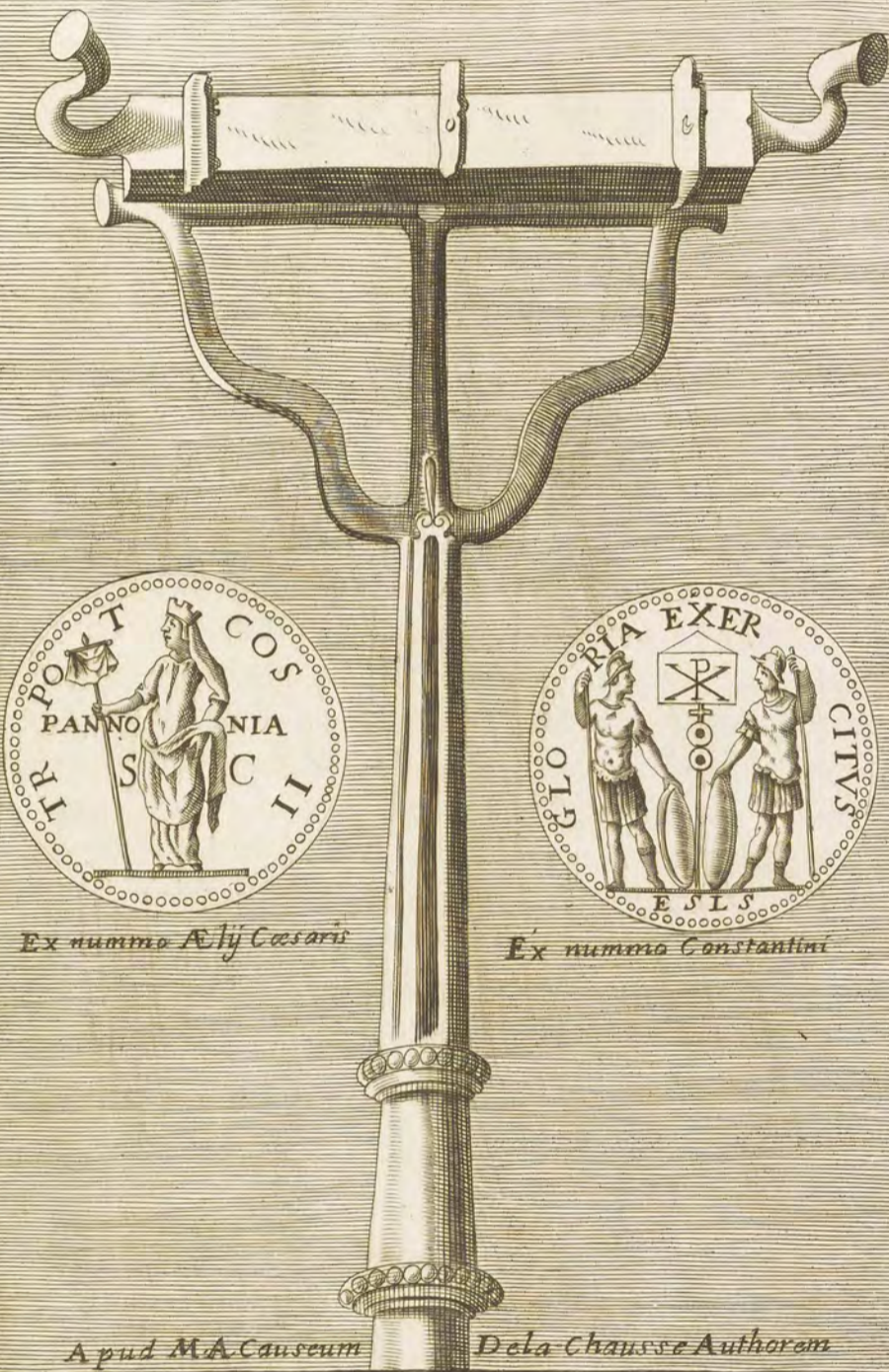
16

Apud P. A. Rolandum M.



VEXILVM EQVITVM

17



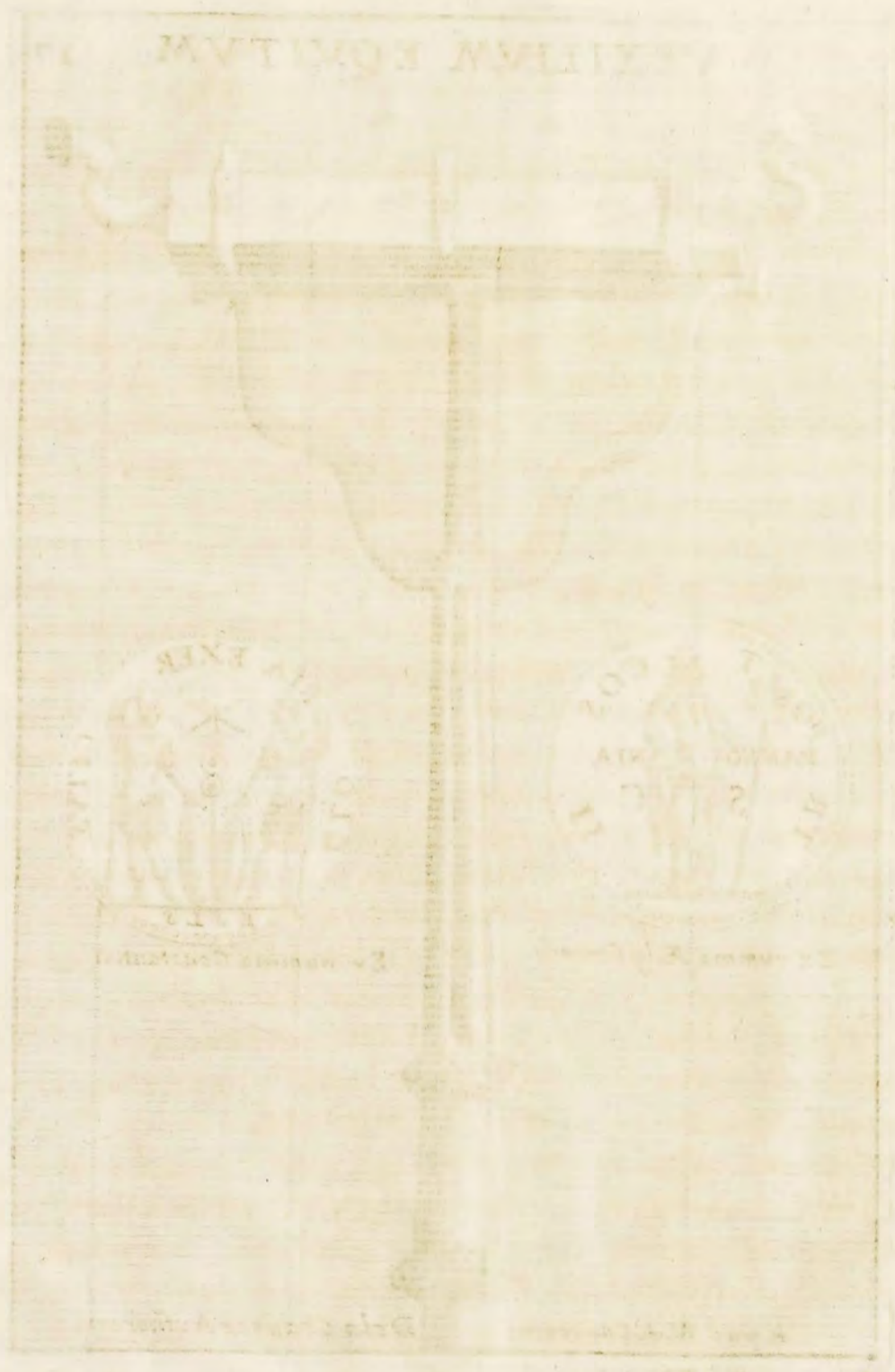
Ex nummo Alij Cæsaris



Ex nummo Constantini

Apud M. A. Caeseum

De la Chaussée Auteurs



DISSERTATIO

DE

MUTINI

SIMULACRIS.

QUONIAM hujus Dissertationis titulus, necnon imagunculæ in illa explicatæ severioribus oculis, aut scrupulosioribus in re antiquariâ fortasse parum versatis immodestiores possunt primo intuitu apparere; ne videar oblitus modestiæ viro ingenuo dignæ, ridiculas ethnicæ superstitionis reliquias dilucidaturus, pudicas aures dictis violare; priusquam illarum expositionem aggrediar, pauca tum de scriptoribus, qui similes protulerunt, tum de utilitate, quæ ex veterum morum declaratione, pravorumque castigatione nobis redundat, delibare proposui. Ac primùm ut scrupulosis, quorum virtutem veneror, quantum in me est, satisfaciam, monendos illos censeo viros pietate illustres, moribusque integerrimis obscæna veterum Idola, in quibus eruditionis aliquid reconditum est, nec despuisse, nec ab eruditis spernenda existimasse, clarumque Sacerdotem Joannem Baptistam Casalium virtute, ac doctrinâ conspicuum æream Mutini Lucernam in suo Museo asservasse, quam deinde vulgavit in opere suo De veteribus Ægyptiorum ritibus Romæ edito, ubi hæc verba leguntur cap. 25. *Effigiandas curavi plures, ex meis Lucernis æreis, quæ varia continent symbola, nempe Canem, Bovem, Sphingem, Mutinum, seu virile membrum, ac etiam Lunam, quæ est signum Dianæ.* Sed non solùm harum typos exhibuit, verùm etiam de Baccho, Priapo, Mutini Idolo, Symboloque Obscæno integra quatuor scripsit capita, IX. nempe XII. XIII. & XIV. libri de profanis Romanorum ritibus, qui supradicti operis partem alteram conficit; quarum superstitionum expositionem Catholicæ nostræ Religioni utilem arbitratur, hæc ajens in præfatione operis ad Lectorem. *At quamvis multa in epitomen redacta sint ex Ægyptiorum, & Romanorum superstitione (quorum mentes succum nequitie perbiberunt) non erit ab hoc, inquam, proposito abhorrens; nam ex horum detestatione magis veritas Catholicæ Religionis roboratur.*

Quin etiam Joannes Macarius Canonicus Arienſis Abraxam seu

P

Apisto-

Apistopistum, & Joannes Chifletius Canonicus Tornacensis Philippo Quarto Regi Catholico, & Sereniss. Principi Joanni Austriaco à sacris Oratorij Abraxam Proteum, seu multiformis gemmæ Basilidianæ portentosam varietatem exhibuerunt, suisque eruditis notis illustrarunt Censoribus, ac Superioribus annuentibus Antuerpiæ impressis, in quibus varia simulacra virilibus erectis conspiciuntur. Similiter Fortunius Licetus in libro De reconditis Antiquorum Lucernis pudibundas aliquas Lucernas protulit, quarum explicationes *ad emendationem, & ad exemplum, ne veteres improbitates noceant presentibus Lectoribus*, se aggressum esse profitetur. Sic etiam Leonardus Augustinus recolendæ semper memoriæ Alexandri PP. VII. Antiquarius inter suas gemmas, quas Romæ Superioribus, ac studiosis omnibus plaudentibus edidit, eidemque Summo Pontifici dedicavit, plurimas vulgavit, phallica sacrificia, necnon Mutini, & Abraxæ imagunculas referentes, quod opus litteratis adedè pergratum fuit, ut ab annis tribus vel circiter denuò Romæ prælo excussum fuerit. Vanum, ac superfluum foret alios modernos authores recensere virtute, ac doctrinâ præstantes, qui similes imagunculas exhibuerunt, abditumque illarum sensum mysticis involutum hieroglyphicis suis eruditissimis notis dilucidaverunt: Arnobius quoque, Lactantius Firmianus, Minutius Felix, D. Augustinus, alijque sancti Patres obscænos veterum mores retulerunt, falsorumque numinum simulacra quibuscumque scrupulis ex animo evulsis descripserunt. Quippe profana illa prisca superstitionis monimenta, turpesque illæ imagines, quas cœlica errore cæcutientes populi adorabant, eò magis sanctissima nostræ Religionis mysteria summo cultu, summâque veneratione digna prædicant. Unde Theodosius Imperator idolatriæ reliquias volens suis acerrimis, & justissimis edictis extirpare, fœdiores Idolorum statuas conservari, palamque collocari jussit, quod Theophilus Alexandriæ Præsul Imperatoris mandatis obtemperans laudabili studio, ac diligentia geri, & perfici curavit. *Hanc potestatem nactus Theophilus (inquit Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 16.) plurimus in eo erat, ut Gentilium mysteria ignominie exponeret, & Mithrion, quidem repurgavit, Serapion verò subvertit: Mithrij mysteria homicidiorum gratiâ detestanda publicè ostentavit: Serapidis verò, & aliorum planè ridicula ostendit, Priapos per medium forum asportari jubens. (Et deinde) Subversa sunt itaque templa, statue verò in ollas, & alios Alexandrinæ Ecclesiæ usus, Imperatore Deos ad sustentandos pauperum sumptus largiente. Cunctis itaque Dijs confractis Theophilus unam statuam cujusdam Dei integram servari jussam publicè prostituit,*
ne tem-

Differtatio de Mutini simulac. 123

ne temporis progressu Gentiles tales se Deos adorasse negarent: quam rem Ammonium Grammaticum vehementer molestè tulisse scio dicentem, quod statua illa non esset unà cum alijs conflata, sed ad devidendam Gentilium religionem servata. Audiendus quoque Sozomenus familia narrans lib. 7. ejusdem Hist. Eccles. cap. 15. Sub id temporis Alexandrinus Episcopus templum Bacchi, quod Alexandriae erat, in Ecclesiam mutavit. Dono enim illud ab Imperatore petitum acceperat. Expurgatis autem simulacris illius, & adytis apertis, datâ operâ Paganorum mysterijs illudebat, & spectacula illa, Priapos etiam, & si quid aliud in illorum adytis absconditum erat, quod ridiculum esset, vel videretur, proponebat, ac in publicum ostentandi gratiâ proferebat. Si tantam Catholicæ Religioni utilitatem solo aspectu fœdæ illæ imagines attulerunt; quidni hæc nostras deformes priscae Idolatriæ reliquias proferre licebit? quæ ridiculas veterum Paganorum nugas, & superstitiones risum meritò concitantes proponunt. Sed diutius in istis immorati sumus, nunc ad brevem, & modestam imaguncularum expositionem progrediamur.

Priapum præ Dijs cunctis venerabantur Lampfaceni teste Pausaniâ in Bœotic. Libero patri è Venere genitum dicitantes. Scribit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. illum è Lampfaco Helleponti Civitate, ubi natus erat, ob nimiam pudendorum magnitudinem pulsum, quorum deformitatem tantam fuisse narrat Lactantius lib. 1. ut inter eum, & Sileni Asinum pro illorum magnitudine ortum fuerit certamen, unde vocatur à Columella Deus terribilis membri. Hortis præesse credebatur propter eorum fecunditatem, quia horti nunquam sunt sine aliquibus fructibus, eaque de causa in illis ponebatur Ithyphallus, ut docet idem Columella in Carmine de hortis.

. : Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

Credebatur etiam fures ab illis arcere, necnon aves fugare; hinc Virgilius lib. 4. Georgic.

Et custos furum, atque avium cum falce saligna
Hellepontiaci servet tutela Priapi.

Sic apud Catullum ep. 20. Populeus Priapus.

Ego hæc, Ego arte fabricata rusticâ,
Ego arida, ô viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra tutè quem vides
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malasque furis arceo manus.

Horatius quoque lib. 1. Sat. 8. Priapum Deum custodem hortorum sic inducit loquentem.

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus scamnum, faceretne Priapum,
Maluit esse Deum; Deus inde ego furum, arviisque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa: vetatque novis confidere in hortis.*

Præses etiam dicebatur generationis, idem enim habebatur cum Sole, Deus autem & Sol, teste Philosopho, omnia generant. Ridiculum fanè, sed eruditum hujus monstrosi Dei simulacrum asservatur in Museo Eminentis. Cardinalis Chigij: cristam Galli habet ille capiti impositam, & pendentem è mento, stat veretro erecto, dextrâ crumenam tenens, lævâ campanam. Caput ejus cristatum est more Galli, quoniam hoc animal calidæ, & alacris naturæ perhibetur, maximèque ad coitum, & libidinem proclive: Gallinaceum Soli sacram avem existimatam fuisse narrat Pausanias in Eliac. pr. quòd cantu Solis reditum nuntiet. Pudendum ei appositum est ad denotandam generationem; etenim præses generatricis facultatis dicitur ille apud Suidam. Campanam sinistrâ manu tenet, quâ forte innuuntur clamores in Bacchi orgijs fieri soliti, unde dictus est *πελῆπος*, quasi *βελήπος*, idest, *latè sonans, clamorosus*; Priapus enim idem cum Baccho, siquidem in Bacchanalibus phallum ex collo suspensum gestabatur, cujus pompam Melampus in Græciam introduxit, teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam amphoram vini cum palmite, hinc Hircum, quem trahebat aliquis, post cistam, nucum, & phallum recenset. Hujus superstitionis originem vide apud Eusebium lib. 2. Præp. ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. Gent. & Æliam Cretensem. Crumena, quam hæc imaguncula dextrâ gerit, forsan innuit sumptus ad Venerem excitandam, proindeque ad generationem necessarios esse, juxta illud Terentij in Eunuch. *Sine Cere, & Baccho friget Venus*. Potest quoque ad Ovidianam Danaës fabulam referri, nam, ut ait Tibullus lib. 1. el. 5. *donis vincitur omnis amor*. Priapus etiam apud Veteres pro Mercurio, siquidem multæ videntur Hermæ virilibus erectis in modum Priapi, at Mercurius crumenam gestans vulgò repræsentatur. Aurum apud Phœnices erat potentia symbolum, si fides Georgio Codino de Orig. Constant. unde isti populi Deos suos fingebant gestare aurea marsupia. *Ἀλλὰ καὶ οἱ φοίνικες τοῖς θεοῖς αὐτῶν πλάττεισιν ἐπιφέροντας βαλάντια χρυσᾶ. ὡς τὲ χρυσὸν συμβόλου ἔντος δυναστείας.*

Priapus

Differtatio de Mutini simulac. 125

Priapus in numerum Deorum à Græcis translatus Mutinus dictus est, teste Lactantio lib. 1. sed in base cujusdam imagunculæ caput habentis gallinaceum cum pudendo vice rostri appposito nobilior inscriptus est titulus, nempe ΣΩΤΗΡ ΚΟΣΜΟΥ. CONSERVATOR MVNDI. Gallum Soli sacram avem diximus, Sol autem generatricis facultatis præses habetur: pudendum gallinaceo capiti appositum est, quòd homo unà cum Sole ad generationem perficiendam concurrat, juxta illud Aristotelis lib. 2. Phys. cap. 3. *Homo hominem generat, & Sol.* Et sic uterque genus humanum ex se mortale continuâ generatione, vt loquitur idem Philosophus lib. 2. de gener. & corrupt. cap. 2. perpetuum, & immortale reddit, MVNDIque CONSERVATOREM se præbet.

Sequitur aliud Mutini simulacrum in similitudinem Hermæ, seu Termini Ithyphalli, caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus, capite tutulato tæniâque redimito, erecto veretro, utrâque manu latera comprimentis. Deos omnes ad Solem referri docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Hermisque, sive Mercurij simulacris statu quadrato figuratis, erectis virilibus, soloque capite insignitis significari Solem mundi esse caput, & rerum fatorem, omnemque vim eius non in ministerio membrorum, sed in sola mente consistere; quatuor etiam lateribus innui totidem plagas mundi, aut quatuor vices tempotum, vel duo æquinoctia, totidemque solstitia. Mutinum eundem esse cum Sole, & Mercurio diximus. Ejus simulacrum tæniâ coronari scribit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. 7. Modium, sive tutulum capite sustinet abundantia, & fœcunditatis signum, quarum præses credebatur: erat etiam tutulus Genij Tutelaris symbolum, Priapus autem Genius mulierum habebatur, siquidem ejus virilia præcipuè colebant fœminæ ad fœcunditatem sibi procurandam, phallaque tum ex ære, tum ex auro, vel argento de collo suspendebant, & alia in annulis expressa gerebant, quæ passim in museis observantur. Sic etiam sponsæ ad avertendum fascinum super ejus scapum sedere jubebantur, fortassis quòd hæc membri difformitas fascinationem crederetur arceret, ut ait D. Augustinus lib. 7. cap. 24. sive juxta mentem Lactantij lib. 1. ut illarum pudicitiam prior Deus delibasse videretur. Scapus ille Mutini auritus hîc repræsentatur; auris picta apud Horum Apollinem lib. 2. Hierogl. 22. futurum opus significat, *Αυρή ζωγραφισμένη μέλλον ἔργον σημαίνει.* Opus autem sponforum quid aliud est, quàm sobolis procreatio, quæ hanc obscœnæ superstitionis cærimoniam proximè subsequatur.

En aliud

4

En aliud ridiculum saltatriculi Priapi signum utrâque manu crotala gestantis, ad quorum sonum saltat ille lascivos edens gestus more Gaditanorum, ut loquitur Martialis; sic etiam Virgilius in Copa.

Crispum sub Crotalo docta movere latus.

Crotalum propriè erat scissa arundo, quæ manibus quassa sonabat: peculiare fuisse hoc instrumentum Priapi festis docet idem Virgilius in Priap.

*Cymbala cum crotalis, prurientiaque arma Priapo
Ponit, & adductâ tympana pulsa manu.*

Antiquum marmor in Romanis Antiquitatibus vulgatum mulierem saltatriculam exhibet crotala gestantem: Crotalistriæ dicebantur fœminæ his instrumentis utentes, quæ vulgò in convivijis, ac comestationibus admittebantur ad recreandos, & exhilarandos tum sonis, tum saltationibus convivarum aures, & oculos, de quibus consule Juvenalem, & Martialem.

5

Membra genitalia apud Veteres præcipuè colebantur, si fides Eusebio lib. 2. Præp. ev. cap. 1. quoniam ad generationem necessaria sunt, & per ea species animantium conservantur, & propagantur: vnum hic exhibetur τὸ πρὸς ᾧ τὸ ἐργασίαν ἀναστῆν ἐχόν, alatum quidem, quòd ad generationem perficiendam sit paratum, per alas enim forma quædam omnium penetrativa, ut loquitur Kircherius, seu velox generatricis facultatis potentia indicatur. Luna crescens phallico imminet capiti eâ ratione, quòd illa, teste Macrobio lib. 1. in somn. Scipion. cap. 11. sit mortalium corporum & auctor, & conditrix: adèò ut nonnulla corpora sub luminis ejus accessu patiantur augmenta, & huic decrescente minuantur. Quam sententiam Clemens Romanus Pontifex lib. 8. recognit. ad Jacob. fratrem Domini confirmat his verbis. Similiter autem & Lune cursus, atque hæc, quæ imperitis videtur inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: augmentis enim ejus, detrimentisque mirâ quadam providentiæ arte omne, quod gignitur, alitur, & crescit. Luna quasi alter Sol minor, juxta mentem Aristotelis lib. 4. de generat. Animal. cap. 10. conducit ad omnes generationes, & perfectiones. Omnem corporis humani substantiam ad potestatem lunaris numinis pertinere scribit Firmicus Maternus, cuncta enim animantia corpora & concepta procreat, & generata dissolvit.

6

Elegantem hanc Lucernam imaginem alati penis habentem Soli, Baccho, Ifidi, Mercurio, & Marti dicatam fuisse non absurdum erit dicere. Soli, quia præses habetur generationis, ut diximus; alæ autem velocem generatricis facultatis potentiam indicant. Baccho propter

Differtatio de Mutini simulac. 127

propter phallum in ejus pompa præferri solitum, de quo supra. Isidi ob historiam pudendi Osiridis à Plutarcho in Opusculo de Is. & Osir. & à Diodoro lib. 1. cap. 2. relatam. Mercurio, quia, ut docet Plotinus En. 3. lib. 6. cap. 19. veteres hunc Deum virilibus erectis repræsentabant, indicantes virum sapientem fœtus scientiæ in animis auditorum doctis sermonibus generantem; verba autem apud Homerum Odyss. lib. 1. vers. 122. dicuntur alata, unde hoc veretrum alis præditum exhibetur. Ex quibus conjectare licet hanc Lucernam arfisse vel in aliquo Mercurij delubro, vel in tumulo cujusdam viri sapientis: quod etiam de Marte, & homine bellicoso dicendum, siquidem antiquitus membrum genitale erat symbolum magnanimitatis, si credendum Valeriano lib. 34. illudque obeliscis, columnis, aliisque monumentis insculpebatur. Sed quidni credere liceat hujuscemodi Lucernam in aliquo Veneris lasciviæ Deæ fano, vel in lupanari suspensam fuisse? Etenim Lucernæ in lupanaribus accensæ prostitutas hinc esse mulieres indicabant; quia, ut scribit eruditiss. Lipsius lib. 1. Elect. cap. 3. sub vespera tantum horâ videlicet diei nonâ meretricibus corpore quæstum facere licitum erat. Hunc Lucernarum in prostibulis accensarum morem confirmat Tertullianus lib. 2. ad Uxor. loquens de Christiana muliere ab Idolatris ad libidines provocata. *Procedet de janua laureata, & lucernata, ut de novo consistorio libidinum publicarum.* Quæ consuetudo Lucernas ritu ethnico publicè accendendi Canone XXXVII. Concil. Eliberini prohibetur. *Ne Lucernas publicè accendant Fideles.* Perpetuam & inextinguibilem fuisse hanc Lucernam patet ex unico ejus foramine proculdubio papyro ardenti destinato, unde illam vel in delubro suspensam, vel in tumulo positam, fuisse autumo.

Mens erat Sectionem aliam *De antiquis rebus sacris* his quinque præmissis subtexere; sed cum Illustriss. Joannes Ciampinus in suo libro *De Azymo & Fermentato tria De sacris profanisque Calicibus, De sacris Indumentis, necnon De sacrarum Imaginum usu, earumque veneratione* opuscula quamprimùm edere polliceatur; ne videar eadem hinc proponens viro summæ doctrinæ rei novitatem auferre, eruditiori ejus calamo locum, ut par est, libenti animo cedens taceo,

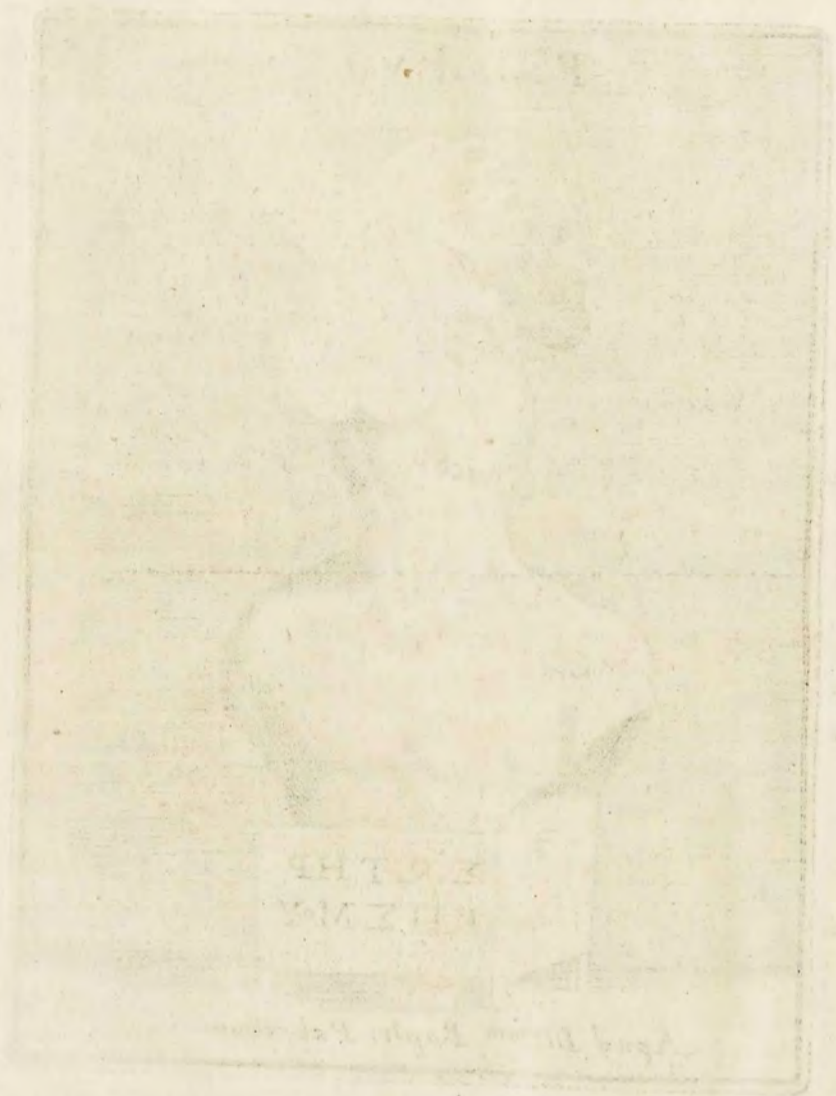
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

PRIAPVS



ΣΩΤΗΡ
ΚΠΣΜΟΥ

Apud Ill. mum Raph. Fabrettum



pl. 2?





pl 2.

PRIAPVS



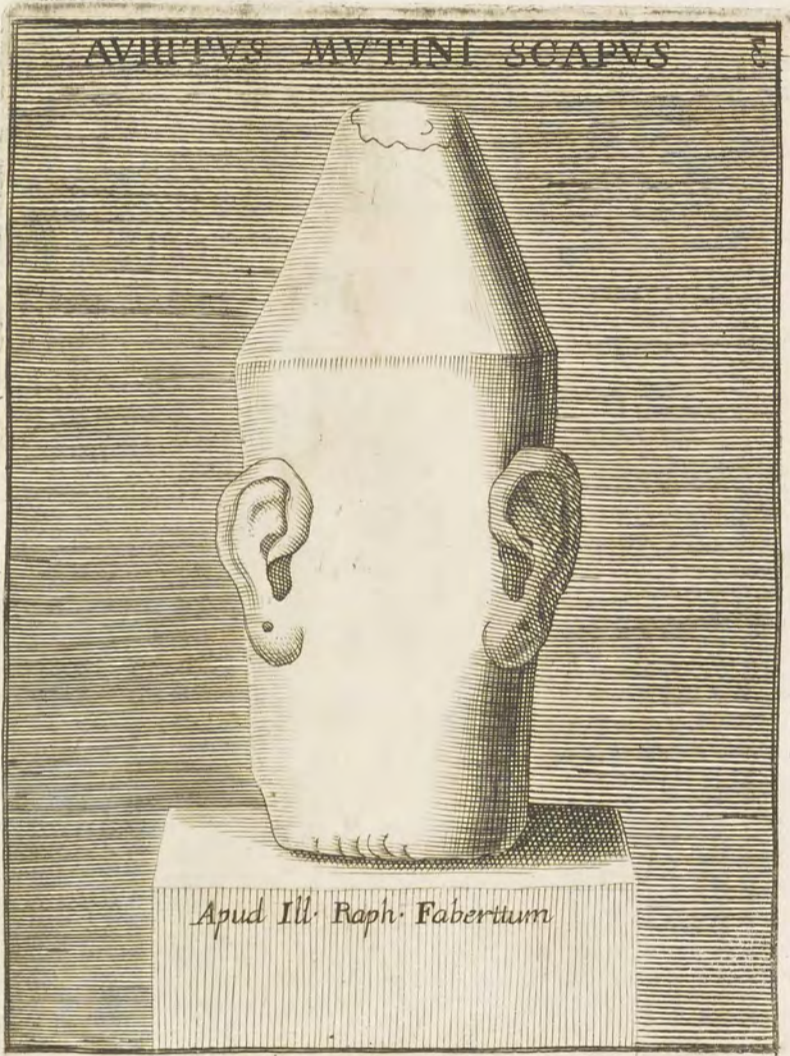
Apud M.A.

Causcum

De la Chaussée

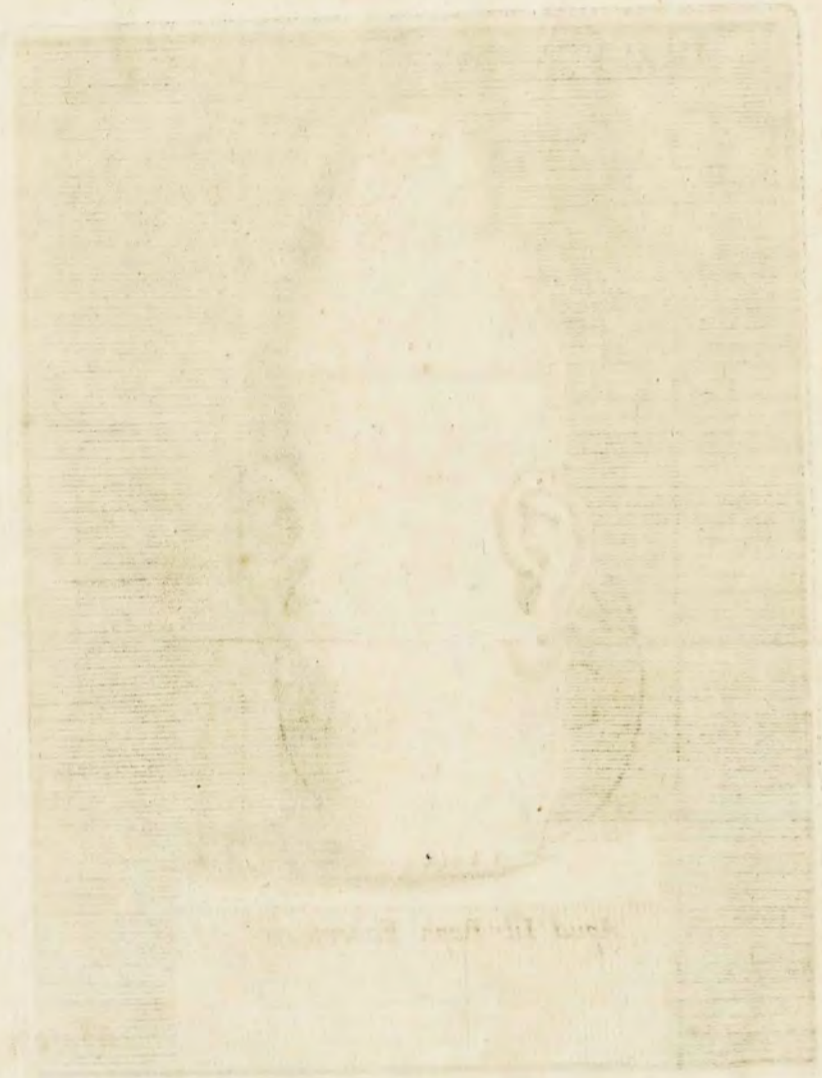


pl 2.



AVIUPVS MUTINI SCAPVS

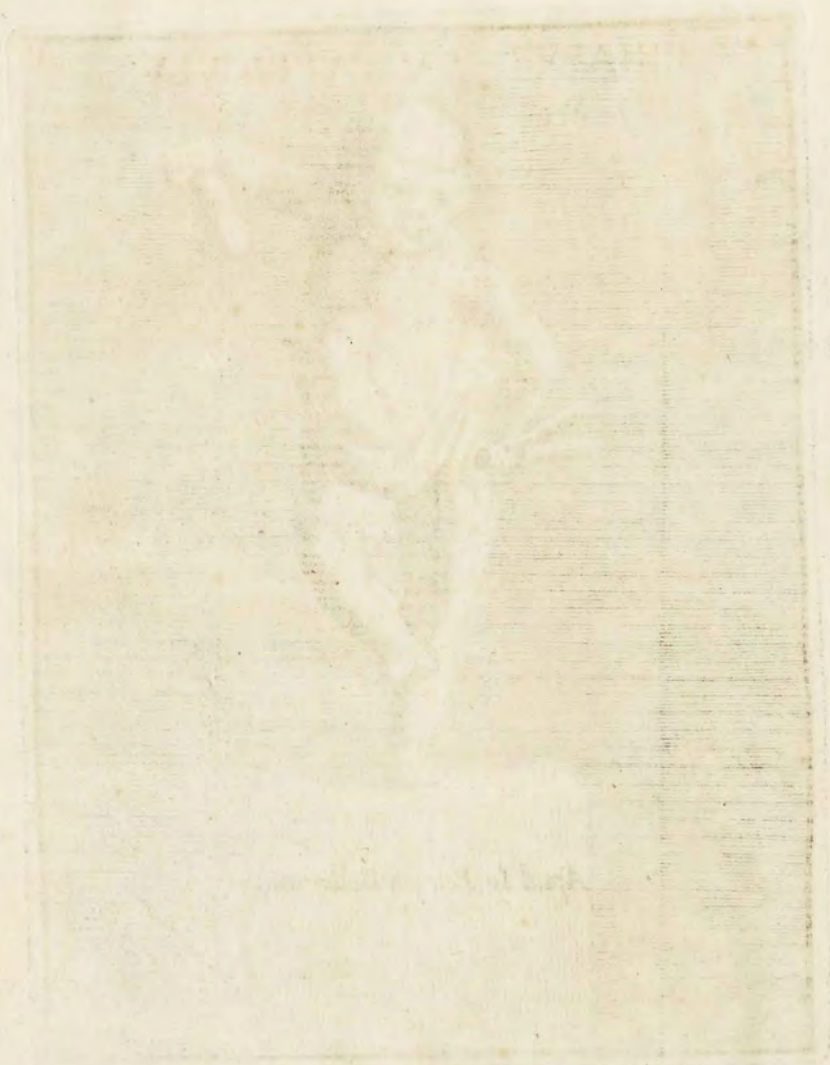
Apud Ill. Raph. Fabertium



PRIAPVS SALTATICVLVS 4



Apud Io. Petrum Bellorium



PHALLVM ALATVM

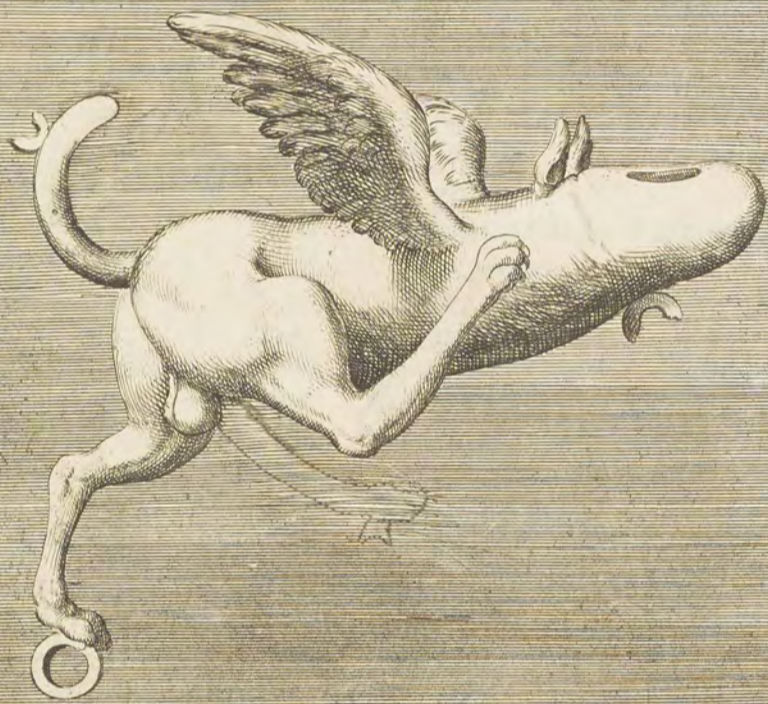


In museo Io. Petri Bellori



LVCERNA MUTINI ALATI

6



Apud E.P. Burghesium

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO



APR 18 1891

I N D E X

RERUM, AC VERBORUM MEMORABILIU M.

Ordine Alphabetico.

A

BUNDANTIA quomodo pingatur .

pag. 48

Acca Romuli, & Remi
nutrix . 24

Accipiter Mithrae dicatus . 44

Solis imago . 55

Osfiridis symbolum . ibid.

Tutulatus quid denotet? 55. 56

Acerra arcula thuraria . 78

Aedes Barberinae laudate . 28

Aesculapius Apollinis, & Coronidis
filius . 7

Medicinae, & divinationis praes.
ibid.

A Jove fulmine percussus . ibid.

Immortalis factus . ibid.

Barbatus, cum baculo, & Serpente . ibid.

Laurea coronatus . ibid.

Cum modio in capite . 44

Idem cum Apolline, & Osfride. 7. 44

Aegroti in ejus templo cubabant,
quare? 7

Africa qualis, & unde dicta? 9

Diversa monstrorum genera nutrit . 10

Quomodo representetur in nummis . ibid.

Alabandenses Cariae populi . 33

Templum Urbi Romae fecerunt .
ibid.

Ale Minervae conveniunt . 5

Victoriae, & Nemesi tribuuntur . 48

Contemplationem indicant . 50

Tertiam Divinitatis formam innuunt . 57

Quid per illas designetur? 57. 125

Quare Mercurio datae? 84

Albogalerus Flaminis Dialis Insigne . 74

Alexander Magnus Ammonis filius creditus . 12

Ejus imagines tanquam amuleta gestabantur . ibid.

Alexander PP. VII. laudatus . 104

Ammon unde dictus? 4

Idem cum Jove, & Sole . ibid.

Aegyptiorum Rex . ibid.

Faecunditatis, & generationis Genius . 112

Illius nomen, ut favorabile amuletum gestabatur ab Aegyptiis .
ibid.

Ejus cum Olympiade congressus . 29

Amor Deorum fortissimus . 26

Amphora aquae in sacris Isidis . 58

Vini in Bacchi pompa . 35

Amuletum Minervae explicatum . 23

Angerona silentij Dea . 51

Tutelare Urbis numen . ibid.

Digito salutari ora comprimit .
ibid.

Ejus sacra in ara Voluptatis . ibid.

Unde dicta? 51. 52

Animae vis triplex . 82

Annulus ferreus bellicae virtutis Insigne . 105

Cum Serapidis imagine . ibid.

Anubis idem cum Mercurio . 61

Inventionis praeses . ibid.

Cur canina facie? ibid.

Q

Genius

Index Rerum,

<i>Genius Nili,</i>	61	<i>Pingitur cum sinu vestis aperto,</i>	
<i>Genius Auerruncus,</i>	62	<i>quare?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Apex Pontificis Maximi Insigne,</i>	74	<i>Auerrunci Dii quales?</i>	17
<i>Apis tertius Aegyptiorum Rex,</i>	2	<i>Augures quot fuerunt?</i>	75
<i>Post mortem Serapis dictus,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Voces, & volatus avium intende-</i>	
<i>Apollo quare imberbis representa-</i>		<i>bant,</i>	<i>ibid.</i>
<i>tus?</i>	6	<i>Quinque signorum genera obser-</i>	
<i>Crinitus, & inonsus,</i>	<i>ibid.</i>	<i>uabant,</i>	88
<i>Acersecomes dictus,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Augurium quid?</i>	75
<i>Sol sive oculus mundi,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Apud quos primum viguit,</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cur cum cythara?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Auguriorum superstitio condemna-</i>	
<i>Divinationis & medicinae praeses,</i>	<i>ibid.</i>	<i>ta,</i>	75, 88
<i>Laureâ coronatus,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Augustini Cbisi Farnesiorum Prin-</i>	
<i>Arcus & Lyrâ quid denotent?</i>	19	<i>cipis gaza,</i>	104
	84.	<i>Aurum potentiae symbolum,</i>	124
<i>Idem cum Jano,</i>	42	<i>Autumnalis tempestas quomodo re-</i>	
<i>Venationis Inventor,</i>	83	<i>praesentetur?</i>	71
<i>Quasi aspellens mala,</i>	109		
<i>Aqua rerum omnium principium,</i>			
	2. 65.		
<i>Aqua Lustralis,</i>	76	B	
<i>Aquila Solis altitudinem ostendit,</i>	43	<i>Bacchæ unde dicta,</i>	9
<i>Mithræ consecrata,</i>	44	<i>Liberi patris comites,</i>	<i>ibid.</i>
<i>Omen dominationis,</i>	92	<i>Pampinis, hedera, & serpentibus</i>	
<i>Victoria signum,</i>	93	<i>coronata,</i>	<i>ibid.</i>
<i>Avium Regina, Jovisque armi-</i>		<i>Quatuor sorores,</i>	<i>ibid.</i>
<i>gera,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Bacchus à centauris veetus,</i>	22
<i>Sola avium fulmine non læditur,</i>		<i>Lyæus dictus,</i>	23. 36
<i>ibid.</i>		<i>Nudus pingitur, quare?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Quare Jovi dicata?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Quomodo representetur?</i>	34
<i>Totius legionis signum,</i>	117	<i>Vini inventor, seu demonstrator</i>	
<i>Arimaspi unoculi,</i>	95	<i>creditus,</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cum Gryphis bellum gerunt,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Cur caput mitrâ alligatum?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Aristoteles in quo primum à Platone</i>		<i>Diversa ejus nomina,</i>	35
<i>dissentiens,</i>	12	<i>Liber unde dictus?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Armilla, qualia ornamenta?</i>	104	<i>Primitiarum inventor,</i>	57
<i>Quo brachio gestari solita?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Cornu bovis ad bibendum usus</i>	
<i>Quibus concessæ?</i>	<i>ibid.</i>	<i>est,</i>	69
<i>Artemia Dianæ sacra,</i>	20	<i>Epularum, & comessionum præ-</i>	
<i>Aspasia sub imagine Mineræ,</i>	5. 39	<i>ses,</i>	69. 102
<i>Aspergillum,</i>	76	<i>Inter magnos Deos recensus,</i>	85
<i>Aspides Isidi sacra,</i>	46. 115	<i>Author lusus scenæ, & drammati-</i>	
<i>Cum globis capitibus impositis,</i>		<i>cæ poëseos,</i>	102
<i>quid denotent?</i>	57	<i>Baculus malorum aversionis symbo-</i>	
<i>Alys pastor ex Pessinunte,</i>	69	<i>lum,</i>	55
<i>Sacra Cybeles primus homines do-</i>		<i>In manu Aesculapii quare?</i>	7. 44
<i>cuit,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Basilides discipulis silentium præci-</i>	
<i>Furore correptus se castravit,</i>	<i>ibid.</i>	<i>piebat,</i>	56
<i>Flores cadentes designat,</i>	70	<i>Basilisci in Africa Galli cantu terro-</i>	
		<i>re percussi moriuntur,</i>	10
		<i>Bassarâ Lydiæ oppidum,</i>	85
			<i>Bassa-</i>

Ac Verborum Memorabilium.

<i>Bassarida Vestis Bacchi.</i>	85	<i>Vatis & Prophetae.</i>	62
<i>Bellorius laudatus.</i>	40	<i>Isidi, & Dianae sacer.</i>	62. 83
<i>Belystiche bigarum palmam tulit.</i>	23	<i>Stella Canicula.</i>	62
<i>Bigae Luna dicata.</i>	19. 23	<i>Latrans Lemures in fugam ver-</i>	
<i>Nocti attributa.</i>	23	<i>tit.</i>	83
<i>Bos terrae symbolum.</i>	43	<i>Canopus Genius humidi elementi.</i>	54
<i>Brutus ab A. Postumio Albino adop-</i>		<i>Ignis Chaldaeorum Dei victor.</i>	ibid.
<i>tatus.</i>	14	<i>Hydris clausus representatur.</i>	
<i>Unus ex percussoribus Caesaris.</i>		48. 54.	
<i>ibid.</i>		<i>Eius simulacri expositio.</i>	55. & seq.
<i>Secundus heres scriptus in testa-</i>		<i>Cantabra signa militaria unde sic</i>	
<i>mento Caesaris.</i>	ibid.	<i>dicta?</i>	119
<i>Lege Pedis damnatus Consulatum</i>		<i>In quo differrent à Labaro.</i>	ibid.
<i>non iniit.</i>	ibid.	<i>Cantharus Bacchi poculum</i>	35
<i>Ultimus Romanorum dictus.</i>	ibid.	<i>Cardinalis Carpinus laudatus.</i>	15.
<i>Bulla Harpocratis collo appensa quid</i>		<i>Ejus Museum rerum antiquarum</i>	
<i>denotet?</i>	51	<i>ditissimum.</i>	ibid.
<i>Bulla aurea triumphantium gesta-</i>		<i>Cardinalis Chisius laudatus.</i>	104
<i>men.</i>	103	<i>Castor, & Pollux Jovis, & Ladae filij.</i>	120
<i>Pueris nobilibus, & ingenuis con-</i>		<i>Tutelaria Romanorum numina.</i>	
<i>cessa.</i>	ibid.	<i>ibid.</i>	
<i>Laribus quando, & à quibus sus-</i>		<i>Catulus Collega Marij.</i>	103. 104
<i>pendebatur?</i>	51. 103	<i>Mors ejus violenta.</i>	ibid.
<i>Bulla aerea cū Palladis imagine.</i>	104	<i>Centauri curat Liberi patris sub-</i>	
<i>Cum phallo.</i>	ibid.	<i>juncti.</i>	22
		<i>Duplicem fistulam, & cymbala ges-</i>	
		<i>tant.</i>	ibid.
		<i>Insignes vini potatores.</i>	ibid.
C		<i>Centaurus à cupidine vincus quid</i>	
<i>Caduceatores.</i>	38	<i>denotet?</i>	26
<i>Caduceus Mercurij.</i>	38. 115	<i>Ceras poculum ex cornu effictum.</i>	
<i>Caesaris elogium.</i>	14	69. 101.	
<i>Calathus, quid, & ex qua materia?</i>	2	<i>Ceres Saturni & Opis filia.</i>	36
<i>Accipitrino capiti impositus quid</i>		<i>Cur inter Deas relata?</i>	ibid.
<i>figuret?</i>	55. 56	<i>Frugifera, & Tedifera dicta.</i>	ibid.
<i>Frugum maturitatis index.</i>	57	<i>Legum inventrix.</i>	37
<i>Camillus pater patriae à militibus</i>		<i>Habuit sacra cum Baccho conjun-</i>	
<i>dictus.</i>	14	<i>ta.</i>	36
<i>Camillus apud Veteres quis?</i>	66. 67	<i>Cercopithecus idem cum Cynoceph-</i>	
<i>Cancer Solis iter ostendit.</i>	43	<i>lo.</i>	58
<i>Candelabrum.</i>	79	<i>Cicero eloquentiae Romanae Prin-</i>	
<i>Canes Hecatae immolabantur.</i>	41. 83	<i>ceps.</i>	14
<i>Pompam Isidis antecede-</i>		<i>Ejus lingua dicta dives.</i>	ibid.
<i>bant, quare?</i>	61	<i>Patris patriae nomen obtinuit à</i>	
<i>Duo Canes, quid denotent?</i>	61. 62	<i>Senatu.</i>	ibid.
<i>In Urbe Cynopoli pro Dijs habe-</i>		<i>Ejus elogium.</i>	ibid.
<i>bantur.</i>	62	<i>Circi factiones quatuor.</i>	86
<i>Cane mortuo maximus luctus apud</i>		<i>Clava Herculis quercea, & nodosa,</i>	
<i>Aegyptios.</i>	ibid.	<i>quare?</i>	53
<i>Canis astrum Tauro proximum.</i>	43	<i>Plantas denotat.</i>	87
<i>Symbolum Laris.</i>	50		

Index Rerum,

- | | | | |
|---|--------------|---|--------------|
| <i>Clavicularij qui?</i> | 106 | <i>Virtutem solarem denotat.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Clavis Jani, & Dianæ symbolum.</i> | 42 | <i>Coronæ in sacris adhibita.</i> | 67 |
| <i>Clavium custodia antiquitus penes servos.</i> | 105.106 | <i>Coruus Mithræ dicatus.</i> | 44 |
| <i>Clysteris usus ab Ibide demonstratus.</i> | 72 | <i>Crocodilus quid figuret?</i> | 60 |
| <i>Cochlear.</i> | 78 | <i>Linguae usu caret.</i> | 111 |
| <i>Cælius Calvus consul.</i> | 13 | <i>Silentij, & providentiæ symbolum.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Tabellam exhibuit cum literis L.D.</i> | <i>ibid.</i> | <i>Tergus monstrans quid?</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Cæpe Sacerdotibus Ægyptijs prohibitum.</i> | 65 | <i>Cruce ansata vitam venturam notat.</i> | 66 |
| <i>Coloniæ numismata cum simulacro Lupæ Romulum, & Remum lactantis.</i> | 25 | <i>Quid illa in manu Sacerdotis Ægyptij?</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Columba Hieroglyphicum Spiritus Sancti.</i> | 90 | <i>Antiquis sapientibus Magis usitata.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Solitum primævæ Christianitatis symbolum.</i> | <i>ibid.</i> | <i>In lapidibus templi Serapidis Alexandriae insculpta.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Ejus species quare à Spiritu Sancto suscepta?</i> | <i>ibid.</i> | <i>Crotalistræ quales?</i> | 126 |
| <i>Illam primævi Christiani in annulis gestabant.</i> | 91 | <i>Crotalum quid?</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Columba Ecclesia agnoscitur.</i> | <i>ibid.</i> | <i>Peculiare Priapi festis instrumentum.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Columba in tutelam Veneris quare?</i> | 98 | <i>Cultri Victimariorum.</i> | 77 |
| <i>Syris sacra.</i> | 99 | <i>Cupidinis triumphus.</i> | 27 |
| <i>Coma mulieri non ut ornamentum, sed tanquam indicium velaminis.</i> | 17 | <i>Cupido Centauri manus reuinciens, quid?</i> | 26 |
| <i>Comestiones à priscis noctu fiebant.</i> | 98 | <i>Cybele Leone vecta, dextrâ tympanum.</i> | 18 |
| <i>Commodus Aurelij patris in Imperio successor.</i> | 15 | <i>Uxor Saturni.</i> | 36 |
| <i>Carnifex Senatus dictus.</i> | <i>ibid.</i> | <i>Pingitur cum corona turrita.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Herculis nomen sumpsit.</i> | <i>ibid.</i> | <i>Pedem rostro navis imponit.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Strangulatur.</i> | <i>ibid.</i> | <i>Varia ejus nomina.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Concilium Bracharense II. contra Priscillianistas.</i> | 19.20 | <i>Cymbala in sacris Bacchi usurpata.</i> | 22 |
| <i>Concilium Eliberinum Lucernarum publicè accensarum ritum prohibet.</i> | 127 | <i>Cynocephalus quis?</i> | 58 |
| <i>Cornibus Baum prisci ad bibendum utebantur.</i> | 69 | <i>Orientis Lunæ symbolum.</i> | 59 |
| <i>Cornu symbolum potentiae.</i> | 13 | <i>Lunaris Genius.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Cornucopiae Fortune, Cereris, & Abundantiæ symbolum.</i> | 46.47.48 | <i>Conjunctionis Solis, & Lunæ tempus indicat.</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Fœcunditatem indicat.</i> | 115 | <i>Cynocephali duo sedentes quid denotent?</i> | <i>ibid.</i> |
| <i>Corona radita Reginae Manium Insigne.</i> | 41 | <i>Vestimento reticulato induti quid?</i> | <i>ibid.</i> |

D

- | | |
|--|-----|
| <i>DELphinus Neptuno sacer.</i> | 37 |
| <i>Fortunæ symbolum.</i> | 48 |
| <i>Deorum simulacra primum fictilia.</i> | 87. |
| <i>Deus unus apud veteres Philosophos.</i> | 49. |

Ac Verborum Memorabilium.

<i>Pro ratione diversorum officiorum varijs nominibus appellatus.</i>	ibid.
<i>Idem cum natura.</i>	ibid.
<i>Diana Ephesia cum multis mammis.</i>	ibid.
39. <i>Magnifici ejus templi descriptio.</i>	ibid.
<i>Tutum in illo debitoribus refugium.</i>	ibid.
<i>Cur pingatur turrita?</i>	ibid.
<i>Eadem cum Iside, Cybele, & Cere- rere.</i>	ibid.
<i>Varia ejus symbola.</i>	40
<i>Diana Lucifera unde dicta?</i>	20
<i>Quomodo representetur.</i>	20. 40
<i>Aras habuit apud Phlyenses, & Myrrhinusios.</i>	20
<i>Terræ imperium sortita.</i>	40
<i>Ejus ministerium.</i>	ibid.
<i>Partibus mulierum favere cre- debatur.</i>	ibid.
<i>Dux nascentium, mortalium cor- porum author & conditrix.</i>	ibid.
<i>Facem ardentem gerit, quare?</i>	41
<i>Diana Triformis.</i>	41
<i>Varia ejus symbola.</i>	ibid.
<i>Diana eadem cum Jano.</i>	42
<i>Jaculatrix & Venatrix dicta.</i>	83
<i>Pingitur feras insectans.</i>	ibid.
<i>Venationis inventrix.</i>	ibid.
<i>Didius Julianus Pertinacis in Im- perio successor.</i>	16
<i>Tertio Imperij mense occiditur.</i>	ibid.
<i>Discus.</i>	80
<i>Domitius Abenobardus Neronis pro- avus.</i>	14
<i>Unus ex percussoribus Cæsaris.</i>	ibid.
<i>Draco in manu Dianæ quid?</i>	41. 42
<i>Ab Hercule interemptus quid?</i>	53
<i>Dracones pro signis militaribus usur- pati.</i>	117

E

<i>EBrietatis definitio.</i>	9
<i>Quatuor illius genera.</i>	ibid.
<i>Ecclesia Columbæ assimilata.</i>	91

<i>Elagabalus ad imperium euectus.</i>	16
<i>Caracalla filius creditus.</i>	ibid.
<i>Antoninus à militibus appellatus.</i>	ibid.
<i>Post annum Imperij tertium tru- cidatur.</i>	ibid.
<i>Equus Neptuno sacer.</i>	96
<i>Omen belli.</i>	ibid.
<i>A Neptuno primum domitus.</i>	97
<i>Essentiæ divinæ triplices.</i>	82

F

<i>FAuna.</i>	35
<i>Faustulus.</i>	24
<i>Fax ardens novilunij virtutem significat.</i>	41
<i>Dianæ symbolum.</i>	ibid.
<i>Felis Lunæ filius quare dictus?</i>	80
<i>Humanæ facie quid denotet?</i>	81
<i>Apud Ægyptios divinis penè affi- ciebatur honoribus.</i>	ibid.
<i>Ejus interfectorum morte punie- bantur.</i>	ibid.
<i>Lunæ globus in ejus capite quid?</i>	ibid.
<i>Fibula quot, & quales?</i>	105
<i>Auræ ab Aureliano militibus concessæ.</i>	ibid.
<i>Ficus omnium plantarum succi ple- nissima.</i>	113
<i>Symbolum irrigationis & fetatio- nis apud Ægyptios.</i>	ibid.
<i>Atheniensibus sacra.</i>	114
<i>Alba ex felicibus arboribus.</i>	ibid.
<i>Ficus Ruminalis.</i>	24
<i>Romæ in Comitio colebatur.</i>	25
<i>Unde sic dicta?</i>	ibid.
<i>Flagellum in manu Isidis quid no- tet?</i>	17
<i>Malorum expulsionis symbolum.</i>	56.
<i>Flagrum in sacris Isidis.</i>	114
<i>Dominationis symbolum.</i>	ibid.
<i>In Lupercalibus usurpatum.</i>	ibid.
<i>Mulieribus fecunditatem procu- rare credebatur.</i>	115
<i>Flamines unde dicti?</i>	73
<i>Quot, & quibus Dijs consecrati?</i>	74
<i>Flores in convivijs.</i>	35
	Flo-

Index Rerum,

<i>Floribus convivarum frontes, calices, & tori adornabantur.</i>		<i>Penne, & globus in ejus titulo quid?</i>	61
<i>ibid.</i>		<i>Cur vestitus?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fons Ammonis in Illirijs.</i>	4	<i>Cur indiscretis pedibus?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fortuna duplex.</i>	45. 46. 47	<i>Germani cornibus ad bibendum utebantur.</i>	102
<i>Cum gubernaculo & cornucopia.</i>	46.	<i>Gladius Imperij symbolum.</i>	60
<i>Eadem cum Iside.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eloquentia & Principatus.</i>	III
<i>Aspidibus coronata.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Mortis indicium.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cum polo in capite, & clavo in manu.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Glans primum hominis nutrimentum.</i>	54
<i>Unde dicta?</i>	46	<i>Globus Aspidibus circumdatus quid?</i>	46. 56. 57.
<i>Fortes metuit, ignavos premit.</i>	47	<i>Globus primam Divinitatis formam notat.</i>	57
<i>A Lacedaemonibus quomodo invocata?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gorgona Minervae symbolum.</i>	5. 39
<i>Reduc in numismatibus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>In clypeo Veneris quare?</i>	22
<i>Cum modio in capite.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gryphus soli dicatus.</i>	91
<i>Serpens, & Delphinus ejus symbola.</i>	47. 48	<i>In hieroglyphicis frequens.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Hominum hera.</i>	48	<i>Aquila, & Leoni similis.</i>	91. 94
<i>Cum Mercurio quid denotet?</i>	23	<i>Solis symbolum.</i>	94
<i>Franciscus Barberinus Camera Apostolica Generalis Auditor laudatus.</i>	28	<i>Rotam pede voluens quid?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fulmen Divinitatis symbolum.</i>	92	<i>Gryphi auri custodes.</i>	94

G

<i>Gallus Mercurio, & Aesculapio attributus.</i>	48
<i>Soli sacer.</i>	124
<i>Calida, & alacris naturae.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ganymedes Trois Phrygiae Regis filius.</i>	27
<i>A Jove raptus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Mutatus in signum Aquarium.</i>	28.
<i>Genijs Fontium vota repensa.</i>	30. 31.
<i>Genio Augusti templum dicatum.</i>	31
<i>Genij Urbium, populorum, & privatorum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lunares humidae naturae praesides.</i>	55.
<i>Sub Felis, & Anubidis imaginibus expressi.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Baculos gestantes quid?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Genius Polymorphus quis?</i>	60
<i>Idem Aegyptijs cum ipso supremo numine.</i>	<i>ibid.</i>

H

<i>Hæretici silentium discipulis suis precipiebant.</i>	56
<i>Harpocrates Osiridis, & Isidis filius.</i>	49.
<i>Inarticulate vocis praeses.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Digito silentium suadet.</i>	50
<i>Varia ejus symbola.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cur cum Baccho, & Cupidine?</i>	51
<i>Consideratur ut Lar domesticus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cum flagello quid?</i>	56
<i>Idem cum Horo.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Hecate, Luna, & Diana idem numen.</i>	41
<i>Varia ejus nomina.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cum clavi & funibus representata.</i>	42
<i>Hedera Baccho sacra, quare?</i>	9. 98
<i>Ejus virtutes.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Planta Osiridis dicta.</i>	116
<i>Hele-</i>	

Ac Verborum Memorabilium.

<i>Helene raptus.</i>	84	<i>Symbolum Lunaris Genij.</i>	109
<i>Ejus excitus.</i>	85	<i>Salubritatis.</i>	110
<i>Hercules invictus Pompeij tessera.</i>	20.	<i>Ignis perpetuus Vestæ consecratus</i>	
<i>Hercules sacrificans.</i>	24	<i>quare?</i>	93
<i>Leoninum ejus indumentum quid?</i>	24. 53.	<i>In templis conservari solitus.</i>	97
<i>Cum corona, & attributis.</i>	52	<i>Vestalium in Lucernis.</i>	ibid.
<i>Vitam cynicam duxit.</i>	ibid.	<i>Ingurgitationes Sacerdotibus probi-</i>	
<i>Cur clava, & Leonis exuvie ei at-</i>	53	<i>bitæ.</i>	65
<i>tribute.</i>		<i>Joannes III. Concilium contra Pri-</i>	
<i>Per tria poma aurea quid?</i>	ibid.	<i>scillianistas convocavit.</i>	20
<i>Per Draconem extinctum quid?</i>	ibid.	<i>Joannes Ciampinus laudatus.</i>	29. 127
<i>ibid.</i>		<i>Joannes Foy-Vaillant laudatus.</i>	25
<i>Cur malum ei sacrificatum?</i>	ibid.	<i>Isiacorum calvities.</i>	65
<i>Ob fortitudinem inter Deos rela-</i>	ibid.	<i>Isidorus Huart laudatus.</i>	16
<i>tus.</i>		<i>Isis soror, & coniux Serapidis.</i>	2
<i>Idem cum Sole.</i>	ibid.	<i>Varia ejus nomina, & proprietates.</i>	2. 3
<i>A Lindijs cum convitijs colebatur.</i>	ibid.	<i>Symbola ejus capiti imponi solita.</i>	3. 17
<i>Mulieribus nefas ejus sacris immisceri, & per eum iurare.</i>	ibid.	<i>Eadem cum terra, vel natura rerum subjacente Soli.</i>	3. 17
<i>Vitium frondibus, & uvis coronatus.</i>	54	<i>Genius Ægypti.</i>	3
<i>Cur cum scypho?</i>	ibid.	<i>Ejus vestimentum stellis corrumpens quid?</i>	ibid.
<i>Ebrietati deditus.</i>	ibid.	<i>Nothiluca dicta.</i>	ibid.
<i>Herculis clava plantas denotat.</i>	87	<i>Navigantibus prodesse credebatur.</i>	ibid.
<i>Hermis quid innuatur?</i>	125	<i>Velificiorum inventrix.</i>	ibid.
<i>Hircus in pompa Bacchi.</i>	35. 124	<i>Perjuriorum ultrix.</i>	ibid.
<i>Hydria abundantie symbolum.</i>	48	<i>Inachi Argivorum Regis filia.</i>	ibid.
<i>Hygiea Æsculapij filia.</i>	8. 44	<i>Prima scientiarum rudimenta Ægyptios docuit.</i>	4
<i>Salutis Dea.</i>	8	<i>Loto insidens quid?</i>	17
<i>Serpens ei dicatus.</i>	8. 44	<i>Cum vestimento reticulato quid?</i>	ibid.
<i>Mulieres apud Sicyonios ejus simulacro capillos dicabant.</i>	8	<i>Cur cum flagello?</i>	ibid.
		<i>Cur inter quatuor elementa?</i>	18
I		<i>Cur cum multis mammis?</i>	ibid.
<i>Janus idem cum Apolline, & Diana.</i>	42	<i>Eadem cum Fortuna.</i>	45
<i>Pingitur cum clavi & virga.</i>	ibid.	<i>Omnium vita, quo sensu dicta?</i>	58
<i>Ibis Lune sacra.</i>	48. 72	<i>Sindone tecta quare?</i>	ibid.
<i>Avis Ægypto peculiaris.</i>	71	<i>Eadem cum Luna, Diana, & Helicate.</i>	81
<i>Serpentes alatos interimit.</i>	ibid.	<i>Puerorū, & valetudinis præses.</i>	112
<i>Extra Ægyptum vivere nequit.</i>	72.	<i>Cur in ejus pompa manus prælata?</i>	109
<i>Clysteris usum monstravit.</i>	72. 111	<i>Aspidum diademate coronata.</i>	46. 115
<i>Duplex alba, & nigra.</i>	72	<i>Itbyphallus in hortis quare positus?</i>	123.
<i>Illius interfectores morte puniebantur.</i>	ibid.		

Index Rerum,

- June Tyria à Leone vecta.* 18
Dea Celestis vocata. *ibid.*
*Jupiter quare supernè nudus, infer-
 nè tectus?* 86
- L**
- L** *Abarum in exercitu non nisi
 unum.* 119
Imperatoribus solitum præferri.
ibid.
*In quo differret à Cantabris, &
 Vexillis.* *ibid.*
Quà formà à Constantino restitutum.
ibid.
*Lares Dij familiares caninis pelli-
 bus vestiti.* 50
Bullati. 51
Publici quomodo pingantur? 85
Cum hastis quare? *ibid.*
Laribus bullæ suspendebantur. 51
Larvæ Baccho dicatæ. 101. 102
Laurea Apollini, & Tiberi sacra. 19.
Laurus vaticinationis symbolum. 6. 7
*Pulvinari subjecta vera somnia
 ostendit.* 6
A vaticinationis comedebatur. *ibid.*
Apollini sacra. *ibid.*
Ejus virtutes. 7
Leda à Jove compressa. 95
Duo peperit ova. *ibid.*
Post mortem Nemesis dicta. *ibid.*
Legio quot milites continebat? 117.
Leo Magnæ Deum Matri sacer. 87. 94
Vestæ dicatus. 94
Lepus Autumni symbolum. 71
*Libra diei, & noctis æqualitatem de-
 monstrat.* 111
Ligula quid? 78
*Lindij Herculem cum convitijs cole-
 bant.* 53
Lituus Augurum Insigne. 75
A Romulo primum usitatus. *ibid.*
Illæsus inter flammam repertus.
ibid.
*Lorum Libertinis loco bullæ conces-
 sum.* 103
Lotus capiti Isidis imponi solitus. 3. 17
Solis motum sequitur. 3. 17. 84
Isidi sacer. 81
- Virtutem solarem denotat.* 84
Lucerna Crucis Columbam habentis.
 90.
Gryphi Crucem habentis in capite. 91
Naviculam referens. *ibid.*
Aquila Jovi D. 92
Vestæ. 93
Gryphi Soli D. 94
Leda. 95
Palladis Vetricis. 96
Equi Neptuno D. *ibid.*
*Aurea Minervæ integrum annum
 ardens.* *ibid.*
Inextinguibilis in templo Dianæ.
 97.
Silenorum. 98
Columbæ Veneri D. *ibid.*
Dianæ Ephesie. 99
Equitum imagines referens. 99
Lucernæ ubi poni solita? 31. 32
*Inextinguibiles tum ad tempus,
 tum perpetuæ.* 96
Quà materiâ replebantur? 97
Ventis, & aquis invictæ. *ibid.*
In Lupanaribus accensæ quid?
 127.
*Publicè accensæ à Concilio Elibe-
 rino prohibita.* *ibid.*
Lupa Romuli, & Remi nutrix. 24
Ejus simulacrum in Urbe positum.
 25.
In clypeo Æneæ sculpta. *ibid.*
Urbis, & Coloniæ Insigne. *ibid.*
Luna dux nascentium. 110
A parientibus invocari solita. *ibid.*
*Omnis corporis humani substantia
 ad illam pertinet.* *ibid.*
Non prodest sine Solis aspectu. *ibid.*
Alter Sol minor. 127
*Luna crescens phallico imminens ca-
 piti quid?* *ibid.*
Lunæ aspectus triplex. 82
Ejus motus triplex. *ibid.*
Lyra Apollinis quid denotet? 19. 84
Lysimachus Agathoclis filius. 13
*Unus ex successoribus Alexandri
 Magni.* *ibid.*
Cur cum cornibus arietinis? *ibid.*
Leoni objectus. *ibid.*
Pergamo præfuit. *ibid.*
 Menades

Ac Verborum Memorabilium.

M

<i>Mænades unde dictæ?</i>	28
<i>Malleus.</i>	77
<i>Manus in pompa Isidis.</i>	109
<i>Manus aeneæ vota referentes.</i>	108. & seq.
<i>Manus signum militare.</i>	117
<i>Mars sydus ardens, & violentum.</i>	87
<i>Mala decernit.</i>	ibid.
<i>Martis sphaera ignis.</i>	ibid.
<i>Membrum genitale quare colebatur?</i>	126.
<i>Symbolum magnanimitatis.</i>	127
<i>Obeliscis, & columnis insculptum.</i>	ibid.
<i>Mercurius sociatur cum Fortuna.</i>	quare? 23
<i>Præses mercaturæ, & lucri author.</i>	23. 37.
<i>Caduceus ei attribuitur.</i>	23. 38
<i>Cur cum Minerva?</i>	24
<i>Eloquentiæ, & sapientiæ præest.</i>	24. 38.
<i>Unde dictus?</i>	37
<i>Cum Marsupio quare?</i>	ibid.
<i>Deorum nuncius.</i>	38
<i>Jovis, & Maja filius.</i>	ibid.
<i>Animas mortuorum ad Inferos deducit.</i>	38. 108
<i>Fur dictus.</i>	39
<i>Primus Ægyptiorum Legislator.</i>	61.
<i>Sub Anubidis imagine colebatur.</i>	ibid.
<i>Nuncius inter superos, & inferos.</i>	ibid.
<i>Etruscis Camillus.</i>	67
<i>Idem cum Sole.</i>	84
<i>Cur cum petaso?</i>	ibid.
<i>Cur cum pinnatis talaribus?</i>	ibid.
<i>Planetarum velocissimus.</i>	ibid.
<i>Cum virilibus erectis quare?</i>	127
<i>Meretrices speculum Veneri dicabant.</i>	51
<i>Messalina uti Bacchans orgia celebrabat.</i>	28
<i>Miletopolis Græciæ oppidum.</i>	99

<i>Minerva providentia intellectu- lis.</i>	4
<i>Cur dicatur Virgo?</i>	ibid.
<i>Eadem cum Luna.</i>	5
<i>Artibus, & armis præest.</i>	ibid.
<i>Varia ejus nomina.</i>	ibid.
<i>Serpens ei consecratus.</i>	ibid.
<i>Alæ ejus galea superimposita quid?</i>	ibid.
<i>Varia ejus symbola, & attributa.</i>	5. 23. 39.
<i>Pegasus Bellerophonti tradidit.</i>	5.
<i>Dea sapientiæ credita.</i>	23
<i>Noctua ei dicata quare?</i>	5. 23
<i>Ingenijs, & doctrinæ præest.</i>	23. 24
<i>Cum Mercurio sociatur, quare?</i>	24.
<i>Ejus galea varijs symbolis ornata.</i>	39.
<i>Cur de Jovis vertice nata fingatur?</i>	86
<i>Jovis providentia, sive intellectus.</i>	ibid.
<i>Aer credita.</i>	87
<i>In contentione cum Neptuno vic- trix.</i>	96
<i>Oleam produxit.</i>	ibid.
<i>Cecropiam Athenas vocavit.</i>	ibid.
<i>Minervæ quinque.</i>	6
<i>Ministri sacrorum Camilli dicti.</i>	67
<i>Ministri Tricliniorum, & eorum of- ficia.</i>	67. 68
<i>Mithras idem cum Sole.</i>	27
<i>Persarum numen.</i>	43
<i>Idem cum Sole, Apolline, Titane, & Osiride.</i>	ibid.
<i>Ejus simulacri expositio.</i>	ibid.
<i>Modius fecunditatis, & abundantie symbolum.</i>	2
<i>Capitibus Serapidis, & Isidis im- poni solitus.</i>	2. 3
<i>Æsculapij capiti quare?</i>	44
<i>Fortunæ capiti quare?</i>	47
<i>Priapi capiti quare?</i>	125
<i>Mulieribus prohibitum sacris Her- culis immisceri, & per eum ju- rare.</i>	53
<i>Mutini simulacrorum expositio.</i>	121

R

Natura

Index Rerum,

N

Natura omnium rerum parens
ipsemet Deus. 49
Neptunus maris Deus. 37
Tridens, & Delphinus ejus insti-
gnia. ibid.
Ennosigæus, & Sifichthon dictus.
ibid.
Equum terrâ tridente percussâ
produxit. 96
Hippius, Equestris, & Consus
dictus. 97
Aras, & Ludos habuit sibi dica-
tos. ibid.
E quos primum domuit. ibid.
Noctua Minervæ dicata. 5. 23
Nuces in pompa Bacchi. 35. 124
Nux pinea Isidi sacra. 81. 112
Mortis symbolum. 113
Nymphis vota ab antiquis repensa.
30. 31.

O

Olea pacis symbolum. 96
Minervæ dicata. ibid.
Incensa in uno die germinat. ibid.
Oleum asbestinum incombustibile. 97
Olympias Alexandri Macedonis ma-
ter. 12
A Jove Ammone compressa. ibid.
Oreades Dianæ comites. 83
Osiris omne principium facultate hu-
mectandi præditum. 2
Causa ortus, & substantia feminis.
ibid.
Humide naturæ dominus. ibid.
Idem cum Sole. 3. 55
Idem cum Æsculapio, 109
Virtus generativa. 110
Idem cum Baccho. 116

P

Palatium Principis Burgbesij lau-
datum. 82
Pallas ingenijs præest. 23
Palmes in pompa Bacchi. 35. 124

Panthea signa quæ? 48. 49
Panthera Bacchi comes. 36
Vino gaudet. ibid.
Paridis cum Helena primus congres-
sus ubi? 84
Pateræ unde dictæ? 83
Earum usus in sacrificijs. ibid.
Pedes indiscreti quid? 61
Pegasus Minervæ symbolum. 5. 39
Penatum imagines. 85
Persea typus silentij, & veritatis. 3
Isidi sacra. ibid.
Cur ejus capiti imponi solita? 3
17. 46.
Petri Antonij Rolandi Magnimi Mu-
seum. 118
Pballa de collo suspendebant mulie-
res. 125
Pballum in pompa Bacchi. 35. 124
Alatum quid denotet? 126
Pbiala lacrymatoria. 108
Claudebantur in urna cum cine-
ribus. ibid.
Philosophorum imagines à discipulis
gestabantur. 12
Plato dictus divinus. 11
Academiæ Princeps. ibid.
Aristocles primum dictus. ibid.
Illius ore Apes confederunt. ibid.
Mirabilis ejus facundia. ibid.
Comatus, & barbatus. 12
Oëogenario major decessit. ibid.
Pocillatores, & eorum officia. 67. 68
Poculis diversimodè effigiatis delecta-
bantur veteres. 68. 102
Polus in capite Fortunæ. 46
Poma aurea in manu Herculis quid?
53.
Pompejus formâ excellens. 13
In adolescentia Alexandro M.
similis. ibid.
Ejus gesta. ibid.
Pontifex Maximus alijs præerat.
74.
Ejus ornamentum, & Insigne. ibid.
Pontifices à quo instituti. ibid.
Porrum Sacerdotibus Ægyptijs ve-
ritum. 65
Præfericulum quid? 76
Præfixa cadavera cum fletu comi-
tantes

Ac Verborum Memorabilium.

<i>tantes.</i>	108
<i>Prætexta quibus concessa?</i>	103
<i>Priapus Liberi, & Veneris filius.</i>	123
<i>E Lampfaco pulsus quare?</i>	ibid.
<i>Deus terribilis membri.</i>	ibid.
<i>Hortis præesse credebatur.</i>	ibid.
<i>Idem cum Sole.</i>	124
<i>Generatricis facultatis præses.</i>	ibid.
<i>Caput habet cristatum quare?</i>	124. 125.
<i>Cur cum pudendo erecto?</i>	124
<i>Cur cum campana, & crumena?</i>	ibid.
<i>Idem cum Baccho, & Mercurio.</i>	ibid.
<i>Mutinus dictus.</i>	125
<i>Conservator mundi.</i>	ibid.
<i>Cur tenia coronatus?</i>	ibid.
<i>Genius tutelaris mulierum.</i>	ibid.
<i>Crotalagestat.</i>	126
<i>Primitiæ Dijs offerebantur à Romanis.</i>	67
<i>Debebant esse de proprio rure.</i>	ibid.
<i>Primitiarum inventor Bacchus.</i>	ibid.
<i>Pristilliani heretici de signis caelestibus doctrina.</i>	19. 20
<i>Ejus errores à Leone Magno confutati.</i>	19
<i>Damnati in Concilio Bracharensi Secundo.</i>	ibid.
<i>Proserpina eadem cum Diana, & Hecate.</i>	41. 42
<i>Pro segetibus accepta.</i>	41
<i>Cum clavi, & funibus representata.</i>	42
<i>Puella Spartana cum capillis sparsis.</i>	4
<i>Puella Scitula ministrantes.</i>	67. 68
<i>Pueri calamistrati in convivij.</i>	ibid.
<i>Pueri, & Puellæ nobiles Camilli, & Camillæ vocabantur.</i>	67
<i>Pugillares ex qua materia fiebant?</i>	107.
<i>Pulorum augurium.</i>	38
<i>Purgationes quot, & quales apud veteres?</i>	76
<i>Pythagoreorum silentium.</i>	56

Q

<i>Quadrige Minervæ symbolum.</i>	5. 39.
<i>Soli dicata.</i>	19
<i>Quadrigarij quatuor coloribus distincti.</i>	86
<i>Illis coloribus quid denotetur?</i>	ibid.
<i>Quaternarius numerus.</i>	82
<i>Quatuor anni tempestates quatuor puerulis designatae.</i>	70

R

<i>Rana sine pedibus nascitur.</i>	111
<i>Raphael Fabrettus laudatus.</i>	18
<i>Romæ gentium domina.</i>	33
<i>Urbs simpliciter dicta.</i>	ibid.
<i>ΘΕΑ ΡΩΜΗ</i>	ibid.
<i>Cum galea cristata nudam habens mammam dextram.</i>	34
<i>Variæ ejus locustæ.</i>	ibid.
<i>Romani primos fructus Dijs offerebant.</i>	27. 67
<i>Seorsim prandere solebant, canare cum amicis.</i>	98
<i>Romulus, & Remus Lupæ ubera sugentes.</i>	25
<i>Rose in convivijis quare?</i>	35

S

<i>Sabina Hadriani uxor.</i>	16
<i>Sacerdos Persicus primitias fructuum Soli offerens.</i>	27
<i>Sacerdotes Ægyptij frugalissimi.</i>	63. 64.
<i>Vestem lineam tantum gerebant.</i>	65.
<i>Circumcisionis notam habebant.</i>	66.
<i>Sacerdotibus ingurgitationes prohibita.</i>	65
<i>Sæculum aureum unde dictum?</i>	87
<i>Salus eadem cum Hygiæa?</i>	8. 44
<i>Cur cum patera, & Serpente?</i>	44.
<i>45.</i>	
<i>Salutis augurium apud Romanos.</i>	8

Index Rerum,

- Ab Antiocho Sotere vexillis im-*
positum . *ibid.*
Scapus Mutini auritus quid deno-
ret ? 125
Scarabeus mundi symbolum . 57
Varia ejus significata . *ibid.*
Soli dicatus . *ibid.*
Ejus operationes solaribus analo-
ga . 57. 109. 110
Quid per illum denotetur ? 110
Scyphus Bacchi poculum . 35
Idem qui Cantharus . *ibid.*
Proprie Herculis poculum, & qua-
re ? 54
Seceſpita quid ? 77
Securis Baccho dicata . *ibid.*
Segetes ventis agitatae Serpentum
meatus imitantur . 41
Sequinus laudatus . *ibid.*
Semiramis avem significat . 99
Infans ab avibus nutrita . *ibid.*
In Columbam conversa . *ibid.*
Septenarius numerus Pythagoreis
sacer . 82
Serapis primus, & maximus Aegy-
tiorum Deus . 1
Caelum, Princeps Deus . *ibid.*
Idem cum plerisque numinibus .
 2. 3.
Apis tertius Aegyptiorum Rex . 2
Cultum vitium, & aratrum Aegy-
ptios docuit . *ibid.*
Quomodo pingatur ? *ibid.*
Pro Sole, & Apolline . 109
Idem cum Jove, & Plutone . 114
Serpens Minervae consecratus . 5
Typus salutis, & prudentiae . *ibid.*
Aesculapio, & Hygieae sacer . 8. 44
Per annos singulos revirescit . 7. 8
Symbolum fecunditatis . 43
Animal spiritalissimum, & igneum
 46. 115
Cur Fortune attributus ? 47
Secundam Divinitatis formam
notat . 57
Aesculapij symbolum quare ? 111.
 115.
In sacris mysterijs adhibitus . 115
Isidi consecratus . *ibid.*
Severus in Pannonia Imperator sa-
lutatus . 16
Caracallam, & Getam Imperato-
res declarat . *ibid.*
Eboraci in Anglia extinguitur .
ibid.
Signa Legionum qualia ? 117
Signa militaria Insignia cohortium .
ibid.
Quas imagines referrent ? *ibid.*
Summus eorum cultus . *ibid.*
Inungebantur, ac floribus orna-
bantur quando ? 118
Hastae imponebantur . *ibid.*
Signa Panthea qualia ? 48. 49
Silentium ab haereticis cur discipu-
lis impositum ? 56
Silenus simus, & calvus . 8
Garrulus, & nugax, sive loquax .
ibid.
Bacchi magister, ac nutricius .
ibid.
Philosophus . *ibid.*
Fistula multis compactae calami
inventor . 9
Cum Apolline contendit . *ibid.*
Cur hederæ coronatus ? *ibid.*
Sileni Bacchi comites . 98
Effigies illorum in Lucernis qua-
re ? *ibid.*
Ebrietatis symbola . *ibid.*
Simia in pompam Isidis introducta .
 59.
Simpulum Pontificum Collegij sym-
bolum . 76
Sistrum in manu Isidis quid figu-
ret ? 3
Sistrum Aegyptiacum . 80
Quot virgulis compositum ? *ibid.*
Quare in sacrificijs concutieba-
tur ? *ibid.*
Quid per ejus virgulas denotetur ?
 80. 81. 82.
Quid per Felem in ejus summitate
sculptam . *ibid.*
Vicem tubae exhibebat in bello . 81
Situla in manu Isidis quid denotet ?
 58.
Socrates Sophronisci, & Phanaretae
filius . 10
Philosophiam moralem praecipue
coluit .
 54. 51

Ac Verborum Memorabilium.

<i>coluit,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Convivalis cum duobus piscibus.</i>	
<i>Sapientissimus Apollinis oraculo,</i>		<i>ibid.</i>	
11.		<i>Lusoria,</i>	106. 107
<i>Semper æqualem servavit vultum.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Testudo elinguis typus silentij.</i>	51
<i>Ejus magistri, uxores, & filij.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Cur Cybeli conveniat?</i>	<i>ibid.</i>
<i>Constantissimè moritur.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Quid significet?</i>	111
<i>Ejus accusatores puniti.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Theodomiri Suevorum Regis hortatu</i>	
<i>Statua ei post mortem erecta.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Concilium contra Priscillianistas convocatur.</i>	20
<i>Sol ipsissimus cum Apolline.</i>	6	<i>Tburibulum.</i>	78
<i>Idem cum Mercurio.</i>	84	<i>Tbyrsus cur Bacchantibus datus?</i>	
<i>Solis pinnata simulacra apud Aegyptios,</i>	<i>ibid.</i>	28.	
<i>Solis temperatus calor morborum omnium fuga.</i>	109	<i>Cur Libero patri?</i>	35
<i>Sole, & Luna præcipuè vita nostra moderatur.</i>	110	<i>In festis illatus quid?</i>	116
<i>Solon Salaminius unus ex septem Græciæ Sapientibus.</i>	10	<i>Tiberius Livie Augustæ filius.</i>	14
<i>Atheniensis Philosophus, & Legislator.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Juliam in uxorem accepit.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Urbem Solensem condidit.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Augusti in Imperio successor.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Octogenarius decessit.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Omnibus vitijs contaminatus.</i>	15
<i>Spanhemius laudatus.</i>	41	<i>Ejus exitus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sphinx Minervæ symbolum.</i>	5. 39	<i>Tibia in sacris Aegyptiacis usitata.</i>	116.
<i>Sponse cur manus, & terga Sacerdotibus Lupercalibus offerrent verberanda?</i>	115	<i>Tibiæ cantus in curatione morborum introductus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Super Mutini scapum sedere iubebantur, quare?</i>	125	<i>Tibicinibus in Capitolio vesci permissum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Stimulus in manu Dianæ quid?</i>	41.	<i>Tridens Neptuni Insigne.</i>	37
42.		<i>Tripodes quid?</i>	78. 79
<i>Strigiles unde dictæ?</i>	107	<i>Apollini, & Baccho dicati.</i>	79
<i>Earum materia, & usus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tripes sapientiæ, & divinationis symbolum.</i>	111
<i>Stylus quid?</i>	<i>ibid.</i>	<i>Triplicem temporum differentiam indicat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Syri pisces, & Columbas venerantur.</i>	99	<i>Apollim præcipuè sacer.</i>	111. 114
		<i>Tripudium apud Romanos quid?</i>	88
		<i>Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marina filius.</i>	22
		<i>Inter Deos humidi elementi numeratus.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Tutulus pennis, & globo insignitus quid?</i>	61
		<i>In capite Priapi quid?</i>	125
		<i>Tympanum quid denotet in manu Cybeles?</i>	18
		<i>In ejus sacris usurpari solitum.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Typhon quid?</i>	60
		<i>Omne in natura defectivum indicat.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>In Crocodilum mutatus.</i>	<i>ibid.</i>

Vanitas

Index Rerum, ac Verb. Memorab.

V

- V*anitas mulierum in disponendis
crinibus, alienisque comparan-
dis condemnata. 16
- V*as aquarium in pompa Serapidis
preferri solitum. 2
- A*quæ lustralis. 76
- I*n modum papillæ rotundatum
quid denotet? 114
- V*asa primum fictilia apud veteres.
87.
- V*asa in certaminibus, & ludis victo-
ribus data. 102
- V*enatio inventum Apollinis, & Dia-
næ. 83
- V*eneris Cnidia Praxitelis simula-
crum. 21
- V*enus viduæ à Romanis culta. 20
- E*jus templum in Urbe. *ibid.*
- A* Cæsare in campis Pharsalicis
pro tessera militibus data. *ibid.*
- V*enus scutorum inventrix. *ibid.*
- M*artis arma gestat quare? *ibid.*
- C*ur nuda, & aperta dipingatur?
21.
- C*ur marina dicta? *ibid.*
- A*nadyomene vocata. *ibid.*
- P*elagia, & Aphrodita, maris do-
mina. 22
- A* Tritone vebitur. *ibid.*
- C*lypeos cudere docuit. *ibid.*
- C*lypeum tenet, in quo Gorgona,
quare? *ibid.*
- V*erba gladio comparata. 111
- V*erus à M. Aurelio adoptatus. 18
- L*ucillam in uxorem accipit. *ibid.*
- A*rmeniacus, Parthicus, & Medi-
cus dictus. *ibid.*
- I*mprovisa morte extinguitur. *ibid.*
- V*esta pro igne. 93
- P*ro universo mundo. *ibid.*
- C*ur ignis perpetuus ei consecra-
tus? *ibid.*
- E*adem cum terra. 94
- L*eones ejus simulacro subijciun-
tur quare? *ibid.*
- V*estimentum reticulatum Isidis quid
figuret? 17
- Rerum omnium connexionem in-
dicat. 59*
- V*exillum pro quolibet signorum ge-
nere. 118
- I*n quo differret à Labaro. 119
- V*ictoria involucris apud Athenien-
ses, & Mantinenses. 52
- A*lata Orbi insistens. *ibid.*
- R*ostro navis. *ibid.*
- C*oronam, & palmam gerit. *ibid.*
- P*almaris dicta. *ibid.*
- I*n Senatu asservata. *ibid.*
- U*nde dicta? *ibid.*
- T*res fratres illi assignantur. *ibid.*
- V*ictoriæ alata vexillis imponeban-
tur. 118
- I*mperatoribus ad bella proficiscē-
tibus honi ominis causâ, vel ob
Imperij primitias offeriebantur.
ibid.
- V*illa Principis Burgbesij laudata. 82
- V*ini usus plerisque Sacerdotibus
interdictus. 64
- V*irgines nupturæ pupas *V*eneri do-
nabant. 51
- V*irginis aquæ origo. 29
- D*uctus statuis, & columnis ornati.
30.
- Q*uantitas. *ibid.*
- V*irtutes lapidis, in quo *Q*uadrige
sculptæ. 20
- V*ita humana triplex. 82
- V*itis Baccho sacra quare? 98
- V*ivite, & *V*alete, verba morientis
ad amicos. 92
- U*rnula in pompa Isidis illata. 111
- O*sridi sacra. 112. 114
- V*ulcanus pileatus cum malleo, &
forcipe. 45
- C*ujusnam filius? *ibid.*
- A*rtem fabrilem instituit. *ibid.*
- J*ovi fecit fulgura. *ibid.*
- U*xores habuit *V*enerem, & *G*ra-
tiarum unam. *ibid.*
- P*onitur pro ipso igne. *ibid.*
- C*ooperator *M*inervæ quare dictus?
ibid.

Z

*Z*odiacus unde dictus? 49

A D D E N D A.

Pag.9. lin.9. (lib.15.) Aures acutæ, & arrectæ Sileni, & Satyrorum propriae sunt: Illum è Satyrorum numero declarat Pausanias in Atticis ajens maximos natu Satyrorum Silenos nuncupari. Ovidius quoque Silenum Satyrorum patrem vocat lib.3. Fastor.

Ebrius ecce senex pando delapsus Afello,

Clamarunt Satyri: surge age, surge Pater.

Pag.81. lin.17. (cap.21.) Hoc pulcherrimum Sistrum ex ære reper- tum viâ Aureliâ in suburbana villa Illustris. Laurentij de Corfinis ex- tat penes D. Leonem Strozzam, qui nobilissimum suum ingenium non modò in amore antiquitatis eruditæ, sed & in optimis, ac subli- mioribus quibusvis studijs oblectat, & in cujus splendidissimo Museo rarissima tum antiquæ tum modernæ magnificentiæ monumenta cus- todiantur, & maximè aurea priorum duodecim Cæsarum numisma- ta, quorum icones æneâ incisas tabulâ publicæ curiositati summâ be- nignitate nuper elargitus est.

E M E N D A N D A.

Pag. 4. lin. 21. ὄπ, *lege* ὄπ. 5. 4. Αθλιῶνα, *lege*, Αθλιῶνᾶ. 7. 34. δια, *lege*, διᾱ.
 7. 35. ὀνειράτων, *lege*, ὀνειράτων. 12. 23. superiori seculo, *lege*, superioribus
 annis. 21. 16. αἰλαγόνες, *lege*, αἰλαγόνες. 26. 37. ἐπὲρ χεῖται, *lege*, ἐπέρχεται.
 ibid. 39. παρῶσαι, *lege*, Παρῶσαι. 28. 33. affabilitate, *lege*, affabilitate.
 ibid. 35. clarissimi, *lege*, clarissimis. 37. 19. Ποσειδῶν, *lege*, Ποσειδῶν.
 ibid. 22. χθῶν, *lege*, χθῶν. 38. 7. λογίος, *lege*, λόγιος. ibid. 11. Ἑλλῶεις, *lege*,
 Ἑλλῶεις. 42. 7. φερεφάτη, *lege*, φερεφάτη. ibid. 9. μυκηδόνες, *lege*, μυκηδόνες.
 ibid. 12. Ταύρου, *lege*, Ταύρου. 43. 14. ὄν, *lege*, ὄν. ibid. 15. Πέρσαις, *lege*, Πέρσαις.
 45. 13. forcipice, *lege*, forcipe. 51. 15. Perfuis, *lege*, Perfuis. 56. 12. virbis,
lege, verbis. ibid. 17. ἀρρήτων, *lege*, ἀρρήτων. 57. 19. Μονογάνες, *lege*, Μονογάνες.
 ibid. 37. οἷς, *lege*, οἷς. 58. 19. οὐδέποτε, *lege*, οὐδέποτε. ibid. 40. μυγαλῆς, *lege*,
 μυγαλῆς. 62. 12. Ægyphos, *lege*, Ægyptios. ibid. 22. κυσί, *lege*, κυσί. 65. 40.
 quod, *lege*, quam. 66. 27. destructi, *lege*, destructo. 69. 30. servare, *lege*,
servari. 71. 6. nummulū æreum, *lege*, numulus æreus. 78. 25. εἰσίναι, *lege*,
 εἰσίναι. 94. 40. vineunt, *lege*, vincunt. 102. 34. inservisse, *lege*, inservivisse.
 106. 20. sedendam, *lege*, sedandam. 114. 30. divinationis, *lege*, dominatio-
 nis. 117. 30. εἰκόνας, *lege*, εἰκόνας. 124. 40. τοῖς θεαῖς, *lege*, τοῖς θεοῖς.

A B C D E F G H I

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

B M E X D A H I D A

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

